EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

ALARICO CASSÈ pe numele său adevărat Giuseppina Delle Cese, este o foarte tînără scriitoare italiană.

Sfătuită de Giorgio Bassani, marea editură milaneză Feltrinelli înlesnește debutul scriitoarei cu prezenta culegere de povestiri ȘOARECELE CHUCHUNDRA. Debut fericit, deoarece nu după multă vreme editura franceză Albin Michel publică cu succes versiunea franceză a povestirilor.

ȘOARECELE CHUCHUNDRA a obținut în 1964 premiul italian Silver-Caffé; în juriu un rafinat cunoscător: Dino Buzzati.

Lei 8

114

1969

ALARICO CASSÉ • ȘOARECELE CHUCHUNDRA

ALARICO CASSÉ

ȘOARECELE CHUCHUNDRA

COLECȚIA MERIDIANE

Desenul copertei de: *Gabriel Constantinescu*

Alarico Cassé

IL TOPO CHUCHUNDRA

Alarico Cassé

Șoarecele Chuchundra

În românește de:
ILEANA VASILESCU-SOMEȘAN

Editura pentru Literatură Universală

București — 1969

Întrucît simplificările ortografice din textul italian vădesc preocupări stilistice, prezenta versiune românească se străduieşte, în măsura posibilului, să reproducă punctuaţia originalului.

EDITURA.

AŞTEPTAREA

Bărbatul lasă jos valiza abia închisă, pe deasupra căreia îi zîmbise şi întinsese obrazul s-o sărute şi braţul s-o mîngîie, şi-o sărută cu foarte multă duioşie ; femeia îl sărută şi ea strîngîndu-se toată la pieptul lui, apoi bărbatul porneşte pe coridor, iar femeia aleargă în urma lui, cu paşi mărunţi, el lasă valiza, o aruncă aproape şi se întoarce împins de un elan năvalnic şi o strînge din nou cu patimă la piept, îi mîngîie obrazul şi părul. O sărută pe ochi, pe frunte, şi pe vîrful nasului, încet, zăbovind îndelung, smulgîndu-şi parcă sărutările din toată fiinţa lui, iar pe ea din braţele şi de la pieptul lui :

— Atunci joi, trenul de opt, îi spune.

— Vin să te întîmpin la gară, de data aceasta, se roagă Anna.

— Nu, faci ca de obicei.

— De ce nu ?

— Fiindcă ori de cîte ori te regăsesc, vreau să mă simt în largul meu, vreau să-mi fac de cap şi... şi anumite treburi sînt interzise în gări.

Anna îşi încreţeşte uşor, într-o grimasă hazlie, nasul şi ochii, îl priveşte înveselită printre genele

lăsate, cu ochi strălucitori, își lasă șăgalnic pe spate capul și rîde ; apoi spune :

— Ești un obraznic.

— Și tu la fel.

Se privesc și izbucnesc în hohote de rîs, el ridică valiza și se apropie de ușă ; Anna îl urmează secondînd pașii mari și grăbiți ai soțului cu un număr dublu de pași mărunți, ca într-o joacă. Bărbatul întredeschide ușa și fără să-și lase din mînă valiza se întoarce să-și mai sărute soția, dar nu peste mult însă lasă să-i scape din mînă valiza, iar ușa, împinsă de curent cu un scîrțîit ușor încet încet încet se rotește în țîțîni în timp ce el pe dibuite cu piciorul o oprește și o împinge înapoi, iar ușa rotindu-se se închide, rămîne o clipă nemișcată, apoi încet încet încet scîrțîind ușor reîncepe să se rotească deschizîndu-se, apoi deodată în urma unei lovituri puternice se închide, și vibrează la izbitură și la apăsarea greoaie a umerilor lor care pierzîndu-și echilibrul se reazemă de canat.

— Cît de mult aș vrea să mai am încă o jumătate de oră pentru...

— Cum o să trăiesc fără tine trei zile oh Doamne trei zile trei zile nesfîrșite...

Se dezlipesc cu greu unul de celălalt, cu răsuflarea tăiată.

— Continuăm cînd mă întorc, spune dînsul. Își netezește apoi părul, își îndreaptă cravata, și clipind din ochi spre soție, îi șoptește : Nu pierde firul.

— Să nu-l pierzi nici tu, răspunde ea, cu colțurile buzelor tremurînd.

— În schimb pierd trenul ! exclamă dînsul, rîzînd, și înșfăcînd valiza deschise ușa și pornește în fugă pe scări. Anna traversează în goană palierul din fața ușii și se apleacă peste balustradă. Bărbia și buzele îi tremură.

— De ce trebuie să te trimită mereu pe tine ? Ce fel de slujbă mai e și asta ? De ce nu pot trimite pe un altul ? De ce ?... De ce ?...

— Hai, fii cuminte, îi răspunde bărbatul aflat cam la jumătatea scărilor, ridicînd capul spre dînsa. Se poate ? Annoletta ! Nu fi copil. Distrează-te în aceste trei zile. Vreau să te găsesc veselă și bine dispusă. Joi seara, la opt, la opt și jumătate.

Îi trimite apoi din zbor o sărutare și se pierde înghițit de spirala scărilor. Cu capul plecat cu ochii plini de lacrimi Anna intră în casă, închide ușa străbate coridorul și camera și se apropie de fereastră, sprijinindu-și fruntea de geam. Își privește cu ochii plini de lacrimi bărbatul care se întoarce s-o salute, îi mai trimite un sărut și-i face un semn cu mîna, se urcă într-un taxi și se apleacă spre șofer ; apoi, în clipa cînd taxiul pornește, îl vede cum se apleacă la fereastra din spate salutînd-o cu mîna și cu fața și cu gura și cu degetele. Lacrimile încep să se rostogolească din ochii Annei.

„Ah iar urmează trei zile trei nu una sau două ci trei imense zile insuportabile."

În mod mașinal începe să schițeze cu unghia ca-n vis linii și arabescuri fără noimă pe geamul ferestrei, în timp ce lacrimi mari i se preling pe obraji și suspinele o înăbușă.

Oftează adînc, și se îndepărtează de fereastră privind în jurul ei.

„Deci a mai plecat o dată.“

„Poate de data asta va pica pe neaşteptate.“

Cu un rîs triumfător Anna se întoarce, deschide larg fereastra, îşi şterge ochii şi se apleacă în afară.

„Poate că a oprit taxiul imediat după colţ şi a coborît iar acum stă şi pîndeşte să vadă cine intră şi iese, dacă se întredeschide vreo fereastră, dacă se deschide vreuna, dacă cineva îşi face vreun semn, dacă umbra cuiva trece prin faţa ferestrei, şi dacă nu sînt eu cumva ?“

Pe stradă maşini şi oameni se mişcau neîncetat se opreau veneau şi plecau revărsîndu-se de la toate colţurile, şi plecînd în toate părţile. Anna îşi sprijină coatele pe fereastră cu obrajii în palme rozîndu-şi încet unghiile, vorbind de una singură cu glasul stins.

— Sau poate... Poate se va întoarce acasă pe la miezul nopţii sau pe la ora unu, tiptil, în vîrful picioarelor, prin surprindere şi va intra fără nici un zgomot în cameră. Aşa cum a făcut bărbatul Marcelei şi a găsit-o în pat cu Enrico. Sau cuToni ? Ba nu, cu Enrico.

Anna priveşte mulţimea care trece, şi care se opreşte şi se întoarce şi care se tot învîrte de colo colo, ca o vîltoare.

„Sau poate la vreun sfert de ceas după plecarea trenului sau la douăzeci de minute telefonează fără să vorbească, tuşind doar în mod semnificativ sau bătînd numai toba cu degetele în microfon, aşa cum a făcut bărbatul Adrianei, şi Adriana crezînd că era Luigi ca de obicei i-a spus Vino, comoara mea, el a plecat. “

Anna își privește ceasul de la mînă, mai sînt cinci minute pînă la plecarea trenului.

Închide în grabă fereastra și revine în cameră. O străbate și se așază lîngă telefon, și îl privește cu încordare. În tăcerea din cameră nu se aude decît tic-tacul ceasornicului.

Din cînd în cînd Anna ridică receptorul, pentru a se convinge dacă firul este liber.

Timpul se scurge în bătaia ceasului, trece ora de plecare a trenului, mai trece un sfert de oră, douăzeci de minute, jumătate de oră.

Telefonul nu sună.

Anna ridică receptorul, pentru a se asigura dacă firul e liber.

Telefonul nu sună.

Se ridică și se învîrte prin casă. Ia de undeva un ziar, îl deschide, se așază să-l citească, îl aruncă cît colo, se ridică din nou.

„Și totuși așa ar trebui să fie. E cu neputință oare să nu mai fie nici unul de la biroul lor bun de trimis pe teren. Pînă și faptul că nu vrea să fie așteptat la tren. Da, așa trebuie să fie, asta este explicația, altele nu pot exista." Cu un hohot de rîs Anna se rotește veselă cu brațele desfăcute în mijlocul odăii. „Asta-i explicația, altele nu pot exista ; pleacă sau se preface că pleacă de mai multe ori, pînă mă convinge că pleacă într-adevăr, și apoi într-una din aceste dăți nu mai pleacă, și se întoarce pe neașteptate. E simplu, simplu ca bună ziua."

„Poate tocmai data aceasta se întoarce pe neașteptate."

Anna începe iar să se plimbe prin casă, aşteptînd. Adună de ici colo cîte ceva, ba o cămaşă, ba o pereche de ciorapi, hîrtii mototolite, pentru a face rînduială ; apoi dusă pe gînduri le lasă să-i cadă din mîini exact în acelaşi loc, sau ceva mai încolo de unde le culesese ; sau fără să-şi dea seama ce face le tîrăşte după dînsa prin toată casa, în peregrinarea ei febrilă.

„Sau poate a tocmit pe cineva să mă urmărească. Cineva care să mă urmărească tot timpul cît lipseşte, cum a făcut soţul Amaliei, şi s-a convins pînă la urmă că Amalia nu-l înşela. De fapt nu *s-a convins,* se gîndi ea, pentru că Amalia a fost mai şireată, ori poate ceva a pus-o în gardă şi a renunţat la timp. Cred că acum aş putea să ies să iau puţin aer."

Stînd în picioare în mijlocul camerei, rozîndu-şi unghiile, Anna priveşte în jurul ei.

„Cred că pot să ies puţin", se gîndeşte.

„Aş putea să ies, deşi s-ar putea să fie un urmăritor în colţul din faţă, şi eu n-o s-o ştiu niciodată."

Se mişcă repede, se îmbracă, iese.

Iese şi se plimbă agale, încetinind pasul în faţa vitrinelor pentru a privi cum se reflectă-n ele oamenii din spate sau de lîngă dînsa ; sau se întoarce din drum, ori traversează de mai multe ori strada, încercînd să observe dacă din mulţimea aceea din spate repetă sau nu cineva mişcările ei ciudate, fără rost. Priveşte în jur ; din mulţimea de fiinţe omeneşti nici un chip nu-i apare de două ori, asupra căruia să se poată repezi cu un strigăt de bucurie, sînt mereu alte chipuri. Părăseşte apoi străzile principale, şi se afundă pe străduţe fără magazine, sau

mai puţin aglomerate : şi din mers deschide poşeta şi-o ridică în dreptul ochilor scoate oglinda şi se preface că se uită în ea, însă la adăpostul poşetei deschise şi înclinate, ca un periscop, pe care-l roteşte mereu scrutează înfrigurată tot ceea ce este în spatele ei ; vreun *urmăritor*, se roagă în sinea ei ; mişcă încolo şi încoace oglinda, privind feţele ce apar în ea, frînturi de chipuri, mereu altele.

„Sau poate că-mi telefonează acum, să vadă dacă sînt acasă, dacă nu cumva a pus pe altcineva să-mi telefoneze, şi să vadă dacă sînt acasă."

Anna tresare, se întoarce brusc, închizînd în grabă poşeta ; şi începe să alerge din greu, sub ochii miraţi ai trecătorilor. Se uită neliniştită în jur în căutarea unui taxi, şi începe să facă semne disperate unuia care trecea pe lîngă dînsa ; se urcă din mers şi cu glasul frînt îi dă adresa.

„Poate că a pus să se telefoneze acasă din sfert în sfert de ceas, pentru a vedea dacă sînt acasă, sau dacă telefonul este ocupat, sau dacă este scos din priză, şi ce-o să spun dacă răspund ; dar cum eu nu sînt acasă, n-o să ştiu niciodată ce s-a întîmplat."

Ghemuită strînge pumnii şi încleştează dinţii ; adunîndu-şi toate forţele fiinţei sale Anna pare că vrea să zorească taxiul, să alerge mai repede, spre casă.

Lîngă uşa casei cu mîinile tremurînde şi fără putere bîjbîie cu cheile nereuşind să le potrivească în broască, plină de nelinişte cu toată atenţia încordată numai şi numai pentru a putea auzi dacă în interiorul casei nu sună cumva telefonul. Deschide uşa şi se năpusteşte ameţită, în camere domneşte liniştea, iar

telefonul nu sună. Se așază respirînd din greu și-l privește așteptînd, dar telefonul e mut.

Vine și seara și trece și ea în timp ce Anna tolănită pe divan îmbrăcată cu cea mai frumoasă dintre rochiile ei așteaptă cea mai frumoasă chemare telefonică citind o carte fără a înțelege vreo iotă, bea ceva fără sete, ronțăie ceva fără foame, iar telefonul pe care l-a pus alături aproape de divan continuă să tacă, îl privește din vreme în vreme și se uită la ceas se întoarce la pagina părăsită a cărții, iar timpul trece, și telefonul tot nu sună.

Cînd trecuse cam de mult vremea de mers la culcare se ridică fără vlagă și se culcă ; iar în pat se sucește și se răsucește îndelung fără a izbuti să adoarmă, aprinzînd mereu lumina, și uitîndu-se la ceas, timpul parcă nu mai trece, deși se apropie încet de termenul pe care ea, plină de speranță, și-l stabilise, *o fi la miezul nopții, o fi la ora unu, sau la două.* Tresare și se ridică în pat pe întuneric la zgomotul ascensorului care urcă, iar în liniștea nopții zgomotul lui crește luînd proporții impresionante. Dacă la ticăitul caracteristic al trecerii pe la etajul lor zgomotul încetează și ascensorul se oprește, și se deschide ușa și după un timp ce pare nesfîrșit se închide, un strigăt înăbușit de bucurie urcă dinspre gît spre buzele Annei, iar ochii i se deschid larg în întuneric ; așteaptă cu încordare pătrunderea cheii în broască și răsucirea ei cu fereală și grijă de a nu face nici un zgomot, și pe bărbatul său care să intre dintr-un salt în dormitor, și mînios în strigătele ei de bucurie nebună să înceapă să caute dacă e sau nu singură, dacă există vreun

indiciu că nu este singură, dacă există vreo dovadă că n-a fost singură. Ciulește urechea, în tăcere, dar nu se întîmplă nimic. O altă ușă se deschide și se închide zgomotos. Se întinde din nou și reîncepe să se frămînte fără somn.

Din cînd în cînd se mai ridică în capul oaselor și ascultă crezînd că a auzit telefonul sunînd, sau temîndu-se ca nu cumva să fi adormit și telefonul să fi sunat, și să nu-l fi auzit ; sau se ridică numai pe marginea patului sperînd că la acest gest al ei telefonul va începe să sune, că se va îndupleca să sune, că va fi determinat să sune. Îl aude sunînd parcă slab în apartamente îndepărtate, în alte case, pe alte străzi, în liniștea străvezie a nopții, îndelung, un telefon, un telefon la care nimeni nu vrea să răspundă, o chemare pe care nimeni nu vrea s-o primească, și sună și iar sună în noapte : apoi deodată încetează să mai cheme iar sunetul se pierde în văzduh, și ea se întinde din nou pe pat, sleită de puteri, privind cu ochii larg deschiși în întuneric.

„Sau poate, mult mai simplu, cînd se va întoarce mă va pune să-i povestesc minut cu minut tot ce-am făcut în aceste zile : Ce-ai făcut ? Unde-ai fost ? Cu cine ? Ai păstrat biletul de tramvai ? Ai păstrat nota de la bar ? Ai biletul de cinema ? — și va dori să-i povestesc scene din film cu replicile exacte, și va controla cele spuse de mine cu prietenele cu care voi spune că m-am văzut, sau cu persoanele cu care am fost, sau cu programele de cinema : devenind agresiv la orice răspuns șovăielnic : De ce eziți ? De ce răspunzi așa de încet ? Nu știi ce să spui ? Cu cine ai fost de fapt ? iar la orice răspuns sigur : De ce răspunzi așa de grabă ? E un

răspuns pregătit dinainte? Unde ai fost de fapt? Cu cine? Cu cine? Cu cine?"

Anna se răsucește în pat, în întuneric, și noaptea trece.

„Sau poate se va întoarce cu o zi mai devreme, pe neașteptate, miercuri în loc de joi, cînd va fi sigur că toți au rămas convinși că e într-adevăr plecat. Sau poate va veni chiar în noaptea asta, pe furiș, mai are încă timp. Sau poate nici n-a plecat și stă ascuns într-un apartament din casa de peste drum și mă observă toată ziua cu un binoclu. Sau..."

El însă se întoarce așa cum a spus, punctual, în ziua stabilită, cu trenul cu care spusese. Anna îi pregătise o cină sărbătorească și l-a așteptat la fereastră, alergînd prin camere ori de cîte ori îi venea în minte cîte ceva, să pună picupul, să mai așeze cîte ceva pe masă, să-și mai pună vreo podoabă. Îl vede coborînd din taxi și uitîndu-se spre fereastră, îl vede zîmbind acelei umbre care în spatele perdelei saltă de bucurie și-i face semne cu mîinile. Aleargă apoi să-l aștepte în prag dar reintră din nou în cameră să-și mai privească chipul și părul în oglindă să-și mai pună o picătură de parfum la încheietura mîinii și după urechi și se întoarce apoi din nou în prag, tropăind și bătînd din picioare, pînă la sosirea lui. I se aruncă de gît iar el o strînge la piept și o sărută pe tot obrazul și pe gît și pe ochi și pe urechi, și o ridică de la pămînt și o ține strîns, legănîndu-se cu ea în brațe, respirînd cu obrazul cufundat în părul ei mătăsos, iar ea rîde încet înăbușit cu un rîs mai mult al răsu-

flării și al inimii decît al glasului, o adiere de rîs care înfioară gîtul bărbătesc, și se strînge la pieptul lui și se face mică și-l îmbrățișează și-l sărută apoi și ea pe tot obrazul și pe gît și pe ochi și pe urechi, pentru toate sărutările pe care trebuia să i le dea în aceste zile, pentru toate minutele din toate zilele acestea în care nu te-am văzut, în care nu te-am văzut, în care am stat fără tine, în care am stat fără tine, cum am putut, oare cum am putut, cum am putut trăi fără tine, și tu fără mine, și noi fără noi, cum, cum, cum, cum, ah, iubirea mea, iubirea mea, iubirea mea, iubirea mea, cît de mult mi-ai lipsit, cît de mult mi-ai lipsit, cît de mult, cît de mult, cît de mult, cît de mult...

— Sînt obosit și te iubesc — murmură dînsul, să ne culcăm.

Rămîn culcați față în față și se privesc, sprijiniți într-un cot, ca două statui antice și simetrice ale unor divinități fluviale, cu obrazul culcat pe mînă. Ea îi mîngîie ușor cu vîrful unui deget delicat linia care coboară de la gît spre umeri, arcuindu-se ușor și plină de vigoare, de două ori, una concavă cealaltă convexă, și se apleacă și-l dezmiardă cu sărutări ușoare și gingașe pe brațe, pe spate, pe golurile ușoare dintre omoplați, triunghiulare și umbrite, făcute parcă anume pentru a fi sărutate. Bărbatul o privește, și zîmbește, și se înfioară, și rîde, aruncînd galeș capul pe spate, apoi se apleacă s-o sărute și el.

— Nu mă întrebi ce-am făcut în toate aceste zile ? spune Anna.

— Ce-ai făcut ? o întreabă el docil, punîndu-i un deget pe vîrful nasului.

— Așa mă întrebi ? insistă Anna. Gata să crezi ori ce ți-aș spune ?

— Desigur, răspunde el.

Anna îl mîngîie din nou, dusă pe gînduri.

— Tu, dragul meu, nu ești gelos pe mine, cînd pleci, și stai departe atîtea zile ? îl întreabă.

— Gelos ? Nu, răspunde el.

— Nici un pic ?

— Nici un pic !

— De ce ? întreabă Anna, ridicînd capul și privindu-l țintă în ochi.

— Fiindcă am încredere în tine, comoara mea, răspunde el.

— Nu-i vorba de încredere, răspunde Anna. Gelozia-i gelozie. Nu te gîndești că atunci cînd nu ești aici aș putea să ies cu cineva.

— O sper chiar ! exclamă el. Ba mai mult, sper că ieși, că te plimbi cu cineva, ești doar o ființă omenească, ai acest drept ! Nu ești sclava mea, nu ești doar un obiect destinat casei mele și patului meu, sînt mulțumit dacă te distrezi sau stai de vorbă cu cineva ; că doar nu sînt zbirul tău, ori temnicerul tău !

— Nu face pe prostul, protestează Anna. A ieși înseamnă — ar putea însemna, să flirtezi, să-ți faci un prieten, să faci dragoste, poate, chiar la tine în casă, cînd soțul e plecat pentru trei zile, iar tu nici nu te gîndești măcar la asta, nici nu ești gelos ? Și nu mă întrebi ce fac ? Soțul Adrianei...

El îi mîngîie ușor obrazul, tîmplele, buzele, cu un gest plin de tandrețe, pentru a o face să se întrerupă.

— Soțul Adrianei nu o iubește pe Adriana... Eu însă te iubesc pe tine : și te iubesc mai mult decît orice pe lume. Dar tu ?

— Și eu, răspunde Anna cu duioșie în glas. Dar...

— Nu există nici un „dar". Eu te iubesc, tu mă iubești. Iar discuția aceasta n-are rost. Îi mîngîie chipul și se apleacă s-o sărute pe obraz. Îi zîmbește cu gingășie și așteaptă să-i surîdă și ea. Anna zîmbește.

Nu se poate, se gîndește ea. Nu se poate. Vorbește așa deoarece a hotărît ca data viitoare plecarea lui să fie doar o prefăcătorie. Va coborî din taxi la colț și se va ascunde ca să poată supraveghea în voie casa. Sau se va întoarce pe neașteptate în toiul nopții. A stabilit poate totul, și desigur că răspunde așa ca să nu-mi trezească bănuielile.

E noapte, în camera neluminată și tăcută amîndoi stau culcați, și Anna ascultă răsuflarea lui regulată. Îl cheamă încet, dar el nu răspunde. Doarme, se gîndește ea, sau poate se preface că doarme. Poate se preface că doarme și așteaptă să fac ceva — de pildă ? — să mă scol să telefonez sau să mă duc să fac vreun semn la fereastră. Se așază pe pat și-l privește, dar el nu se mișcă, doarme, se preface că doarme. Poate e gelos, gîndește ea, dar se stăpînește, se preface că nu-l interesează nimic, se preface că doarme, apoi dintr-o dată o să izbucnească : așteaptă ca eu să fac ceva suspect, ca să izbucnească. Simte că m-am ridicat și m-am așezat pe pat, dar așteaptă, vrea să vadă ce voi face.

Anna se ridică, iese în vîrful picioarelor din cameră, trage cu urechea să audă dacă bărbatul se mişcă, dar el nu se mişcă ; cu picioarele goale pe pardoseală aşteaptă ca el să se mişte, dar el nu se mişcă, mai aşteaptă puţin, dar nu se mişcă, apoi se întoarce în pat, el tot nu se mişcă. Se întinde din nou, cu ochii larg deschişi în întuneric, nu se poate, se gîndeşte ea, nu se poate să nu fie gelos, dar poate stă doar la pîndă şi aşteaptă. Da, aşa e, totul nu-i decît o problemă de timp, poate să se întîmple mîine, sau poate la plecarea viitoare. Poate că acum doarme totuşi, pentru că e obosit, a spus doar că-i obosit, poate că acum doarme într-adevăr. Da, se gîndeşte ea cu ochii deschişi, în întuneric, poate că doarme într-adevăr fiindcă totul e pus la punct, mă va pune sub urmărire, se va întoarce pe neaşteptate, îmi va cere cont amănunţit pentru fiecare minut, îmi va face scene, sau poate chiar acum, acum, acum, va sări din somnul acesta prefăcut şi va începe să zbiere, cu cine ai fost ? de ce te-ai dus cu el ? de ce te-ai sculat din pat ? Ce să faci ? se va ridica, dintr-o dată în capul oaselor, şi va începe să strige, nebun de gelozie, poate chiar acum, poate chiar acum, poate peste un minut, poate... în întuneric Anna deschide ochii mari şi îşi ţine răsuflarea, pentru a nu face nici cel mai mic zgomot, îşi încordează auzul pentru a putea surprinde totul, vreun foşnet, vreun zgomot, vreun gest care să-i dea un semn cît de mic că se va mişca, că are intenţia să se mişte, aşteaptă cu încordare, acum, poate acum, poate încă un minut şi se va întîmpla, s-a prefăcut că doarme pînă acum,

dar acum în sfîrşit va izbucni, — în întuneric nemişcată ea aşteaptă, în cameră nimic nu se mişcă, totul e linişte, e noapte, alături de ea bărbatul respiră, uşor, şi nu face nici un gest, şi nu scoate nici un sunet, şi nu se mişcă, şi nici nu se ridică. Atunci poate că mîine, se gîndeşte Anna, poate mîine sau poate poimîine, sau poate cu prima ocazie cînd va pleca, sau poate altădată, sau poate...

BĂIATUL MORT

Întins pe pat, zăcea băiatul mort, cu trupul negricios și bine făcut, cu mădularele prelungi și netede și fragede, zvelte și vînjoase. Băiatul mort zăcea pe pat complet gol și nu-i era acoperit decît obrazul, complet gol deoarece era mult prea frumos pentru a fi îmbrăcat. În picioare lîngă el mama îl privea, și plîngea, plîngea fiindcă era copilul ei și murise, plîngea fiindcă era frumos și murise.

Încăperea era în întuneric. Alături de trupul băiatului ardeau două lumînări, subțirele și gălbui. Și un mănunchi de lumînări colorate aduse de vecini pîlpîiau ceva mai la o parte pe un scrin, răsfrînte sărbătorește de oglindă, și lumina lor jucăușă presăra licăriri și străluciri de aur pe obiectele de cult făcute din scoici, și pe icoanele cu sfinți. Purtînd haine cernite și șaluri negre vecinii stăteau cu toții în jur pe lîngă pereți.

Încăperea era cufundată în întuneric. Scobită în stîncă, văgăuna care servea de adăpost n-avea decît o ușă, ușă care ținea loc și de fereastră. O învelitoare neagră de lînă aspră grea era atîrnată în ușă, în semn de doliu ; și încăperea era întunecată, adăpostind oameni înveșmîntați în negru cu chipuri întunecate

arse de soare care abia se desluşeau în întuneric, adăpostind trupul negricios al băiatului mort întins cu trupul lui fraged şi alungit asemeni unui trup întunecat de delfin pe pat, pe linţoliile negre şi luminile roşiatice ale lumînărilor sărbătoreşti, ca nişte ochi coloraţi răsfrînte, ca într-o aureolă rotundă, de oglinda aburită, şi băsmăluţa albă de pe obrazul băiatului mort. Băsmăluţă nespus de albă pe obrazul însingurat pătrată în odaia întunecată.

Băsmăluţa se aşternea netedă, fără relief pe chipul sfîşiat de ploaia de alice care zdrobise gura aceea zîmbitoare, nasul drept şi cizelat, ochii negrii şi alungiţi, genele lungi şi întoarse. Mai rămăsese doar un singur boţ însîngerat de creer şi de păr buclat învălmăşit din chipul lui, iar trupul chircit întîi într-un spasm se întinsese apoi în această prelungă şi netedă odihnă. Mort. În picioare, lîngă trupul gingaş şi curat, nemişcată, dreaptă, mama plîngea fără încetare ; lacrimile îi izvorau din ochi şi porneau să-i curgă pe faţă ca nişte boabe vii şi izvorau iar şi i se prelingeau pe obraji şi-i cădeau pe haine şi iarăşi izvorau şi i se rostogoleau, umplîndu-i mereu ochii şi rostogolindu-se, şi-i izvorau din nou şi i se rostogoleau, ordonate şi monotone, din ochii ei neclintiţi şi larg deschişi, pe chipul ei împietrit şi tăcut.

De jur împrejur oamenii şopteau, legănîndu-şi trupurile. Rugăciuni, şi plînsete, şi cutremurare, pentru băiatul mort, şi pentru fatalitatea care l-a ucis, şi pentru mama văduvă care nu-l avea decît pe dînsul, singura dragoste şi unică speranţă, şi unică mîndrie. Şi pentru mama care leşinase şi răcnise şi

plînsese, şi iar leşinase, şi iar răcnise şi iar plînsese, toată noaptea şi toată ziua, şi care acum, în arşiţa aurie a amiezii de afară, tăcea, nemaiavînd nici glas, nici ţipete, doar lacrimi în ochi, şi plîngea şi tot plîngea. Iar ei, încet, cu glas scăzut, răguşit şi monoton rosteau rugăciuni.

Îngenuncheat la picioarele patului stătea ucigaşul. Se rugase şi plînsese în faţa jandarmilor, şi se jurase pe viaţa lui şi a copiilor săi şi pe moartea lui şi a copiilor lui şi pe moartea băiatului ucis, şi primise îngăduinţa să ia parte la trista veghe. Numai la veghe, nu şi la înmormîntare. Doi jandarmi veniseră în încăpere şi se uitaseră de jur împrejur, să caute şi alte ieşiri, bătînd cu paturile puştilor în scobiturile din stîncă şi ieşiseră apoi afară, ceva mai departe de intrare, tot iscodind la cei care veneau sau plecau, ca nu cumva să fugă ucigaşul. Dar ucigaşul nu fugea. Prăbuşit la picioarele patului se bătea cu pumnii în piept şi se văicărea implorînd iertarea lui Dumnezeu şi a mamei care-şi privea fiul dreaptă, plîngînd în tăcere, şi a băiatului mort, pe care l-a răpus ; toţi ceilalţi aşezaţi de jur împrejur, tot legănîndu-se fără încetare, forme întunecate care se mişcau dinspre zid spre pat şi rămîneau o clipă aplecate, apoi dinspre pat iar spre perete, îşi sprijineau o clipă spatele şi iar se aplecau spre pat, se îndreptau apoi iar spre perete, înainte şi înapoi, înainte şi înapoi, aplecîndu-se şi îndreptîndu-se şi rugîndu-se. Avemaria, avemaria, veşnică odihnă, avemaria, veşnică odihnă, veşnică odihnă, iar ucigaşul se legăna şi-şi bătea pieptul împreună cu dînşii, rostind şi el, Avemaria, odihnă veşnică. În ochi îi mai stăruia încă întunericul nopţii, şi răsuflarea

caldă a oilor, și ascuțișul pietrelor pe care se ghemuise pîndind în jur și ascultînd, încordat, hotărît. Și umbra pe care o întrezărise, și străfulgerarea puștii sale, care trăsese și umbra dispăruse, și pietrele se rostogoliseră, și el care sărise cu ochii larg deschiși în întuneric, iscodind mereu, în jur și ascultînd și ascultînd, apoi urmase ropotul acela de pietre rostogolite, și tropotul unor pași în goană și glasul care acoperind scrîșnetul pietrelor striga l-ai prins, *Massaru* Piu, *l'aviti prisu Massaru Piu,* iar năluca cu glas înspăimîntat alerga, săltînd peste pietre, făcîndu-le să scrîșnească în goană și nu se vedea, apropiindu-se în scrîșnet de pietre, și nu se vedea, apoi deodată apăru, și din nou fulgerul împușcăturii a luminat în galben întunericul și pietrele dimprejur și ochii păstorului și oile sale speriate, s-a înălțat în beznă, ca lumina unei comete, ca luminile nopții în care s-a născut Cristos și Îngerii și luminile au coborît pe pămînt printre păstori, iar umbra neagră a apărut mărită și clară cu păr buclat pe cerul negru, și s-a oprit dreaptă și nemișcată pentru o clipă, apoi totul a devenit din nou negru, și în noaptea oarbă umbra s-a răsucit, și s-a prăbușit încovoiată, iar glasul n-a mai strigat, și detunătura puștii a răsunat din piatră în piatră printre stîncile colinelor golașe dimprejur, Cristos s-a născut, s-a născut Mîntuitorul, și mîinile tremurînde au aprins un chibrit, însă Cristos murise, Mîntuitorul murise, Turiddu murise, sau poate numai glasul lui Turiddu murise, sau poate numai hainele lui Turiddu muriseră, și sub hainele sale trupul lui subțirel și negricios, și sub hainele sale trupul lui fără chip, fără ochi, și fără nas, fără buze și fără obraji.

Ci doar o băsmăluță întinsă, abia ușor rotunjită pe chipul băiatului răpus în timp ce alerga și cînta, trup lungit pe patul îmbrăcat în negru. Complet gol, pentru ca mama lui să știe că are în față pe fiul ei, și nu o păpușă de paie îmbrăcată în hainele fiului ei de la gît pînă la glezne, și gleznele acoperite cu ciorapi, și ciorapii în pantofi, și încheieturile acoperite cu manșete, și mîinile de mătănii, și obrazul de o băsmăluță albă, fără nici o părticică din pielea lui brună și atît de cunoscută descoperită, și ușor de recunoscut, trupul unei păpuși, trupul unui necunoscut adus de pe meleaguri îndepărtate, adus de nicăieri, și întins pe pat mort cu hainele băiatului ei pe dînsul. Ci ca un băiat care doarme gol în soare pe o plajă singuratică, stă băiatul, cu o băsmăluță pe obraz, și trupul i se bronzează încet, în soare, în încăpere, în întuneric, în moarte.

Spre seară a venit și preotul, în odăjdii albe, cu o eșarfă neagră în jurul gîtului, și copiii din corul bisericii. Ucigașul a ieșit și jandarmii s-au repezit asupra lui. Apoi încet, fără să se grăbească nimeni, a ieșit și cortegiul funerar, și din nou mama a strigat, și a leșinat, și iar a strigat și l-a chemat și iar a leșinat, și l-a chemat într-una și-a plîns toată seara și toată noaptea, cerînd trupul subțirel al fiului, să-l privească și să-l plîngă, noaptea întreagă a plîns și s-a zbătut în încăpere cerîndu-și băiatul, iar femeile de prin vecini și vecinii îi aduceau în schimb care un pahar de vin, care puțină supă caldă, un pic de pîine proaspătă, sau ceva dulce, ea însă scutura din cap și plîngea și plîngea și nu primea nimic.

Într-un tîrziu cînd ziua începuse să mijească ea s-a clintit tăcută, și s-a dus să se așeze în prag pri-

vind patul gol și luminările stinse, și încăperea în care încet încet prin perdeaua neagră pătrundea lumina zilei, și începu din nou să plîngă nemișcată fără glas cu lacrimi însuflețite.

Ridicînd perdeaua și lăsînd o rază de lumină să pătrundă în încăpere vecinii plecau și veneau și iar plecau și iar veneau să tot rostească rugăciuni, s-o compătimească și s-o aline, aducîndu-i iar cîte ceva de mîncare. Ea clătina din cap și mulțumea, și pentru o clipă mișcîndu-se lacrimile nu i se mai prelingeau drept pe obraji, ci îi alunecau din colțurile ochilor scăldîndu-i tîmplele.

Treptat cu fiecare ridicare a perdelei lumina se făcea tot mai mare în încăpere, apoi o altă rază de soare pătrunse, lungă fîșie galbenă, care pe măsură ce înainta brăzda ușor preț de două degete spatele negru al mamei, care stătea singuratică și întunecată, sub mîngîierea razei care, atingîndu-i ușor un umăr, în cele din urmă i se cuibări în poală.

Perdeaua se trase și mai tare, și raza de soare, ca o prelungă ocheadă, reapăru. Dar ființa nu intră ci rămase în prag ținînd perdeaua ridicată. Un pas tîrșîit venea în urma ei, apoi s-a oprit, iar ea a tras de frînghie, și pasul s-a auzit din nou, și-o vacă s-a ivit în prag, întorcînd botul umed împrejur.

— Zà [1] Cuncetta.

Mama nu se întoarse, ca și cum n-ar fi auzit.

— Zà Cuncetta, sînt nevasta lui Massaru Piu.

Umerii încovoiați aduși rămaseră neclintiți, rigizi.

[1] Apelativ sard, însemnînd : mătușă.

— Zà Cuncetta nu ne duşmăni. Aşa a fost să fie.

Femeia aşezată nu se mişca.

— Zà Cuncetta, aşa a fost soarta. S-ar fi putut întîmpla şi unui copil de-al nostru.

Femeia aşezată nu răspundea.

— Zà Cuncetta, ştiu că asta nu poate să te mîngîie, dar aşa a fost să fie. Toţi spun că aşa a fost să fie, aşa ne-am gîndit cu toţii. Turiddu a auzit prima împuşcătură şi s-a repezit, strigînd, să vadă dacă bărbatul meu îl nimerise în sfîrşit. Însă bărbatul meu auzind paşi şi crezînd că hoţul era acela care fugea, speriat de glasul lui Turiddu, cînd umbra a apărut, a tras din nou, şi cînd colo era Turiddu. Însă hoţul i-a scăpat. Zà Cuncetta, aşa a fost soarta... Putea să fi fost şi un copil de-al nostru.

Femeia nu răspundea, nu se mişca, ci aplecată şi ghemuită plîngea în tăcere. Cealaltă din prag oftă.

— Zà Cuncetta, noi nu sîntem oameni cu stare. Dumneata o ştii. Şi acum deodată toate aceste nenorociri. Mai întîi ne-au furat oile stăpînului, una cîte una, de l-au făcut pe omul meu să-şi iasă din fire, să-l facă să...

Femeia se opri din vorbă. Mama aşezată pe prag continua să stea nemişcată, ghemuită, aplecată.

— Şi acum el e în temniţă şi o să avem atîta cheltuială, avocaţi şi petiţii timbrate şi cine ştie cît va mai trece pînă la proces, şi cine ştie pe cîtă vreme îl vor condamna, chiar dacă aşa ne-a fost scris. Iar noi trebuie să trăim, şi să le plătim pe toate. Şi pe deasupra şi cheltuielile cu înmormîntarea băiatului dumitale.

Umerii mamei, rotunzi şi crispaţi, şi plini de lacrimi, tăcuţi, tremurau uşor.

— Să nu înţelegi greşit, Zà Cuncetta, aşa se cade, să plătim noi... Dumneata şi aşa nu poţi să le plăteşti. Sîntem însă o familie mare şi nu sîntem avuţi, Zà Cuncetta. Trăim numai dacă muncim... Dumneata o ştii bine. Trăim numai dacă muncim cu toţii. Ne aşteaptă vremuri grele, Zà Cuncetta.

Mama nu vorbi, deşi ar fi putut spune ceva.

— Spune ceva, Zà Cuncetta. Spune că aşa a fost soarta, că nu ne duşmăneşti.

Mama tot nu spunea nimic.

Femeia de pe prag oftă adînc, încovoindu-şi spatele.

— Zà Cunçetta, dumneata ştii bine, nu sîntem bogaţi. Vaca e toată avuţia noastră. Ne-am scos sufletul pînă am putut-o cumpăra, dumneata o ştii, Zà Cuncetta, cîtă vreme ne-am chinuit şi cît ne-a costat, Zà Cuncetta, şi altceva nu mai avem. În vreme ce dumneata...

Femeia din prag se opri, cea ghemuită pe trepte se strînse şi mai tare, făptură încovoiată şi crispată, îndurerată.

— Dumneata însă acuma nu mai ai pe nimeni. Zà Cuncetta, toţi ai mei aşa au zis că să-ţi iei vaca. Aşa a fost să fie, Zà Cuncetta, nu ne-o lua în nume de rău : primeşte vaca.

Umerii femeii aşezate se înfiorară şi se strînseră şi mai mult cu o mişcare bruscă spre femeia din prag.

— E cu viţel, Zà Cuncetta. O să-l fete pe la sfîrşitul lunii, ştii bine. Primeşte vaca !

Femeia aşezată se făcu parcă şi mai puţină, chircindu-şi întreaga ei făptură, adunîndu-şi braţele la piept cu capul pe genunchi cuprins în palme.

— E o vacă frumoasă, Zà Cuncetta, uită-te la ea. Dumneata şi aşa o ştii, dar mai uită-te.

Femeia oprită în prag trase de frînghie, şi vaca ridică botul şi se mişcă, făcînd să apară în umbră un ochi mare şi umed iar în soare, coapsele pline arcuite. Mişca din vreme în vreme capul ei mare alungînd muştele iar în încăpere pătrunse sunetul zglobiu al talangei. În picioare, pe prag, ca o cerşetoare, femeia privea spatele încovoiat, întors spre dînsa, la picioarele ei, apoi se aplecă şi se aşeză încet pe-o treaptă.

— Zà Cuncetta, începu ea din nou, cu un oftat, trudit. Turiddu e mort. Chiar dacă nu primeşti vaca, tot mort rămîne. Şi tot n-o să învie dacă nu primeşti vaca. Ia vaca, Zà Cuncetta. S-o ai măcar pe ea.

Mama tresări toată, ca săgetată, înăbuşindu-şi un ţipăt şi încetînd să mai respire. Cu privirea aţintită drept înainte, cealaltă femeie continua să vorbească cu glas şoptit:

— Şi ce poţi să faci, Zà Cuncetta ? Vaca-i frumoasă, şi cu viţel. La sfîrşitul lunii vei avea şi lapte. Băiatul dumitale e mort, odihnească-se în pace. Ce poţi face ? Chiar dacă n-o primeşti, un lucru e sigur, nu va învia. Tocmai de asta... Ia vaca, Zà Cuncetta... ce putem face?

Mama ghemuită arăta ca un morman de zdrenţe, în timp ce în uşă, cu soarele care-i mîngîia coapsele pline, vaca rumega liniştită, mişcînd din cap şi făcînd să răsune talanga. Femeia vorbea cu capul plecat, suspendată parcă de capătul căpăstrului care-i atîrna din mîini atingînd treptele.

— Ia-o, Zà Cuncetta. Ori o iei, ori n-o iei, Turiddu tot nu se mai întoarce. Zău că merită... Ia-o, Zà Cuncetta. Cel puţin atîta să ai.

Mama se ridică încet, întorcîndu-se şi uitîndu-se fix, cu ochii înroşiţi de atîta plîns la vacă şi se apropie de ea. Întinde două degete şi-i mîngîie părul scurt aspru viu al coapselor pline. Vaca rumegă şi mişcă încet capul, apoi se opreşte şi răsucindu-şi supusă gîtul mare se uită la femeia care o mîngîie în tăcere, apoi îşi linge spinarea şi începe din nou să rumege.

Cealaltă femeie, uitîndu-se dusă pe gînduri la mamă, continuă să vorbească.

— E o vacă bună, Zà Cuncetta. E ascultătoare şi blîndă, vine după tine ca un căţeluş. Şi e frumoasă, Zà Cuncetta, nimic de zis. E o vacă frumoasă.

— Da aşa e, e o vacă frumoasă, rosteşte încet şoptit Zà Cuncetta; întinde apoi o mînă şi mîngîie cu degetele coapsele mari ale vacii, apoi, cu sfială, apucă frînghia şi o trage puţin, pentru a urni din loc vaca mare şi vie. Înţelegătoare parcă, vaca rugemă alene, îşi apleacă încet capul, şi mişcă din coadă ; este într-adevăr o vacă frumoasă, de rasă, înaltă, zdravănă, bine îngrijită, gata să fete, cu pete mari albe şi negre.

VECINUL DE APARTAMENT

Vecinul se apropie de pian îmbrăcat în frac, și cu papillon, iar de jur împrejur publicul abia mișcîndu-se aplaudă ușor. El se răsuci în fotoliul său, mormăind un Hîm, fără să aplaude în timp ce vecinul său se înclina, iar pulpanele fracului i se desfăceau larg la spate, fluturîndu-i în părți, se înclina într-una, rămînînd o clipă așa nemișcat, înclinat, apoi îndreptîndu-și trupul se întoarse spre pian ; și se așeză și ridică mîinile cu degetele răsfirate și încovoiate, așteptînd să se facă liniște în sală. Mai așteptă nemișcat o clipă, în liniște, apoi deodată cu o zvîcnire scurtă se prăbuși aproape cu mîinile cu brațele cu întreg trupul asupra pianului, și brusc dezlănțuindu-se începu să cînte. În fotoliul său din rîndul al patrulea, vecinul lui de apartament tresări puternic. Cele două aspecte nu mai puteau fi separate, de cealaltă parte a peretelui neașteptat și violent torentul de note fremăta, vuind în liniștea casei (tocmai cînd voia să mai lenevească în pat dimineața, sau cînd trăgea un pui de somn după-amiaza, sau cînd își citea în liniște ziarul, sau sorbea cu delectare o

ceașcă de cafea, sau ducea la gură lingura plină cu supă), iar el tresărea, brusc, zmucit și azvîrlit înainte. Și astfel, cele două fenomene deveniseră automate, explozia de note de dincolo de zid și reacția lui de cealaltă parte ; în zadar tot încerca să se stăpînească, Ei blestemăție, răcnea, aruncînd cît colo ziarul, sau așternuturile, sau supele, și ridicîndu-se în picioare pornea să străbată furios de colo colo camera. Dar acum din fotoliul său de teatru nu mai putea urla și înjura, de acolo din rîndul al patrulea, nu mai putea să se ridice și s-o pornească furios de colo, colo. Se răsuci iar, bătînd furios în brațele fotoliului, mormăind Hmmm ; un domn de lîngă dînsul întoarse capul și-i aruncă o privire. Din pian din mîinile pianistului vuietul prelung al notelor (care îi răbufnea în stomac lovind peretele cu pumnul făcîndu-l să răsune în toată lungimea lui oprindu-se și luînd-o brusc de la capăt, cu repetări la nesfîrșit, mereu și mereu același zgomot, strident, apocaliptic, sfîrșind iar și luînd-o iar de la început și repetîndu-se și iar sfîrșitul și luînd-o iar de la început, la fel, violent) trecu ușor și blînd într-un motiv unduitor, notă după notă, limpede ca o melopee. Și din acest cînt notele se desprindeau în mici oaze cunoscute în mici fărîme disparate repetate ceasuri în șir fără să se fi putut contopi vreodată într-o compoziție și care abia acum pentru prima oară se înlănțuiau : iar dînsul le recunoștea ca pe niște prietenii de demult, vechi și stînjenitoare prietenii, una cîte una, una după alta le regăsea, neschimbate, mereu aceleași, și se răsucea în fotoliu, iar ele treceau fără

încetare pe deasupra lui, adunate într-o defilare rapidă, nesuferită, trecînd necontenit, şi repetîndu-se ore în şir, în timp ce dînsul ducea lingura la gură, în timp ce se apleca să mîngîie pisica ce torcea, în vreme ce-şi aprindea zîmbind mulţumit pipa, în vreme ce cu grijă se căznea să hrănească, cu o scobitoare, pe cel mai mic dintre puii de canar părăsit de mama lui, un grup de note înalte un alt grup joase, cu o mînă, cu două mîini, cu cealaltă mînă, cu dreapta din nou, apoi iar cu amîndouă, încă o dată cu una singură, mai încet, de douăsprezece ori, de treizeci de ori, de o sută de ori, de două sute de ori, şi aşa toată dimineaţa, toată ziua, apoi cu amîndouă, mai rar, apoi cu amîndouă mai repede, apoi numai cu o singură mînă, cu fiecare clipă mai repede, apoi cu amîndouă mîinile împreună, ceasuri după ceasuri, zile de-a rîndul şi săptămîni. Destul, striga dînsul, lovind cu pumnii în perete, Destul, fir-ar să fie, destul, destul, destul, notele se opreau ; apoi sfioase, reîncepeau mai atenuate, înăbuşite, ca-n vîrful picioarelor, repetîndu-se, sfîrşind şi reîncepînd iar, sfîrşind şi iar începînd, reîncepînd iar, şi iar reîncepînd, şi reîncepînd, şi nesinchisindu-se de urlete şi de pumni se înălţau din nou, puternice înalte, furtunoase, obsedante. Iar el se ridica şi ieşea din casă drăcuind, acum însă se răsuceşte doar şi nu-şi găseşte locul în fotoliu, bombănind. Pe scenă pianistul continua să cînte, repede ; fiecare grup de note de atîtea şi atîtea ori repetat se înălţa şi se pierdea apoi fără să se mai repete, fără să se mai repete ; mîinile pianistului cîntau fără întrerupere, fără să se repete, fără să se repete, fără să se oprească. Vecinul se ră-

suci iar, în fotoliu, cineva de lîngă dînsul se răsuci căutîndu-şi o poziţie mai comodă, ascultînd. Notele continuau să se înalţe din pian, una după alta. *O mare spargere în Viale dei Mille.* O dată cu notele şi alte sunete apăreau, imprimate pe aceeaşi bandă. Ore şi ore în şir acest arpegiu dincolo de zid, şi glasul vînzătorului de ziare în stradă. Acest pasaj răzleţ inserat în acest motiv aducea cu dînsul zgomotul ciocnitului de farfurii, miros de bucătărie, pregătiri pentru prînz. Dacă fusese repetat în faptul dimineţii, sau în timpul prînzului, suna fals, îl scotea din sărite, şi-l făcea să-i fie foame fără noimă în afara meselor. Se răsuci iar în fotoliu, şi stomacul începu să-i chiorăie. Publicul asculta, atent, pianistul cînta fără-ncetare. Chiar de la acest pasaj reîncepuse după ce i-a oferit biletul pe care-l pusese într-un plic pe masă şi ieşise din odaie ducîndu-se la dînsul, dincolo de zid în camera lui şi de aici începuse să cînte. Repetase şi iar repetase acest pasaj în timp ce dînsul posomorît se uita fix la plicul de pe masă, şi apoi l-a luat şi l-a deschis, a scos biletul, l-a studiat l-a răsucit în fel şi chip, în vreme ce pianul cînta, şi iar cînta. *Poate astfel îmi veţi ierta toate necazurile pe care fără să vreau vi le-am pricinuit şi vă veţi da seama de rezultatele studiului meu.* A tot răsucit şi citit şi răscitit biletul, numărul fotoliului şi al rîndului, şi tocmai la acest pasaj, la aceste note, şi la acest punct, l-a făcut ghemotoc şi l-a aruncat de zid, iar la ăstălalt a strigat *care ţi-a produs, un hemoroid,* iar la acesta, de acum, a trîntit uşa şi a ieşit, iar în urma lui pianul continua să repete, acelaşi şi acelaşi pasaj, să repete şi să repete iar şi iar, pînă

la disperare, acelaşi şi acelaşi şi iar acelaşi pasaj, în urma lui pianul rămas singur continua să scoată acelaşi şi acelaşi pasaj, din ce în ce mai stins şi mai îndepărtat, acelaşi acelaşi acelaşi necontenit acelaşi pasaj, în toate ritmurile posibile, cu o mînă, cu două mîini, cu mîinile şi cu picioarele, cu bastonul de plimbare, şi cu bătaia tălpilor papucilor, ba chiar şi cu un pahar şi o farfurie, aruncate, cîndva, pe pereţi şi rostogolite în mii de ţăndări, şi ţăndările iar luate în şuturi, izbite de pereţi, în urlete de ajunge, gata, destul, destul, în zgomot de papuci, azvîrliţi şi alte bătăi cu bastonul, a ieşit apoi pe palier în pijama şi s-a năpustit cu pumnii şi cu umerii în uşa vecinului urlînd într-una destul, destul, destul, destul nenorocitule, ajunge ! Notele s-au oprit, şi pianistul a început să urle. Omul se răsuci iar în fotoliu, mormăind. Notele reîncepură să curgă una după alta. Omul zîmbi cu răutate. În punctul acesta s-a poticnit. Încordat şi atent aşteptă în fotoliul lui să ajungă la acest grup de note. Aşa cum aşteptase răbdător dimineţi şi zile întregi, pînă cînd venea. Şi-atunci chiar de la prima notă zîmbea, se ridica, se încorda, cu mîinile încleştate, ca pentru a gîtui pe cineva. Greşeşte, animalule, răcnea. *Greşeşte. Greşeşte. Greşeşte, animalule. Greşeşte, blestematule. Greşeşte, pui de căţea. Greşeşte, lovi-te-ar cancerul. Greşeşte, vedea-te-aş sub tramvai. Greşeşte, greşeşte, greşeşte.* De cealaltă parte a zidului, pianistul greşea. El sărea în sus şi chicotea de bucurie, şi dansa de jur împrejurul odăii. Notele reîncepeau, iar dînsul se oprea, să asculte atent. Iar celălalt din nou greşea. El începea din nou să joace. Notele se auzeau din nou, iar el se oprea, la rîndul

lui. Lipit de perete, în vîrful picioarelor, la pîndă, ținîndu-și răsuflarea, *Greșește*, gîndea scăldat în sudoare, *greșește*, șoptea *greșește încornoratule, greșește pui de curvă, greșește microcefalule.* Și celălalt greșea. Iar dînsul sărea din nou răcnind de bucurie, și începea din nou să joace. Prin zid îl auzea pe pianist cum se ridica furios, și taburelul pianului căzînd, îl auzea cum se plimbă, cum arunca de pămînt partiturile, cum își strîngea capul în mîini, și înjura, — iar el rînjea pe tăcute cu gura pînă la urechi. Îl auzea apoi cum se întorcea la pian, cum punea mînios scaunul la locul lui cum, se așeza furios și o lua iar de la început. *Greșește, greșește, greșește, greșește*, mugea dînsul. Și celălalt greșea. Trîntea cu zgomot capacul pianului pe claviatură, sfîrteca partituri, izbea cu piciorul în scaun, trîntea ușa și pleca de acasă. El se tolănea-n fotoliu și era fericit. Celălalt nu mai cînta toată ziulica, apoi a doua zi începea de dimineață. *Greșește, greșește, greșește*, repeta dînsul. Dar acum nu mai greșea, mergea neabătut pe note ca un val ce se rostogolește lin pe o stîncă lucioasă și rotundă. Omul se răsuci iar în fotoliu, pufnind furios pe nas. Lumea din jurul lui nu se mișca. „La acest pasaj se poticnește întotdeauna“, mormăi dînsul, iar domnul de lîngă el înclină capul. Se răsuci din nou, în fotoliu. Pianistul cînta, fără întrerupere, fără să se întoarcă înapoi fără să se repete fără să greșească fără să se poticnească și cînta cînta într-una, trecînd mai departe, atacînd motiv după motiv pentru a-l parcurge în întregime, trecînd de la unul la altul, parcurgîndu-l cu ușurință cu voioșie, atacînd mereu altul, mereu altul, mereu altul, fără să greșească

fără să se întrerupă fără să o ia de la început fără să se repete ; iar notele își luau zborul una cîte una din pian, și melodia plutea lin și fără întreruperi, splendidă, și curgătoare, iar publicul asculta atent, și încordat, și a ascultat și dînsul, și muzica a continuat să se reverse fără încetare, armonioasă și închegată și sprintenă, lașule îi spunea el în sinea sa, lașule, în vreme ce vecinul în fața pianului fără să se oprească fără nici o clipă de răgaz fără să se repete fără să se întoarcă înapoi fără să izoleze grupurile de note cînta cînta și iar cînta fără încetare, apoi în sfîrșit își desprinse mîinile de pe pian și nu mai cîntă ; iar din mîinile sale oprite mișcarea continuă, se înălță, și se transmise mîinilor publicului, și din pianul său redus la tăcere sunetele se înălțară și trecură în sală la public, iar mîinile publicului începură să aplaude și sala se umplu de vuiet. Clintindu-se din mișcarea sa publicul se ridică în picioare și aplaudă și aplaudă și aplaudă furtunos, iar omul mirat din fotoliul său se uita împrejur și nu se ridica, *dar bine,* se gîndea, *ce v-a apucat.* Luminile s-au aprins toate, mulțimea era toată în picioare strigînd și aplaudînd. S-a răsucit și dînsul în fotoliu, cu spatele sprijinit în spătar, uitîndu-se împrejur și repetînd într-una, *ei bine, nu.* Măreț, măreț, măreț, striga mulțimea, bravo, bravo, bravoooooo, minunat, extraordinar, extraordinar, extraordinar, extraordinar... de jur împrejurul lui mulțimea ieșea din rînduri și se înghesuia spre scenă, unde vecinul de apartament stătea aplecat pentru a putea strînge mîinile înălțate la picioarele lui să-i atingă încălțările, să-l vadă mai de aproape, să-l vadă tronînd asupra lor, să fie la picioarele lui,

adoratorii lui, sclavii lui, slugile lui, pentru ca el în triumful lui să pășească peste dînșii ca pe niște covoare, iar ei să fie fericiți, bravo, bravo, extraordinar, minunat, repetau și urlau cu obrajii încinși, cu glasuri răgușite, cu ochii ieșiți din orbite. Ei bine nu, nu, nu, nu se poate, bombănea omul, nu poate fi adevărat. Se ridică pînă la urmă în picioare, se răsuci și se uită în jur pentru a căuta vreun chip nemișcat, impasibil. Chiar îl credeți, cum se poate ? Peste tot înaintea lui fețe cu gurile căscate, spinări care se agitau spasmodic o dată cu mișcarea amplă a mîinilor care aplaudau, capete și coafuri răvășite, urlînd și strigînd bravo, bravo, bravo, Bravo, BRAVO, BRAVOOOOOO ! Cum îl puteți crede ? tună el. Cineva s-a întors să-i arunce o privire, apoi s-a reîntors spre pianist, să bată din palme, și să strige Bravo, Bine, Bis. Omul clătină din cap, se întoarse, și porni spre ușă, făcîndu-și loc prin mulțime. În fața lui apăreau scurgîndu-se într-un fluviu nesfîrșit fețe și fețe și fețe, extaziate, pline de admirație, amețite, răvășite. „Vai, dar e un geniu", strigau femei isterice bărbați cutremurați de emoție. Dar nu, nu, bolborosea el, dar nu, nu, nu, cum puteți să vă lăsați amăgiți într-atît ? Cum puteți ? În fața voastră n-a cîntat cu toate greșelile și poticnelile și repetările pe care le săvîrșește cînd e singur, iar voi credeți că așa cîntă mereu. Cît de ușor reușește să vă amăgească. Și pînă și pe mine m-a adus aici ; ca să mă amăgească și pe mine. Ca și cum în toate aceste luni care s-au scurs eu aș fi fost surd, sau aș fi locuit în altă parte.

Afară continuau să se audă urlete şi aplauzele, eu ştiu, ştiu mormăia vecinul de apartament, mergînd şi clătinînd din cap, ştiu că-i vei putea amăgi pe toţi, dar nu şi pe mine, eu ştiu ce-i dincolo de această faţadă frumoasă pe care ne-ai prezentat-o, frumos lustruită, dincolo de această prefăcută uşurinţă şi eleganţă şi siguranţă cu care ai cîntat în faţa noastră, şi pentru care toţi te-au aplaudat, totul nu-i decît o ficţiune, eu ştiu cîte greşeli, şi cîte game, şi cîte nesfîrşite game, şi cîte exerciţii şi cîte exerciţii şi repetiţii, eu ştiu, pe mine nu mă amăgeşti, n-au decît să-ţi spună toţi extraordinar şi minunat, cum cînţi cînd cînţi la tine acasă aceasta o ştiu numai eu, n-au decît să se lase amăgiţi cu toţii, dar eu nu, nu eşti decît un şarlatan, nu eşti decît un încurcă-lume, poţi să-i înşeli pe toţi, dar pe mine nu mă înşeli, pe mine nu, pe mine nu, pe mine nu...

MACHIAVELLICII

Foarte lucid, după accidentul neprevăzut care se abătuse asupra lui şi care, în cîteva clipe, îl făcuse din om sănătos un muribund, a poruncit ca toţi să părăsească încăperea ; şi oprind lîngă dînsul numai pe feciorul cel dintîi născut i-a destăinuit cu glas stins — aşa cum în poveşti taţii dezvăluie în ceasul din urmă feciorilor locul unde se află îngropată o comoară — că vărul unuia din unchii lui era cardinal.

— Fiule, i-a spus. Dacă într-o zi vei avea nevoie de cineva care să te ajute, adresează-te lui.

Spuse acestea, şi muri.

Feciorul rămase buimac atît din cauza morţii tatălui, cît şi din cauza nemaipomenitei destăinuiri. Începu să-şi plîngă tatăl, şi în timp ce-l plîngea se gîndea la ruda sa Cardinalul.

O rudă Cardinal.

Ar fi vrut ca tatăl lui să nu fi murit, şi să-i mai fi spus şi alte lucruri despre această rudă Cardinalul.

Un Cardinal adevărat, şi pe deasupra şi rudă !

Iar el, trăise cinstit vreme de patruzeci şi doi de ani, şi totuşi nu cunoscuse niciodată vreun om de seamă ! Ştia că există Miniştri, şi Regi, şi Papi, şi

Duci ; dar el nu întîlnise niciodată vreunul. Erau toţi ca nişte fiinţe dintr-o altă lume, picate pe pămînt, fără însă să-i aparţină : neînchipuit de străini, de intangibili, supraoameni. Şi iată-l acum pe el dintr-o dată intrînd în rîndul lor : pe neaşteptate, lucru de necrezut, intră şi el să facă parte dintre aceste fiinţe miraculoase, fabuloase : are o rudă Cardinal. Aşa, deodată, fără să fi făcut nimic, a devenit ruda unui Cardinal. A unui Cardinal adevărat. Rudă adevărată a unui Cardinal adevărat. Se prăbuşi pe scaun, îşi cuprinse capul în palme, şi începu să se clatine înainte şi înapoi. Cineva a venit şi l-a bătut pe umăr, şoptindu-i *Curaj*. De jur împrejur pe lîngă pereţi îmbrăcaţi în haine cernite şedeau oaspeţii vorbind cu glas scăzut despre moartea tatălui său, în mijlocul încăperii pe patul cu învelitori negre era întins cadavrul ; îl străjuia doar lumina galben-roşiatică a patru lumînări. „Binecuvîntat om", se gîndi el. „Binecuvîntat om. Cu o ştire ca aceasta şi la vîrsta lui ! Cu moartea totuşi nu-i de glumit. Nu mai lipsea mult şi murea fără să mi-o spună."

O rudă Cardinal.

Şi nu o rudă îndepărtată : ci văr cu un unchi al tatălui, rudă care e la urma urmelor aproape unchi.

Cardinal.

Cardinal e ca şi cum ar fi Prinţ, aşa se spune. Un unchi aproape Rege ! Asta nu-i glumă !

Ba mai mult decît atîta : deoarece un Cardinal e veşnic Cardinal, chiar în Republică.

Şi apoi poate deveni şi Papă.

Și Cardinalul acesta să-ți fie unchi !

Și Cardinalul acesta să-ți fie unchi. Și iată-te că ieși din mulțimea anonimă a acelor ființe care nu cunosc pe nimeni, care nu sînt luați în seamă, care nu pot apela la nici un protector. Oameni care toată viața lor trăiesc la voia întîmplării, și a celor care sînt mai mari și mai tari decît dînșii, și a celora care sînt mai ocrotiți ca dînșii. Și iată-te ieșind acum din această mulțime infimă, și căpătînd demnitate de ființă omenească — tu ai o rudă Cardinal. Tu în sfîrșit ai acum pe cineva care va avea grijă de tine, care te va duce unde vei dori, care-ți va da tot ceea ce dorești. Lumea întreagă în fața ta nu mai este decît un șir de ocazii minunate, care nu așteaptă decît să profiți de ele. De slujbe minunate, care așteaptă doar să le ocupi. De întreprinderi nemaipomenite care așteaptă să fie conduse de tine. Ce vrei ? alege, și unchiul Cardinal are puterea de a te pune în stăpînirea lor și unchiul Cardinal te va face să le ai. În sfîrșit trista măruntа ta existență a luat sfîrșit, norocul te așteaptă. „Ah !“ exclamă dînsul oftînd din greu, cu durere aproape. Și din nou cineva se apropie și-l bate pe umăr șoptindu-i *Curaj.*

„Da, se gîndea el, sînt un om făcut. Mă voi duce la el, și-i voi spune : unchiule.“

...Nu, fii atent, nu fi prost. Nu strica dintr-o dată totul. Spunîndu-i unchi așa pe nepusă masă, fără să-l mai fi văzut pînă atunci, îi vei da imediat de gîndit că vrei să profiți de rubedenie pentru a obține vreo recomandație. Cine știe cîți se poartă în felul acesta cu ei. Cine știe cîți le zic Unchiule fără să-i fie nici măcar rude. Cardinalii trebuie să

fie foarte bănuitori, cu astfel de oameni. Și bine fac. Spune-i mai bine așa cum îi spun toți. Ca și cum ai fi un străin. Dă-i de înțeles că există o deosebire între tine și toți acei profitori. Spune-i Eminență.

„Eminență."

Eminență! Dumnezeule, frumos cuvînt! Eminență. *E-mi-nen-ță.* Cum mai sună! Eminență, EMINENȚĂ. Și ăsta-i unchiul meu! Ah, dacă toți pot fi Excelență — dînsul însă este Eminență! ah! Eminență!

Mă voi duce la Eminența-Sa Cardinalul și-i voi spune: Eminență, Eminență, tatăl meu a murit. Mama mea e văduvă, eu și frații mei sîntem orfani. Ajută-ne. (Sîntem rude.)

Iar lumea ca un covor se va desfășura la picioarele mele.

„Doamne, își zise apoi în sinea lui. Și toate acestea sînt adevărate. Puțină agerime doar și iată-mă un om făcut."

(În altă lume decît cea a minții lui încețoșate preotul se tot învîrtea în jurul mortului rostind litanii și blagoslovind.)

Deoarece întotdeauna în jurul unui Cardinal foiesc prea multe rude, trebuie neapărat ca dintre toți Cardinalul să-l bage în seamă pe dînsul, și să fie mulțumit de el: dintre toți cei care îi cer de toate el să se distingă datorită faptului că nu-i va cere nimic, poate așa va atrage atenția asupra lui, și se va face plăcut. Trebuie ca Eminența-Sa Cardinalul să vadă într-însul pe omul dezinteresat, simplu, spontan, aproape naiv, aproape prost... care venerează un Cardinal fiindcă este un Cardinal,

un Principe al Bisericii, cu credință, cu încîntare, cu bucuria de necrezut de a fi legat de dînsul prin rudenie, — fără să se gîndească fără să fie conștient fără să-și închipuie măcar ce putere nemaipomenită vremelnică... Și numai, după foarte multă vreme de la cunoștința lor, timp în care să fi dat dovada modestiei sale, ca și cum ar fi fost vorba despre ceva care pentru dînsul era un lucru nesperat, ca și cum s-ar fi frămîntat foarte mult și se mai frămîntă încă, vorbindu-i ca la spovedanie, să fi mers să-i ceară, în mod cinstit, un sprijin... „Da, se gîndea, în fața unui astfel de om un Cardinal nu poate decît să facă pe dracul în patru, ce mai, absolut pe dracul în patru ; puțină istețime, și iată-mă un om făcut."

Să ai un unchi Cardinal, dacă te gîndești puțin, e ca și cum ai fi tu însuți Cardinal.

Bulgării de pămînt răsunau înăbușit căzînd pe lemnul sicriului.

Nici că se putea mai bun prilej pentru a intra în legătură cu Cardinalul. Trimise Cardinalului ferparul pentru moartea tatălui său.

Ferparul l-a însoțit cu o scrisoare, bine ticluită, în care-i povestea împrejurarea în care i-a fost dezvăluită această înrudire, exprimîndu-și regretul (și era sincer) de a fi luat cunoștință abia acum de acest lucru.

Așa cum prevăzuse și sperase, fără să-și creadă totuși ochilor, Cardinalul a răspuns cu bunăvoință printr-o scrisoare scurtă de condoleanțe. Iar el peste

măsură de fericit i-a mulţumit printr-o altă scrisoare.

Apoi, cu aceeaşi isteţime clarvăzătoare, ca odinioară Cavour care trimisese bersaglierii în Crimeea, începu să-i ducă, cu regularitate, Cardinalului doi claponi la Crăciun, un miel la Paşte, un coş de trufandale culese cu mîna lui la fiecare început de sezon, prepeliţe şi sitari vînaţi de el în timpul sezonului de vînătoare, un imens buchet de flori pentru capelă pentru aniversarea primei Liturghii, vreun dar de ziua onomasticii... Crăciunul cu bine, Eminenţă. Paşti Fericite, Eminenţă. La mulţi ani Eminenţă... sărutăm inelul, Eminenţă.

Şi în acest fel, îşi făcea el socoteala, după un an vom fi prieteni, după doi voi fi nepotul cel mai drag, iar după trei... după trei ani, prietenul nostru moare.

De fapt s-ar fi putut abate asupra lui o năpastă şi mai mare, după atîta osteneală putea să fi murit nu el ci Cardinalul.

Norocul lui a fost însă că înainte de a muri a mai avut răgaz cîteva minute pentru a-şi chema lîngă el pe fiul lui cel dîntîi născut, şi cu glas stins să-i dezvăluie aceeaşi taină pe care tatăl lui cînd a murit i-o încredinţase lui.

Voia să-i vorbească de toţi acei ani trecuţi în care dusese daruri Cardinalului, şi despre discreta lor prietenie.

— Şi dacă ai să ai nevoie vreodată de vreun ajutor... în vreo împrejurare...

Atîta a rostit, şi a murit.

Fiul rînduieşte plîngînd pe tatăl mort, şi se gîndeşte că avînd drept rudă un Cardinal, a dat norocul peste el. Nu va fi desigur atît de prostănac şi atît de neîndemînatic încît să meargă să-i ceară aşa, pe neaşteptate, o favoare : de bună seamă că nu. Îi va duce doi claponi la Crăciun, un miel de Paşte, trufandale la începutul fiecărui sezon, prepeliţe şi sitari în timpul sezonului de vînătoare, flori pentru aniversarea Liturghiei... un dar de ziua onomastică... iar după un an, sau doi, sau trei, Cardinalul cucerit de dezinteresata sa veneraţie va fi gata să vrea să-l ajute să obţină o minunată, cea mai bogată, cea mai avantajoasă dintre slujbe. „Da, întocmai aşa ; puţină atenţie, şi norocul e de partea mea."

Iar Cardinalul ? Va muri poate cu o zi mai devreme decît cea în care vreunul din reprezentanţii neamului acesta al nostru va considera că a sosit momentul de a-i cere o recomandare : Cardinalii obişnuiesc şi ei să moară, mai devreme sau mai tîrziu. Sau poate va trăi totuşi destul de mult : Cardinalii, în general, obişnuiesc să trăiască destul de mult.

Poate va avea o viaţă destul de îndelungată, pentru a „se bucura, aşa cum o spune el însuşi prietenilor şi colaboratorilor săi, de acei oameni curaţi la suflet, cinstiţi, simpli şi buni, care în pragul morţii amintindu-şi de mine îşi transmit din tată în fiu îndatorirea de a-mi aduce doi curcani de Crăciun, un miel de Paşte, trufandale la orice început de sezon, prepeliţe şi sitari în sezonul vînătorii, flori pentru aniversarea Liturghiei, un dar pentru onomastică... şi curaţi la suflet, simpli, nevinovaţi... mor fără să-mi ceară niciodată nimic."

OMUL CARE DANSEAZĂ CU PIPA ÎN GURĂ

— Azi n-a venit omul care dansează cu pipa în gură observă copilul luînd felia de pîine cu unt pe care mama i-o întinde.

— Cine ? întrebă mama, privindu-l curioasă.

— Omul care dansează cu pipa în gură, Băiețelul înmoaie pîinea în lapte.

— Cine-e ? repetă mama tărăgănînd înveselită și mirată sunetul *e :* copilul înmoaie de zor pîinea în lapte încercînd să se înalțe de pe pernele de sub el și de pe scaun, cu toată făptura, pentru a se putea uita în ceașcă. Ceașca îi vine pînă la nas, iar el întinzîndu-se doar cu mare greutate abia dacă reușește să nu se înăbușe în strînsoarea șervetului de la gît și să nu se înece în laptele care aproape îi intră în ochi : deschide gura și asemeni unei micuțe broaște țestoase își întinde gîtul din horbota lui albă, căznindu-se să asalteze cu felia de pîine buza ceștii și de acolo cu o mișcare orizontală o duce apoi spre gura care așteaptă, iar picături de lapte încep să-i șiruie pe încheietură, apoi o apucă cu dinții și picăturile încep să i se prelingă de-a lungul obrajilor și bărbiei :

— Omul care dan...

— Nu vorbi cu gura plină, îl întrerupse mama, fără să reușească însă să-l oprească mai înainte ca „dan..." să nu fi împroșcat în jur firimituri de pîine cu unt și marmeladă, întregi sau pe jumătate mestecate, din gura și de pe buzele copilului, care încetează să mai vorbească și se apucă să le ciugulească una cîte una cu vîrful degetelor și să le bage înapoi în gură :

— Of, purcelușul meu murdar, exclamă mama, și se apleacă să-l sărute pe obraz ; apoi cu șervetul îi șterge obrăjorul și încheieturile gingașe și subțiri, și degetele minuscule și firave.

— Omul care dansează cu pipa în gură, rostește din nou copilul, luînd-o iar de la capăt, cu felia de pîine muiată în lapte, cu gura larg deschisă, cu asaltul spre buza ceștii, cu mișcarea orizontală de la ceașcă spre gură, cu picăturile ce i se prelingeau pe încheieturile mîinilor, cu mușcătura, cu picăturile ce pornesc să-i alunece pe bărbie.

— Cine ? întreabă din nou mirată mama. Care om ?

Copilul se cufundă cu obraz cu tot în ceașcă pentru a mai scurta din drumul feliei de pîine spre gură, proptindu-și bărbia pe buza ceștii, în așa fel încît picăturile care i se preling din îmbucătură să se poată întoarce înapoi în ceașcă ; cască gura și apucă pîinea cu dinții, tot rotindu-și ochii pentru a urmări cu privirea picăturile de cafea cu lapte ce i se preling pe încheieturile mîinilor în mînecă de-a lungul brațului.

— Omulcare...

— Am înțeles, omul care dansează cu pipa în gură, dar care anume ? Nu vorbi cu gura plină.

Copilul înghite şi deschide iar gura pentru o altă muşcătură ; şi cu acelaşi gest, cu aceeaşi miraculoasă economie de eforturi inutile. „Omul care vine în fiecare dimineaţă şi dansează cu pipa în gură", rosteşte el pe nerăsuflate, şi apucă cu dinţii felia de pîine. Mama îl priveşte intrigată.

— Cine vine ? unde ? îl întreabă tăindu-i o altă felie de pîine pe care o unge cu unt, privindu-l pe furiş.

— Aici. În timp cemm... — apoi îşi aduce aminte că trebuie să mestece, şi se opreşte. Se întrerupe iar pentru a privi firimiturile de pîine care plutesc în lapte în faţa ochilor lui, şi picăturile de unt topit, galbene, lipite de jur împrejur pe marginea ceştii.

— În timp ce ? întreabă mama.

— Imm ?

— În timp ce ?

Copilul cu nasul proptit pe buza ceştii ridică mîna liberă întinde arătătorul micuţ şi-l cufundă în lapte, atingînd uşor steluţele de unt şi împingîndu-le una către alta.

— Hai, mănîncă. Ce faci ? Cu degetele în lapte ! Vrei, sau nu, să te porţi ca un om civilizat ? îl ceartă mama, scoţîndu-i mîna din lapte. Hai, mănîncă. Şi-i ia din mînă felia de pîine din care muşcase şi începe să-l îndoape, ademenindu-l ori de cîte ori nu era atent, sau rămînea dus pe gînduri, sau se uita împrejur, sau încerca să se joace, sau uita să mestece.

— În timp ce ? reîncepe mama.

— În timp ce mîncăm.

— Vine în timp ce mîncăm ? unde ? întreabă mirată mama.

— Aici, răspunde scurt copilul. Mama îi scoate din gură bucăţica pe care abia începuse s-o mestece, preot ce şi-a descoperit enoriaşul nevrednic de împărtăşanie, în vreme ce copilul urmăreşte cu mişcări ale gîtului şi capului cînd înainte cînd înapoi drumul feliei de pîine, cu gura deschisă şi buzele arcuite, încordate, ca o pereche de balerini spanioli.

— Aici ? îl întreabă. Şi cum se face că noi nu l-am văzut niciodată ?

— Hmmm ? îngînă copilul, mirat, suspendînd acel passo-doble al dansatorilor săi şi ridicînd privirea spre mamă.

Mama îi îndreptă din nou pîinea spre gură, să mănînce din ea în vreme ce pregăteşte o nouă întrebare. Copilul continuînd s-o privească deschide gura şi ea îl hrăneşte cu felia de pîine, copilul muşcă fără să-şi ia ochii de la ea.

— Cum se face că noi nu l-am văzut niciodată ? repetă mama. Unde anume se aşază ?

Copilul mestecă şi înghite.

— Acolo, răspunde, arătînd cu un semn din cap şi din bărbie spre un colţ al peretelui din faţă, acolo şi dansează toată dimineaţa, apoi îşi scoate pipa din gură şi pleacă. Privirea i se tulbură şi începe să-i rătăcească spre colţul camerei. Scoate apoi un oftat adînc : Azi însă n-a venit.

Mama îl priveşte intrigată.

— Şi cum se face că noi nu-l vedem ?

— Cum se face ? întreabă în loc de răspuns copilul.

— Of ! Ninni, cu tine nu se poate discuta, răs-

punde mama, îndopîndu-l cu încă o bucată de pîine, pe care copilul pentru a-și salva viața trebuie s-o mestece și s-o înghită. Înghite și deschide iar gura însă întoarce capul pentru ca nu cumva mama să-l mai îndoape cu vreo bucățică de pîine :

— De ce n-a venit, azi, mamă ?

— Omul care dansează cu pipa în gură ? întreabă mama.

— Da.

— De unde vrei să știu eu. Poate are alte treburi. O fi început să muncească în loc să danseze toată ziua.

Copilul deschide gura, și dînsa profită pentru a-i mai înfunda o bucățică de pîine. Copilul mănîncă, încet, uitîndu-se în jur, dus pe gînduri. „Hai" îl îndeamnă mama. El înghite, deschide iar gura și mama îl hrănește, în timp ce ochii copilului desprinși străini de gura și de gîtul lui și de întreg trupșorul lui continuă să rătăcească prin încăpere absorbiți și abătuți.

— Hai, repetă mama.

— Mamă, rostește cu glas scăzut copilul, din depărtările sale infinite. A început să muncească la fel ca și celălalt om care vine să mănînce ?

— Altul ! exclamă surprinsă mama. Și ăsta cine mai e ?

— ...o știi bine doar, răspunde fără chef copilul.

— Un om care vine să mănînce ?

— Nici pe acela nu-l vezi ? întreabă mirat copilul.

Mama rîde, și-l sărută pe o ureche.

— Ninni, nu pricep nici o iotă din tot ce-mi îndrugi. Apoi ia ceașca de lapte și-i toarnă cafeaua cu lapte pe gît. Ei bine, iată-ne gata. Cînd va tre-

bui să mergi la școală, ai să ajungi de pomină din cauza încetinelii cu care mănînci.

— Cînd merg la școală, mamă ? întreabă copilul. Mama zîmbește, îi dezleagă șervetul de la gît, îi șterge gura și obrazul : pentru a se feri copilul răsucește capul și strîmbă din nas și din buze.

— Mai sînt doi ani. Ești încă mic. Și-apoi, cu glas mai domol : Slavă Cerului. Îl ridică de pe scaun și de pe perne, și îl pune pe picioare. Mergem să spălăm mînuțele astea frumușele murdare și lipicioase și botișorul ăsta împestrițat, fredonează încetișor mama. Apoi mergem după cumpărături și după aceea mama o să gătească ceva bun, iar Ninni se va duce să se joace în odăița lui ca să nu piardă mama timpul cu el și o să se joace cu toate jucăriile lui... Glasul mamei se pierde apoi treptat prin casă însoțit de tropăitul măruntel săltat și nesigur al copilului, care-și lasă dus trupul lui micuț și firav de cel al mamei, suspendat de mîna ei.

Spre prînz copilul apare din odăița lui și începe să urmărească pas cu pas pe mamă prin toată bucătăria, fără chef și plictisit. Mama trebăluiește ba la mașina de gătit, ba la chiuvetă, și de fiecare dată se poticnește de el.

— Oh, Ninni, te rog, fii cuminte. Nu vezi că mama trebuie să gătească ? du-te și te joacă în odăița ta.

— Nu pot, se văicărește copilul. Nu e nimeni acolo.

— Nu e nimeni nici în celelalte zile, observă mama, însă în toate celelalte zile te duci și te joci și stai cuminte. De ce azi nu ? Mama se agită mai departe

prin bucătărie, şi se împiedică de copil. Hai, Ninni, fii copil cuminte şi du-te sus şi te joacă.

— Cu cine să mă joc ? scînceşte copilul care nu-i cuminte. Au plecat cu toţii.

Mama taie un cartof :

— Toţi, care toţi ?

— Toţi cei care erau acolo. Flic, trenul... toţi.

— Dar bine, cum se poate să fi plecat ? Stau cu toţii în dulap, ca întotdeauna. Chiar azi dimineaţă ţi i-am pus în ordine. Hai, du-te !

Copilul se uită neîncrezător la mamă ; apoi iese cu capul plecat şi abătut. După cîteva clipe reapare în uşa bucătăriei.

— Au plecat cu toţii, repetă dînsul.

— Bine, bine, rămîi aici, îngăduie mama. Dar aşază-te undeva într-un colţişor şi stai cuminte. Poate se vor întoarce, în curînd, Nu-i aşa ? Şi-i zîmbeşte.

Copilul se uită de jur împrejurul bucătăriei nehotărît, să-şi aleagă colţişorul exilului său. „Acolo", sugerează mama, oferindu-i colţişorul dintre masă şi perete, şi drept minusculă insulă Sf. Elena un scaun, pe care i-l dăruieşte şi în care îl închide : iar copilul urmărindu-i ascultător privirea se îndreaptă spre teritoriul cucerit, îl atinge cu un deget, apoi întorcîndu-i spatele se caţără deasupra ; după ce ajunge sus se aşază ghemuindu-se cu genunchii strînşi la piept, ca un pod suspendat care a fost ridicat şi sprijinit de zidul unui castel. Îndeplinite toate aceste operaţiuni scoate un oftat adînc, şi-şi sprijină bărbia pe genunchi.

În bucătărie se aude bătaia ritmică a cuţitului cu care mama taie în felioare subţiri, pe fundul de lemn, un cartof.

— Şi mai e şi frig, observă după o vreme cu glas plîngăreţ copilul.

— Da de unde, răspunde mama. Ridică privirea şi se uită la copil. Tu te simţi bine azi ? întreabă.

Copilul oftează.

— Da. Dar dacă nu-i frig, atunci de ce purtăm flanele ?

— Fiindcă-i iarnă, Ninnişor, răspunde mama, punînd o mînă de cartofi tăiaţi într-o tigaie. Şi-i frig. Dar nu aşa de tare încît să poţi spune că ţi-e frig. Îşi şterge mîinile cu o cîrpă : Hai să mergem să mai căutăm o flanelă, spune, apropiindu-se de copil şi pipăindu-i mîinile să vadă dacă sînt destul de calde, şi fruntea dacă nu-i arde. Îl apucă de mîna mică dulce şi gingaşă ca o floare, de încheietura firavă şi mlădioasă, şi-l trage puţin spre dînsa.

— Mergem ?

Copilul se îndreaptă coboară de pe scaun şi o urmează ascultător în dormitor, unde mama îi mai pune o flanelă, răsucindu-i frumos mînecile, sub privirea atentă a copilului.

— E mai bine acum ? acum ţi-e cald ? şi-l tîrăşte după dînsa cum ar trage o jucărie pe roate suspendată de mîna ei ca de o sforicică şi îl aduce înapoi în bucătărie, iar acolo îl lasă, ca în virtutea inerţiei să se îndrepte singur pînă la scaunul lui, şi să se caţăre din nou pe el. Copilul se caţără din nou pe scaun, ca o pisică pe o insuliţă înconjurată de jur împrejur de ape, atentă ca nu cumva să-şi ude vreo lăbuţă.

De pe insuliţă se aude un oftat, şi copilul îşi sprijină iar bărbia de genunchi.

— Cît de frig trebuie să fie, mamă, ca să poţi spune că e frig ?

Mama rîde.

— Un frig foarte grozav.

Cu bărbia pe genunchi copilul o priveşte.

— Şi de ce-i frig, mamă ?

— Doar ţi-am spus, Ninni, fiindcă-i iarnă.

— Dar înainte nu era frig, potestează copilul.

Mama îi aruncă o privire.

— Înainte, cînd ? întreabă.

De pe insuliţa lui copilul se uită în jur. Fără să-şi ridice bărbia de pe genunchi oftează, iar oftatul îi înfoaie spinarea şi umerii făcîndu-l să semene cu un broţăcel.

— Mamă, mă duci să mă joc cu Toto ?

— Toto ? întreabă mama. Care Toto ?

— Băiatul acela care are toţi peştii aceia. Toţi peştii aceia MARI, explică important cu emfază copilul cu obrazul desprins de pe genunchi şi cu braţele larg deschise.

— Băiatul pescarului ? exclamă mirată mama. Ce ţi s-a mai năzărit ?

— Mă duci ? insistă copilul.

— Dar Toto stă în altă parte, nu locuieşte aici, Ninni. Nu te pot duce.

Cu ochii larg deschişi copilul o priveşte dezorientat.

— A plecat. Şi el.

— Nu, de unde să fi plecat. A locuit întotdeauna acolo în ţara aceea.

Bătaia ritmică a cuţitului pe fundul de lemn se aude din nou, tăind de data asta un mănunchi de

verdeață. Copilul își sprijină din nou pe genunchi obrazul îngîndurat.

— Și dacă locuiește într-o altă țară, observă, se oprește, și oftează apăsat de greutatea gîndului căruia voia să-i dea glas... cum se poate să fi stat cu mine, dacă noi sîntem aici ?

— Ăsta-i un silogism, zîmbește mama uitîndu-se cu admirație la dînsul. Noi eram cei care am stat în țara aceea ; încearcă ea să-i explice. Și apoi ne-am întors aici.

— Am fost noi în țara aceea ? exclamă mirat copilul ridicînd capul. Cînd ?

— În timpul vacanțelor, Ninni. Ne-am dus la mare în vacanță, și apoi ne-am întors aici. Tot mișcîndu-se prin cameră îl privește pe furiș. Nu-ți aduci aminte de toate căsuțele acelea care fugeau cînd ne uitam la ele din tren ?

Căsuțe îndelung evocate și desenate și căutate în fotografiile din ziare și recunoscute cu strigăte de bucurie în orice invizibilă și ștearsă pată cenușie cu o ușă și două ferestre, și uimirea ochilor lor care nu le vedeau ; copilul se uită fix și gînditor la mamă, fără să răspundă :

— Atunci cînd ne întorceam, încheie mama. Ridică o dată cu capacul un imens nor de abur și aruncă în oală ropotul de grindină al macaroanelor. Copilul o privește, căutînd să facă o legătură între fotografiile din ziare și acea întoarcere, între căsuțele cenușii și acea întoarcere, între el însuși culcat pe jos și uitîndu-se la fotografiile din *Epoca*, între el însuși și acea întoarcere, dar nu reușește :

— Și Toto a venit cu noi ? întreabă.

Mama amestecă macaroanele în oală :

— Nu, nicidecum, Toto a rămas cu tatăl şi cu mama lui. În picioare cu trupul aplecat spre oală cu lingura lungă de lemn în mînă şi cu capul întors spre copil mama îl priveşte nedumerită. Dar ce-i cu tine ? îl întreabă.

Copilul se uită în jur.

— Totuşi ei îl trimit să se joace cu mine. Ei nu spun că locuieşte într-o altă ţară.

Mama rîde şi pune jos lingura.

— Cum pot să-ţi răspund la o observaţie ca aceasta ?

Copilul castel minuscul zăvorît înăuntrul lui cu podurile ridicate, şi încovoiat deasupra lor, continuă să privească fără ţintă în jurul lui, dus pe gînduri.

— Vino aici şi arată-mi limba — îl cheamă mama. Ai buba la burtică ? te simţi bine ?

Copilul nu se clinteşte.

— Şi el vine, îşi aduce peştii, şi după aceea se joacă cu mine, reîncepe copilul. Cu barca, pe mare.

— Aşa făceaţi cînd eram la mare, răspunde mama. Acum însă nu.

— Acum nu ?

— Nu, acum, nu.

— De ce nu ?

— Dar bine, Ninni, cum poţi pune astfel de întrebări ! Unde-i marea ? Aici ? În camera ta ?

— Da.

Mama deschide gura îşi trage răsuflarea vrea să spună ceva, dar tace, şi oftează.

— Mie însă, rosteşte apoi, nu-mi place un copil care numai de dragul de a nu se da bătut afirmă lucruri care n-au nici o legătură cu realitatea.

— Hm ?

— Care spune minciuni. Ai înţeles ?

— Eu nu spun minciuni.

— Ei bravo. Atunci de ce nu te duci în odăiţă la tine, să te joci cu Toto şi cu barca şi cu marea ?

— Azi n-a venit, se vaită din tot sufletul copilul. Azi n-a venit nimeni. Am rămas singur şi mi-e urît.

— Asta o cred, răspunde mama. După prînz te duc în pat şi după ce-o să tragi un puişor de somn o să-ţi treacă totul, ce zici ?

— Îmi trece totul, repetă copilul. Şi totul o să fie ca înainte ? încearcă el nesigur.

— Da, răspunde mama. N-ai dormit bine noaptea asta ? Copilul îşi îmbrăţişează strîns genunchii şi oftează, iar privirea continuă să-i rătăcească în jurul lui.

— Şi atunci cine-i acela care-ţi dă acum peştii ? obiectează el.

— Îi cumpăr de la piaţă.

— Şi Toto, e şi el la piaţă ?

— Nu, nu ; sînt alţi peşti.

— Nu sînt peştii lui Toto ?

— Nu, sînt de la alţi pescari !

— I i-au luat ?

— Peştii stau în mare, explică mama. Pescarii îi prind, şi apoi îi vînd. Toto îi vinde în ţara lui, şi alţii îi vînd aici. Acum ai înţeles ?

Copilul scoate un oftat adînc şi se uită descumpănit la mamă. Îşi roteşte apoi privirea de jur împrejurul bucătăriei, pune bărbia pe genunchi, şi iar oftează din răsputeri.

Apoi ridică fruntea şi priveşte spre mamă.

— Totuşi tatăl lui Toto e acela care face peştii, încearcă el.

Amestecînd din nou macaroanele mama rîde.

— Nu, nu, Bunul Dumnezeu e acela care face peştii.

— Să n-o crezi, peştii sînt aceia care fac peştii, intervine vesel un bărbat intrînd în bucătărie. Bună.

Mama se întoarce spre dînsul şi-i zîmbeşte, copilul se întoarce şi el, şi-l priveşte cu respect.

— A sosit tăticu, a sosit tăticu ! anunţă veselă mama. Soţul se apropie şi o sărută.

— Materialistule ! spune mama.

— De ce ? se apără tatăl. Cred într-adevăr că Bunul Dumnezeu poate face peşti sau copii ; dar din fericire se abţine ; ceea ce, cel puţin pentru peşti, este un mare avantaj.

— Nelegiuitule, rîde mama. Hai salută-l pe tăticu ! îl îndeamnă ea pe copil, care nu se clintise de pe scaunul lui. Ascultător copilul se descolăceşte, se ridică şi aleargă spre tatăl lui.

— Bună, tăticule !

— Ura, omuleţule. Tatăl îl ia în braţe şi-l înalţă spre tavan. Ai fost cuminte azi ?

— Da.

— Ţi-e foame ?

— Da.

— Duceţi-vă şi spălaţi-vă pe mîini, macaroanele sînt aproape fierte, anunţă mama. Peste umărul tatălui, cel mai înalt dintre toţi, în timp ce este purtat spre uşă copilul se întoarce şi-şi priveşte mama.

— Pe ăsta îl vezi, îi reproşează. Pe cel care dansează nu, însă pe cel care mănîncă da.

Mama se întoarce şi-l priveşte uimită : „Hopa, hopa“ cîntă tatăl aplecîndu-se cu copilul în spinare să poată trece pragul, cufundîndu-şi în umbra cori-

dorului trupul mare și înalt și chipul alb al copilului, care se întoarce și se uită în urma lui cu o privire plină de înverșunare și de spaimă.

La masa de prînz copilul mănîncă în silă are o dîră lungă de sos pe bărbie, iar macaroanele îi intră cruciș în gură mîngîindu-i în treacăt colțurile gurii cu două trăsături de sos, spre nas, înspre obraji, înspre urechi, spre gît și desfășurîndu-se în formă de evantai. Între două înghițituri rămîne cu ochii pierduți privind paharele, sticlele, tacîmurile, firimiturile de pîine de pe masă, macaroanele din farfurie ; mama îl trezește din cînd în cînd cu un hai, mănîncă, iar el ascultător înfige atunci furculița în farfurie, se războiește cu macaroanele, le străpunge și le duce spre gura larg deschisă, pregătită, le scapă în șervețelul de la gît, le apucă cu mîinile și le bagă în gură.

Tatăl vorbește despre anumite pretenții ale șefului.

Sprijinit cu bărbia de masă și mestecînd încet, ritmic, cu furculița dreaptă ca un trident în pumn, și cu cealaltă mînă jucîndu-se cu firimiturile de pîine, înșirate pe fața de masă, brusc copilul intervine în discuție.

— Azi lui tăticu i s-a mărit capul.

Șeful se oprește uimit, la jumătatea frazei. La prima vedere fraza pare agresivă : „Ninni !" exclamă mama.

— Cum așa mărit ? întreabă surprins tatăl.

Terminîndu-și momentul de meditație cu firimiturile de pîine, copilul se întoarce la farfuria lui.

— Așa mărit, repetă.

— Cum ? întreabă din nou, perplex tatăl.

— Umflat, explică băiețelul. Lățit în toate părțile și apoi ți s-a turtit în creștet, iar părul ți s-a scurtat, și ți-au crescut urechile și ochii ți-au dispărut.

— Doamne, exclamă tatăl. Am devenit un monstru. Și pe deasupra și orb.

— Nu glumi, îi spune cuprinsă de o teamă nelămurită mama întorcîndu-se spre dînsul : copilul vorbește tot felul de bazaconii astăzi.

— Și aceștia ce sînt ? se apleacă spre copil tatăl arătîndu-i cu degetele în formă de V ochii săi : Ce sînt ? întreabă rîzînd.

— Ah, răspunde copilul, uitîndu-se pieziș, evitînd să răspundă, întorcîndu-se apoi iar la macaroanele lui.Ți-au dispărut ceilalți.

— Ceilalți ? Care ceilalți ?

— Ceilalți ochi.

— Care ceilalți ochi ? protestează iritat tatăl. Ce sînt eu, o libelulă ? Am avut întotdeauna numai doi ochi. Nimeni n-are mai mult de doi ochi. Unde ai văzut tu oameni cu mai mult de doi ochi ?

— Toți. Întotdeauna, răspunde îndărătnic și absent copilul, prinzînd tacticos din zbor cu gurița macaroanele suspendate în furculiță. Cînd mișcă fața și capul, explică el cu gura plină.

— Cînd fac ce ? rămîne mirat și tulburat tatăl. Copilul termină de mestecat înghite și rămîne cu privirea ațintită în gol în fața sa, apoi scoate un oftat adînc :

— Dar azi nu. Nu-l mai mișcați, șoptește.

— Ninni ! exclamă stîrnit tatăl. Cum poți spune că nu mișcăm capul !

— Gianni, nu te enerva, se roagă cu buzele tremurînde mama. Copilul cred că nu se simte bine.

— De simţit se simte bine ! răspunde tatăl întorcîndu-se brusc spre dînsa. Vorbeşte tot felul de bazaconii numai pentru a ne atrage atenţia asupra lui : iar tu te sperii şi în loc să-l potoleşti îi dai apă la moară. Faci exact jocul lui. Mai bine să-l facem să judece, şi se întoarce spre copil, care cufundat în farfurie începuse să pescuiască de zor cu furculiţa şi cu degetele : Dar ăsta, încearcă tatăl, rotindu-şi capul în toate părţile, ăstuia cum îi spui ? Nu mişc, capul ?

Copilul îi aruncă o scurtă privire.

— Ah, exclamă el cu îngăduinţă, da. Dar numai atîta ! ieri îl mişcai mai mult. Şi dintr-o dată se însufleţeşte : Se arunca dintr-o dată într-o parte, se dezumfla, apoi se umfla — lasă din mînă furculiţa şi începe să se ajute cu mîinile în descrierea lui cu braţele larg desfăcute, cu glasul cîntat, afectat — se desprindea, se ducea să se aşeze în palme şi de acolo înapoi în spinare, înăuntru, şi braţele, se tot roteau de jur împrejur...

— Doamne Sfinte, şopteşte tulburată mama. Tatăl se uită buimăcit la copil.

— Şuierau, se alungeau, şi se scurtau, apoi iar creşteau, uneori nu le mai aveai, apoi aveai atîtea dintr-o dată, continuă cu obrajii aprinşi copilul ; ajungeau pînă în tavan, şi aveai atît de multe, şi erai mare, ajungeai pînă la tavan ; dar azi nu — şi se opreşte dintr-o dată : azi nu, azi eşti altfel — şopteşte, coborînd glasul, şi apoi braţele, ca un foc de artificii care după ce a strălucit luminînd cerul, se stinge şi cade, lăsînd în urma lui prin văzduh dîre

lungi care dispar apoi şi ele, se sting şi nu mai rămîne absolut nimic — azi nu, repetă încet copilul, uitîndu-se fix într-un punct nedeslușit, şi scoţînd un oftat deznădăjduit, azi eşti altfel.

Părinţii îl privesc tăcuţi, cu ochii plini de uimire ; fără să-şi dea seama încetează să mai mestece şi să mai înghită, lasă furculiţele în farfurie, îşi încetinesc pînă şi respiraţia ; tatăl rămîne cu capul puţin aplecat spre copil, nedumerit, iar mama — cu mîinile uitate pe masă, nemişcată ; copilul mai oftează încă o dată, şi se întoarce la farfurie. De pe chipul lui expresia de mîhnire se şterge treptat, pe măsură ce reîncepe să-şi pescuiască cu sîrg macaroanele şi să le ducă la gură, potrivindu-le atent cu mîna pe furculiţă. În farfuriile părinţilor macaroanele se răcesc.

— Dar nu se poate, se scutură uşor tatăl, nu se poate, n-are nici o noimă, ce spune... îşi bate joc de noi, Ninni... îl strigă, capul înăuntrul şirei spinării, *înăuntru*, îţi dai seama ce spui ?... Copilul lasă macaroanele şi se uită la dînsul, dar încetul cu încetul privirea începe să i se furişeze, pierzîndu-se, undeva în interiorul fiinţei sale, încetînd să mai vadă. Cum poţi crede că o să te luăm în serios, reîncepe tatăl, şi că... Dar nu... nu se poate, exclamă înfiorîndu-se şi se întoarce la farfuria lui, nu se poate discuta cu dînsul, e un copil, nu are simţul logicii. Nici nu ştiu de ce-mi pun mintea cu el.

Zăvorît în lumea lui mîhnită copilul îl priveşte fără să vadă şi fără să audă. Mustrările tatălui trec pe deasupra lui fără să-l sperie : e atît de zăvorît în lumea lui mîhnită încît nici glasul mînios al tatălui nu reuşeşte să-l atingă. Părinţii îl privesc încor-

dați și vorbesc despre dînsul, dar el absent continuă să-i privească și să se uite în jur, mîhnit și rătăcit; apoi oftează și se întoarce iar în lumea lor, și ostenit reîncepe cu greu să pescuiască macaroane.

— ...eu însă totuși sînt speriată, toată ziua s-a tîrît așa fără vlagă de colo colo. A început de la cafeaua de dimineață, cu un om care dansează cu pipa în gură, și cu cîte altele, dar asta le întrece pe toate.

— Omul care dansează cu pipa în gură, zîmbește încîntat copilul ca unui vechi prieten, războindu-se cu macaroanele. E înalt are barbă o șapcă un pulover cu gît înalt și cizme, și vine să danseze cu pipa în gură, dansează toată dimineața și după aceea își scoate pipa din gură și pleacă.

— Pipa o fi vreun soi de servomotor, observă tatăl încercînd să glumească.

— Nu glumi, imploră mama.

— ...dar azi n-a venit, își amintește brusc cu r nire în glas copilul, și se înfioară, speriat.

— Ți-am spus părerea mea, răspunde tatăl, nu știu ce să cred. El totuși mănîncă, și noi nu. Înfige cu năduf furculița în macaroane și începe să mănînce, fără să-și ia însă ochii de la copil. Șervetul mare alb împestrițat cu dîre de sos înfoiat ca o horbotă în jurul gîtului copilului făcea ca acesta să pară și mai micuț, și mai subțirel gîtul firav. Un copil minuscul. Un copil firav. Privește într-un punct nedeslușit și îndepărtat cu ochi mari speriați și plini de tristețe, și deodată umbra de mîhnire de pe chipul și trupul său de copil de trei ani și jumătate devine atît de intensă încît tatăl își simte inima stomacul și toate măruntaiele cum se zvîrcolesc în el. Se ridică năvalnic de la locul lui și se

ghemuieşte la picioarele copilului, şi-şi înalţă privirea spre dînsul.

— Ninni, îl cheamă cu glas rugător, Ninni, ce-i cu tine !

Mama lăsîndu-se pradă spaimei se ridică ocoleşte masa şi vine să se ghemuiască de cealaltă parte, la picioarele copilului. Copilul se întoarce cînd spre unul, cînd spre celălalt privind surprins pe cei doi credincioşi îngenuncheaţi la picioarele lui, cu nedumerirea unui Zeu care se vede implorat ; apoi, departe de dramele şi problemele lor se întoarce, şi reîncepe să se războiască cu furculiţa în farfurie.

— Ninni, şopteşte tatăl, străduindu-se să scoată ceva de la dînsul : Ninni, totuşi... omul acesta... ce-i cu el ?

— E omul care dansează cu pipa în gură, răspunde copilul.

— De acord, aprobă tatăl, Dar... ce face ?

— Dansează !

— Bine, bine, dă din cap în semn de înţelegere tatăl, cu răbdare ; dar... de unde vine, bunăoară ?

— De pe fereastră, răspunde copilul pescuind cu furculiţa o macaroană şi ducînd-o la gură.

Tatăl şi mama se răsucesc ridicîndu-se puţin pentru a putea privi pe deasupra farfuriilor şi a paharelor şi peste masă spre fereastră : ramuri de copaci golaşe presărate doar pe ici colea cu frunze uscate asemeni unor stegulеţe de hîrtie ţepene atîrnă în văzduh. Copilul duce la gură cîte-o macaroană. Părinţii se reîntorc spre el, se ghemuiesc iar la picioarele lui, şi-l privesc îngenuncheaţi în faţa altarului lui de perne albe.

— Are un aeroplan ? întreabă tatăl. Încercînd să găsească o portiță spre sufletul copilului.

— Nu, răspunde copilul. Are un vapor.

— Și cu vaporul vine pe fereastră ? întreabă tatăl.

— Nu. Vine singur. Vorbind cu mîncarea în gură băiețelul își înalță privirea și se uită ca-n vis în fața lui spre fereastra mare și spre colțul în care omul dansa. Dar azi n-a venit.

— Dar Ninni, începe iar cu blîndețe tatăl, dacă venea... de ce n-ai spus-o niciodată pînă acum, că venea ?

— Dar voi de ce n-ați spus nimic ? întreabă copilul.

— Pentru că noi nu-l vedeam, explică tatăl. Întorcîndu-se spre dînsul copilul îl fixează mirat.

— Și de ce n-ați spus-o niciodată ? întreabă uluit. Tatăl schițează distrat un gest de renunțare. „Auzi-l cum vorbește. Nu sînt decît niște mărunte paradoxuri și non-sensuri de copil." Dar de ridicat nu se ridică, rămîne îngenuncheat lîngă copil ; ghemuiți amîndoi de-o parte și de alta ca doi credincioși în fața icoanei impasibile a unui sfînt, sau a unui Dumnezeu, privindu-l fără glas. După încercări îndelungate copilul pescuiește macaroane cu răbdare. În farfuriile părinților macaroanele sînt reci.

— Ninni, reîncepe tatăl. Și... unde se duce cînd pleacă de aici ?

— În perete, răspunde copilul.

— În perete... unde ?

— *Înăuntrul* peretelui. Copilul culege din farfurie cu mîna o macaroană rebelă și și-o pune în gură. Dar azi n-a venit. Se oprește și oftează. Azi n-a venit

nimeni. Şi mi-e urît. Trage atît de mult şi de adînc aer în piept, încît tot trupul i se dilată, apoi oftează deodată din răsputeri, dezumflîndu-se ; pierzîndu-şi vlaga şi istovit rămîne un răstimp ce părea că nu se mai sfîrşeşte cu privirea rătăcită în faţa lui, nemişcat fără pic de răsuflare. Apoi îşi revine încet, îşi mişcă braţele, tot trupul, reîncepe să respire, se întoarce să cotrobăie cu furculiţa în farfurie.

— Totuşi, mănîncă, cu poftă, observă tatăl. Da, da, nu-i decît o toană de copil, şi nimic altceva. Se ridică şi se uită de sus de la înălţimea lui spre copil.

— M-am gîndit ca după prînz să-l culc, şopteşte mama şovăitoare ridicîndu-se la rîndul ei.

— Bună idee, răspunde tatăl. Copilul pescuieşte de zor macaroane. Ei nu se mişcă din loc. Se apleacă iar asupra lui şi îl privesc. Îi pipăie burta, în vreme ce copilul se împotriveşte, se fereşte. Îi pun mîinile pe frunte şi le lasă să zăbovească îndelung uitîndu-se unul la altul. „E rece, îşi şoptesc unul altuia, e rece." Şi nu-şi mai dezlipesc mîinile de pe fruntea lui. Încet pe furiş simt cum începe frica să se înfiripe şi să se întindă ca o bubă rea în sufletul lor : „E rece", îşi tot şoptesc încercînd să-şi stăpînească teama. Copilul se zbate să-şi elibereze ochii şi se uită în jurul lui, străin de ei, urmărindu-şi doar gîndurile lui.

— Şi rîul, îşi aminteşte, rîul, şi toţi aceia care cîntau mereu, se opreşte şi rămîne iar cu răsuflarea oprită cu chipul încordat de aşteptare cu ochii larg deschişi, cu urechea la pîndă ; nu mai cîntă, scînceşte.

— S-a auzit vreun cîntec pe stradă ? întreabă în şoaptă tatăl.

— Nu, după cîte îmi amintesc eu, nu, răspunde pe acelaşi ton mama.

— Tot rîul, repetă văicărindu-se copilul de sub mîinile părinţilor, cu apa, şi peştii care mişunau.

— Ce rîu ? întreabă tatăl eliberîndu-i în sfîrşit fruntea şi ochii şi îngenunchind din nou la picioarele lui : ghemuindu-şi tot trupul şi făcîndu-se mic pentru a se apropia de dimensiunile copilului, adunîndu-se într-însul, pentru ca cel puţin în acest fel să existe ceva comun între ei şi de la această dimensiune să poată comunica unul cu celălalt ; cu tot chipul însufleţit de dorinţa de a-l ajuta să se exprime.

— Spune-mi, puişor, ce apă ? Ce rîu ?

Copilul îl priveşte, răsucindu-şi căpşorul în colereta imensă albă şi roşie de Pierrot.

— Acuma nu mai e, îi spune, apa rîului. Apa care se mişcă.

— Unde ? şopteşte cu aceeaşi expresie rugătoare tatăl încercînd să-i vină în ajutor.

— Aici înăuntru. Face un gest larg circular cu bărbia. Aici.

— Unde stăm noi ?

— Da.

— Şi dacă era apă, noi cum mai stăteam ? Ne-am fi înecat cu toţii, nu ţi se pare ? Vezi că nu se poate ? încheie cu un calm triumfător şi rugător în acelaşi timp tatăl. Copilul îl priveşte.

— Nu înţelege, şopteşte mama. Nu ştie ce înseamnă a se îneca.

— Sub apă nu poţi respira, explică tatăl. Mori. Vezi că nu putea exista apă, aici ?

Copilul îl priveşte neliniştit.

— Nu-i adevărat. Nu-i adevărat, protestează. Nu mori. Nu-i adevărat. Mincinoşilor. Era şi nu muream. Mincinoşilor. Plecaţi de aici.

— Ninni, se roagă ei îngenuncheaţi, întinzîndu-se spre dînsul. Ninni, îi strigă ei, înspăimîntaţi. Copilul întoarce capul şi-i priveşte, ostil, ferindu-se de mîinile care-l implorau şi-l pipăiau şi-i mîngîiau obrazul şi fruntea, şi-i respinge.

— Lăsaţi-mă în pace. Lăsaţi-mă în pace, cine sînteţi voi ? Cine sînteţi ? Nu v-am mai văzut niciodată pînă acum. Cine sînteţi ? Plecaţi. Vreau...

Ochii li se deschid înspăimîntaţi şi se umplu de lacrimi, la toţi trei, gurile li se schimonosesc : ale celor doi părinţi de groază, cea mică de copil într-un plîns imens şi deznădăjduit. Părinţii sar în picioare şi se apleacă asupra lui şi-l smulg de pe scaun ca şi cum toate necazurile copilului nu erau decît o simplă problemă de nivel :

— Ninni, îl strigă, înspăimîntaţi, scuturîndu-l, ştergîndu-i lacrimile lui şi uitînd să şi le şteargă pe ale lor, în timp ce copilul plînge, plînge, neostoit, „Gianni, telefonează unui doctor“, „Telefonez unui doctor“, se încrucişează glasurile lor. „Du-te şi culcă-l în pat.“ „Mă duc să-l culc în pat.“ Cu copilul în braţe aleargă afară din cameră şi, pe coridor, smulgîndu-i de la gît şervetul pătat de sos pătat de sîngele lui îi şterg guriţa şi obrazul aruncîndu-şi şerveţelul din mers, „Nu te speria“, articulează gîtuit de nelinişte tatăl, prinzînd din zbor şervetul şi făcîndu-l ghem în palmă, „ştii cum sînt copiii, şi...“ Fuge înainte să deschidă uşile trecîndu-şi mingea, şerveţelul, dintr-o mînă în cealaltă, ca un jucător

de rugby ; intră apoi în mare grabă în camera copilului.

— De ce m-aţi adus aici, ţipă copilul care nu mai plîngea dezorientat de trambalare. Nu vreau să stau aici. Vreau camera mea !

— Fii cuminte, Ninni, fii cuminte, îl îmbrăţişează strîns şi-l alintă mama ca şi cum toate problemele lui n-ar fi cerut decît înţelegere şi bunăvoinţă. Copilul începe să se zvîrcolească şi să se zbată să fie lăsat jos.

— Vreau camera mea, protestează apoi iar. Unde aţi pus-o ?

— Asta-i camera ta, îl încredinţează blînd tatăl, ghemuindu-se iar la înălţimea lui şi continuînd să strîngă în palme mingea albă şi roşie a şerveţelului. Nu vezi ? Copilul se uită mirat la şerveţel. Tatăl îl prinde de bărbie şi-i ridică obrazul : *Aceasta* este camera ta.

— Nu-i adevărat, mincinoşilor, strigă copilul ferindu-şi obrazul. Camera mea e alta, nu asta. Se roteşte în jurul trupului aplecat al tatălui său şi fuge să ajungă în camera lui, aleargă doi trei paşi, apoi îi încetineşte, dezorientat, speriat. Priveşte în jur şi înaintează cu paşi nesiguri ; întinde mîinile cu degetele răsfirate şi se mişcă, cînd înainte, cînd înapoi, prin cameră, atingînd pereţii aşa cum se ating chipurile unor fiinţe iubite pentru a le recunoaşte : Camera mea aici era un papagal violet, aceasta nu mai e. Şi... Şi întorcîndu-se se uită speriat în jur, şi văzînd apoi altceva, întinde braţele şi străbate odaia şi se îndreaptă să atingă un alt punct un alt perete : Aici era numai mare, de unde venea Toto, şi toţi peştii. Şi aici... se îndreaptă apoi mîh-

nit spre un alt punct, minuscul șoricel mecanic care urmărește chemarea jucăușă a unei raze a unei lungimi de undă pe care ei nu o vedeau și n-o puteau urma... și aici erau copacii, și maimuțele, și caii albi, și florile mari, atît de mari ; iar aici... bătea în perete cu mînuțele lui mici, *aici, aici, aici,* aici glip... glipotamii, și aici pasărea aceea cu coadă lungă, care fluiera mereu, și-aici...

Cuprinși de spaimă părinții înlăcrimați merg în urma lui tot așa cum copleșiți de spaimă ar fi mers în urma unui somnambul, neîndrăznind să-l atingă rugîndu-se doar în sinea lor să nu cadă, mușcîndu-și buzele, frîngîndu-și mîinile, *Of Doamne, Of Doamne, Sfîntă Fecioară* ; iar copilul cu brațele întinse și cu palmele deschise umblă, poticnindu-se, de colo colo, *unde era? unde era?* tot întrebîndu-se încet, *de ce n-o mai găsesc, era aici, cum se poate să nu mai fie,* ca un orb cu palmele deschise pipăind pereții apăsîndu-i, împingîndu-i lovindu-i să se deschidă, să-și dezvăluie comoara lor misterioasă zăvorîtă, să găsească iar deodată magica formulă care-i făcea să se deschidă, magica pierduta sesame deschide-te : atingînd pereții, și neprimind semnalul de recunoaștere, și pornind iar la drum, scîncind, *camera mea, unde-i pasărea care fluiera, unde-i* ; pipăind orbește umblă mîhnit, prin toată încăperea, iar dînșii îl urmează rostind cu glas frînt de suspine înăbușite, *Of Sfîntă Fecioară, Of Doamne,* ca o litanie în urma unei procesiuni ca o litanie în urma unei Via Crucis ; tînguindu-se ca niște pelerini tînguindu-se ca niște păcătoși într-o procesiune, rătăcesc prin toată camera, atingînd și ei pereții și sărutîndu-i, invocînd pe Dumnezeu și pe Fecioara Ma-

ria şi Camera : „şi aici era o uşă, cum se face că nu mai e aici ; ba şi aici, acum nu mai sînt, unde le-aţi pus ; şi aici erau două ferestre micuţe, şi aici... şi toţi pereţii de carton, care veneau şi plecau, veneau şi plecau cînd mai aproape, cînd mai departe, şi nu stăteau niciodată pe loc, se mişcau într-una, uite nu se mai clinteşte nimic. De ce nu se mai mişcă acum nimic ! Şi toate celelalte, şi culorile, care se căţărau, unde sînt acuma. Unde sînt acum toate acestea", întreabă copilul de jur împrejur, „şi cerbul cu coarne mari, care mă ducea călare, şi căluţul care alerga peste tot, unde-i acum. Şi Nannibaccolo, unde-i", la fiecare lucru evocat şi care nu mai răspundea devenea tot mai mîhnit, „unde-i !" în glas i se strecoară apoi disperarea, „unde-i !" răbufneşte sfîrşit căutînd cu privirea în jurul lui.

— Doamne, Doamne, geme răscolită mama, of Ninni, Ninni !

— Cine-i Nannibaccolo, întreabă răguşit tatăl.

— Şi toţi peştii, continuă copilul ridicînd spre tavan obrazul răvăşit de durere şi căutînd mereu cu disperare. Şi toate luminiţele acelea care pluteau împreună cu peştii în aer şi munţii. Şi bărcile, se tot răsuceşte în jur, şi... Nu-i camera mea, aţi schimbat totul, aţi schimbat casa, m-aţi schimbat şi pe mine, şi pe voi, cine sînteţi voi, sînteţi schimbaţi şi voi, cine sînteţi, —

Cu un hohot înăbuşit mama izbucneşte în plîns.

— E un capriciu nemaipomenit, exclamă tulburat peste măsură tatăl. Şi cum copilul îşi reîncepe peregrinarea prin cameră şi trece pe lîngă dînsul, îl prinde mirat de mînă : Gata. Ajunge ! Asta-i ca-

mera ta, Ninni, nu există altele, nu le-am făcut nimic. Uită-te, caută apoi cu privirea în jur aruncă șervetul și pune mîna pe un scăunel din răchită : uită-te, Ninni, acesta este scăunelul tău, nu-i așa ? nu-l cunoști ? și-i întinde scaunul aplecîndu-se rugător spre dînsul, scăunel drăguț din răchită, micuț alb, și roșu, iubit, mîngîiat, călărit, scăunelul cel răsfățat, chemat să mănînce și să doarmă lîngă dînsul, alintat de atîtea ori. zile în șir, dulce, moale și gingaș : e scăunelul tău, nu-l mai recunoști ?

Copilul se apropie cu pași mărunți de scăunel, îl fixează încruntat, întinzînd din pumnișorul strîns un degețel să-l atingă și să-l respingă.

— Nu, nu-i al meu. Acesta e un scaun, al meu era altceva.

— *BA ACESTA E AL TĂU !* răcnește tatăl trîntind scaunul de pămînt.

— *Nu zbiera la dînsul, nu-l speria,* aleargă mama spre el, apucîndu-l de mînă și implorîndu-l, *nu zbiera, nu-l speria.*

Fără să ia în seamă zbieretele fără să se sperie copilul continuă să se învîrtească în jurul scăunelului lui, atingîndu-l cu degețelul lui, care nu voia să-l recunoască :

— Al meu era un caprifoi, șoptește, și venea să-mi mănînce din mînă. Asta îi seamănă, dar nu-i al meu.

— Era ce ? îngînă cu lacrimi în glas mama.

— Ninni, strigă tatăl dînd din mîini înspăimîntat și exasperat, cum poate un scaun să fie plantă, și planta aceasta să vină să-ți mănînce din palmă !

Copilul îl privește, fără să înțeleagă, nedumerit, fără să vadă.

— Atunci trenul, încearcă el să-l înduplece alergînd la dulapul cu jucării și scoțînd de acolo jucăriile una cîte una și chemîndu-le pe nume : încercînd prin intermediul denumirilor lor să le reevoce și să-l convingă :

— Trenul !

— Paiața !

— Flic !

Și oferindu-le copilului :

— Uită-te la ele, le vezi, sînt jucăriile tale, nu-ți mai amintești ? uite, ăsta-i trenulețul, ăsta-i Flic, ăsta-i Miau, îl vezi ? I le întind, cu nenumărate gesturi scurte ademenitoare, una cîte una, îmbiindu-l cum ai îmbia cu o bucățică de carne o pisică sălbatică și speriată, care pare că se va domestici pînă la urmă, care trebuie să se domesticească, și să ți se încolăcească în poală și să toarcă : E trenulețul, trenulețul tău, îl vezi ?

— Nu, spune copilul. E un trenuleț de lemn, răspunde copilul uitîndu-se la el și-și duce brusc mîinile la ochi, apoi răspunde cu dispreț : nu-i al meu. Al meu era MAAAre, mă suiam în el și ne duceam peste tot ; se apropie și-i dă un picior : În ăsta nu intră nici măcar un picior.

— Of, Ninni, hohotește mama, Ninni, Ninni.

— E o toană ! strigă tatăl. E o toană ! Aruncă furios cît colo într-un colț al camerei trenul ; care, lovit de perete, se sfărîmă, se desface în bucăți, vagonașele se turtesc unele de altele, moarte, viața lor le părăsise ieri pentru a nu se mai întoarce niciodată...

— Şi Flic, schimbă mama subiectul cu dulceaţă în glas apucînd căţelul şi întinzîndu-l spre copil, uită-te la Flic ! Nu vezi că-i Flic ?

Copilul se întoarce repede şi se uită la căţel (căţel atît de mult iubit şi alintat şi îmbrăţişat şi sărutat şi ciufulit, pînă atunci).

— Nu, nu-i Flic, izbucneşte dezamăgit. Nu-i Flic. E un cîine de cîrpă. Şi-i şi jupuit. Flic... Flic era mare. Îmi ajungea pînă aici. Cu mîna arată pînă la jumătatea pieptului. Şi apoi era roşu. Ăsta-i negru. Sărea de jur împrejurul meu şi lătra. Flic lătra ! Furios şi dezamăgit protestează : Nu-i Flic. Nu-i Flic.

— Dar ăsta latră, rosteşte mama, cu glas cîntat, bucuroasă de faptul că cel puţin acest lucru copilul nu-l putea nega : Latră, ascultă. Apasă pe burta căţelului de cîrpă, şi cîinele de cîrpă scoate sunetul cîinilor de cîrpă, „*gni, gni, gni*". Auzi ? Auzi ? îl imploră ea cu ochii plini de speranţă şi de bucurie întinzîndu-i cîinele şi apăsîndu-l pe burtă. Auzi ? Auzi ?

gni, gni, gni.

— N-auzi că nu latră ! Izbucneşte copilul cu obrăjorul îndîrjit şi aspru. Face numai gni gni gni. Apoi se strîmbă cu dezgust. Are un nasture în burtă pe care-l apeşi. Şi face gni, gni, gni. Nu latră.

— Of, Ninni, geme mama îngenuncheată în faţa copilului, acoperindu-şi faţa cu mîinile şi cu trupul negru al cîinelui de cîrpă cu ochii albi şi limba roşie care-i atîrnă, limbă roşie cu care de atîtea ori îi mîngîiase obrazul cînd în joacă se prefăcea că plînge, şi care acum, cînd plîngea de-a binelea, stătea

încremenit prostește, cu ochii lui albi ochi largi deschiși, cu limba lui roșie, nemișcată, pietrificată, cîine de cîrpă.

— Nu-i Flic, repetă copilul. Flic era adevărat. Apoi se întoarce uitîndu-se în jurul lui : Dar Cicchio. Pînă și Cicchio. Unde e.

— Uite-l pe Cicchio, intervine tatăl, încurcîndu-și limba de emoție și pronunțînd Iată-tă-l pe Cicchio, — uite-l aici pe Cicchio, îl vezi ?

Copilul se întoarce, întinzînd brațele și palmele gata să-i dăruiască dragostea lui, să-l atingă și să-l recunoască și să-l strîngă la piept, gata să audă semnalul de recunoaștere și de răspuns,

— Nu-i Cicchio ! strigă. Nu-i el ! E o paiață ! Și-i urît și prost. Aruncați-l ! Vreau pe Cicchio.

— Dar pînă mai ieri era Cicchio, se revoltă tatăl. Sînt întru totul de acord cu tine că-i urît și prost, și niciodată n-am putut înțelege pasiunea ta pentru el. Dar pînă ieri era Cicchio și era frumos și-l sărutai și-l alintai și-l luai cu tine la masă și la plimbare și dormeai cu el și...

Copilul îl privește, nedumerit, din depărtări, învîrtindu-se de colo colo, singur în mijlocul camerei, micuț și deznădăjduit și pierdut ; ca pe ruinele unui regat continuînd să privească în jurul lui, numărîndu-și eroii morți, și palatele prăbușite, și copiii măcelăriți și bogățiile risipite, șoptind, și *nannibaccolo și martinaccio, și trintrantron și trintranton* chemînd într-una fără nici un răspuns pe numele lor nemaiauzite necunoscutele lui personaje, și *lucchibiche și falanfuche, și gattloblacco,* și...

— Culcă-l în pat, rostește cu glas înăbușit tatăl, culcă-l, telefonez lui Alberico.

Mama își șterge ochii și ridică băiețelul de pe ruinele sale și-l așază în picioare pe pat, și smiorcăind într-una începe să-l dezbrace. Copilul se zbate în fel și chip și protestează.

— Dar eu nu vreau să mă culc.

— Fii cuminte, Ninni, fii cuminte. Cu mîini tremurînde cu ochii încețoșați de lacrimi mama încearcă să-l dezbrace.

— DAR EU NU VREAU SĂ MĂ CULC.

— Fii cuminte, Ninni, dacă nu ești cuminte nu pot să te deschei. Ai să vezi, cînd o să stai în pat o să te simți mai bine. Se roagă cu glas înecat de plîns.

Copilul scoate un oftat adînc.

— Dar mă simt bine.

Apoi se oprește și începe să-și studieze mama.

— Și ție ți-a crescut capul.

Mama ridică spre el obrazul brăzdat de lacrimi.

— Fii cuminte, Ninni, stai cuminte, nu reușesc să te deschei.

— Desigur că nu reușești să mă deschei, observă copilul : îndoi mîinile numai într-o parte ! Și nici nu le folosești pe toate !

— Cum ? îngînă mama.

— Da, da, îndoaie-le și în partea aceasta, o sfătuiește copilul. Îi ia mîna, și-i dă degetele spre spate, arătîndu-i : Asta-i cealaltă parte, îi explică. Îi apasă degetele, dar degetele nu se îndoiesc spre spate. Of, exclamă mirat, nu ți se mai îndoaie. Ale mele da. Uită-te. Întinde o mînuță și o strînge pumn : și se uită la ea uimit ca la ceva ce nu-i mai aparține : o redeschide, depărtează larg degetele, o întinde, cu o mirare intensă întipărită în ochi și pe obraz, o forțează : și mînuța îi tremură, vibrează, mișcă puțin

degetele, le îndoaie puțin : apoi clatină din cap, a refuz, mirat, redeschide din nou palma mică, o încordează, insistă dar ea nu-l ascultă. Cu ochii larg deschiși mama îl privește, deznădăjduită. Copilul întinde și cealaltă mînuță și le compară, le prețuiește din ochi. Le rotește de la încheieturi, le închide, le deschide. Gheruțe de pasăre care n-au de ce ramură să se agațe. Și le privește consternat, neputincios și nedumerit, tot răsucindu-le și mișcîndu-le într-una, ca pe niște lucruri străine, necunoscute și de neînțeles. Cu o mînă își apucă degetele de la cealaltă, și le împinge și insistă, încercînd să le dea peste cap ; dar degetele nu se îndoaie, palma toată nu se îndoaie, nu-l ascultă, nu-i mai aparține, se arcuiește doar puțin, șireată și ironică, dar nu îngăduie mai mult, se oprește implacabilă și rămîne nemișcată. Nu se mai închide, suspină copilul, ridicînd ochii spre chipul mamei, dezolat, surprins, nedumerit, nu se mai închide, uită-te.

— Ba se închide, imploră mama plîngînd, și-i strînge mînuțele pumn, ba da, se îndoaie, vezi ? vezi ? îl imploră ; copilul scutură din cap, dînd din mîini. Își ridică dinaintea ochilor cele două mînuțe ca pe două cioturi mici frînte dureroase însîngerate, și le privește răscolit deznădăjduit : Nu se mai strîng pumn în partea cealaltă, îngînă. Înainte da. Apoi își ridică ochii spre obrazul mamei : Ce zi ciudată, șoptește întristat, azi totul e altfel. Chiar și tu ești o alta. Înainte erai mare, și frumoasă. Acum nu. Cine ești tu ? Bărbia îi tremură îngrozitor, și începe să plîngă. O vreau pe mama, reușește să rostească printre hohote, vreau lucrurile dinainte, o vreau pe mama de mai-nainte, în hohote mari și deznădăj-

duite de plîns care nu mai contenesc, care îi zguduie trupul micuţ şi-i pustiesc toată fiinţa, răscolindu-l înăbuşindu-l şi întorcîndu-l ca pe o mănuşă, plîns fără alinare aşa cum numai copiii ştiu să plîngă, vreau pe *mmmmaaammma ! vreau pe mmaamma !* Mama îl strînge la pieptul său, şi începe la rîndul ei să plîngă în hohote. Plîngeau sprijiniţi unul de celălalt, şi nu mai exista nimic comun între copil şi cei care-l zămisliseră.

Cina a fost tristă. Şedeau singuri unul în faţa celuilalt singuri şi deznădăjduiţi şi nu vorbeau. Copilul, după ce suspinase fără nici o alinare aproape toată după amiaza (în timp ce ei alergau la telefon se agăţau de el vorbeau amîndoi deodată căutînd un ajutor dînd explicaţii confuze cerînd ajutor un calmant chemînd doctorul repede, cît se poate mai repede) se potolise pînă la urmă şi adormise toropit de o injecţie ; acum doarme , doctorul s-a uitat la el şi n-a putut spune mare lucru, în faţa unui copil congestionat şi numai plîns şi adormit apoi ; şi i-a ascultat dus pe gînduri, în vreme ce ei răvăşiţi îi povesteau, se întrerupeau, se poticneau, îi explicau, îşi aduceau iar aminte de ceva ce uitaseră, de ceva trecut cu vederea sau nu prea bine exprimat sau care putea fi adăugat, sau care trebuia spus mai înainte, sau altfel, iar şi iar, la nesfîrşit. Şedeau unul în faţa celuilalt în tăcere şi luau o cină tristă, se ridicau din cînd în cînd şi se duceau să se uite la copil, în aşteptarea încordată a dimineţii, şi a trezirii, şi a doctorului, şi a viitorului : ridicîndu-se din cînd în cînd şi ducîndu-se să privească oracolul mut şi necu-

noscut, care dormea, cu obrajii îmbujorați, cu pumnii strînși, cu gurița întredeschisă, cu trupșorul ghemuit, cu sufletul ferecat înăuntrul lui.

A dormit un somn bun ore în șir, sub ochii lor larg deschiși care așteptau să se trezească ; și s-a trezit, și-a întredeschis ochii. Iar ei ținîndu-și răsuflarea frămîntîndu-și mîinile de încordare se uitau la dînsul cum se tot sucea și răsucea în pat închizînd și deschizînd ochii și răsuflînd adînc de cîteva ori și căscînd întinzîndu-se și iar închizînd și iar deschizînd ochii ; îl priveau, așteptînd. Copilul se întinde, și deschide și iar închide ochii, și iar cască și face tot felul de strîmbături care ieri i-ar fi speriat, apoi se uită la dînșii. Iar ei tremurînd îl privesc. Copilul îi privește și le spune Bună ziua. Ei tremurînd răspund Bună ziua. Apoi el spune Vreau să fac pipi. Se reped amîndoi și îl pun să facă pipi, ca ceva de mare preț, într-un borcănaș, apoi în altul ca să fie mai siguri, îl trimit în grabă cald încă la farmacie. Apoi îl apucă cu toate patru mîinile lor ca și cum ar fi fost alcătuit din bucățele care puteau din clipă în clipă să se împrăștie și-l pun în pat în timp ce copilul îi studiază mirat, nedumerit. Îi pipăie fruntea și mîinile i se uită în ochi în nas în gură în gît în urechi peste tot unde puteau să i se uite. La rîndul lui copilul îi privește și el, uimit.

— Vreau să mă scol, se roagă.

— Stai în pat pînă vine doctorul, îi răspund, el o să spună dacă te poți scula.

— De ce ? Sînt bolnav ? întreabă copilul nedumerit.

Ochii li se umplu de lacrimi.

— Poate o vrea Dumnezeu să nu fii, răspund amîndoi strîngîndu-l la piepturile lor. Îl întind apoi în pat şi îl acoperă pînă la gît, îl sorb din ochi cu acea infinită disperată gingăşie cu acea infinită disperată dragoste cu care se priveşte un mort. Se aşază lîngă dînsul şi aşteaptă doctorul.

Şi doctorul vine. Pulsul, limba, gîtul, fă aaaah, o lingură, apoi iar aaaaah, înc-o dată, bine, apoi spatele, toc, toc, cămăşuţa, respiră, înc-o dată, tuşeşte, încă o dată. respiră, respiră, respiră, înc-o dată, apoi inima, bronhiile, toc, toc, plămînii. Sub ochii larg deschişi ai părinţilor. Burtica. Toc, toc. Te doare aici ? te doare aici ? Nu te doare nimic ? — Nimic. Ţi-e foame ? te simţi slăbit ? Vrei să te scoli ? Vrei să te joci ? Privire înconjurătoare spre părinţi. Zîmbet şters forţat dureros pe buzele tremurînde ale părinţilor. Recunoştinţă în ochii părinţilor. Doctorul îşi aşază la loc în geantă instrumentele, dă un bobîrnac uşor copilului şi stă alături de pat. Prin urmare prin urmare. Acesta e puştiul. Ce vrei să te faci cînd ai să fii mare ? Ce anume ? negru ? asta-i bună. De ce ?

Fiindcă-s frumoşi ! Îţi plac negrii ?

Ah ! Îţi plac penele !

Şi pelerinele !

Ah *!* şi brăţările de la picioare. Şi unde i-ai văzut tu pe negrii ?

Ah. La un film. Îţi plac filmele ?

Ah. Îţi plac.

Foarte bine. Ai dormit bine noaptea asta ?

Ai visat ?

ce-ai visat ?

nimic ?

îţi place să visezi ?
nu ?
nu ştii ?
îţi plac caramelele ? vrei una ? Doctorul întinde un tub de caramele spre copil, care delicat întinde un braţ gingaş şi o mînuţă mică şi două degeţele firave şi subţiri şi mlădioase şi minuscule, şi ia una, pe care o strînge apoi în pumnul mic.

Doctorul se răsuceşte pe scaun şi oferă tubul de caramele şi părinţilor, care cu ochi chinuiţi arată spre gît vrînd să spună că nu-i chip să poată înghiţi ceva însă sub imperiul privirii doctorului iau totuşi fiecare cîte o caramea şi rămîn cu ea uitată în mîinile lor, *Să le dăm cîte o caramea şi domnilor aceştia,* rosteşte glumeţ doctorul ; întorcîndu-se spre copil :

— Vrei să-mi spui cine sînt aceşti domni ?

Domnii încremenesc, palizi, inima li se opreşte, răsuflarea li se taie. Copilul se uită mirat la doctor :

— Tatăl meu şi mama mea, răspunde, mirat. Înduioşare la părinţi, care rămîn ca-n ultima scenă dintr-un film cu Yvonne Sanson şi Amedeo Nazzari într-un cinema de ţară, într-o seară de duminică. Părinţi recunoscuţi în sfîrşit de propriul de unicul lor fiu. Se îmbrăţişează şi-şi ascund unul în obrazul celuilalt lacrimile.

— Bine, bine, spune doctorul. Şi cine mai locuieşte cu voi în casa asta ?

— ...Cîteodată vin bunicii, răspunde prudent copilul.

— Dar alte persoane ?

— ...cîteodată prieteni de-ai lui tăticu, invitaţi,

se străduieşte să-şi amintească băieţelul pentru ca să-l mulţumească pe doctor.

— Dar alte persoane ?... prieteni de-ai tăi ?

— Cîteodată vin... să ne jucăm, rosteşte copilul cîntărind combinaţiile care i se ofereau ca pe nişte posibilităţi rezultate dintr-un calcul savant al probabilităţilor.

— Cine de exemplu ? Toto ?

— Toto ?

— Da, n-ai un prieten care se numeşte Toto ?

— Toto, repetă copilul, dezorientat, întorcîndu-şi cu mare greutate privirea înăuntrul fiinţei lui şi căutînd : părinţii se apleacă asupra lui cu ochi rugători, dornici să afle ceea ce nu ştiau :

— Toto... avea atîţia peşti... şi stătea la mare... îţi aminteşti ? sugerează doctorul.

Neliniştiţi părinţii aşteaptă şi-l privesc cu ochi mari.

— Ah ! răspunde copilul, de undeva de departe. Da, da. Apoi cu nepăsare. Cînd am fost la mare.

Cufundat într-un trecut nebulos nedesluşit.

— Şi apoi ? întreabă doctorul, prefăcîndu-se că desface încet o caramelă. Toto n-a mai venit pe-aici ?

— Aici ? repetă copilul. Se uită la părinţi, cerîndu-le ajutorul lor, a venit vreodată aici ? iar ei drept răspuns îl privesc încordaţi, cerînd ei ajutor de la dînsul, a venit vreodată aici ? a venit vreodată aici ? — nu ştiu, îngînă copilul, dezorientat. Toto... stă la mare, stă... într-un alt loc, locuieşte...

Cufundat într-o depărtare înceţoşată.

— ...la mare, repetă, doctorul mai aruncă o privire rapidă încurajatoare spre părinţi, părinţii se

emoţionează din nou, strînşi unul lîngă altul cu ochii la copil ; copilul se uită împrejurul lui, dezorientat.

— Hai, îl îndeamnă doctorul vesel, cu glas răsunător. Îţi plac culorile ?

Copilul firav şi mărunţel şoricel mecanic se întoarce spre el, oftînd uşurat, încurajat de subiectul nou, uşor, clar şi cunoscut.

— Da, răspunde.

— Ce culoare-i asta ? îl întreabă doctorul arătîndu-i carameaua cu cafea pe care tocmai o terminase de desfăcut din foiţă.

— Maron, răspunde copilul.

— Şi asta ?

— Verde.

— Culoarea asta-i roşie ?

— Nu, e neagră.

— Şi asta-i neagră ?

— Nu, nu, e roşie.

Doctorul îşi ridică din nou privirea liniştitoare spre părinţi ; „Pînă la urmă o să reiasă că noi sîntem cei care avem halucinaţii“ şopteşte cu emoţie fericit tatăl. Doctorul se întoarce spre copil. „Şi...“ îşi drege glasul face o pauză, îşi trage fără să-şi dea seama răsuflarea, suceşte şi răsuceşte carameaua tot înfăşurînd-o şi desfăşurînd-o din hîrtia ei cerată ; tatăl şi mama fără să-şi dea seama îşi ţin şi ei răsuflarea, şi în tăcerea aceea grea se aude doar bîzîitul unei muşte mari care se tot rotea umflată şi greoaie, tobele au sunat, rar, trapezurile se legănau încet încet şi atîrnate de funiile lor lungi s-au oprit, luminile se sting toate în afară de un singur reflec-

tor alb, toate chipurile se înalţă înspre cer, tobele răsună din ce în ce mai tare.

— şi-mi poţi spune cine e omul cu pipa în gură care dansează ?

Copilul se uită mirat la doctor, apoi se întoarce spre părinţi, descumpănit. Părinţii, drept răspuns, îl privesc intens, camera e suspendată în tăcerea grea, iar el cu obrazul alb ridicat spre dînşii fără să ştie că este acrobatul protagonist al marelui spectacol îi priveşte, cerîndu-le un sfat, o sugestie : mama se apleacă spre dînsul, „spune-i“, îl îndeamnă pe furiş. Copilul o priveşte surprins şi se întoarce din nou spre doctor : „Curaj ?“ îl încurajează binevoitor doctorul.

— Nu ştiu, răspunde încet, cu glas plîngător, intimidat, copilul.

— Nu ştii ? Cum ? nu l-ai văzut niciodată ?

— Nu. Niciodată.

— Dar ieri spuneai că l-ai văzut, insistă doctorul. Copilul se uită în jur încurcat şi speriat, şi nu răspunde.

— Hai, sus, scoală-te, te poţi scula, caută să-l distragă doctorul, vesel, te poţi scula, eşti mulţumit ?

— Da.

Îl ridică din pat, îi pun în picioruşe papucii, îi pun pe dînsul jacheta de la pijamaua de flanelă a lui tăticu, lungă pînă la pămînt, îi suflecă mînecile pe braţele minuscule, i-o înfăşoară de două ori în jurul trupului, şi-l leagă apoi cu un cordon : copilul rîde încîntat.

— Să ne jucăm de-a trenul, anunţă doctorul, apucînd una din pulpanele jachetei lui, şi întinzîndu-i-o. Eu sînt locomotiva. Voi sînteţi vagoanele.

Așază pe părinți în spatele lui și la urmă copilul, ținîndu-se unii de alții de pulpanele hainelor, cu copilul care privește rotindu-și mirat în jurul lui obrăjiorul mic ochii mici. „Tu-tu !“ strigă doctorul, „Plecarea !“ și toți deodată pornesc, tîrșindu-și picioarele pe podea, ritmic ; doctorul fiind locomotiva face Pff Pff și pornește prin cameră tîrînd în urma lui coada veselă de părinți care zbiară și cîntă și-și pun stavilă lacrimilor și spaimei și merg așa cum se merge în urma unui copil bolnav de leucemie și care nu peste mult are să moară, și pentru care trebuie făcut totul pentru a-l înveseli, îngrîngîndu-și lacrimile și revărsînd din suflet o veselie imensă, mergînd în urma lui într-un joc de-a trenul presimțind și trăind de pe acum mersul cel de pe urmă după sicriul micuț, mersul într-un alt șir, într-un alt tîrșit de picioare : „Tutu ! Tutu !“ face doctorul, trăgînd după dînsul pe mult prea sănătosul lui muribund ; și trenul vesel de persoane mari care se rotește gălăgios, prin cameră, ducînd cu el chipul serios și nedumerit al copilului care privește și scurtează chipurile oamenilor mari ce se joacă imitînd jocurile copiilor, prefeeîndu-se, în loc să fie copii. „Tutu ! Tutu !“ strigă doctorul rotindu-se prin încăpere.

Apoi : „Pff, Pff“, tîrîndu-și în cadență picioarele încetinește, „c c c c-i- u f f f f f f f f...“ șuieră și-și tîrăște picioarele prelungindu-și iar șuieratul, apoi treptat treptat se oprește, și toți cei din urma lui tîrîndu-și și ei picioarele se opresc. „Chifle calde, bere răcoritoare“, strigă doctorul imitînd glasurile dintr-o gară, „Flo... rența, Flo... rența“ articulează apoi cu glas ascuțit, diferit,

„Chifle aaaalde!... chi-iifle-aalde“, spre bucuria lui şi a celor mari care-l ascultă, strigă apoi cu accent florentin „oh, chi-i-fle“, şi izbucneşte în rîs, apoi se întoarce spre copil şi-l trage spre dînsul :

— Asta ce-i ? îl întreabă, arătînd cu mîna spre peretele, pe care ieri fusese papagalul violet. Copilul se uită, întoarce apoi cu sfială privirea spre doctor, şi răspunde.

— Peretele.

— Şi aceste pete puţin violete nu sînt cumva un papagal violet ? întreabă doctorul.

— Oh, nu, refuză să admită copilul. Sînt pete violete.

— Poftiţi în va-a-agoane, domnilor ! strigă doctorul. Pleeeeecarea ! şi-şi reia din nou rolul de locomotivă : „f f f f f f f f f f f f f !“ : o ia el de la început dînd din mîini şi rotindu-şi încet pumnii strînşi şi strigînd ciuf ciuf ciuf, în cadenţă, tîrşindu-şi pantofii, încovoiat încercînd din toate puterile să clintească din loc vagoanele atît de lungi, şi porneşte : treptat treptat îşi accelerează mişcările braţelor şi paşii şi rotitul pumnilor şi pufăitul şi şuieratul, şi începe să alerge. Tîrîndu-şi picioarele coada se mişcă şi ea în urma lui, cu mai puţină forţă, cu oarecare pasivitate, aşa cum se mişcă vagoanele în urma unei locomotive, „Tutu ! Tutu !“ strigă doctorul, toţi aleargă în urma lui, şi printre ei copilul ridicînd capul pentru a-i privi, şovăind şi mirat. Tutu ! Tutu ! Tutu !

Fac de două ori ocolul camerei, apoi cu strigăte prelungi şi şuierînd se opresc acolo unde ieri era, sau nu mai era, o pădurice ; maşinistul aruncă o ocheadă înspre vagoane, şi primind încredinţarea

lor, după ce mai strigă o dată din răsputeri cu accent bolognez spre bucuria lui şi a celor mari Bbològna ! Bbo-lògna !“ se întoarce spre copil.

— Asta ce-i ?

— Un alt perete.

— Nu-i o pădure cu maimuţe ?

Copilul se uită curios la doctor.

— Nu.

— Ciuf ciuf ciuf ciuf, răspunde doctorul. Uu ! uu ! uu ! Cu aceeaşi Via Crucis din ziua precedentă din staţie în staţie de-a lungul camerei, şi prin toată casa, se tot tîrăsc, unul după altul arătînd spre colţuri şi pereţi şi perdele şi întrebîndu-l mereu : asta ce-i ? ce-i ăsta ? dar ăsta ? Pete, şi colţuri de zid, şi ziduri, şi perdele. Copilul îşi înalţă de fiecare dată chipul mirat.

— Şi aici, ce-i aici ?

— Aici ?

— Nu-i o apă ? nu-i un rîu ?

— Dacă ar fi apă ne-am uda, nu-i aşa ? întreabă cu glăsciorul lui ascuţit şi amuzat copilul, nu ?

— Omuleţule, tu ai ceva minte în căpşorul tău, rîde doctorul ; să mergem mai departe. Dar aici ce e ?

— Umbra perdelei pe perete, răspunde copilul.

— Nu-i nimic ce-ar putea să semene cu un om care dansează cu pipa în gură ? întreabă doctorul.

— Un ce ? încearcă el mirarea lor din ziua precedentă.

— Un om care dansează cu pipa în gură.

Copilul se uită la doctor, apoi urmărindu-i mişcarea braţului îşi îndreaptă privirea spre pata nedesluşită spre care, ieri, îşi înălţase capul, îşi roteşte

curios privirea în jur şi zăboveşte cu ochii pe pereţi, pe reflexele razelor de lumină, pe umbra perdelei de pe perete, pe învolburarea norilor şi-a vîntului de pe petecul de cer de la fereastră şi pe clătinarea uşoară a ramurilor copacilor desfrunziţi şi uscaţi ; ochii i se înceţoşează, rătăcind undeva în depărtări, în adîncurile lor, pe tărîmul unor simţiri nedefinite a unor amintiri nedesluşite pe tărîmul unor asemănări abia schiţate ; cei mari se apleacă spre dînsul, cu ochii a căror gene şi-au oprit clipitul, cu inimile bătînd tictacuri nebune, cu răsuflările oprite, — copilul întredeschide buzele şi priveşte intens, şi mici licăriri ale unei transfigurări încep să-i lumineze chipul, şi braţele i se ridică — deschide gura neliniştit, e pe punctul de a întinde mîna de a atinge de a pipăi de-a recunoaşte —

Dar lumina şi transfigurarea care radiau dintr-însul se sting şi dispar, ca un suspin uşor care înfiorase doar micuţul trup.

— ...e umbra perdelei pe perete, rosteşte.

— Şi nu era un om care venea prin fereastră să danseze pe perete cu pipa în gură şi-şi scotea apoi pipa din gură şi pleca în zid ? insistă doctorul.

— Nu, răspunde copilul. *Copil, negînd cu încăpăţînare.* Înăuntrul zidului ? Mirat. Prin fereastră ? Neîncrezător. Să danseze pe perete ? Ironic.

Doctorul rîde.

— Omuleţule, tu ai capul bine aşezat pe umeri, îi spune. Şi-i dă un bobîrnac în obraz. Merge foarte bine.

Desface trenul opreşte locomotiva şi se aşază pe un scaun. Părinţii vagoane se desprind şi ei şi se aşază în faţa lui.

— Copilul mi se pare că se simte foarte bine, observă doctorul.

— Azi da, admit cu precauţie părinţii. Ni se pare şi nouă. Pare cuminte, şi normal : dar ieri ! părea nebun, sau beat.

— Aşi, răspunde doctorul, nu era nici una nici alta.

— Atunci ce poate fi ? se încăpăţînează părinţii, în dorinţa lor de a fi liniştiţi. Şi-acum, cum e ? totul s-a sfîrşit ? sau va reveni ? ce-a avut ? şi dacă acum s-a sfîrşit, putem fi siguri că s-a sfîrşit pentru totdeauna ?

Doctorul se întoarce să privească băieţelul care, la un pas de dînşii, îi ascultă, atent şi grav, plimbîndu-şi ochii lui mari de la unul la celălalt după cum şi vorbele lor treceau şi ele de la unul la celălalt : înfăşurat în rasa lui ciudată de mic călugăr tibetan, cu obrăjorul lui micuţ şi palid, cu ochi mari şi nedumeriţi, cu buclele lucioase care-i mîngîiau fruntea, cu gîtul copilăresc neasemuit de gingaş şi de subţirel între căpşorul rotund şi umerii firavi,

— Hei ? omuleţule ? îl strigă doctorul : S-a sfîrşit ? Tu doar eşti cel care poţi şti. Îl prinde de bărbie cu un deget şi-i înalţă capul şi-i priveşte obrăjorul, cu bunătate, ca nu cumva copilul să se intimideze, apoi după un timp adăugă : De ce-ai spus ieri toate bazaconiile acelea ? nu te gîndeşti că ai speriat pe tăticu şi pe mămica ?

— Eu ? întreabă mirat copilul.

— Da, tu.

Doctorul dă drumul bărbiei copilului, care se întoarce şi se uită în jurul lui cu privirea nedumerită.

— Ce-am spus ? întreabă.

— Nu-ţi aduci aminte ? îl iscodesc părinţii neliniştiţi. Nu-ţi mai aduci aminte ?

Copilul clatină din cap. „Nu."

— Vedeţi ? exclamă doctorul. E nevinovat.

— Dar bine atunci ieri a avut ceva, insistă cu glas şoptit părinţii, refuzînd să se liniştească, şi se apleacă să scruteze chipul ermetic al copilului. De ce-a spus toate poveştile acelea ? Ce-a avut, doctore ?

Doctorul schiţează cu braţele un gest de neputinţă.

— N-o să aflăm niciodată. Poate ieri copilul a fost nervos, sau indispus, sau a avut febră. Poate a avut şi o uşoară indigestie. Poate a dormit prost, sau poate bine, sau poate nu îndeajuns. Poate a avut visuri prea răscolitoare. Poate a vrut doar să glumească, şi apoi s-a lăsat dus de glumă. Poate preocuparea dumneavoastră a transformat în tragic o stare care nu avea de fapt nimic îngrijorător în ea. Şi cine mai ştie ce altceva ; nu vă pot da o explicaţie ştiinţifică şi sigură. Nu există. E undeva dincolo, de cealaltă parte... subliniază rîzînd doctorul. De cîte ori nu se întîmplă în viaţa unui copil ca dintr-o dată să se sature de vreo jucărie care pînă atunci fusese minunată : de la o zi la cealaltă n-o mai poate suferi, şi-o aruncă cît colo. Nimeni nu s-a mai plîns de aceasta, dumneavoastră sînteţi primii. Părinţii încearcă să protesteze, doctorul ridică braţele în semn de predare şi îi întrerupe înainte să fi putut rosti vreo vorbă : De acord, de acord, şi rîde. Admit că în cazul dumneavoastră a existat, după cît se pare, o deosebire : copilul a refuzat ab-

solut toate jucăriile. Dar dacă nu i-ați fi dat atîta nas totul n-ar fi fost decît o inexplicabilă proastă dispoziție de copil, care începe cu un scîncet și sfîrșește cu un somn bun ; iar a doua zi nimeni nu-și mai aduce aminte de nimic, nici tații, și nici copiii. Așa stau lucrurile în cazul tuturor copiilor. Și cea mai bună dovadă o constituie faptul că în ciuda talmeș-balmeșului și a tragediei de ieri, copilul se simte azi foarte bine, calm și normal : din tot ce s-a întîmplat ieri nu-și mai amintește nimic, și nici nu-și va mai aminti vreodată.

Niciodată omul cu pipa în gură nu va mai veni să danseze pentru el prin colțurile casei.

Zîmbind părinții se apleacă și se ghemuiesc lîngă copil.

— Deci totul a trecut ! se bucură dînșii. Atunci așa e ! Deci te simți bine ! îl alintă. Nu-ți mai aduci aminte de nimic ! dansează de bucurie. De absolut nimic ? Chiar dacă te străduiești ? insistă ei fericiți. Copilul clatină din cap în semn de negație. Absolut de nimic ? repetă ei bucuroși. Și se uită rîzînd la doctor. E vindecat de-a binelea, doctore ?

— Vindecat sau iremediabil bolnav, depinde cum sînt privite lucrurile, răspunde doctorul. Și rîd cu toții. Se întorc apoi iar spre copil. Îl strîng la piet.

— Of, Ninni, Ninni, Ninni, ce spaimă ne-ai tras. Apoi îl îndepărtează de dînșii și-l privesc iar încordați : Ești sigur că te simți bine ? Te simți bine ? Copilul face din cap semn că da. Nu-ți mai aduci aminte de nimic din ceea ce ai spus ieri ? De nimic ? De absolut nimic ? Copilul face din cap semn că nu.

— Dar de Nannibaccolo ? îl întreabă. Nu-ţi mai aminteşti nimic nici de Nannibaccolo ? Copilul îi priveşte mirat, şi face semn că nu. Iar ei rîd fericiţi şi-l strîng cu putere la piept.

— Dar de omul cu pipa în gură ? insistă dînşii. Îţi aminteşti de omul cu pipa în gură ? îţi aminteşti ? Copilul scutură din cap în semn că nu. Iar ei cuprinşi de bucurie nu mai contenesc cu întrebările :

— Dar de copaci ? îţi aminteşti, de copacii din camera ta ? şi de rîurile tropicale şi de florile imense şi de papagalii violet care fluturau din aripi ?

— Şi de păsările cu cozi lungi de tot care cîntau într-una şi de peştii care pluteau prin aer scăldaţi în razele de soare ?

— Şi de munte, şi de bărci, şi de pereţii de carton care se aşezau în toate felurile, şi de toate glasurile acelea care cîntau, şi uşile care se mutau din loc şi de palmele care se răsuceau de-a-ndaratelea şi de culorile care se mişcau şi de cerbii şi de caii albi... îţi aminteşti ? îţi aminteşti ?

Niciodată, de nimic, niciodată de nimic.

Copleşit de uimire copilul face mereu semn că nu, clătinînd din cap, rotindu-şi privirea de la unul la celălat, atent la ochii lor şi la glasurile lor şi la întrebările lor, îi ascultă şi lasă să cadă undeva în interiorul fiinţei lui vorbele lor ca nişte picături colorate într-un lac de munte limpede, închis, mişcînd doar din cînd în cînd din cap, ca un înotător la suprafaţa apei, care se scutură de picăturile acumulate, şi făcînd mereu semnul nu.

— Nu-ţi mai aduci aminte de nimic, de absolut nimic, continuă să insiste ei cu glas scăzut, de ni-

mic din lumea aceea minunată a ta ; n-o să știm deci niciodată cine au fost copacii tăi și cine păsările tale și cine omul care dansa cu pipa în gură, și cine au fost peștii tăi, și caii tăi : nu-ți mai aduci aminte de nimic, îl imploră dînșii :

Nu, șoptește copilul clătinînd din cap. Părinții îl privesc și amintirea fantastică a unor păduri nemaivăzute stăruie în ochii lor plini de invidie și de nostalgie și regret, *nu-ți mai aduci aminte de nimic*, șoptesc ei, nu, șoptește copilul, clătinînd din cap ; părinții încep să rîdă și se ridică în picioare, și viața reîncepe pentru dînșii, tatăl va ajunge la timp la birou, mama trebuie să se grăbească la cumpărături, doctorul trebuie să treacă pe la spital înainte de a face vizite la bolnavi, întreaga zi trebuie să se scurgă de la un capăt la celălalt de la început pînă la sfîrșit, se scoală în picioare și încep să rîdă și să vorbească cu glas tare și să se bată pe umeri : copilul îi privește, înălțîndu-se încet la suprafață ca dintr-un naufragiu.

Revenea ca dintr-un naufragiu ; în vreme ce în urma lui o lume fantastisă și minunată populată de monștri și de umbre și miracole se scufunda : iar el fără să știe că făcuse parte din lumea aceea ridică privirea lui de copil și privește la lumea căreia îi aparține acum, neștiind că mai există și o alta din care iese la suprafață ca dintr-un naufragiu, fără să știe, o altă lume fantastică fabuloasă ale cărei porți s-au închis ieri pentru totdeauna în urma lui : lume pentru care totuși ieri a plîns deznădăjduit, a plîns pentru paradisul lui pierdut, pentru sfîrșitul închipuitei sale lumi, pentru el însuși alungat fără vina lui din acel paradis pămîntesc

minunat fără vina lui, fără altă vină decît aceea de a fi om, şi aruncat în lumea lucrurilor reale: şi ieri el a văzut-o şi i-a auzit porţile închizîndu-se în urma lui, şi-a plîns copleşit de deznădejde, iar azi a şi uitat-o şi trăieşte în lumea pe care ieri cu disperare o refuzase, învăluit de uitare şi resemnat trăieşte într-o lume a oamenilor, domesticit văzînd fără păreri de rău în lucrurile din jurul lui ceea ce oamenii au stabilit că trebuie să vadă, pete, ziduri, umbre, perdele, cîini de cîrpă: şi niciodată de acum înainte plăzmuiri şi forme fantastice nu vor mai veni să se învălmăşească în ochii lui, lumea se cristalizează într-o înfăţişare sigură şi definită, fiinţele se fixează devenind persoane, umbrele umbre, petele de pe ziduri pete pe ziduri: nimic nu se mai mişcă, nu mai zboară, şi nu se mai transformă, nimic nu se transmută, nu se mai multiplică, glasuri nu se mai aud, zînele nu mai există, vrăjitorii dispar, lămpile lui Aladin se sting, oamenii cu pipa în gură îşi scot pipa şi fumează ţigări ca toată lumea îşi rad barba şi îmbracă haine cu vestă îşi scot cizmele şi încalţă pantofi ascuţiţi îşi pun cravată şi încetează să mai joace pe pereţi coboară şi se mişcă de colo colo corecţi şi cumpătaţi: încetează să mai intre pe ferestre şi să iasă prin pereţi şi folosesc uşile: copilul se uită la cei mari care încă îl mai scrutează aplecaţi asupra lui duşi pe gînduri şi speriaţi, nu-i decît un copilaş de trei ani şi jumătate, însă toată viaţa lui se alcătuieşte în spatele lui pentru a se revărsa apoi peste dînsul de-a lungul timpului, el nu-i decît un pod mic şi fragil pe-un fluviu de acum format, şi care învolburat în valuri mari se va abate asupra lui, şcoala uni-

versitatea diploma slujba căsătoria copiii bătrînețea pensia nepoțeii moartea : nu se va mai face negru cînd va fi mare : într-o bună zi copiii lui vor vedea dansînd pe pereți oameni cu pipa în gură și dînsul cu spaimă în suflet va chema un doctor, niciodată în tot decursul întregii sale vieți nu-și va mai aminti de tărîmurile copilăriei sale din care ieri a fost alungat și-n care nu se va mai putea întoarce niciodată, tărîmuri pierdute pentru totdeauna, pentru totdeauna de neregăsit, și de care cu începere de azi a și uitat.

— Rămîneți la cină cu noi, în seara asta, să petrecem duminica împreună, duminica aceasta, să mergem să dansăm cu toții, sîmbătă seara, se tot invită și-și zîmbesc și se bat pe umeri : Să mergem împreună la cinematograf, mîine, să mergem să mîncăm la restaurant, astă seară.

— Acum însă mă grăbesc, trebuie să merg la slujbă, trebuie să mă duc la cumpărături, trebuie să vizitez bolnavii, să telefonez și lui Alberto, să facem o excursie cu toții —

— Eu vreau pui la grătar, pui la grătar, se aude glăsciorul mic și ascuțit al copilului.

Pe ziduri fără să-i mai vadă și să-i mai audă nimeni oameni și păduri și mări și vaporașe și animale fabuloase își dansează mai departe dansul lor fără sfîrșit, pe care nimeni nu-l va mai vedea niciodată, —

În timp ce copilul încet încet devine asemeni unuia dintre noi.

STRĂINII

Pe şosea, cu sapa pe umăr, vine agale un ţăran ; cu mersul acela trudit al ţăranilor care pare mereu gata să se poticnească de osteneală, dar care o ţine aşa toată viaţa. Un băieţandru se tot zbenguie pe lîngă dînsul, cu pasul acela sprinten al copilăriei care consumă cu nepăsare puterile ce-ar trebui s-ajungă pentru toată viaţa.

— Să-i întrebăm pe ei, propune din maşină arhitectul. Maşina îşi deschide toate uşile deodată ca într-un film cu gangsteri şi toţi cei trei aflaţi înăuntru se dau jos : arhitectul se pregăteşte să treacă drumul pentru a ieşi în întîmpinarea ţăranului, domnul şi doamna rămîn în picioare lîngă maşină cu un picior pe scară şi cu mîinile pe portieră.

Băieţelul ascuns după trupul tatălui priveşte încîntat, cuprins de curiozitate ; se apropie apoi din ce în ce mai mult încetinindu-şi zbenguiala. Ţăranul înaintează tîrşîindu-şi picioarele şi nu-şi ia ochii din pămînt. Alături de el copilul păşeşte sprinten şi priveşte fix la străini, cu fiecare pas se tot roteşte modificîndu-şi mereu unghiul şi înclinarea feţei faţă de corpul tatălui său pentru a nu-i pierde din ochi pe străini. Arhitectul se îndreaptă spre ei.

— Bună ziua, salută el de la o depărtare de cîţiva paşi pentru a atrage atenţia ţăranului. Ţăranul înalţă capul şi îl priveşte, continuîndu-şi drumul, şi din mers răsuceşte apoi capul şi se uită ţintă la el, cu aceeaşi mişcare mirată circulară cu care, cu cincizeci de centimetri mai jos, se învîrteşte să iasă de după trupul tatălui obrazul copilului. De lîngă maşină domnul şi doamna se desprind şi pornesc spre arhitect, oprindu-se la jumătatea drumului.

— Bună ziua, spune din nou arhitectul, şi ţăranul se opreşte.

— Bună ziua, boierule.

— Te rog, întreabă arhitectul cu faţa spre ţăran şi arătînd înapoi cu degetul şi cu mîna întinsă în direcţia maşinii spre partea opusă şoselei, nu ştii, bucata aceea de pămînt, de acolo de departe, de după vila aceea mare albă...

Dincolo de maşină de la marginea şoselei terenul începe să se încline şi coboară pînă la mare întinzîndu-se în toate direcţiile şi răsfirîndu-se ca labele unei pisici care se întinde şi cască ; aproape de mare zăboveşte parcă îndelung, ondulîndu-se de jur împrejur cît cuprindeai cu ochii ca o pisică dormind încolăcită şi care-şi ascunde în arcuirea ei pîntecul cu blană alburie mătăsoasă care se mişcă încet, încet, tivit cu alb. Între braţul întins al arhitectului şi peisaj maşina acoperă promontoriul şi vila albă pe care acesta le luase drept puncte de reper : iar el întinde braţul fără să-i pese de ea şi fără să o vadă ca şi cum privirea lui ar fi putut străbate prin metal, în timp ce ţăranul se uită la braţul lui întins, şi se uită la maşină ; ochii lui ca nişte cai os-

teniţi leneşi sau adormiţi nu reuşesc să treacă acel hop, spre peisajul arătat, ci rătăcesc şovăitori cînd la arhitect cînd la maşină apoi la perechea care se oprise tăcută, la jumătatea drumului.

— Acest petec de pămînt şi pinii de la ţărmul mării dincolo de vila albă, continuă arhitectul cu mîna întinsă, adresîndu-se ţăranului şi pornind înapoi de-a-ndaratelea spre partea opusă a şoselei cu faţa întoarsă spre ţăran pentru a-l îndemna să-i urmărească privirea şi vorbele şi să vină să se uite şi dînsul, apoi cum ţăranul nu-l urmase, se apropie iar de el şi porneşte iar de-a-ndaratelea, ca şi cum ar fi vrut numai să se apropie de el pentru a-l agăţa şi atrage să privească de la marginea şoselei, continuînd să vorbească, mecanic, cu braţul întins spre spate ; şi odată ajuns la punctul din care se putea vedea terenul pe care-l tot arăta întorcîndu-se mereu, cu un gest larg, pentru a se face înţeles de ţăran, cînd s-ar fi aflat în dreptul lui, rosti : Bucata aceasta de pămînt, de aici din vale aproape de mare, dincolo de vila albă, aceea cu mulţi copaci, mai la vale de drumeag, aceea la dreapta, o vezi ?

Ţăranul nemişcat la locul lui scutură din cap, iar sapa la treizeci de centimetri în spatele lui se clătină şi ea ; pe jumătate ascuns în spatele tatălui său copilul îşi arătă obrazul, privind atent perechea oprită pe şosea, şi maşina, şi dansul singuratic şi ciudat, *oh ce de fete frumoase Madame Doré Ambasadorul a sosit*, spre acel du-te-vino, şi gesturile, şi borboroseala nedesluşită a omului care se tot foieşte pe şosea.

— Acela de dincolo de promontoriul, Capo Peluso, puţin mai înainte de a ajunge în golful cel mare unde se vede barca, o vezi ? şi arhitectul cu spatele la ţăran vorbeşte aplecat puţin spre spate, piezis, cu privirea aţintită pe pămîntul descris, pentru a îndemna ochii ascultătorului său să se îndrepte în aceeaşi direcţie şi spre acelaşi punct. Acela foarte aproape de stînca de colo, cu un pin în vîrf, şi cu golfuleţul dedesubt, îl vezi ? şi se întoarce iar spre omul din spatele lui, întrebîndu-l dacă a văzut, însă ţăranul nu se afla în spatele lui, ci stătea neclintit la locul său clătinînd din cap, uitîndu-se la maşină, şi la cei doi, şi la arhitect. Scoţînd o jumătate din obraz de după spatele ţăranului copilul deschide nişte ochi mari miraţi. Descumpănit arhitectul se îndreaptă spre ţăran, continuînd să rămînă cu mîna întinsă şi cu gura pe jumătate deschisă. Opriţi la jumătatea drumului între ţăran şi arhitect cei doi, domnul şi doamna, se uită nedumeriţi unul la altul.

— Terenul acela, reîncepe fără vlagă arhitectul, şi se întoarce iar spre peisaj, îndărătnic, dus de inerţie, încercînd din nou cu sporovăiala lui mecanică să atragă atenţia ţăranului, terenul acela, de acolo, mai la o parte, deasupra mării...

— Sînteţi străini, rosteşte întrebător ţăranul de la locul lui clătinînd din cap.

— Nu, răspunde întorcîndu-se mirat spre dînsul arhitectul ; de ce ?

Ţăranul suceşte capul spre cei doi, şi urmînd apoi direcţia chipului său o porneşte tîrîndu-şi picioarele şi se apropie de ei. Sapa i se leagănă, încoace şi încolo, pe umăr, iar copilul în spatele amîndurora

țopăind se tot apropie și se depărtează de tatăl lui cu ochii larg deschiși ațintiți spre străini.

— Sînt străini, repetă întrebător țăranul oprit în fața celor doi, privindu-i și adresîndu-se fără să-și ia ochii de la ei, arhitectului.

— Nici pomeneală, răspunde înțepat domnul.

— De ce ? repetă arhitectul. Țăranul clatină din cap, și-și ațintește iar privirea în pămînt.

— Terenul acela de acolo, din depărtare, reîncepe nervos arhitectul de la locul lui, poți sau nu poți să ne spui dacă știi al cui e ?

— Vreți să-l cumpărați, spune țăranul fără să-și ridice ochii din pămînt.

— Dacă-i convenabil, răspunde domnul

— Sînteți străini, repetă țăranul, scuturînd mîhnit din cap.

— Dar ți-am mai spus că nu, protestează domnul. Țăranul ridică pentru o clipă ochii din pămînt și îl privește, apoi întoarce capul spre partea cealaltă a șoselei.

— Toți străinii vin, îngînă el privind mîhnit undeva într-un punct nedeslușit al asfaltului de partea cealaltă a drumului, și cumpără pămînt. Francezi.

— Noi nu sîntem francezi, răspunde răbdător domnul. Sîntem italieni. Sîntem din Pescara. Te rog, vrei să fii bun să te uiți puțin la terenul pe care ți-l arată arhitectul ?

Țăranul întoarce capul spre domn, smulgîndu-se anevoie treptat din depărtările în care-și cufundase privirea, și-l privește o clipă ; apoi își ațintește din nou privirea în pămîntul de la picioarele lui. Din spatele lui sapa ca un braț de balanță cu

un talger mai greu se înclină secondîndu-i toate mişcările, mai întîi de la dreapta spre stînga, apoi aşa după cum întoarce ţăranul capul, de la stînga la dreapta, aplecîndu-se sau ridicîndu-se după cum îşi ridică sau apleacă el capul şi spinarea.

— Pescara, Pescara, şopteşte cu capul plecat dus pe gînduri ţăranul. Copilul stă drept şi nemişcat în spatele lui şi se uită la străini. În ce parte vine Pescara, întreabă el gînditor cu capul înclinat pe-o parte.

— Of, sfîntă răbdare, exclamă domnul, iar doamna rîde

— Ce-ţi pasă în ce parte vine Pescara, arhitectul de la marginea şoselei cu trupul îndreptat spre peisaj şi cu obrazul întors spre grupul de pe şosea cu braţul atîrnîndu-i spre genunchi strigă cu toată puterea : Ceva mai sus de Roma. Spune-ne te rog, stăpînul acestui teren ?

Ţăranul scutură din cap.

— Francezi, şopteşte. Vin şi tot cumpără pămînt. Americani... Se uită în pămînt şi dă mîhnit din cap.

— Va să zică e vîndut, izbucneşte dezamăgit domnul. Se apropie de arhitect şi soţia îl urmează. Ţăranul înalţă capul pentru a-i privi, iar copilul mai face un pas şi vine să se apropie de tatăl lui, fără să-şi ia ochii de la străini.

— Păcat.

Arhitectul scoate dintr-un buzunar un carneţel şi un stilou şi începe să facă o schiţă.

— Păcat, era un loc frumos, se alătură dezamăgirii lor şi doamna.

— Nu e exclus ca omul ăsta să fie un prost, şi terenul să nu fie de fapt vîndut, observă arhitectul.

Trage apoi hotărît o linie peste primele contururi ale desenului spre marginea hîrtiei terminînd-o în formă de săgeată mare și arhitecturală. *Vilă albă în stil colonial.* Notează el lîngă vîrful săgeții.

— Și apoi n-a aruncat nici măcar o privire spre ceea ce am încercat să-l fac să înțeleagă, adaugă arhitectul, continuînd să umple foaia de hîrtie cu tot felul de puncte de linii și de curbe, tot ridicînd și aplecînd capul cu mișcări scurte și borborosind de unul singur în legătură cu ceea ce vedea, *aici e șoseaua, aici e golful, aici un pîlc de pini, aici un altul de măslini,* mișcînd mereu obrazul în sus și-n jos și mîna și stiloul pe hîrtie cu acea ușurință cu acea bunăvoință și falsă nepăsare plină de ifose cu care cineva care știe să deseneze face o schiță în prezența unora care nu știu, și care-i admiră îndemînarea, și desenul lui indescifrabil, prin intermediul căruia comunică cu el însuși, vorbind de unul singur cu glas șoptit : domnul și doamna privesc nedumeriți cînd desenul, cînd peisajul din fața lor.

— În orice caz, acum după ce am aruncat o privire inițială putem continua procedeul în sens invers, observă nepăsător fără să se oprească din desenat, arhitectul. Mai întîi mergem la Cadastru și ne informăm asupra terenurilor disponibile, și apoi venim să le vedem la fața locului. Zona aceasta începe să fie foarte căutată acum. Riscăm să ne îndrăgostim de un teren pe care să nu-l mai putem obține.

— Acesta îmi plăcea foarte mult, spune cu regret din nou domnul. Apoi curios întreabă : Ce tot faceți acolo, domnule arhitect ?

— O schiță topometrică, explică arhitectul tot ridicînd și aplecînd capul și continuînd să deseneze.

Pentru a putea identifica terenul la Cadastru și pentru a putea avea informații mai precise, despre acești „francezi“ sau „americani“ despre care tot vorbește omul ăsta. Să putem vedea dacă s-a vîndut într-adevăr.

— Minunat, se bucură domnul.

— Cine i-a cumpărat, de fapt ? întreabă doamna, întorcîndu-se spre țăran. Francezi, sau americani ?

— Și germani, răspunde țăranul. Vin și cumpără totul. Noi ce-o să ne facem ?

— N-o să aflăm niciodată, comentează arhitectul. Pentru el francezi, germani și americani sînt toți o apă și-un pămînt. Străini.

— Noi ce-o să ne facem, șoptește din nou țăranul. Fără pămînt.

— Da, confirmă domnul, privind în jur și admirînd peisajul. Sper într-adevăr că omul ăsta se înșeală, domnule arhitect, și că dumneavoastră aveți dreptate. Locul îmi place foarte mult.

— Noi ce-o să ne facem, începe iar morocănos țăranul cu ochii în pămînt, și clătinînd din cap. Va trebui să ne luăm tălpășița.

Doamna se întoarce și-l privește mirată.

— În fond, ăsta-i adevărul, observă ea. Noi venim, cumpărăm, ne construim o vilișoară pe pămîntul care este smuls de la ei. N-au altă soluție decît să plece : nu mai au pămînt de cultivat, nu mai au unde pune capul, nu mai au ce mînca. Pare o poveste din evul mediu, exod de populație, sărăcie, foamete și molimă.

— Să nu exagerăm, intervine domnul.

— Cumpără tot, rostește țăranul scuturînd din cap.

— Seamănă cu un om peste care s-a abătut o invazie de lăcuste, sugerează doamna.

— Dar despre terenul acela aflat ceva mai aproape, întrebă arhitectul, arătînd într-acolo cu vîrful stiloului. Ceva mai jos, pe plajă ? și acela e un loc bun. Ba mai mult, e mai bine situat față de șosea. Vă place, doctore ?

— Nu, răspunse acesta.

— Ne dorim o casă cu mai multe etaje, adăugă doamna. Și care să se înalțe deasupra mării.

— Vreți să cumpărați și să vă construiți o casă la mare, întrebă din spatele lor țăranul, apropiindu-se cu pașii lui trudiți cu ochii în pămînt. În spatele lui venea și sapa clătinîndu-se și mișcîndu-se într-una, și copilul, cu ochii mari uitîndu-se țintă la străini.

— Da, răspunde domnul întorcîndu-se spre dînsul. Știi vreun teren de vînzare prin împrejurimile acestea ?

— Nu se vinde nimic, răspunde țăranul. Dar străinii vin și cumpără. Francezi. Cumpără tot.

— Se vede că francezii l-au impresionat foarte mult, observă doamna.

— De fapt această zonă a fost descoperită de francezi, explică arhitectul închizînd stiloul și strîngîndu-și hîrtiile, pe care le pune apoi pe fiecare la locul lor în buzunar. Eu am terminat, doctore. Cînd doriți putem pleca. O societate turistică franceză, a făcut un camping la Capo Peluso, chiar acolo în depărtare, în 1954. Au venit cît a durat sezonul mai bine de-o sută de vilegiaturiști, în anii următori au venit iar, și-au adus cu ei rude și prieteni și cunoscuți, apoi aceștia din urmă au adus la rîndul lor

pe alții în anii care au urmat, și așa mai departe. O vreme lucrurile s-au petrecut ca într-un fel de societate secretă a vilegiaturiștilor francezi, apoi numărul persoanelor care cunoștea secretul a făcut ca vestea să se răspîndească și febra construcțiilor a izbucnit. Pînă acum s-au construit două hoteluri, și mai sînt în proiect alte vreo zece. În afara vilelor particulare, a vilelor de închiriat, a vilelor de vînzare, a pensiunilor, mai mari sau mai mici. Regiunea de pe promontoriu este aproape în intregime vîndută deși prețurile sînt foarte mari și acum încep să cumpere ceva mai în vale, spre golf. Trebuie să ne grăbim, pînă nu vor crește și aici prețurile.

— Da, rostește țăranul. Chiar așa. Francezi. Milionari. Și ridică prețurile. Totul e mai scump. Noi trebuie să ne luăm tălpășița. Ce altceva ne rămîne de făcut. Clatină din cap și se uită în pămînt.

— Alungați de la casele lor și de pe pămînturile lor de bogăție, așa cum în alte vremuri erau alungați de sărăcie și de războaie, comentează arhitectul. Fenomen tipic al timpurilor noastre.

— Nu sînt de acord, obiectează domnul. Bogăția este întotdeauna un factor pozitiv, ori cum ai lua-o. Numai că unii nu știu s-o folosească.

— Va trebui să plecăm, îngînă țăranul clătinînd din cap.

— Omul ăsta mă deprimă, șoptește doamna.

— De ce nu vă organizați mai bine, îl îndeamnă domnul întorcîndu-se spre țăran. Profitați de pe urma străinului. Faceți o industrie. Lucrați în hoteluri. Lucrați în casele străinilor. Faceți-vă grădinari, paznici, chelneri, femei de serviciu, negustori. Și veți cîștiga mai mult decît la sapă. În loc să plecați.

— Cîştigi mai mult şi totul se scumpeşte, rosteşte cu năduf ţăranul, cu ochii ţintă în pămînt. La ce bun să cîştigi mai mult.

— E adevărat, observă doamna.

— Nimeni nu-i doreşte pe străinii ăştia, spune ţăranul. Vin şi cumpără şi ridică preţurile.

— Pe mine oamenii care se văicăresc aşa fără rost mă scot din sărite, intervine domnul.

— Nu-i decît obişnuita neputinţă a vechilor generaţii de a se adapta la vremurile noi, consideră arhitectul. Poate copiii omului ăsta nu se vor mai văicări, şi vor arde de nerăbdare să-şi cîştige existenţa printr-o muncă mai curată şi mai puţin istovitoare, aşa cum aţi sugerat dumneavoastră, domnule doctor ; se vor duce în masă în hoteluri şi în casele vilegiaturiştilor. Şi peste cincizeci de ani de acum înainte nu va mai fi nimeni să lucreze pămîntul.

— Ce pămînt o să avem de lucrat, intervine ţăranul scuturînd din cap. Străinii vin şi-l cumpără tot. Sapa se clatină şi ea o dată cu obrazul mîhnit al ţăranului. Iar copilul îşi arată iar faţa de după trupul tatălui şi se uită ţintă la străini.

— Sărmanii oameni, şopteşte doamna.

— Săptămîna trecută, spune ţăranul, a venit un francez şi a cumpărat casa şi pămîntul lui Miché lăptarul. Noi ştim cît putea să valoreze. Două milioane, trei milioane. Şi asta la cel mai bun preţ. I le-a plătit cu douăsprece milioane. Pentru ei zece milioane mai mult sau mai puţin nu înseamnă nimic.

– Sărmanii oameni, repetă doamna. Parcă îmi vine să dau dreptate comuniştilor.

— Şi toate preţurile cresc, rosteşte ţăranul mîhnit cu ochii în pămînt clătinînd din cap. Din două terenuri care erau învecinate cu acela, unul se vinde cu cinci milioane şi celălalt cu opt. Deşi amîndouă laolaltă fac poate trei milioane. Şi asta la un preţ bun. Aştia însă vin şi plătesc la bani cu nemiluita. Au bani. Nouă ne dau banii şi ei pun mîna pe pămînt.

— Nu-i rău s-o ştim, notează domnul. Acum avem o ideie asupra preţurilor reale. Vom cădea la învoială.

— Pentru ei zece milioane mai mult sau mai puţin nu înseamnă nimic, oftează mîhnit ţăranul. Au bani. Iar nouă ne rămîn doar preţurile crescute.

— Sărmanii oameni, şopteşte iar doamna.

— Un moment, protestează arhitectul. *De ce* sărmanii oameni ? Toate vînzările acelea care intervin nu sînt nişte calamităţi care se abat asupra lor şi despre care nu pot şti din ce parte vin şi împotriva cărora nu se pot apăra.

— Dar cum să se apere ? întreabă doamna.

— Ce naiba, izbucneşte arhitectul. Cine vinde : eu ? Ei sînt aceia care vînd. Cine cere preţurile astea : eu ? Ei sînt aceia care le cer. Mai întîi profită de faptul că străinul nu cunoaşte preţurile locale ; apoi tot ei se văicăresc de boacănele lor. Şi să-i mai şi compătimeşti fiindcă se trezesc deodată cu un pumn de milioane şi fără cămaşă şi tot nemulţumiţi, mă rog.

— Chiar aşa, observă doamna, întorcîndu-se spre ţăran. De ce cereţi preţuri aşa de mari ? E de la sine înţeles că după aceea să se scumpească totul.

— Ei sînt milionari, răspunde țăranul cu capul plecat. Iar noi nu. Pentru ei zece milioane mai mult sau mai puțin nu înseamnă nimic. Miché nu și-ar fi vîndut casa și pămîntul lui nici pentru trei milioane, și nici pentru patru. Dar ăștia sînt milionari. Pentru ei zece milioane mai mult sau mai puțin nu înseamnă nimic. Așa că Miché a vîndut, ce putea face ? Asta-i momentul potrivit pentru vînzare. Și acum s-a trezit fără casă fără grajd pentru vaci, fără pămînt, cu șapte copii și cu nevasta grea.

— Asta-i puterea capitalismului împotriva căreia ei nu se pot apăra, șoptește clătinînd din cap doamna.

Copilul îi privește pe toți cu ochii mari larg deschiși.

— Ce băiețel frumos, îl laudă doamna. Cîți ani ai ?

— Toți vin și cumpără, bolborosește cu amărăciune în glas țăranul. Și noi ce putem face. Vindem.

— Ei ? îl încurajează doamna, aplecîndu-se spre copil.

— Iar noi ce putem face, vindem, îngînă abătut țăranul tot clătinînd din cap.

— Nouă, răspunde copilul.

— Plecăm ? sugerează domnul, îndreptîndu-se spre mașină. Vreau să aflu vești precise chiar astăzi în legătură cu terenul acesta. N-aș vrea să mi-l sufle cineva de sub nas.

— Asta-i vremea potrivită pentru vînzare, spune țăranul uitîndu-se în pămînt. Și eu aș vinde, de-aș avea ceva pămînt.

— Nu au altă soluție, comentează doamna.

— Dar noi avem pămînt, intervine copilul, uitîndu-se mîndru de jos în sus la străini.

— Da, rostește țăranul clătinînd din cap și uitîndu-se la copil. Dar e departe de mare, și-și ațintește iar mîhnit privirea în pămîntul de la picioarele lui. Nimeni nu-l vrea. Nimeni nu vrea să cumpere mai de departe. Toți îl vor cu vederea la mare.

— Mergem ? repetă nerăbdător de lîngă mașină domnul.

— Nimeni nu vrea să cumpere mai de departe, șoptește clătinînd din cap țăranul. Dumneavoastră ați cumpăra, un pămînt bun dincolo de deal, *dottò*[1] ? întreabă el ridicînd capul și uitîndu-se cu ochii plini de speranță la arhitect.

— Nu, îl vor spre mare, îl bate pe umăr arhitectul.

Țăranul pleacă iar capul și reîncepe să se uite fix la pămîntul de la picioarele lui.

— Toți îl vor la mare, șoptește amărît. Nimeni nu-l vrea departe. Pămîntul de departe nu mai valorează nimic, și nimeni nu vrea să-l mai cumpere.

— Mergem ? strigă, aplecîndu-se afară din mașină, domnul.

Arhitectul deschide doamnei portiera.

— La revedere și mulțumim, îl salută din mașină domnul.

— Bună ziua, boierule, răspunde țăranul. Apoi se întoarce și-și reia mersul tîrșit clătinînd din cap. Sapa în spatele lui se leagănă și ea plină de înțelegere parcă. Băiatul merge pe lîngă tatăl său țopăind vesel și întorcîndu-se din cînd în cînd de-a-ndaratelea pentru a privi spre străini.

[1] Doctore.

JOACA LA PERIFERIE

Sub un soare palid-gălbejit, printre grămezi de gunoaie năpădite de bălării și de pămînt, culcată pe picioarele dinapoi și cu cele din față întinse drept, stă o pisică albă murdară, cu ochii pe jumătate închiși, clipind din vreme în vreme și ciulind urechile ; apoi își lasă urechile moi și închide strîns ochii, pînă nu mai rămîne din ei decît un firicel subțire și oblic care tremură necontenit în sus și-n jos. În partea opusă a maidanului, printre ciupercile buburoase năpădite de buruieni cosite și prăfuite și murdare și printre tufărișurile chircite și pe jumătate uscate și țepoase și printre pietre și zdrențe și încălțări ponosite, printre smocuri de păr și grămezi de moloz și printre tăciuni rămași de la focuri și cutii ruginite de conserve un grup de copii stau așezați în cerc, și miaună ca apucații. Pisica deschide o clipă ochii și privește, apoi îi închide iar.

Maidanul e un maidan de periferie ; puțin mai departe încastrate într-una din depresiunile în formă de V ale erei noastre geologice (văile în formă de V și de U pentru fluvii și ghețari din alte ere) se întind șinele căii ferate ; trenurile trec în răstimpuri șuierînd, și copiii cei mai micuți atrași de huruitul

lor răsar din şanţurile şi gropile lor şi de la pietricelele lor şi aleargă să se caţere cu îndîrjire pe colina care urcă şi coboară apoi spre calea ferată şi să privească plini de încîntare trenurile negre şi roşii care treceau zguduind pămîntul la picioarele lor. Băieţii mai mari aşezaţi în cerc fără să se mişte miaună, şi urlă.

La marginea maidanului ivite parcă deodată din pămînt se vedeau înalte peste măsură şi neprietenoase pădurile împietrite ale vremurilor noastre, avînd pe faţă crescăturile buburoase ale balconaşelor şi cu laturile turtite şi spoite toate în negru, pentru ca şi alte case să li se poată alătura cu povara lor de balconaşe încrustate şi de grilaje de fier vopsite în albastru. Băieţii adunaţi în cerc scot ţipete care de care mai asurzitoare miaună, şi se pornesc pe rîs. Un tren trece, fluierînd, deodată îi imită cu toţii sunetul învineţindu-se în obraz de efortul de a atinge stridenţa şi forţa fluieratului de tren, cu vinele de la gît şi de la tîmple umflate şi cu ochii ieşiţi din orbite.

Soarele apropiindu-se de asfinţit pe după blocuri trasează cu raze prăfuite buruienile, mutîndu-se apoi alene pe faţa maidanului ca razele unui radar pe un cadran. Cerul e limpede, incolor, în amurg ; la marginea căii ferate copiii cei mai mici umblă de colo colo, cu pasul lor mărunt şi legănat, sporovăind şi aplecîndu-se să culeagă aşchii şi pietricele pentru jocurile lor, ca păsările pentru cuiburi. Pe măsură ce se pierde huruitul trenului încetează şi zarva glasurilor băieţilor aşezaţi în cerc. Rămîn aşezaţi roată, tăcuţi şi fără vlagă.

— De-a ce ne jucăm acum ?

Pisica întredeschide o clipă ochii şi adoarme apoi din nou, dreaptă, nemişcată. Dinspre case străbat ecourile slabe ale unui radio şi fîlfîit uşor îndepărtat de rufe întinse la uscat şi bătute de vînt.

— De-a ce ne jucăm acum ?

— Hai să ne jucăm imitînd altceva.

Vorbesc căscînd, lăsîndu-se leneş pe spate, pe pămînt, se tot foiesc, se apucă de păr şi-l trag pe frunte pe nas şi pe ochi, întrebîndu-se din cînd în cînd fără chef :

— Ce să imităm ?

— Să răcnim cum fac cowboyi în filme.

Treziţi din amorţeală copiii încearcă răguşit iú, iú, iú, iú. Stîrniţi apoi se pornesc să scoată nişte răcnete nemaipomenite, pe toate tonurile, luînduse la întrecere care poate răcni mai tare, sau mai mult, sau cu mai multă fantezie, Yú ! Yú ! Yú ! Yippeee, Iaaa, Iaaaaa, care mai de care, închipuind o dată cu strigătele lor sfichiuit de imaginare bice, şi tropot de cai imaginari, şi nechezături şi mugete. Din mugete se înfiripă apoi turma ; la început mai înceată şi mai potolită, apoi turma devine neastîmpărată şi izbeşte din copite, pînă la urmă se năpusteşte mînioasă, dezlănţuită, scoţînd mugete înspăimîntătoare, MUUU MUUU MUUH MUUUUUH MUAOUH UUUUAAAAUHHH ; iar cowboyi pe toate glasurile în jurul ei urlă şi fac zarvă şi trag focuri de pistoale ca-n filmele pe care le văzuseră cu o seară înainte.

În cele din urmă izbucnesc în rîs, istoviţi, aplaudîndu-se, rostogolindu-se pe pămînt printre buruienile cosite şi ţepoase, şi rîd în hohote, apoi se

opresc, istoviți, fără răsuflare. Deasupra lor cerul devine din ce în ce mai șters, mai palid, seara se apropie. Umbra caselor se alungește spre ei, rîndunelele scot vaiere prelungi și ascuțite.

— Ce facem acum ?

Se uită împrejur și se scarpină, sau își scot scaieții de pe spinare și-i aruncă cît colo.

— Să facem ca Adriano Celentano.

Unul din ei se dezlănțuie într-o convulsiune epileptică, fără să se ridice de le pămînt, zvîrcolindu-se și urlînd răgușit și nerușinat și stîrnit, un altul începe să urle și mai tare, zvîrcolindu-se și mai dihai. Apoi glasurile scad și se potolesc, se sting. Cu mîinile sub ceafă, stau întinși pe spate, cu ochii în văzduh la rîndunelele care zboară înalt de tot pe cerul care se decolorează din ce în ce mai mult și devine transparent, atît de transparent încît puteai vedea în el adînc, din ce în ce mai adînc, cu fiecare clipă obstacolele erau înlăturate și apoi din clipă în clipă urma să fie înlăturate și cel mai din urmă și să lase să se vadă pînă dincolo de cer, ce-o mai fi și pe-acolo, pînă cînd transparența dispare mult prea repede și nu se mai vede nimic.

— Ce-am putea să mai facem altceva ?

Copiii stau pe loc, și cască din cînd în cînd.

— Să facem...

Îl imită pe Lauro Gazzolo care joacă roluri de bătrîni din West, îl imită pe Domenico Modugno, imită urletele Minnei, urletele din filmele de groază și gemetele muribunzilor și vaietele solemne ale eroilor cu umărul străbătut de vreo săgeată indiană. Imitarea văicărelilor îi încălzește îi entuziasmează, prelungindu-se în tot felul de tonuri sacadate în cu-

vinte fără şir în hîrîituri răguşite, mergînd pînă la şuierăturile amenințătoare ale vampirilor, şi pînă la scrîşnetul mumiilor dezgropate şi înviate, pînă la schimonositurile şi răcnetele lui Dracula. Cu gurile schimonosite se opresc, pe pragul vomitării din cauza sunetelor prea joase pe care le scoseseră, şi se tolănesc din nou rîzînd şi sughițînd prin iarbă şi prin praf şi prin tăciunii rămaşi de la focuri. Ajunsă de umbră, pisica se ridică şi cu ochii pe jumătate închişi face cîțiva paşi şi se aşază din nou.

Un tren trece, făcînd să duduie pămîntul. Copiii adună în ei zgomotul, bătînd din mîini şi imitînd uruitul roților pe şine. Aşezați în cerc, răcnesc şi fac zarvă, în vreme ce razele de soare de pe ierburi se estompează, şi încet dispar. Bătîndu-se unii pe alții pe spate ca negrii pe nişte închipuite tamtamuri, băieții fluieră şi cîntă şi urlă, apoi rînd pe rînd se trîntesc la pămînt istoviți şi rîd în hohote, iar după un timp se opresc din rîs şi rămîn tăcuți, întinşi pe spate.

Dinspre calea ferată încep să se întoarcă spre case duşi de mînă de mamele sau de surorile lor mai mari copiii cei mai mici, tîrîndu-şi picioarele. Pe cer încep să se rotească în arabescurile lor nebuneşti, aproape de pămînt, primii lilieci.

Rîndunelele, zburînd din ce în ce mai sus spre înaltul cerului scot țipete la intervale din ce în ce mai rare.

— Să imităm... să imităm altceva.

— Ce ?

— Ceva. Ceva ce n-am mai imitat. Ceva deosebit. Ceva nemaiauzit.

Așezați în cerc băieții tac, întinși leneș cu mîinile sub cap.

— Cum vrei să imiți ceva ce n-ai mai auzit, tîmpitule, ceva ce n-ai mai auzit niciodată.

Rîd cu toții.

— Fă ca peștele.

— Fă ca pietrele.

— Imită...

Cerul devine din ce în ce mai palid, pajiștea și copiii se întunecă din ce în ce mai mult. Pisica se ridică și începe să dea tîrcoale în jurul mușuroaielor maidanului și tufișurilor.

Băieții se întorc într-o rînă, și încep să se joace cu pietricele.

— Imită ghionturile pe care ți le dă maică-ta, cînd te întorci acasă murdar în halul ăsta.

Dinspre terasament trec iar copiii cei mai mici care se întorc acasă, tîrîți de cei mari care au pornit să-i caute, și care din cînd în cînd le mai dau cîte o palmă la fund, pentru a-i îndemna să se urnească din loc ; le toarnă la palme cum se toarnă benzina în rezervorul unei mașini. Cîte unul mai plînge smiorcăit.

— U-uuu-e, u-uuu-e, u-e, u-e, u-e, începe să-l imite în batjocură un glas din ceata băieților mai mari. Un altul i se alătură, ridicîndu-se în capul oaselor și încep care mai de care pe o altă tonalitate, într-un acord care de care mai anapoda față de celălalt, uuuue, uuuuue. Joaca reîncepe cu răbufniri răzlețe apoi se mai ridică încă doi, încă trei, și-și alătură glasurile și imaginația, cu gurile larg deschise, făcîndu-și palmele pîlnie la gură și cu ochii pe jumătate închiși ca gorniștii, zvîcnesc din umeri și

din tot trupul imitînd suspinele, potrivindu-şi glasurile, iiih aaaaaah, uuuuuuuh, cînd ca nişte urlete de lupi, cînd ca un rîs înăbuşit, cînd ca nişte sunete dulci şi blînde de saxofon, uuuuua, uuuuuuuua, uuuuuuuuua, ca nişte cîntece prelungi şi sincopate, cu mici izbucniri de voce în suspine, ca pietricelele aruncate în apa stătută a unei bălţi, gh, gh, gh, gh, ca un plîns neîntrerupt melodios trist dureros, mereu cu alte şi alte aaaaaaahuri. Aşezaţi apoi din nou cu toţii în cerc alcătuiesc un cor ; ţîncii duşi de mînă de cei mari se îndepărtează spre case, şi de la distanţă şi acoperit de vacarm plînsul lor adevărat se pierde treptat : uuuuuaaaa uuuuueeee, uuuuuuue, cîntă şi se văicăreşte şi suspină ceata de băieţi, cu plînsete de tot felul, de la scîncet la ţipătul isteric, de la vaierul prelung la hohotul convulsiv, trecînd apoi iar la hohote de rîs, apoi iar la scîncet, şi apoi de la suspine şi de la rîsete, trec la behăit şi la mugete, şi la ţipetele păzitorilor de turme, apoi din nou la văicăreli şi suspine, şi de la orăcăit la suspine care se aseamănă cu scrîşnetul la curbă al maşinilor pornite în goană nebună, trec apoi la vuetul asemănător uruitului de motoare, şi-al ambalării de motoare, apoi iar la scrîşnetul de frîne şi de cauciucuri şi la zgomotul motoarelor, şi la cronicile radiofonice ale lui Nando Martellini, Nando, A Nannndo-o, CCCA-rameleflоRICELE, luîndu-se la întrecere care urlă mai tare şi mai nebuneşte, aplaudîndu-se şi dînd cu pietre în cutiile de tinichea ruginite, sau punînd pietre în ele şi zăngănindu-le, urlînd şi rîzînd fără răgaz, iar printre rîsete şi vacarm stăruie necontenit urletul şi suspinul şi plînsetul aaaaaah,

aaaaah, pînă cînd istoviţi se prăbuşesc pe spate unul cîte unul, rîzînd.

Aaaaaaaaaah, mai continuă să se văicărească din ce în ce mai răzleţ cîţiva, apoi sfîrşindu-şi şi ultimile suspine, se prăbuşesc printre ceilalţi rîzînd.

Cerul îşi recapătă culoare, cufundîndu-se în noapte, iar liliecii zboară, besmetici. Dinspre case străbate îndepărtat şi stins sunetul aparatelor de radio, în depărtare felinare se aprind, făcînd să pară şi mai întunecată pajiştea maidanului.

. Aaaaaaaaaaaaah, continuă şezînd, singur printre cei culcaţi, unul dintre băieţi. Aaaaaaah, aaaaaah.

— Ei, gata acum, protestează cineva din ceată.

— Încetează.

— Ai de gînd să termini odată ?

— Aaa-aaaah, continuă fără să se oprească băiatul, oprindu-se doar să suspine şi luînd-o iar de la început.

— Ei gaaaata repetă iar careva, răsucindu-se pe pămînt. Aaa-aaaaaah, nu mai conteneşte cu umerii zguduiţi de suspine băiatul.

— Termină, insistă un glas plictisit, şi un băiat se ridică vrînd să-l scuture.

— Dar ăsta plînge de-adevăratelea, exclamă surprins.

— Aaaaah, o ţine într-una băiatul.

Se răsucesc să se ridice şi se ridică unul după altul miraţi şi se apleacă asupra lui.

— Onvedi plînge de-adevăratelea !

— Aaaaaaaaaaah, plînge dezlănţuit copilul.

— Da' ce te-a apucat ? îl întreabă uluiţi.

— N-u-nnu-ştiu, plînge cu suspine băiatul, clătinînd din cap, cu umerii zguduiţi de suspine, reuşind cu greu printre hohote să îngăime ceva. În întunericul care-i învăluie din ce în ce mai mult ceata de copii se apleacă să-l privească, aaaaaah, plînge băiatul şi ei îl privesc, iar pe cer prind să licărească primele stele, în umbra care acoperă cîmpul se furişează pisici sprintene, nevăzut în vale trece în goană un tren şi pămîntul se cutremură, aaaaaaah, plînge şi suspină băiatul, în mijlocul cetei de copii, aaaaaah, aaaaah, aaaaaaaaah...

ŞOARECELE CHUCHUNDRA

— Minunată, minunată traversare, domnule : splendidă traversare, domnule : fantastică traversare domnule !

În iureşul şi zarva circulaţiei agitîndu-se fără astîmpăr pe marginea trotuarului ca pe marginea unui stăvilar fără a se pierde cu firea pînă într-atîta încît să cadă de pe stăvilar în apă sau de pe trotuar pe asfaltul pieţii sau să-şi lase să-i scape în apă sau la pămînt geanta de piele pe care o ţinea strîns sub braţ omuleţul se foieşte de colo colo, ţopăind pe bordura de travertin alburiu, adresînd zîmbete şi necontenit înfrigurate semne de aprobare spre pietonul care se apropia.

— O minunată traversare : o perfectă traversare pe cinstea mea.

Pietonul aflat încă pe asfaltul pieţii îşi îndreaptă obrazul spre dînsul şi-l priveşte nedumerit, şi se întoarce pentru a descoperi alături de el sau în spatele său corabia sau motivul care determinau pe omul de pe trotuar să se aplece spre el ca de pe marginea unui stăvilar fără să-şi piardă echilibrul gesticulînd şi vorbindu-i.

— Felicitări, da da, felicitări : buimăcit își încetinește mersul în afluența interminabilă de bolizi porniți la vale dinspre Pincio sau venindu-i din spate cu toată viteza permisă de piața largă și liberă parcă pentru a-i tăia calea, și care tocmai în acel punct în vuietul eșapamentelor își schimbau direcția fie pentru a face ocolul pieții fie pentru a se angaja în urcușul dinspre cheiuri. Omul nostru omniprezent pe trotuar făcînd sforțări supraomenești pentru a-și menține echilibrul pe bordura bombată, se apleacă spre pieton fără a cădea pe caldarîmul pieții, gata din orice punct să-l primească în brațele sale întinse ca niște odgoane : *veniți, veniți, pe aici,* îi recomandă într-una, *fiți atent, atent, pe-aici, pe aici,* de fiecare dată dintr-un alt loc mai favorabil, pînă în clipa cînd reușește să-l prindă de o mînă și să-l tragă pe uscat pe cel nedumerit și înciudat.

Mașinile continuau să se reverse în piață din toate străzile din jur și să se unească într-un vîrtej amețitor, să ocolească obeliscul pînă să-și găsească fiecare drumul ei : rotindu-se nebunește în scrîșnet de cauciucuri și de frîne asemeni țipetelor și fîlfîitului de aripi al rîndunelelor, iar după ce se amestecau și împreună se roteau vertiginos porneau să urce despărțindu-se ca degetele unei mîini spre Muro Torto, spre Ponte Margherita, spre cele trei străzi ale centrului, spre Pincio.

— Extraordinară traversare. V-am văzut chiar de cînd ați ieșit pe ușa bisericii, știți ? biserica aceea se numește Santa Maria in Montesanto, și de cînd ați început să traversați de acolo din colțul acela din Via del Corso : uimitoare traversare : de-a

dreptul ; tăind în lungime, cel mai dificil parcurs prin piaţa cea mai vastă şi mai aglomerată din Roma : din colţul Viei del Corso în colţul cazarmei bersaglierilor : de-a dreptul uimitoare, uimitoare traversare.

Pietonul ajuns la liman se trage înapoi desprinzîndu-se pe cît îi stătea în putinţă de contactul şi efuziunea omuleţului : fixîndu-l cu repulsie şi nedumerire :

— Mă scuzaţi, răspunde scurt, trăgîndu-se înapoi, încercînd să pună capăt într-un mod cît mai curtenitor şi mai discret acelei scene neplăcute.

— De-a curmezişul pieţii din unghiul cel mai dificil, spre unghiul cel mai dificil : printre cinci coloane diferite învălmăşite toate în spaţiul acela liber din faţa obeliscului, şi încă alte două şi mai largi după aceea : un adevărat Piero D'Inzeo într-unul dintre cele mai grele parcursuri ale sale, cu eleganţă : cu precizie : frumos ; elastic : splendid : cal şi călăreţ un singur trup : fără nici o deviere, fără nici o ezitare, fără nici o clipă de răgaz : entuziasmant, dragă domnule, entuziasmant.

— Mulţumesc *(din partea sa ori a lui Piero d'Inzeo ?)*, acum vă rog să mă scuzaţi, la revedere, îngînă anevoie pietonul navigator, trăgîndu-se, cu fiecare vorbă, cu cîte un pas înapoi, în vreme ce omul de pe bordură, atîrnat de braţul lui, ca de un otgon, îi aţinea calea.

— Felicitările mele.

— Lăsaţi-mă să plec, nu ştiu ce-oţi fi vrînd, mă grăbesc !

— Scuzaţi-mă, scuzaţi-mă, exclamă omuleţul, înclinîndu-se şi retrăgîndu-şi mîna, eliberîndu-l.

Scuzați-mă că v-am făcut să pierdeți timp. Îmi pare rău. Primiți vă rog scuzele mele, complimentele mele !

Pietonul îi întoarce furios spatele și pleacă fără să-i mai răspundă ; cotește spre Porta Flaminia, și dispare. Omulețul potrivindu-și geanta sub braț îl privește cum pleacă și dispare, apoi se întoarce cu fața spre piață, în picioare pe bordura alburie a stăvilarului său.

Cu cincisprezece centimetri mai jos, în marea adîncă, alunecă necontenit în jurul totemului obeliscului circulația giratorie. Omulețul se legăna, de pe un picior pe celălalt, pe marginea mării atît de adînci. În fața ochilor lui circulația giratorie e ca o pasăre fenix, care nu moare niciodată, sau dacă moare într-o stradă renaște într-o alta, și se ivește aici sub ochii lui, regenerată la nesfîrșit, indestructibilă, fără oprire, neostoită, sub diverse înfățișări : mașini tip sport și taxiuri, limuzine și autoturisme ; și imense autobuze ale poliției care vin în goană înclinate pe o parte ca bolizii de curse cotind cu un șuier prelung în Piazza del Popolo, și care se rotesc îndreptîndu-se apoi fără a-și încetini cîtuși de puțin mersul alunecînd razant cu trotuarul și sfichiuindu-i obrajii în viteză apoi se angajează în curba povîrnișului dinspre cheiuri. Cu răsuflarea tăiată omulețul se trage înapoi clipind din ochi după încetarea curentului și se întoarce pe bordura trotuarului : cu tot trupul și cu obrazul îndreptate spre piață își concentrează privirea cu mîna streașină la ochi, și privește circulația.

Cîteodată apare cîte-un spațiu liber, în depărtare, pe la începutul vreunei străzi ; omulețul se lumi-

nează la față tresărind, se leagănă de pe un picior pe celălalt, scrutează intens spațiul iscat, gol, din jurul obeliscului, dar care nu se rupe de fluxul care coboară dinspre Pincio pentru a se apropia de el, obrajii i se îmbujorează, fruntea îi asudă, mușchii i se contractă : cu toată fața și cu ochii se aruncă în spațiu, își desprinde un picior de pe bordura trotuarului și-l întinde spre piață abia atingînd cu talpa pantofului asfaltul : șovăind o clipă cu piciorul suspendat înainte de a-l pune jos, și aruncînd ochiade rapide împrejur, de-a lungul tuturor străzilor, spre mașinile care se revarsă fără încetare în piață ; cu fiecare ochiadă se trage puțin cîte puțin înapoi, în spatele ochilor săi larg deschiși, în spatele piciorului său întins, înspăimîntat și șovăind, și încă puțin, și iar încă puțin, aruncînd mereu priviri furișate în jurul lui, tot măsurînd și iar măsurînd distanțele, și vitezele și spațiile, se tot uită de jur împrejur, pînă cînd spațiul liber dispare, sub mașinile în goană, și se îndepărtează împuținîndu-se ; dispărînd frînt și risipit ca un șirag rupt și împrăștiat în toate direcțiile, pe panta care duce spre Ponte Margherita, spre Via di Ripetta, spre Via del Corso, spre Via del Babuino. Dezamăgit își retrage piciorul și reîncepe să scruteze piața și traficul, legănîndu-se înainte și înapoi pe bordura de travertin alburiu.

Piața e plină de soare, și de turiști, și de mașini care se rotesc fără nici o clipă de răgaz într-un vacarm asurzitor în jurul obeliscului, neclintit : omulețul pe bordura bombată a trotuarului cu mîna streașină la ochi, stă și privește circulația. Printre șirurile neîntrerupte și stridente de automobile ca niște geamanduri legănate și rătăcite, mai apăreau

ici-colo cîteva capete de pietoni. Dintr-o dată surescitat omulețul începea să le urmărească mersul, îi observa apărînd ca niște nave la orizont crescînd și devenind din ce în ce mai mari : ca niște nave cu pînze imense veneau spre mijlocul pieții : cotind apoi spre Santa Maria del Popolo, sau pe treptele nevăzute dinspre Pincio, sau pe urcușurile întortocheate dinspre Tibru ; sau alteori venind în mod miraculos pînă la dînsul, iar el bucuros privindu-i venind, îi întîmpina cu zîmbete largi, cu admirație, și exclamații, cu aprobări, nemaiputîndu-și stăpîni neastîmpărul. *„Minunată traversare, domnule. Bravo, oh, bravo.“* Pietonii pun piciorul pe trotuar și se întorc să-i arunce o privire uimită și nedumerită, plină de compătimire, și-și văd mai departe de drum, se mai întorc apoi de cîteva ori nedumeriți, și dispar : omulețul își reia umbletul său pe digul de travertin alb-cenușiu, înainte și înapoi, scrutînd circulația, ca de pe marginea unui dig lîngă marea neagră și adîncă.

Și știu, știu bine, se întreabă cu toții dacă-mi petrec toată viața aici aprobînd și aplaudînd sosirea celor care traversează piața, și cînd pun piciorul pe trotuar mă privesc curioși și nedumeriți, apoi cu spaimă, gîndindu-se că sînt nebun, sau idiot. Și mai știu că cei care trec prin spatele meu se duc și mă reclamă la polițistul din Piazza Flaminio : iar polițistul îi liniștește, spunîndu-le că nu sînt nebun, sau dacă sînt nebun nu sînt periculos ; mă cunoaște, toți de aici din piață mă cunosc. Toți de aici din împrejurimi mă cunosc, și-au auzit de mine. Paznicii de la parcare își bat joc de mine, ori de cîte ori au cîte-

o clipă de răgaz : se urcă pe soclul obeliscului, pentru a domina de la înălţime regatul lor de maşini şi de departe îmi fac tot felul de semne cu braţele şi cu coatele. Aleargă apoi să mute din loc vreo maşină, se rotesc şi joacă în jurul ei, apoi vin din nou să se caţere la postul lor de observaţie, în castelul lor, strigîndu-mă şi trimiţîndu-mi tot felul de gesturi de semne şi de insulte. Ei cred că sînt nebun sau idiot, zmintit, şi că nu-mi dau seama, sau dacă-mi dau seama nu pricep... iar cînd vine noaptea mă privesc cum alerg nebuneşte, de-a curmezişul pieţii pustii. Oh, dragul meu domn, atunci, atunci să mă vedeţi ! în liniştea nopţii, cînd zgomotele motoarelor se aud de la depărtare de kilometri : eu aştept pînă cînd se potoleşte şi cel din urmă, pînă cînd nu se mai aude nici o mişcare ; piaţa e pustie, glasuri omeneşti se aud pierdute pe străzi foarte îndepărtate, din îndepărtata Via del Babuino, de pe chei, din Roma antică ; iar eu privesc şi ascult în tăcere de jur împrejurul meu, — apoi pornesc în goană şi traversez piaţa. Lîngă soclul obeliscului mă opresc, cu răsuflarea tăiată : şi ascult din nou : în vîrful picioarelor fac apoi înconjurul obeliscului şi mîngîi leii strălucitori de bazalt, jetul luminos al gurilor lor, piedestalul zgrunţuros de piatră splendid arcuit de la picioarele obeliscului pe care se aşază în timpul zilei turiştii şi locuitorii din împrejurimi şi pe care ţopăie paznicii ; mă uit de jos în sus la imaginile încrustate ale hieroglifelor ; dinspre obelisc privesc apoi spre Pincio, acoperit de copaci şi presărat cu lumini ; iar de la Pincio îmi rotesc privirea de jur împrejur la luminile lampioanelor printre copaci şi la copacii de un verde intens ca smaraldul şi la copacii ne-

grii sub cerul iradiind de lumini al Romei, și la cerul limpede și înstelat : alerg de jur împrejurul piedestalului obeliscului și admir extaziat întreaga piață : o piață minunată, domnule, eliberată de corvoada de a servi drept cazan pentru centrifuga circulației giratorii, cu spațiile pentru parcare în mijloc, spațiile acelea murdare și mărginite de vestigiile, moarte, ale termelor. Zăbovesc îndelung printre leii și pe treptele obeliscului și privesc în jur, apoi în liniștea nopții trag o fugă pînă la Canova, și de acolo drept pînă la Rosati, și de acolo iar înapoi pînă la obelisc : ce mai curse nebunești, dragă domnule, ce curse nebunești ! Acolo unde acum n-ai unde arunca un ac de atîtea mașini parcate, mă prind cu două degete de poalele hainei, și încep să dansez. Apoi încep să alerg din nou și dau o fugă pînă la una din cele două terme, apoi de aici pînă la cazarmă, de la cazarmă pînă la Rosati, de-a dreptul, într-o fugă ! ascultînd atent liniștea nopții ! în spațiile mai ferite mă opresc și fac o piruietă, un salt, o dubletă, apoi încep iar vesel și hohotind să alerg pînă la coloanele bisericilor și din fugă mă arunc asupra lor și mă agăț de ele și mă rotesc de două-trei ori în jurul lor, mă urc și cobor tropăind pe treptele lor... Apoi mă întorc, zbenguindu-mă și rîzînd : la jumătatea drumului mă străbate un gînd nebunesc, și mă opresc în mijlocul benzii de circulație, ascult tăcerea, cu grijă, atent ca nu cumva să o tulbur cu vreun sunet oarecare și mă aplec, atent, atent, în tăcere, cu grijă, și mă așez ușor pe pămînt : în mijlocul străzii și al traficului : mă așez și apoi încet încet mă sprijin mai întîi într-un cot, apoi în celălalt cot, întind picioarele, și nu peste mult, iată-mă tolănit

pe spate. Stau tolănit pe spate pe pămînt şi mă uit la cer, la luminile lampioanelor şi o bucurie, o veselie nebună mă cuprinde, mă simt fericit peste măsură : mă rostogolesc pe asfalt, rîd în hohote, apoi sar în picioare şi alerg gîfîind pînă la treptele obeliscului, le urc în goană, cuprind în braţe obeliscul şi mă întorc să contemplu punctul în care m-am tolănit, curajul meu nebunesc. Reîncep să dau tîrcoale care de care mai nebuneşti şi mai complicate, fac tot felul de ocolişuri care de care mai nemaipomenite şi nemaivăzute prin toată piaţa : ce nopţi, domnii mei, ce nopţi, ce nopţi.

Omul zîmbeşte, îşi trece o mînă peste buze, umblînd de colo colo pe bordura trotuarului.

Dacă urcaţi pe Pincio, domnule, vedeţi încrustate într-o culoare mai lucioasă pe asfaltul pieţii benzile de circulaţie, asemeni curentelor dintr-o mare. Vara lucesc în soare ca nişte rîuri. Sînt exact ca nişte străzi, pe care în spaţiul liber al pieţii alunecă circulaţia în lanţ fără să se abată, deşi ar putea s-o facă : fiecare urmează liniştit în mod automat o linie care e una şi aceeaşi pentru toţi, fiecare accelerează în acelaşi punct şi frînează într-altul bine stabilit şi schimbă viteza într-un al treilea, acelaşi pentru toţi : e nemaipomenit, dragă domnule, cum fiecare, deşi se crede unic, trăieşte în serie cu alţii. Şi pentru toţi deopotrivă se află în piaţă ici şi colo triunghiurile cu laturi concave ale parcajului pe care maşinile le traversează fără a le folosi, triunghiuri concave care sînt inutile pentru circulaţie, ca şi cum ar fi îngrădite sau zidite ; în mod teoretic, un tre-

cător ar putea chiar să se așeze acolo să stea la soare, sau să bea o cafea, să mănînce o înghețată ; s-ar putea instala chiar bănci pe care să stai și să admiri traficul. Eu m-am urcat pe Pincio, și pe cupolele bisericilor sus de tot pînă aproape de vîrf, și m-am cocoțat chiar pe Porta Flaminia ; și am fotografiat din toate unghiurile această schemă încremenită a traficului, pentru a o redesena la scara, unu la cinci sute, unu la două sute. În servietă port sub braț toată ziulica planuri peste planuri ale pieții, schițe albăstrui împăturite, fantastic și ingenios combinate prin intermediul celui mai complicat dintre jocurile de îndemînare și de inspirație, mereu gata pregătite sub brațul meu, pentru a fi studiate și rumegate fără încetare. Cînd le deschid, piața mi se înfățișază, multiplicată la nesfîrșit, ca o succesiune de fețe greu de deslușit, de marțieni cu torți imense în loc de urechi cu un singur ochi în mijlocul obrazului de patru ori încercuit și cu trei raze drepte verticale în creștetul frunții, cu cele două biserici baroce îngemănate la bază, cu cele două cafenele faimoase, Canova, și Rosati, în părți. Iar pe deasupra înscrise într-o manieră nebunească, semnele creioanelor mele pornite în căutarea unui spațiu sigur de trecere, în toate direcțiile, în toate culorile, săgețile, simbolurile, calculele, și în sfîrșit mîzgăliturile furioase prin care am nimicit orele de studiu și soluțiile care se dovediseră imposibile. A traversa însă nu e o treabă absurdă : din punct de vedere științific nu este o acțiune absurdă ; și de fapt în realitate lumea traversează, toți traversează ; nimic nu este mai puțin complicat decît să traversezi pe străzi, de la una la cealaltă pe trotuare și zone mar-

cate. Şi eu ştiu acest lucru. O ştiu în mod ştiinţific. Se poate merge de la un capăt la celălalt al acestei pieţe fără prea mare pericol. Lipseşte doar suportul psihologic, al supraelevării cu 12 cm. a trotuarului : nu lipseşte decît atît. Şi nimic altceva. Eu toată săptămîna studiez planuri şi găsesc şi combin itinerarii, apoi sîmbătă vin aici, să le verific. Circulaţia oraşului este mai puţin intensă în orele în care birourile sînt închise : este totuşi sporită de clientela birourilor închise de funcţionarii birourilor închise şi de familiile clienţilor şi a funcţionarilor birourilor închise, care merg în oraş cu maşina împreună pentru cumpărături, pentru a lua un aperitiv, pentru a se instala în vreun bar, sau pentru a urca spre Pincio, pentru a discuta afaceri, pentru a se întîlni cu prietenii, pentru a mai sporovăi puţin. Eu . . . vin aici şi privesc trecerea automobilelor şi recunosc fiecare pietricică din pavajul pieţii, de atîtea ori identificată cu creionul, la scară ; recunosc fiecare parcurs asigurat de atîtea ori studiat şi trasat cu creionul pe care îl pot urma în mod sigur, ştiinţific. Mă uit şi mă tot uit la trafic şi de fiecare dată îmi spun : *Hai, porneşte, acum e momentul :* şi merg pînă acolo, încît întind chiar piciorul pentru a traversa, ating aproape asfaltul pieţii cu vîrful pantofului, — şi mă trag înapoi. Toate studiile mele, cu care încerc să-mi dau curaj, nu-mi slujesc la nimic. Mă fulgeră gîndul : *dar dacă maşinile sînt mai iuţi decît mine ? dacă accelerează în timp ce eu traversam ? există oare ceva care să le oblige să-şi păstreze neschimbată viteza, şi distanţa faţă de alte maşini, distanţă în care eu le văzusem sau am crezut că le văd ? dacă vreuna din ele venind dinspre Pincio în*

goană nu oprește, sau nu mă vede : sau dacă una, una singură, doar, una singură, în tot decursul acelei zile, iese din traseele pe care le străbat toate laolaltă și pe care eu în mod ipotetic le-am presupus sigure, dintr-o cauză oarecare, fie pentru a face depășire mai rapidă, fie pentru a ocupa un spațiu liber de parcare, fie datorită vreunei greșeli de conducere, fie pentru a permite vreunui turist să admire piața, fie din cauză că șoferul a murit la volan, fie ... Nu există nici o limită pentru ipoteze și pentru frică, domnule. Îmi trec de toate prin minte, mă scaldă sudori reci, mă trag înapoi. Și apoi mai apar și autobuzele, domnule : autobuzele de la Atac (Societatea comunală de transporturi) : sînt enorme, dragă domnule, pur și simplu enorme. Chiar și din partea cealaltă a pieții mi se par enorme. Față de ele eu unul mă simt fără apărare ca un om neînarmat în fața unor fiare înspăimîntătoare, de o greutate și de o mărime și de o forță nemăsurată, înzestrate cu o voință nestăpînită și nebănuită : mă simt dezarmat fără apărare : ele sînt pentru mine ca niște forțe reînviate și de neîmblînzit ale unei epoci preistorice, copleșitoare, în fața cărora milenii de inteligență și cunoaștere nu slujesc la nimic. Mai stăruie poate în sufletul omului nevoia de a fi împresurat de spaima unor monștri nemăsurați, de vrăjitoare și de demoni, iar astăzi ne mai putîndu-i avea pe cei de odinioară își construiește în mod artificial alți monștri noi, de metal... dar eu nu simt această nevoie. Și în planurile făcute cu ajutorul minții mele încerc să stăvilesc aceste forțe, și reușesc — dar cînd le am în fața ochilor mei, sînt neputincios. Stau aici, încremenit și neputincios, în timp ce ele îmi trec

victorioase prin față fără încetare. Noaptea însă cred că mă răzbun ; atunci urmăresc plin de măreție toate liniile trasate în planurile mele, toate parcursurile pe care le-am calculat și studiat : dansez atunci în lung și-n lat și mă consider în sfîrșit pe mine cel învingător : dacă însă în liniștea nopții aud venind vreo mașină nălucirea mea se risipește și cu răsuflarea tăiată alerg să mă adăpostesc pe un trotuar, lîngă un zid : iar dacă mașina traversează piața, mă cutremur și sufăr ca și cum ar fi trecut peste trupul meu.

Omul clatină din cap, nemișcat și adus de spate pe bordura alburie a trotuarului. Apoi își înalță privirea și reîncepe să privească circulația, mutîndu-se de pe un picior pe celălalt, pe bordura alburie bombată ca pe un dig foarte înalt deasupra unei ape adînci, uitîndu-se atent, și neîndrăznind să pășească în apa pe care nu poate umbla. Trecători după trecători vin într-una spre el, urcă pe trotuar și îl depășesc și dispar, iar din spatele lui apar alții, din dreptul lui vin mereu și pleacă în toate direcțiile : se opresc pentru o clipă lîngă el, pun mîna streașină la ochi apreciind distanța : prind momentul potrivit, își iau un ușor avînt, coboară pe asfalt, se cufundă, și dispar : reapărînd ca niște înotători subacvatici în extremitățile opuse ale pieții, se scutură și încep să pornească pe trotuarele de ciment de pe lîngă clădiri pe Via del Babuino, Via del Corso, Via di Ripetta. Omulețul scoate un oftat de ușurare și reîncepe să se plimbe de colo-colo pe bordura alburie a trotuarului, cu pași mărunți înainte și înapoi, cu ochii țintă la circulație. Uneori duce îna-

inte un picior și întreg trupul, plin de vigoare și de hotărîre cufundîndu-se parcă într-un spațiu gol care apare, străbătut de sentimente de curaj furibunde, — însă se trage înapoi, se întoarce pe digul său, se cațără înapoi pe locul de unde aproape coborîse, și rămîne să privească mai departe.

Și restul vieții mele. În camera mea, în fața oglinzii, compun discursuri minunate pe care să le țin a doua zi la slujbă ; cîteodată sînt atît de frumoase și pline de noblețe, încît mi se umplu ochii de lacrimi, simt cum mă cuprinde admirația și mîndria pentru mine însumi : plin de înflăcărare le aștern pe hîrtie, le învăț pe dinafară, le repet de mai multe ori în fața oglinzii, nuanțîndu-le în fel și chip, încercînd diverse atitudini, inflexiuni variate, efecte felurite. În timp ce vorbesc și declam mă îmbăt de propriul meu glas și de felul meu de a vorbi, și de căutăturile chipului meu, de tensiunea pe care o pun în vorbele mele ; descopăr în mine un temperament admirabil, o forță nemaipomenită, descopăr că sînt născut pentru a fi actor, sau regizor, sau cîntăreț, sau comandant de oști, animator de mulțimi, dictator : și încerc pentru imaginea mea reflectată în oglindă o duioșie, o tandrețe și o recunoștință dintre cele mai mari, îi zîmbesc cu o dragoste nemăsurată. Dimineața în timp ce mă îmbrac repet în gînd discursurile, beau cafeaua și repet, le repet coborînd scările, le repet într-una : fug de acasă să le țin la slujbă și pe stradă în autobuz pe scările clădirii în fața ușii biroului în sinea mea mi le repet, splendid, plin de curaj și de eleganță și de avînt, găsind mereu alte și alte uimitoare variante, și re-

plici extraordinare : „Ei bine, domnilor, nu ! Nu sînt sclavul dumneavoastră ! Există în mine noblețea unui fiu de Rege, cu care m-am născut egal ; drept care mi se cuvine același respect ! Nu mă plătește nimeni ca să ascult de fiecare : nici în slujba asta și nici în altă parte !“ Și așa mai departe : apoi intru pe ușă, și ei îmi comandă, iar eu alerg și execut. În timp ce lucrez îmi recapitulez discursul meu, și-l găsesc încîlcit, nereușit, copilăresc, dezlînat : în sinea mea în gînd îl sfîșii, va trebui să compun un altul. Seara în camera mea compun un altul, nou : Să nu credeți cumva că munca pe care o fac eu în locul acesta — în biroul ăsta al vostru — vi se cuvine ! m-ați vîrît pe nesimțite într-o mulțime de sarcini la care eu m-am supus la început din politețǎ, pînă cînd urma să angajați un salariat nou, sau înlocui vreunul care a plecat : și iată că pe negîndite ați pus stăpînire pe mine, ca și cum aș fi un obiect care să vă aparțină, oricînd la îndemînă, pentru a fi folosit în slujba voastră. Iată deci că eu calculez conturile voastre bat la mașină scrisorile voastre alerg să răspund la telefoanele voastre țin contabilitatea voastră mint pe cei mai nesuferiți dintre clienții voștri inventez tot felul de călătorii miraculoase pentru creditorii voștri cusurgii arunc praf în ochii clienților voștri mai importanți : mă folosiți ca desenator, corector, *uită-te puțin și la asta,* constructor de machete, fac tot felul de treburi la care m-am pretat din amabilitate cîndva, și care mi-au rămas pe cap : numai obligații, nu și răsplată : voi mă țineți încadrat tot ca și în ziua cînd am intrat la voi ca șlefuitor, acordîndu-mi cel mult cîte un premiu din cînd în cînd ; și pentru care vă

aşteptaţi să vă fiu recunoscător ; nu mă încadraţi într-o categorie superioară, vă folosiţi de mine fără nicio clipă de răgaz şi fără nici un drept : ca şi cum aş fi sclavul vostru, sau sclavul altora aflaţi în slujba voastră. Ei bine, nu, domnilor ! Eu unul vă părăsesc !" — şi aşa mai departe : a doua zi îmi iau în dinţi inima mea vitează şi nobilă şi mîndră şi hotărîtă şi ajung pînă în pragul biroului, apoi intru *Bună ziua domnule inginer ! Bună ziua domnule doctor !* şi cînd toţi aceştia abia apucă să-mi ordone ceva, mă reped să execut, fac exces de zel, mă port frumos, sînt îngăduitor, nu cer să fiu plătit mai bine, nu protestez, nu cer să fiu respectat mai mult. Seara mă întorc acasă furios : „Ah, îmi zic, ah, mîine nu mă mai vedeţi în biroul vostru împuţit. Vă veţi da seama de cîte au să lipsească în birou, cînd voi lipsi eu. Vă veţi da seama cît de multe îmi datoraţi mie. Cît de greu are să vă fie dacă lipsesc eu. Cîte fac eu pentru voi şi cum nu v-am cerut niciodată şi nici voi nu mi-aţi dat vreo zi liberă, sau de concediu de boală. Mîine o să vedeţi. Mîine, da. Mă duc la mare. La plimbare. La Villa Borghese. La dracu. Nu sînt sclavul vostru. Drept cine vă credeţi ? Nici măcar n-am să încerc să mă prefac că am fost bolnav : nu, poimîine mă voi întoarce bronzat, frumos, la birou ; la protestele voastre şi la întrebările şi la nedumeririle şi la furiile voastre o să vă răspund Am chiulit de la birou şi m-am dus la mare : aveţi ceva împotrivă ? Ah ! mîine o să vedeţi voi !" Înainte de a mă aşeza în pat umblu de colo pînă colo surescitat prin cameră, vesel peste măsură, gustînd dinainte ziua mea la mare ; nu pun ceasul să sune

la ora obişnuită, pentru slujbă, nu-l mai pun de loc să sune ; vreau să-mi fac de cap, ca un domn, fără grija sculatului de dimineaţă, fără robia orariilor, vreau să trăiesc o zi minunată ; îmi pun la îndemînă costumul de baie... În pat mă sucesc şi mă răsucesc într-una şi nu reuşesc să adorm... peste noapte mă trezesc de mai multe ori, de teamă că ceasul n-o să sune. Spre ziuă nu mai pot răbda şi mă scol, mult mai devreme ca de obicei : mă gîndesc că, de fapt, ar fi mai bine să mă pregătesc din vreme, să pornesc mai din timp, să sosesc la plajă cît mai devreme... îmbrăcîndu-mă nu îmi găsesc astîmpăr, mă uit să văd cum e vremea, îmi spun că ziua pare urîtă, sau că ameninţă să fie urîtă, sau c-ar putea fi urîtă, sau că va fi urîtă, nu peste mult... la ora obişnuită iau troleibuzul spre slujbă, gîfîind şi neliniştit să nu cumva să întîrzii ; alerg ; simt că mă cuprind căldurile, nu mi-e bine, mă trec frigurile, sînt gripat, alerg, alerg şi mă prezint la slujbă.

Omul îşi mută servieta de sub un braţ sub celălalt, clatină din cap, şi se plimbă de colo colo pe trotuar.

Şi iată, prea scumpul meu domn, dacă fac vreodată vreo fotografie, las să-mi scape tocmai secunda care ar fi putut fi prielnică : chipurile apar întoarse să privească în altă parte, mîinile au devenit doar nişte dîre albe cu o mulţime de degete ; saltul pe care aş fi vrut să-l prind în timp ce mai era în aer, a devenit doar o caraghioasă coborîre pe pămînt ; avionul care trecea în zbor, în fotografia mea a rămas proptit în coadă, pasărea de pe

statuie a zburat, şi statuia (care a rămas fiindcă-i statuie) nu mai e decît o jalnică bucată de piatră lipsită de semnificaţie : asta-i viaţa mea, prea scumpul meu domn, mereu şi la nesfîrşit astfel. Dacă există vreun film despre care se vorbeşte ca despre o capodoperă, pînă cînd aud şi eu despre el şi mă hotărăsc să mă duc să-l văd a şi ajuns în sălile de cinematograf de la periferie : alerg pe urmele lui timp de luni de zile încercînd să-l prind, uneori reuşesc să-l văd, tăiat şi şters, groaznic, în nişte barăci pline de cete de ştrengari care fluieră şi urlă de mama focului, dar de cele mai multe ori nu-l mai prind... Cît priveşte banii... Banul, domnule. Acest amănunt banal care face din noi aleşii lui Dumnezeu. Prietenii îmi propun o afacere, o afacere foarte bună, o afacere perfectă, o afacere sigură, în care să-mi pot investi cu precizie matematică puţinele şi straşnic apăratele mele economii — cu precizie matematică, scumpe domn, matematică — şi să le înzecesc ; eu însă ezit, mă îndoiesc, şovăi : nici o afacere nu mai poate oferi niciodată siguranţă matematică, trebuie să existe întotdeauna o doză de risc, chiar dacă aceasta nu este evidentă, iar dacă nu e evidentă poate fi cu atît mai mare : cu toate acestea chiar dacă există un risc merită să încerci, trebuie să încerci, prietenii mei îndrăznesc, ar putea reuşi, ar putea înzeci banul meu, şi înzeci şi însuti : iar eu aş înceta în sfîrşit să mai fiu un sclav, aş înceta într-adevăr, nu numai în visele mele, aş înceta să mai fiu un sclav, aş deveni o fiinţă liberă, o fiinţă independentă, fiul lui Dumnezeu şi al Regelui după chipul şi înfăţişarea căruia m-am născut... şi-mi spun Da, trebuie să îndrăznesc — şi nu

îndrăznesc. Afacerea reuşeşte bine, prietenii mei îşi cumpără maşini, fac noi afaceri, îşi cumpără case, vilişoare la mare, bărci cu motor, fac alte afaceri, nu se mai ocupă de mine s-au îndepărtat de mine şi nu-mi mai propun nimic nu mă mai salută nu mă mai recunosc aparţin unor alte lumi tratează afaceri de milioane, cu industriaşi miliardari : ocazia e de acum definitiv pierdută ; şi chiar de n-ar fi fost pierdută, scumpul şi simpaticul meu domn, chiar dacă aş fi îndrăznit să particip, n-aş fi ştiut ce să fac cu banii cîştigaţi : dacă aş fi cumpărat o maşină n-aş fi avut curajul s-o conduc, şi dacă aş fi avut bani pentru călătorii n-aş fi avut curajul să-mi părăsesc odăiţa pentru a merge în nişte locuri noi şi necunoscute. Aşa e, domnule, aşa stau lucrurile. Şi eu o ştiu cu precizie, ca şi cum aş fi trăit totul, iar dumneavoastră poate v-aţi închipuit, şi nici nu mai era nevoie să vi-o spun, şi dumneavoastră o ştiaţi, sau v-o puteaţi imagina, deoarece şi dumneavoastră ştiţi că nici dumneavoastră nu existaţi în realitate ; dumneavoastră ştiţi, scumpe domn, că de fapt eu nu mă adresez nimănui, cînd spun Scumpe Domn. Da, Scumpe Domn, aşa stau lucrurile.

Pe trotuar omul se plimbă, de colo-colo, clătinînd încet din cap.

Şi femeile pe care nu le-am iubit. Femeile pe care nu le-am iubit niciodată, iubindu-le totuşi nemărginit de mult, cu disperare, nebuneşte, adorîndu-le cu o dragoste nemărginită, neasemuită ; fără a le spune nimic niciodată, fără să fi vorbit vreodată ; era de altfel un lucru de prisos, ratat de la

bun început ; fiindcă în definitiv ce am eu comun cu Gregory Peck, prietene, sau cu Marlon Brando, sau cu oricare altul, prietene, care să fie înalt și frumos și bogat și sigur de el...

Îmi mai aduc aminte încă de fiecare : de fiecare trăsătură a chipului lor, de fiecare surîs al gurii lor... într-o bună zi toate aceste amintiri se vor năpusti asupra mea, toate laolaltă, și mă vor înăbuși. Atunci voi muri. Din asta, și de nimic altceva. Bolile nu există, infarcte nu există. Eu unul... mă revolt de fiecare dată atît de mult, lupt, mă apăr ; chiar așa, scumpul meu domn, în fiecare zi, în fiecare joi, și în fiecare duminică, citesc anunțurile din *il Messaggero*, unul cîte unul : toate ofertele posibile, toate afacerile posibile : visez să răspund la toate, să prind o ocazie formidabilă, o slujbă nemaipomenită în care să fiu plătit extraordinar, care să-mi dea prilejul să voiajez, care să mă pună în legătură cu ființe minunate cu care prin cine știe ce osmoză prodigioasă să mă asemăn ; anunțuri care oferă salarii nemaipomenite mă fac să sar în sus, de emoție și de neliniște : mă și văd răspunzînd, prezentîndu-mă, discutînd cu dezinvoltură, gata angajat, tratînd afaceri, făcînd voiajuri, stîrnind interes și entuziasm... sînt surescitat zile de-a rîndul, vorbesc de unul singur, în autobuz oamenii se întorc și se uită la mine... apoi mă liniștesc, calculez cîte persoane sînt pe lumea asta, și cît de mare este neputința mea de a fi mai bun decît fiecare dintre ele. Nu există nici o rațiune ca eu să fiu cel ales. Încep să-mi bat joc de clipele mele de surescitare. Stau și mă uit la coloanele înghesuite ale anunțurilor și la posibilitățile pe care le oferă în mod atît de atră-

gător : apoi le arunc cît colo, răspîndind prin cameră filele ziarului, apoi le culeg și le privesc, și unde ușoare de curaj și de energie mă străbat, așa cum s-ar zbîrli părul pe spinarea unei sălbăticiuni... voi avea curaj... apoi arunc iar exasperat totul. Il mai culeg o dată, și-l privesc. Ochii mi se umplu de lacrimi. Fuseseră ocazii minunate care nu se vor mai ivi niciodată în viața mea. În camera mea ziarele se învechesc și se îngălbenesc și văd cum îmbătrînesc cu o zi cu două zile cu trei zile... vreme de încă o zi de două zile de trei zile mai șovăi încă, aș mai putea încerca poate... apoi renunț, nu mai merită desigur osteneala, cine știe cîți or fi răspuns, cîți s-or fi prezentat, or fi fost acceptați și or fi semnat contractul, or fi fost angajați și porniți la lucru și la izbîndă... Duminica viitoare aștept cu nerăbdare sosirea altui ziar, noile posibilități, citesc cu aviditate noile anunțuri : stau și meditez la toate ocaziile mai bune, mai bune decît cele oferite în săptămîna care s-a scurs, sau acum două săptămîni, sau acum o lună, sau acum un an ; îmi aduc aminte de toate acestea și ele mă vor ucide într-o bună zi... Asta-i viața mea, scumpe domn ; și în fiecare săptămînă începe din nou. Și în fiecare zi vin aici și-mi propun să traversez și-mi poruncesc să traversez și mă îndemn stăruitor să traversez, îmi zic *azi e ziua în care o să îndrăznesc* ... ajung pînă acolo încît ating asfaltul cu vîrful unui picior... apoi îl retrag. Aștept ore în șir, și nu traversez niciodată. Mă uit plin de admirație la toți cei care în toate acele clipe pe care eu nu știu să le prind reușesc să treacă de la un capăt la celălalt al pieții imense, furibunde, fără zăgazuri între trafic și oameni, și

încerc să-i imit, încerc să mă alătur de dînşii... şi mă întorc iar pe trotuarul meu. Amploarea traficului şi a spaţiului mă îngrozesc. Nu traversez niciodată. Aştept ore şi ore în şir, încerc ore şi ore în şir şi nu traversez niciodată. Apoi traficul se domoleşte, şi eu aştept ; se potoleşte şi mai mult şi eu continui să aştept ; în sfîrşit încetează şi traversez şi eu. Pornesc de-a lungul străzilor trasate şi calculate de mine în sfîrşit singur, verificîndu-le cu prudenţă pe parcursurile marcate : apoi fără a mă mai sinchisi de ele pornesc cu îndrăzneală spre mijlocul pieţii în mijlocul traseelor urmate de grosul traficului, traversez ca un nebun : — ah, mîine, mîine ! — strig în sinea mea : mîine ! mîine ! mîine ! — este ziua ! mîine o să îndrăznesc ! simt că mîine voi avea puterea s-o fac ! — beţivi îmi dau cu tifla şi paznicii de noapte, care mă cunosc, mă privesc cu milă... mie însă nici nu-mi pasă : mîine ! jubilez... eu. Trăiesc intens fiecare pas minunat al zilei de mîine, îl mişc, îl pregătesc, îl elaborez, alerg prin piaţa liberă, încerc toate combinaţiile posibile, născocind pe loc altele, repetîndu-le pe toate, confirmîndu-mi-le căutînd să mă asigur, să mă conving plin de bucurie, mîine voi face cutare lucru, mîine o să vin în locul ăsta, mîine o să trec peste piatra asta din pavaj, mîine va fi astfel : ard de nerăbdare, nu-mi mai încap în piele, nu mai văd venind odată ziua de mîine, mă rog lui Dumnezeu să nu mor cumva înainte, în ajunul izbînzii mele : Doamne, Dumnezeul meu ! Mîine ! Noaptea, acasă, în patul meu, nu reuşesc să adorm ; mă tot sucesc şi mă răsucesc, îmi repet în minte tot ceea ce voi face, tot ceea ce se va întîmpla, şi cum

se va întîmpla... Apoi ziua începe să mijească, şi eu mă întreb cum se poate să mi se fi părut atît de uşor un lucru care atîta vreme mi-a fost cu neputinţă să-l fac ; rămîn uimit, mă încearcă îndoiala ; ...viu aici, sau în orice altă piaţă, şi traficul mă înspăimîntă şi mă nelinişteşte, mă cuprinde iar frica de a trăi şi de a acţiona, neputinţa de a acţiona ; mă proţăpesc pe marginea trotuarului şi nu reuşesc să-mi fac curaj să cobor. Iată-mă, scumpe domn, reîntors la condiţia mea dinainte, la ceea ce sînt acum ; şi nu este nimic, pe lumea aceasta, prietene, pe care eu, sau dumneata, sau altă fiinţă omenească, vie sau moartă, să-l putem întreprinde.

Omul se mişcă, încet pe bordura trotuarului, cu mîna streaşină la ochi, scrutînd spaţiul liber, infinit al mării, orizontul intangibil : prin faţa lui traficul alunecă neîntrerupt, circulaţia giratorie continuă, şi fără limite, rapidă, haotică, perfect organizată, giuvaier scump ca lumina ochilor Primăriei din Roma : în care totuşi pietoni după pietoni, în toate direcţiile, cu riscul vieţii lor, cu nepăsare, cu uşurinţă, cu perfecţiune, în fiecare clipă, intră, şi-l străbat.

Eu însă sînt şoarecele Chuchundra, şoarecele, care nu are curajul să traverseze încăperile şi merge doar pe lîngă ziduri, jeluindu-se de propria-i sfiiciune, şi neîndrăznind să pătrundă în spaţiul neprotejat. Nu ştiu dacă şoareci dintr-aceştia mai există, în realitate, sub înfăţişare de şoareci : eu însă vă asigur, prea scumpe domn, că există sub înfăţişare omenească.

Omul privește, în piață, cu mîna făcută streașină la ochi. Soarele ajuns în slava cerului deasupra pieții smulge umbre foarte alungite zidurilor zgrunțuroase : cărămizile roșii și travertinurile albe ale cupolelor și ale clopotniței în formă de căpățînă de zahăr a bisericii Santa Maria del Popolo și ale zidurilor și arcadelor și balustradelor teraselor babilonice de pe Pincio strălucesc, printre verdeață, ca niște antice sanctuare supraviețuind peste veacuri, poleite cu aurării și bronzuri : e ora unu, culorile se desfată în soare, circulația sporește, mașinile urcă și coboară de pe Pincio într-un fluviu neîntrerupt, e oră de vîrf. Din alte străzi vin sunete de claxon și de circulație învălmășită, fluierături, glasuri care strigă enervate : în Piazza del Popolo automobilele continuă să se rotească, fără de moarte, trăindu-și viața lor proprie, rupte de restul Romei nemișcată și zgomotoasă, libere și nebune alergînd în cerc. Omulețul se uită la ceas, e ora unu, trebuie să plece. Se leagănă de pe un picior pe altul, pe bordura trotuarului alburiu, stăvilarul său înalt la mare : se tot foiește cînd în dreapta cînd în stînga, în sus și în jos, privind în piață, căutînd înfrigurat un punct de unde vizibilitatea e mai bună, sau posibilitățile de traversare sporite : se mișcă, cînd înainte, cînd înapoi, căutînd pe marginea trotuarului dacă nu există cumva vreun punct misterios, înzestrat cu puteri magice, vreun resort care să-l proiecteze, vreun punct necunoscut pe care alții îl găsesc, care pentru alții acționează și-i împinge și-i face să pornească în acea lume înspăimîntătoare

și zgomotoasă... Se uită la trafic și la spațiile libere ; de pe stăvilarul lui întinde un picior, tatonează, fără să se lase cu întreaga lui greutate pe dînsul, așa cum se întinde un picior într-o apă pe care știi că nu există nici un sprijin, să încerci doar dacă-i rece sau caldă : un picior pe care să-l poți retrage numaidecît, înfiorîndu-te, privind în jur, pe care-l poți întinde încă o dată și retrage iar ; ba se clatină înainte și înapoi, ba își schimbă locul, ba privește circulația, ba se uită la ceas, se întinde, se avîntă în gînd cu tot trupul, ba se trage înapoi, ba se avîntă iar, dar nu se mișcă.

Apoi, își strînge bine servieta sub braț și se întoarce și pornește, de-a lungul trotuarului, razant pe lîngă zidul cazărmii ; pînă ajunge la începutul rampei care duce la Via Ferdinando di Savoia pe această zonă marcată pentru pietoni : se oprește, se întoarce spre traficul desfășurat al pieții imense și multiforme adunat într-un unic curent continuu care freamătă pregătindu-se să urce, și urcă apoi în viteză ; se oprește, privește traficul, mușcîndu-și buzele, frecîndu-și una de cealaltă mîinile asudate, așteptînd un spațiu liber. Cînd acesta apare șovăie, se trage înapoi, se încordează iar, își ia avînt și traversează în fugă, tremurînd de spaimă, și apărînd deodată printre mașinile oprite în spațiul de parcare. Printre mașini începe să umble în zig-zag de la una la cealaltă, străbătînd piața în toată lărgimea ei, printre mașinile parcate, prin zarva circulației, răsucindu-se și uitîndu-se împrejur, speriat de automobilele care ar putea veni, sau ieși sau

care să manevreze, sau cărora li s-ar fi putut rupe frînele şi s-o pornească singure din loc ; străbătînd în întregime spaţiul de parcare din piaţă, printre ruinele termelor. La capătul opus al termelor la picioarele statuii înălţată drept deasupra lui îşi înalţă capul pentru a privi traficul care se iveşte brusc după curba povîrnişului ce coboară dinspre cheiuri cotită şi abruptă antrenînd o dată cu el întregul nord al Romei în Piazza del Popolo şi ducîndu-l apoi spre Centru, spre Corso, Babuino, Tritone, Piazza Venezia, Piazza di Spagna : maşinuţe ca nişte boabe de mazăre maşini tip sport ca nişte farfurii zburătoare autobuzele comunale ca nişte elefanţi turbaţi : le priveşte chinuit, sfîşiindu-şi cu dinţii pieliţele uscate ale buzelor ; după cotitura bruscă înspre care se îndreaptă traficul atît de înspăimîntător chiar invizibil fiind, fiecare spaţiu gol putînd preceda oricînd cea mai înspăimîntătoare năvală, omuleţul apare pe neaşteptate : alţi pietoni se îmbulzesc împreună cu dînsul şi aşteaptă o clipă, apoi traversează, el îşi dă seama abia cînd ceilalţi ajunseseră la jumătatea parcursului de trecere, îi priveşte ezitînd, apoi în sfîrşit traversează în fugă, alergînd să se adăpostească printre ei, şi sfîrşind aproape prăbuşit în avîntul lui printre măsuţele de la Rosati. Apoi de aici strecurîndu-se printre măsuţe şi scaune şi fiare încovoiate de picioare de scaune şi fiare încrucişate de spătare rotunde subţirele şi înflorate îşi continuă mersul lui nesigur jalnic şi înfricoşat, din

colţ în colţ, din perete în perete, mers şovăielnic cu zvîcniri scurte, cu poticniri şi elanuri, cu alergături scurte şi aşteptări, cu suspine, cu pauze, de la o stradă la alta, traversînd Via di Ripetta, şi Via del Corso, şi Via del Babuino ; ajuns apoi la adăpostul zidurilor caselor din Via del Babuino o porneşte mai departe la drum, îndepărtîndu-se, şi dispărînd în sfîrşit, amestecat umil în mulţime.

BALADA ÎNTÎLNIRII

Întîlnirea ar putea avea loc în grădină lîngă ringul de dans, grădină plină de umbrele verzi şi rotunde ale tulpinelor drepte de mandarini ca nişte baloane suspendate de o sfoară, şi de umbrele verzi şi prelungite ale falnicilor eucalipţi şi brazi ca în nişte imense decoruri de teatru pictate : aerul e călduţ şi cerul luminat de stele, fără lună, fără prozaica alba lună, copie stîngace în alb-negru a zilei, noaptea e intens neagră, presărată de stele, reală ; muzica străbate dinspre ringul de dans : distanţa scurtă o face să se audă ca dintr-o altă lume, muzica de jazz devine dulce, urlătorii ca nişte Voltaires văzuţi şi nevăzuţi îşi dezvăluie din depărtare adevărata lor natură, de o sfîşietoare melancolie. Întîlnirea este înainte de orice o ciocnire : Ortensia se roteşte în jurul trunchiului unui copac căutînd un loc de reazim pentru a privi marea, şi se loveşte cu umărul de un tînăr care fumează şi priveşte şi el marea :

„Ah, exclamă Ortensia spre fiinţa apărută pe neaşteptate. Scuzaţi-mă."

Tînărul se întoarce şi spune o vorbă de duh : aşa cum se obişnuieşte, ceva nedesluşit, ceva de inspiraţie de moment ; şi Ortensia rîde, aruncînd

puţin capul pe spate, atît cît trebuie pentru a face să treacă momentul de încurcătură şi de timiditate şi pentru a intra cu uşurinţă în dialogul aşteptat-neaşteptat :

„Venisem să privesc marea", explică ea.

„Şi eu, răspunde tînărul : mă numesc Roberto."

„Numele meu este Ortensia."

„Atunci trebuie să vă lăsaţi privită, exclamă cu înflăcărare tînărul : există ortensii roz, ortensii albastre ca cerul, ortensii violete, cît despre margarete există o mulţime, pe toate cîmpiile, iar crini sînt cu nemiluita, camelii însă puţine, ortensii nici una : numele lor parcă evocă nişte femei din secolul trecut, durdulii, pentru a putea cuprinde întreaga lor corolă, sînt flori cu cupolă imensă, hipertrofică, elefantină, toată numai corole, compactă. Dumneavoastră însă sînteţi micuţă, plăpîndă, cum puteţi cuprinde această floare : o să se reverse în toate părţile : trebuie s-o privesc." Ţigara se transformă în aer într-o stea căzătoare, arcuită brusc, surprinzătoare, urmărită de ochii fascinaţi ai Ortensiei ; cu un sfîrîit brusc, o flacără roşie şi orbitoare se aprinde lîngă ea făcînd-o să se apere cu mîna : după ultima pîlpîire a traiectoriei chibritului el ridică palmele, aşa cum ar fi prins din zbor un fluture, le face căuş în jurul flăcării şi o cuprinde, cu gingăşie, cum se cuprinde un fluture, lăsînd-o să trăiască totuşi, palpitînd, luminoasă, blîndă. Se întoarce apoi spre Ortensia, ridicînd flacăra, iluminîndu-se mai întîi pe sine, chipul lui zîmbitor, ochii senini şi albaştri, mustăcioara, surprinzătoarea lui mustăcioară blondă uşor arcuită care-i mîngîie buza, şi o luminează apoi şi

pe Ortensia : „Vedeți, așa e cum spuneam, observă dînsul, înveselit : buchete de flori vă împresoară aproape peste tot, și se revarsă în toate părțile : aici" — și eliberîndu-și o mînă pocnește din degete spre florile de lîngă urchea ei. „Ei", protestează Ortensia, rîzînd, „și aici, continuă el pocnind din degete spre florile imaginare din jurul gîtului ei, și aici, și aici", ca într-un joc, ca într-o explorare se tot rotește în jurul ei, scoțînd strigăte de uimire, înconjurînd-o cu cele mai adevărate flori imaginare pe care pocnind din bagheta magică a degetelor lui se apleacă să i le arate și să le dezmierde, descoperindu-le pe neașteptate de jur împrejurul ei pe încheietura mîinii, pe tivul fustei, pe părul ei, pe arcuirea dulce a umărului ei, în îndoitura cotului, pe vîrful pantofilor, pe funda de pe rochie, pe mlădierea taliei ei gingașe : rotindu-se plin de dorințe în jurul ei ca o vîrtelniță veselă și încîntătoare : Ortensia împresurată atrasă nedumerită și fermecată își lasă pe spate încîntată gîtul și rîde, făcînd o piruetă, întorcînd mereu capul pentru a urmări veselia surprinzătoare a mustăcioarei blonde, floare de ortensie roză și albă, roză cu buzele care rîd, albă cu dinții umezi și albi, strălucitori în noapte : și aici, mai spune tînărul, mîngîindu-i deodată într-o tăcere înfiorată buzele cu degetele, apoi se apleacă și-i atinge ușor și delicat cu mustața blondă și mătăsoasă florile albe și roze ale gurii de ortensie. Ortensia zîmbi vrăjită cu ochii pe jumătate închiși.

— Tensia ! o strigă Liliana : Mai ai mult ? Poți să-mi închizi afurisitul ăsta de fermoar ?

În fața oglinzii Ortensia își netezea ușor părul dusă pe gînduri, gata pieptănată, rîzînd încet la

gîdilarea mustăcioarei blonde ; surîzînd cu obrazul aplecat într-o parte, şi apoi spre spate, cu ochii pe jumătate închişi, privindu-se şi zîmbindu-şi în oglindă, plăcîndu-se. Cu un gest mecanic cu aceeaşi şi mereu aceeaşi mişcare îşi trecea uşor pieptănul prin părul drept şi lucios, de sus în jos, uşor, cu graţie.

— Tesi, te rog, o imploră din nou Liliana, întorcîndu-i spatele şi arătîndu-i fermoarul blocat. Ortensia îşi desprinde de trup o mînă, şi-i încheie fermoarul.

— Mai ai mult ? întrebă fără să se întoarcă Liliana. Ai de gînd să te grăbeşti ?

— Nu mai am mult, răspunse molatec Ortensia. Şi totuşi sînt gata. Tu nu. Şi cine ştie cît timp o să-ţi mai trebuiască fiindcă eşti nemaipomenit de agitată.

— Tu însă eşti ca o bucată de lut, ca un peşte putred, ca o rufă la muiat, strigă Liliana. Cum poţi fi aşa de calmă ? E doar primul bal din viaţa ta şi încă în ţinută de seară !

— *Nu tocmai* de seară, o corectează Ortensia.

— OrtEEEEnsia !

— Nu tocmai de seară.

Cu toate acestea aveau un aer de gală. O înfăţişare care aducea puţin cu filmele de epocă, în tehnicolor, turnate în nişte saloane mari de marmură înşirate unul după altul, cu candelabre imense, cu oglinzi mari, o costumaţie bună pentru obişnuitele filmări luate de sus, cu doamne care se rotesc de colo-colo cu fuste înfoiate, cu toate perechile atent distanţate unele de celelalte pentru a nu strica efectul : costume cam prea costisitoare pentru un film

în alb și negru, filmat dintr-un unghi obișnuit, cu o mare de capete care se agită înainte și înapoi ca pistoanele unor mașini, și de brațe care flutură, și de perechi înghesuite ; dansînd de preferință charleston, într-o peliculă despre anii tumultoși și puțin cunoscuți din jurul lui 1920, printre luminile concentrate asupra ringului și asupra meselor, în sunete de saxofon. Într-o învălmășeală de nedescris de muzică, de zgomot, de fum, de surescitare, de exaltare : încetul cu încetul ochii însă se familiarizează, se deprind, ființele care dansează vertical avîntîndu-se cînd în sus cînd în jos se detașează de cele care nu se mișcă, și imaginile acelora care stau pe loc se furișează înspre margini ; dincolo de luminile joase pereți întunecați apar și se închid apoi de jur împrejur. Ochii rătăcesc în acea penumbră fumurie de-a lungul pereților, căutînd un refugiu.

Și deodată se ivește, în picioare, lîngă perete, un tînăr, abia întrezărit în lumina slabă, un tînăr negricios cu nasul drept, cu ochii mari și negri, sprijinit nepăsător într-un umăr și fumînd : eroul principal al filmului, desigur ; numai că de data asta nu este vorba de un film, el este aevea, nu joacă într-un film, este sfios și blînd cu adevătat, și nu este închipuit ca pentru un film, are chipul brun adevărat, are ochii negri și mari adevărați. Ortensia îl privește fermecată. Tînărul se uită în jurul lui cu privirea lui deschisă, bărbătească, căutînd și el la rîndul lui să-și ordoneze în sinea lui sunetele și mișcarea și zgomotul. Cu ochii lui cinstiți, bărbătești, care n-au făcut ore și ore în șir exerciții la oglindă ca să învețe priviri furișate, nuanțări pline

de mister, străfulgerări întunecate şi languroase, cute profunde de intensitatea unor trăiri alungite spre tîmple. Uimitori minunaţi ochi de bărbat, descoperiţi pentru întîia oară ; blînzi, reali, sinceri, dezarmaţi, ochi curaţi de bărbat. Care ştiu să privească şi să spună ceea ce văd, fără să aibă întipărită în ei aceeaşi expresie unică permanentă pentru toate ocaziile, fără acea înfăţişare unică continuă şi stereotipă de păpuşă mirată, de pisică languroasă, de seducător de profesie. Ochi care privesc acum spre Ortensia. Ortensia tresare, simte o zvîcnire în piept şi o roşeaţă aşternîndu-i-se pe obraji : intimidată apleacă ochii, îşi vede mîinile înlănţuite, pardoseala despărţindu-se în carouri albe şi negre, apoi iar dintr-o dată chipul tînărului, cu ochii negri şi gingaşi ; simte cum se înroşeşte şi mai tare : îşi priveşte iar mîinile pardoseala carourile albe chipul brun colţul camerei : acolo în sfîrşit ochii ei se opresc, ficşi, fără să vadă, Ortensia i-a aruncat departe de dînsa, înţepeniţi, şi se sugestionează să-şi facă roşeaţa din obraji să-i dispară. Nu peste mult însă ochii n-o mai ascultă, şi aruncă iar spre obrazul brun o ocheadă rapidă şi scurtă : Ortensia îi îndreaptă iar înaintea ei, dar din nou ei n-o ascultă. Înfiorat de privirea ei tînărul apleacă capul, se uită la ţigară, o aruncă, o calcă atent : Ortensia îl priveşte fermecată. Tînăr prinţ călătorind incognito, prinţ tînăr al unei împărăţii de dulceaţă. Ortensia rîde în sinea ei. *Prinţ de turtă dulce, Prinţ al prăjiturilor cu migdale, Prinţ al lunii de miere.* Tînărul priveşte spre colţul opus, apoi se întoarce şi începe să vorbească. Cineva se apropiase de el, un tip smead, palid, pentru a scoate parcă mai bine în

evidență ochii lui negri, nasul lui drept, obrazul lui brun : toți spălăciții din lume reuniți : i se adresează înadins parcă pentru a-i da prilejul să vorbească, cu gura lui mică și delicată, cu gura lui drăgălașă. Un glas îi vorbește și ei : „Ah, bună Mario“, răspunde Ortensia și intră pe ringul de dans. Simte atingerea umerilor altor perechi de dansatori, simte atingerea aspră a stofei hainelor bărbătești și catifelarea brațelor altor femei. Prințul de Turtă Dulce dansează cu o fată : de o dată prin toată învălmășeala atîtor perechi, Ortensia îl vede și în același timp o văd și ochii lui, migdalați : Ortensia simte ceva în piept zbătîndu-i-se zănatic ca un pește, pleznind din coadă prin toată ființa ei, zăvorît înlăuntrul ei ca într-o plasă umflată și goală. Simte cum i se înroșesc obrajii ; tînărul o privește și ochii i se luminează într-un zîmbet, apoi și buzele, buzele lui de prinț venit de pe tărîmuri îndepărtate, dintr-o lume de poveste, buzele subțiri și neprefăcute și adevărate de bărbat. Ortensia îi zîmbește. Lumea care dansează plutind ca o fluturare de alge marine, vine și se așază între dînșii ; ei străbat algele și se caută, legănați de valurile muzicii, rotindu-se, ridicînd obrajii, pierzîndu-se și regăsindu-se mereu ; duși de mare se apropie, ca din întîmplare, unul de celălalt, apoi se desprind, duși de două curente contrarii spre cele două extremități ale sălii : algele lor lungi se împletesc, ființe ca niște umbre plutitoare nedeslușite de meduze trec printre ei și-i acoperă, apoi dispar, descoperindu-i iar, aproape foarte aproape, apoi iar departe foarte departe, rătăciți, regăsiți, înălțați în vîrful picioarelor, căutîndu-se înspăimîntați im-

prejur, şi regăsindu-se roşind, şi aplecînd capul şi obrazul şi călcîiele, zîmbind cu un surîs zăvorît în inimile lor, care le înfioară buzele şi pluteşte apoi în jurul ochilor : tresărind de apropieri scurte şi neaşteptate, surprinşi de regăsirea fugară din două puncte atît de îndepărtate ale sălii doar printr-o întoarcere scurtă a obrazului, doar cu o singură privire fugară : se mişcă de jur împrejurul sălii în ritmul muzicii şi-al celorlalte perechi, la fel ca ele, împreună cu ele, şi totuşi altfel, asemeni balerinilor unui balet clasic, în care trupurile se deplasează, în timp ce chipurile şi ochii rămîn nemişcaţi, aţintiţi într-un singur punct, şi se privesc. Lumea de pe ring se opreşte deodată, perechile se desprind şi bat din palme. Ortensia se întoarce şi la celălalt capăt al ringului tînărul întoarce şi el obrazul lui brun, cu pomeţii traşi, cu nasul fin, cu ochii porniţi în căutare, rătăciţi pentru o clipă. În jurul lor glasuri de tot felul, perechi devenite mulţime, sunete devenite zgomot, tîrşit de paşi, instrumente care se acordă, scrîşnet de scaune. Străbătînd curentul de oameni care ţîşnea ca un izvor din centrul ringului şi se revărsa în toate părţile pornesc şi ei din loc, căutîndu-se cu privirea printre chipurile care se perindă, printre oamenii care-i despart, rotindu-se mereu în jurul piedicilor neprevăzute, privindu-se şi urcînd unul spre celălalt pe firul privirilor lor se apropie faţă în faţă, se privesc, fără să-şi vorbească şi fără să-şi zîmbească, cu ochii larg deschişi, cu chipuri mirate, toate zgomotele din jurul lor dispar, toţi oamenii, toate luminile, toţi cunoscuţii : stau şi se privesc îşi zîmbesc apoi brusc amîndoi în acelaşi timp :

„Bună“, își spun. Se căutaseră toată viața, nu se vor mai despărți niciodată.

Ortensia zîmbi iar, privindu-se șăgalnic cu ochii pe jumătate închiși, pieptănîndu-se încet și în neștire mereu în aceeași direcție, drept de ambele părți ale obrazului ; privindu-se și zîmbindu-și cu ochi visători.

— Ortensia, n-ai mai terminat cu pieptănatul !

— Iată-mă, răspunse Ortensia mișcînd puțin capul.

Se apleacă apoi în față, ca să-și potrivească mai bine părul și panglica de pînză strînsă cu o clamă, și reîncepe să și-l netezească iar cu peria. Apoi se îndreptă și începu iar să se pieptene, observîndu-se atent, privindu-și cu ochi critici cele două meșe care-i încadrau obrazul și-i ajungeau pînă la gît, și buchetul de flori dintr-o parte, așezat acolo după nenumărate încercări, studiat ore în șir, din toate punctele de vedere ; rotind oglinda în toate unghiurile posibile, pînă ce brațul părea că i se smulge din umăr în dureri îngrozitoare : cu părul pieptănat neted de ambele părți ale obrazului, drept pînă la umeri ; atentă, aplecată spre oglindă încetînd să se mai pieptene Ortensia continua să se studieze. Semăn oare cu fetele din reviste ? de n-aș avea acest nume groaznic de caraghios, Ortensia ; de m-ar chema Mariana, Rossana, Marcela, Stefania. nume noi, moderne, grațioase, ușoare, tinerești... Ortensia, Tensia, Tensi, Sissi, Titti...

„Titti, iar dumneata ?“

„Luciano. Titi vine de la ce ? De la Topolina ?“ [1]

[1] Șoricuță.

Ortensia rîde înveselită, aplecînd capul pe spate. Tînărul Luciano întinde mîna, şi îi mîngîie uşor cu un deget obrazul :

„Ştii că ai o mustaţă neagră aici ?"

„Mustaţă ? neagră ? of, Doamne, cum se poate ?" Ortensia se uită în jur în speranţa vreunui ajutor, *de ce nu mi-a spus-o nimeni, o fi vreo toaletă pe aici, unde,* îngînă încurcată şi amărîtă.

„Să nu cumva să încerci să ţi-o smulgi, îţi stă foarte bine."

„Dumneata glumeşti, însă eu..."

„Hai să dansăm."

Ortensia Titti nu se duce, deschide poşeta, caută oglinjoara :

„Nu te uita, ţi-o descriu eu", o întrerupe tînărul, închizîndu-i poşeta şi cuprinzîndu-i mîinile deasupra ei : „Hai" repetă apoi, cu o înclinare din cap, şi cu un zîmbet, îndreptîndu-se spre ring pe prundişul care scîrţîie, trăgînd-o după el cu blîndeţe pe Ortensia. „Curaj". Are un ciuf rebel de păr care-i cade pe frunte ; şi la semnul lui de comandă, exagerîndu-i comanda, cîrlionţii arcuiţi veseli pe fruntea lui se apleacă hotărîţi şi bucuroşi spre dînsa : Ortensia Tensia Titti se duce pe ringul de dans. Se amestecă printre celelalte perechi şi urmărind ritmul muzicii dansează :

„Dar ştii, eu, nu..." îngînă Ortensia.

„Deci să ţi-o descriu : e ondulată toată. Un vîrf o porneşte în sus, celălalt în jos : ca o bărcuţă. Deasupra... lasă-mă să mă uit mai bine", se apleacă spre dînsa, îşi lipeşte obrazul de al ei, îi studiază de aproape obrazul, atent, interesat şi stingherind-o, „da, da", exclamă apoi. „E toată numai figurine !"

Apoi se însuflețește : „Știi, e o mustață pictată cu tuș de un miniaturist chinez : știi că-i o mustață de valoare ? știi că e o mustață-operă de artă ? Probabil e o mustață care datează din epoca Ming."

„Nu glumi, te rog", îl imploră Ortensia, pe jumătate neliniștită, pe jumătate înveselită, încîntată de această prea scumpă imaginară mustață.

„Nu glumesc, o asigură foarte serios Luciano. Constituie trăsătura caligrafică tipică și schemele figurative tipice..."

„Ei bine, nu ! Nu glumi că am mustață !"

„Nu glumesc că ai mustață !"

„Of, Doamne, geme Ortensia, atunci du-mă de aici, nu pot să umblu de colo-colo cu o mustață pe un obraz."

„De ce ? preferi simetria ?"

Ortensia rîde, aruncînd capul pe spate nemaipomenit de înveselită și de fericită. Neasemuită plăcere de a fi ironizată atît de încîntător.

„Ceva tot am putea face", sugerează îngăduitor Luciano. Are ochi cenușii, surîzători, și gene lungi, care o mîngîie, de departe. „Ai putea s-o acoperi."

„Cu ce ?" acceptă Ortensia, încîntată de această joacă.

„Cu haina mea."

„Haina dumitale ! Pe obrazul meu !"

„Nu toată haina, de bună seamă. Numai o părticică. Cea din dreptul umărului. Așa." Îi cuprinde cu o palmă obrazul, palma lui pe obrazul ei, atingerea aspră și parfumată a mîinii lui bărbătești pe obrazul ei, cu parfum de piele, parfum de tutun, și degetele ca niște baghete de bambus, noduroase și călduțe o atrag ușor spre el, îi apleacă capul și-i spri-

jină obrazul pe umărul lui : „Aşa", repetă apoi. Ortensia zîmbeşte, cu ochii pe jumătate închişi, aproape adormită, ca într-un vis, în timp ce-şi pieptăna într-una părul, dansînd şi legănîndu-se uşor ca-n vis, pardoseala devine sub tălpile ei pufoasă şi elastică, muzica se aude în surdină şi îndepărtată, luminile pălesc, haina are un parfum uşor de tabac şi de bărbat, de tutun galben, de bărbat brun, de braţe puternice, de armonii îndepărtate, de zumzete de albine, şi de ierburi de noapte, şi de nopţi de vară ; ace de pin foşnesc sub tălpile lor : Ortensia ridică privirea şi şopteşte : „Dar aici e întuneric, nu mai trebuie ascunsă mustaţa".

„Adevărat", zîmbeşte dînsul. Lumini îndepărtate se ivesc de-a lungul bulevardelor întunecate, şi raze răzleţe străbat pînă la ei, mîngîindu-le o clipă obrajii, şi dispărînd apoi :

„Of !" exclamă Luciano.

„Ce mai e ?" se preface surprinsă şi înspăimîntată Ortensia.

„Acum ai o mustaţă pe gură !"

„Pe gură ?"

„Exact aici, spune el şi atinge cu vîrful degetelor neasemuit de uşoare buzele trandafirii ale Ortensiei. Aici, e întuneric, nu se vede bine, o fi oare şi aceasta tot un Ming ?" Se apleacă spre dînsa şi-o priveşte de aproape, gura, ochii mari şi deschişi plini de teamă şi de aşteptare. „Aici, şopteşte încet, exact aici."

Aminta, Tasso, Arcadii, Watteau, Citere, Filli, Amarilli, Lilli, Villi, Illi, Fillii, sînt tot atîtea nume dulci pe o pată de cerneală, de cerneală, de cerneală, pe tuşul unei stampe chinezeşti, —

Ortensia, zîmbind, vrăjită, își netezea părul, uitîndu-se în oglindă, jucîndu-se din vîrful degetelor, cu firele de păr, cu obrazul înclinat, cu ochii pe jumătate închiși.

— Ortensia, a sosit mașina. Ești gata ?

— Iată-mă ! strigă, sărind în picioare.

— Vrei să iei, te rog, șalul meu ?

Iată-l, răspunde Ortensia. Cum îmi stă ?

— Pieptănată, să zicem.

Rîd amîndouă.

— E primul ei bal, strigă din ușă Alberta, nu poate merge nepieptănată.

— Mai bine nepieptănată și vie, decît pieptănată și moartă, observă Gianni.

Fetele încep să urle „Giaaaaanni !“ și bat superstițioase în portiera automobilului, înfiorate își duc apoi palmele la urechi clatină capetele, se cutremură și scot tot felul de sunete nedeslușite ca scîrțîitul de cretă pe o tablă, țipînd și rîzînd și protestînd „Gianni ești macabru“.

— Oare ce simți la primul bal? întreabă Andreina.

Stăteau toate patru înghesuite și chicotind pe înfundate în mașină, și Gianni conducea.

— Nu știu, încă n-am fost, răspunde Ortensia.

— Nu vă luați după ea, e o fire rece, rosti Liliana de pe scaunul din față, întorcîndu-se spre ele, rîd apoi cu toatele.

— E tulburător, strigă Alberta.

— Ce ? faptul că-i o fire rece ?

Și strigau care mai de care una la cealaltă în înghesuială zbierînd în urechile celei mai apropiate ca să poată auzi și ceilalți :

— Nu ! Fiindcă-i primul ei bal ! Fără să se asculte măcar rîdeau cu toatele. Şi ai să vezi cîtă lume e.

— Acum mă simt ca o verişoară din provincie dusă în lumea bună de un comitet de asistenţă publică.

Rîd cu toatele.

— Numai una ca tine e în stare să rostească o frază aşa de lungă, strigă Liliana întorcîndu-se de pe scaunul din faţă şi zbierînd în urechea lui Gianni. Hohotele de rîs izbucnesc din nou.

— Lucrul cel mai extraordinar trebuie să fie acela că întîlneşti atîţia oameni pe care nu-i cunoşti, observă Andreina aplecîndu-se spre Ortensia :

— Nu-i mai povesti nimic, îi strici plăcerea, răspunde Gianni.

— Cineva, odată...

— Asasinul este majordomul, strigă Liliana.

— Cum ?

— Asasinul este...

— Cunosc totuşi pe cineva, ridică Ortensia glasul.

— Cine-i asasinul ?

— Nu trebuie să-l spui, intervine Gianni, altfel...

— Dar despre ce film vorbiţi ?

— Ce-ai spus ?

— Totuşi cunosc pe cineva ! strigă tare Ortensia.

— De ce film vorbiţi ? strigă şi rîd nebuneşte celelalte.

— Cine a vorbit de film ?

— Pe cine cunoşti ? o întreabă aplecîndu-se de la volan Gianni şi făcînd să se clatine maşina. Toate urlară.

— Iată cine-i asasinul ! urlau şi rîdeau fetele.

— Pe cine cunoşti ?

— În film ?

— În ce film ?

— Tot despre film vorbiţi ?

— Să cunoască pe cine ?

„Pe acela îl cunoşti ?" şopti aplecîndu-se la urechea Ortensiei Andreina.

„Nu, cine-i ?"

„Nici nu încerca să-l cunoşti. Are o reputaţie proastă."

„Reputaţie proastă ? Cum vine asta ?"

„Da, şopteşte Andreina încercînd să-i explice, nu în sensul în care îţi închipui tu. În privinţa aceasta e chiar foarte bine crescut, poţi ieşi cu dînsul în lume cu ochii închişi. Nici nu încearcă să pună mîna pe tine ; foarte politicos : te duce în pat. Fără ca tu să-ţi dai seama, sau să-ţi treacă prin minte să protestezi chiar dacă-ţi dai seama. Deviza lui trebuie să fie cam Ori Totul Ori Nimic, şi în general e Totul. Apoi, nu peste mult, capriciul îi trece şi începe să alerge după alta ; şi totul reîncepe — pentru alta. Iar ţie (îşi umflă glasul cu emfază caraghioasă şi dăscălească), îţi rămîne dezonoarea, ca-n romane. (Apoi îi şopteşte prudentă : Mă mir că-i aici.")

„Care-i de fapt ?"

„Acela înalt, blond."

„E chipeş."

„E fascinant, scumpa mea, e fascinant. Trebuie să-l ocolești. Profită de femei și le aruncă apoi ca pe niște șervețele. Asta-i, la revedere."

„La revedere, și mulțumesc."

Ortensia rămîne privind. Răufăcătorul e înalt, zvelt, își poartă conștient și cu dezinvoltură trupul bronzat, cămașa albă deschisă la gît, și pantalonii bej care-i mulează strîns coapsele : își mișcă trupul nu cu nepăsare ori inconștiență față de propriul lor corp, sau cu ostentația pe care o afișează unii, ci cu o studiată și dezinvoltă reclamă proprie a farmecului său, conștient, viclean. *Tîlharule*, se gîndește Ortensia, vrăjită. El privește în jurul lui să-și aleagă poate noul șervețel.

„De-aș fi eu", o străbate gîndul pe Ortensia. Îl vede îndreptîndu-se spre dînsa.

„Permiteți?" întreabă el înclinîndu-se ușor cu mîna întinsă, pentru a întîmpina curtenitor răspunsul :

„Cu plăcere", răspunde Ortensia, încredințîndu-și palma mîinii lui și odată cu dînsa, ca pe un obiect rotund, toată viața ei întreagă *„ia-o e a ta"*.

Printre celelalte chipuri învălmășite care dansează pe ring, apare privirea înspăimîntată, mirată a Andreinei, apoi brusc preocupată, cuprinsă de îndoială: *Nu m-ai înțeles? n-ai înțeles cine e? nu...* Oprit pe marginea ringului de dans se întoarce spre ea, și îi întinde din nou mîna, și brațele, pentru ca din nou Ortensia să-și pună în mîna lui mîna ei, și viața ei proprie, și pe ea însăși întreagă în brațele lui : luînd și acceptînd mîna și viața Ortensiei, fără să o strîngă, aproape fără să o atingă, ușor, cu o gingășie surprinzătoare, ținînd-o departe de el, conducînd-o, începe să danseze. O privește și-i zîmbește.

„Nu-mi place dansul obraz lîngă obraz. Mi se pare un sistem anume făcut pentru a putea privi pe toate celelalte femei cu excepția celei pe care o ții în brațe : mai întîi de toate aceasta denotă lipsă de educație, și apoi la ce bun să fi ales atunci o anumită persoană cu care să dansezi. Nu-i decît o banală apropiere de obrazuri, nu se compară cu plăcerea de a discuta, și de a privi chipul și ochii partenerei mele." *Și să zîmbești.* Tînărul are ochi surîzători de care n-a scăpat niciodată vreo femeie, ochi ce n-au nevoie să compenseze incertitudinea unui eșec devenind agresivi și siguri pe ei și stăpîni, ochi cîtuși de puțin stăpîni, ochi departe de a stăpîni ; ochi gingași, care văd de pe acum ceea ce o să obțină și care mulțumesc deja, ochi curtenitori, ochi aurii : *tîlhari*, zîmbește Ortensia.

„De ce ?" Ochi pînditori.

„Poftim ?"

„De ce zîmbeai, pe furiș, în sinea dumitale ?"

„Mi s-a spus că dumneata ai o reputație proastă."

„Foarte drăguț din partea lor. Dar dumneata ce crezi ?"

„Ah, că au dreptate."

El o privește, cu întristată uimire. „Și tu, pură fecioară, izbucnește, care ar trebui să fii în stare să crezi în sinceritatea și bunătatea omenească. Dacă nici tu nu poți crede în mine, atunci nu mai există nici o speranță de mîntuire."

Vorbești cam prea îngîmfat, răufăcătorule, pentru a fi sincer, pentru a mai avea vreo speranță de îndreptare, Ortensia zîmbește în sinea ei ; *dar timbrul glasului tău îmi place, continuă, falsitatea ta îmi place, continuă.*

„Şi acum de ce-ai zîmbit ?“

„Eu n-am nevoie să cred în dumneata, căci ceea ce eşti, te priveşte numai pe dumneata.“

„Deci, dumneata nici măcar nu încerci cel puţin ; mă laşi în voia soartei, fără nici o posibilitate de scăpare : nu-mi îngădui să mă scuz.“

„De ce-ar trebui să te scuzi ?“

„Dar de ce sînt acuzat ?“

„De a fi fermecător, presupun.“ Ortensia rîde. „E o acuzaţie care ţi se potriveşte şi dumitale. Deci sîntem chit.“ Lasă pe spate gîtul bronzat, rîde cu dinţii lui albi, înveselit ;

chipul alb preocupat al Andreinei, privirea ei întrebătoare *tot n-ai înţeles ? n-ai înţeles că... şi culmea, mai şi rîde ! Nu...*

Ortensia rîde şi ea împreună cu el, cu capul pe spate, cu dinţii ei albi, cu părul pieptănat drept pe lîngă obraji :

Bine dar n-ai înţeles ce ţi-am spus ? nu-ţi mai aduci aminte ? chipul neliniştit al Andreinei aproape de obrazul cavalerului ei obraz lîngă obraz

manieră de a dansa făcută pentru a comunica cu toţi ceilalţi cu excepţia persoanei cu care dansezi, mai întîi de toate nu e politicos, şi apoi ce rost mai are să-ţi fi ales pentru a dansa o anumită persoană ?

Ba da, ba da, nu te speria, am înţeles, n-am uitat, n-am greşit persoana.

Dintr-o dată făcînd o piruetă şi făcînd-o şi pe ea s-o execute tînărul îşi alungă din ochi şi din glas rîsul şi devine serios : serios şi prietenos, aşa cum se vorbeşte între prieteni fără pasiune despre un lucru cunoscut, aproape fără importanţă ; sincer, fără fandoseală :

„Totuşi în ce te priveşte pe dumneata e adevărat."

Curajos, gîndeşte Ortensia surprinsă, *într-adevăr curajos. Convingător. Pari sincer, oricine te-ar crede.*

El izbucneşte iar în rîs :

Îţi stă bine cînd rîzi, răufăcătorule, ai gură frumoasă şi dinţi frumoşi, şi-un rîs cu timbru frumos : cine ştie de cîte ori te-ai studiat, în faţa oglinzii, însă e un studiu care a dat roade, e un studiu de nota nouă şi jumătate, e un studiu de premiant al clasei.

O priveşte rîzînd, înveselit, clătinînd din cap : „Eşti extraordinară. Alte fete — toate — în locul dumitale ar fi înghiţit complimentul cu o mulţime de schimonoseli, smiorcăindu-se ruşinoase, mulţumind cu miorlăieli sclifosite" : şi începe să mimeze fandoselile, şi glasurile, în falset : „oooh, mmmmulţummmmmesssc, dar cee spuuunneţi", — apoi revine la glasul lui normal ; plin de timbrat : „sau ar fi dat din cap şi din umeri şi ar fi respins bosumflate complimentele, ca nişte fetiţe răsfăţate şi capricioase, — etcetera, fiecare după temperamentul ei ; dumneata însă laşi să-ţi apară în privire o umbră de mirare, ca la auzul unui lucru neobişnuit, sau de mult ştiut, dar uitat, lipsit de importanţă : ca şi cum ar fi vorba de ceva străin de dumneata, care nu te priveşte, ca şi cum n-ar fi ai tăi ochii ce-ţi împodobesc obrazul, ca şi cum n-ar fi al tău zîmbetul care-ţi înfloreşte buzele. Te superi dacă-ţi spun tu ? Complimentele..."

Dar cine ar putea să se supere, şi de ce, dacă orice gest pe care-l fac şi orice vorbă pe care o rostesc tu

o transformi într-un fenomen unic şi minunat, astfel încît şi eu însămi mă simt splendidă şi unică, tulburătoare, fascinantă, neasemuită : ştiu mai presus de orice că nimic din ceea ce am făcut şi-am spus nu putea fi adevărat, chiar şi din mulţumirea aceea caraghioasă pe care ai imitat-o tu ai făcut un lucru minunat, şi ştiu că orice voi face sau voi spune eu tu vei demonstra că va fi minunat ; chiar dacă nimic nu-i adevărat ; şi nimic nu e adevărat : în afară de tine care eşti încîntător, tîlharule :

„Complimentele pe care le faci adresîndu-te cu dumneata sună groaznic, ca la donjuanii de trei parale, cu fruntea de două degete şi unşi cu briantină cu toptanul ; prefer să fiu considerat impertinent, —"

Obrazul alb al Andreinei care se tot roteşte pe gîtul gingaş, *„ai uitat, ai uitat, ai uitat, ai uitat"*,

„ — impertinent, de către acei care nu ştiu să sesizeze diferenţa de nuanţă dintre Tu eşti drăguţă, fată al cărui nume nu-l cunosc, şi ştiţi că dumneavoastră sînteţi foarte drăgălaşă, domnişoară, aş putea să ştiu cum vă numiţi ? Acest Dumneavoastră e linguşitor, ipocrit, fals, murdar : tu este sincer, cinstit ; dar tot sporovăind nu v-am întrebat care-i numele dumneavoastră, domnişoară, nici al tău, duduie necunoscută : numele sînt banale, sînt ca nişte plăcuţe de identitate, cînd de fapt ne putem recunoaşte fără să mai fie nevoie de vreun nume, —"

În timp ce-ţi debitezi tot repertoriul tău plagiat, de nenumărate ori verificat, de nenumărate ori repetat, cu glasul pe care ştii să-l nuanţezi atît de bine la momentul potrivit, făcîndu-l cînd dulce, cînd ironic, şi cu intonaţia distinsă cu care rosteşti Tu eşti

grațioasă fată *și de o intimitate dezgustătoare cu care spui* Știți că Dumneavoastră sînteți foarte... *știu că nu ai compus pentru mine muzica aceasta, răufăcătorule, însă o cînți pentru mine, trubadurule ; îmi place, continuă, mă vrăjești, continuă, știu că ai făcut să-ți cadă în plasă altele înaintea mea, continuă, continuă, fă-mă și pe mine să cad,*

Chipul ochii iarăși înspăimîntați ai Andreinei, glasul ei gîtuit de emoție și de încordare, în timp ce cavalerul ei ca o barcă ancorată se leagănă un pas înainte și unul înapoi ritmic, și ea legată de el un pas înapoi și unul înainte, ritmic, răsucindu-se mereu și încercînd să vorbească :

„Ortensia ți-aduci aminte ce ți-am spus ?"

„Da, da, îmi amintesc, mulțumesc", și se îndepărtează rotindu-și capul și ochii larg deschiși, cufundîndu-se printre celelalte perechi, cum se scufundă în mare chipul unui înecat cu ochi mari holbați deznădăjduiți.

„Ce ți-a spus prietena dumitale ?" ironic, prefăcîndu-se că nu știe despre ce-i vorba.

„Mi-a spus că funda de la rochia mea e pe cale să se desfacă, e o frază numai de noi știută prin care să mă prevină să fiu atentă."

„Bine ticluit", cu o luminiță veselă în ochi, urmată imediat de un hohot de rîs.

„Nu-i așa ?" întreabă zglobie și provocatoare Ortensia, rîzînd și aruncînd capul pe spate, *sîntem complici, prietene trubadur, ne înțelegem, spunem amîndoi la minciuni transparente, pentru a desluși împreună adevărul și minciuna, nu există joc mai distractiv, amice tîlhar, nu-i așa ? prietene fermecător,*

„nu-i așa?" repetă Ortensia rîzînd veselă.

„Deși ți-am auzit numele l-am și uitat pentru a putea continua să mă gîndesc la tine și nu la abstracțiunea unui nume : numele sînt doar niște prescurtări algebrice, pentru a ușura operațiunile, ca atunci cînd se pune x2+y2 = a u, și calculele continuă sub acest semn : eu nu sînt un matematician, dar complicațiile nu mă înspăimîntă, ba chiar îmi place uneori să încurc totul și să sporesc dificultățile, din plăcerea de a face totul confuz, în joacă, —"

„Chiar așa?" întreabă rîzînd Ortensia, se simte amețită, încălzită, înflăcărată, el îi cuprinde gingaș în timpul dansului mijlocul, îmbrățișînd-o de la distanță, desprinzîndu-se de ea pentru a o putea privi, și ameți ușor, lin, cu glasul și cu rîsul lui și cu ochii și cu vorbele lui, și dansează :

plutind în ritmul muzicii, al glasurilor care fredonează melodii, în zvon de hohote de rîs, de chemări, de pași în cadență :

„nici simplificările numelor nu-mi plac, nu-i nevoie de toate aceste prescurtări, de inițiale, pentru a cunoaște și a iubi, așa cum fără să fie nevoie de un nume ai intrat aici ; și fără să fie nevoie de vreun nume te-am văzut : și tot așa n-am nevoie de datele tale personale pentru a mă îndrăgosti de tine, și nici să-ți cunosc părinții pentru a ști despre tine că ai ochii cei mai dulci și mai încîntători pe care i-am văzut vreodată și gura cea mai fragedă și mai zîmbitoare, —"

chipul alb al Andreinei care privește înecat —

țin minte, țin minte, știu bine, desigur, dar continuă, spune-mi minciuni, e minunat să poți crede și eu te cred, te cred.

Ortensia rîde, înăbuşit, şăgalnic, aplecînd uşor capul pe spate, în vreme ce dansează, în ritmul muzicii, învăluită de fum, printre celelalte perechi care dansează, capul i se învîrteşte puţin, din cauza fumului, din cauza învîrtirii, din cauza vorbelor lui pe care le rosteşte, încet, cu fantezie, cu glas nuanţat, îndepărtat, apropiat, mozartian, din vîrful arcuşului :

„pentru a şti că ai gura cea mai fragedă şi cea mai zîmbitoare ca şi cum te-aş fi sărutat, şi i-aş cunoaşte frăgezimea şi parfumul. Te-a mai sărutat cineva vreodată ?"

„Nu, de ce ?"

„Atunci o să fiu eu primul."

„Rămîne de văzut."

„Pariem ?"

O să cîştigi, banditule, fii liniştit, o să cîştigi,

„Pariem deci ?" întreabă dînsul.

„Pe ce să pariem ?"

„Să pariem pe un sărut."

„Un sărut ?"

„Pe ce altceva, bunăoară."

şi o să mă arunci după aceea ca pe un şervețel de hîrtie —

merită să fii un şervețel de hîrtie, banditule, merită, oh, merită,

„Deci ?"

Ortensia rîde.

„Roşeşti atît de drăgălaş", zîmbeşte el privind-o apoi se apleacă şi-i atinge uşor cu buzele gîtul. Ortensia se trage înapoi, cu o tresărire :

„N-a fost decît gîtul, gîtul tău în care sălăşluieşte rîsul tău, nu te speria. Te aşteaptă ceva şi mai bun."

Chipul Andreinei, palid şi alb, îndepărtat, printre perechile care dansează :

„Şi mai bun, zîmbeşte el."

şi o să-l ai, tîlharule, o să-l ai.

Strigînd şi rîzînd fetele se „decomprimă", după expresia Lilianei, şi coboară din maşină. Se regăsesc vaporoase înfoindu-şi preocupate rochiile abia călcate, să nu se fi şifonat cumva : Ortensia îşi netezeşte cu palmele părul şi toate rîd. Se răspîndesc apoi care încotro, scuturîndu-şi buclele, aranjîndu-şi rochiile, învoalîndu-şi fustele : se strigă una pe cealaltă cu glasuri vesele şi rîd. Urcă apoi zglobii scările şi se apropie de uşă. Sala era plină, aerul înfierbîntat de atîta suflare omenească le şfichiuia obrajii. Orchestra cînta, sala abia desluşită era plină de fum şi de aburi : oamenii se mişcau, se strigau, rîdeau, dansau, fumau, respirau. Ortensia se sprijini de canatul uşii. Celelalte porniseră înainte.

— Vii ?

— E un aer îmbîcsit, şopteşte Ortensia, palidă.

— Ţi se pare fiindcă vii de afară, însă ferestrele sînt deschise. Vii ?

Sala era plină de zgomot. Ortensia continua să stea rezemată de canatul uşii, profund tulburată. Îşi dădea seama că această întîlnire pe care dînsa o imaginase cu atîtea şi atîtea fiinţe diferite în fel şi chip se va realiza acum, şi numai acum şi într-un singur fel : unul singur, şi gata : întîlnirea n-o să mai fie o pasăre fenix nemuritoare, care se năştea şi murea şi renăştea şi iar murea : nu mai avea să fie un arabesc minunat, o baladă plină de armonii şi rime repetate : întîlnirea visată descrisă trăită schimbată de atîtea ori visată şi retrăită fără cusur per-

fectă, mereu, etern romantică, iat-o acum la cheremul întîmplării, şi-a vorbelor altora, la voia sensibilităţii altora, a romantismului altora. Alţii se vor folosi de chipul ei şi de rîsul ei pentru a-şi făuri din ele o unealtă pentru vorbele lor, nu va mai fi bagheta magică a visurilor sale.

— Ortensia ! Te simţi bine ?

— Nu, simt că mor.

Rîseră cu toţii, înconjurînd-o.

— O fi de vină aerul îmbîcsit, sau poate emoţia ? o întrebară rîzînd ori îngrijoraţi.

— Să nu leşini, ai să-ţi strici pieptănătura, glumi Liliana.

— Nu leşin.

Speriaţi se uitau cu toţii la ea.

— Ce-ai de gînd ? Să te întorci acasă ?

Ortensia redeschise ochii :

— Nu, nu, şopti ea, mă simt mai bine, să intrăm, mă simt bine.

— În curînd o să te obişnuieşti cu aerul din sală şi n-o să te mai supere.

— Acum hai ! o îmbărbătă Alberta. Emoţia a fost de vină.

Intrară unul după celălalt, în şir. Ortensia la urmă ; ceilalţi se întoarseră s-o privească, şi ea, palidă, le zîmbi.

CEI DOI COPII

Maşina nu mergea cu viteză prea mare ; totuşi nu l-a ocolit, nici măcar n-a încercat să-l ocolească, şi nici n-a încercat să frîneze : ci drept cu toată precizia s-a năpustit asupra cîinelui care o pornise pe şosea sărind şi zbenguindu-se bucuros şi tîrînd după el atîrnată de gît o bucăţică de sfoară toată numai noduri :

— Flico ! strigă disperat glăsciorul copilului stăpîn : Flico !

Şi trecu peste el.

— Flico ! strigă din nou glasul de copil, străbătînd prin tufăriş spre şosea şi alergînd, Flico ! Flico !

Din băltoaca densă de sînge lăţită într-o parte şi pierzîndu-se în două dîre prelungi şi sîngerînde ca o coadă de cometă, cîinele încerca să se ridice, tîrîş, aşa cum se ridică şi se tîrăsc la şcoală muştele din cerneala călimărilor, căţărîndu-se pe buza de sticlă încete şi greoaie trudite şi stranii, altfel decît erau ele atunci cînd zburau, tîrînd în urma lor o dîră de lichid negru cleios : altfel de cum era şi cîinele cînd alerga se ridica şi se întindea în vreme ce lichidul dens şi roşu îl năclăia şi se lipea de el, şi-l ţintuia,

în vreme ce el se căznea zadarnic să iasă din băltoacă, tot întinzînd spasmodic capul :

— Flico ! Flico ! striga copilul și plîngea îngenuncheat alături de cîine, aplecîndu-se să atingă tremurînd cîinele, în neștire : Flico ! frîngîndu-și mîinile, Flico !

Mai întîi sîngele i-a încleiat și țintuit coada îmbîrligată, care s-a întins și s-a dezbîrligat, apoi i-a țintuit labele, care încetînd să se mai zbată și să se întindă s-au muiat, și apoi i-a țintuit spinarea, care a încetat să mai zvîcnească și să se înfioare turtindu-se, și apoi spatele : și cîinele încercă să-și înalțe singura parte a corpului pe care sîngele lipicios i-o mai lăsase în voie, capul, cu ochii lui neomenești larg deschiși ațintiți spre copil, și tremurînd, apoi îl lăsă să-i cadă moale în băltoacă și sîngele îl năpădi, țintuindu-l și pe el.

— Flico ! Flico ! striga deznădăjduit și plîngea copilul, tot ridicînd capul cîinelui, zgîlțîindu-l și îmbrățișîndu-i întregul trup, încercînd să-l ia în brațe ; în brațele lui, în care cînd era viu încăpea tot, în brațele lui, în care acum cînd era mort era mult mai mare și mai alungit și nu mai încăpea ; Flico, suspina și-l tot trăgea spre marginea șoselei, iar cîinele mort tîra după dînsul sfoara toată numai noduri pe care o purtase cînd era viu și ciucurii lunguieți și înghețați picurîndu-i din trup, ciucurii pe care cînd era viu nu-i avusese niciodată, ciucuri de păr și de piele și de labe rupte și zdrobite, și de măruntaie care se tot iveau, se tot iveau, și nu se mai terminau parcă. Flico ! hohotea plîngînd de groază și de disperare copilul.

O mașină venind din aceeași direcție din care venise și prima care nu se oprise se opri în scrîșnet de frîne ; din partea opusă a șoselei niște muncitori care veneau încet pe biciclete își întețiră mișcarea în sus și-n jos a călcîielor și a picioarelor care pedalau : o portieră se trînti un bărbat se repezi, și apucînd de subțiori copilul mînjit de sînge încercă să-l ducă înspre marginea șoselei. Din brațele copilului ridicat ghemul de păr și de labe zdrobite atîrnînd doar în cîte o fîșiuță de piele și de măruntaie informe și de cîine Flico se rostogoli bufnind la pămînt ; iar băiețelul urmărind cîinele zbierînd și plîngînd se tot zvîrcolea în brațele care-l țineau și alunecă așa cum alunecase din brațele lui și bufnise întins la pămînt cîinele. Muncitorii coborîră de pe biciclete și începură să alerge, aruncînd bicicletele în șanțul înverzit. O altă mașină apăru, din partea opusă a șoselei, își încetini mersul văzînd grupul de oameni care se agitau și dincolo de grupul lor balta de sînge, și se opri : se deschiseră portiere și se apropiară chipuri mirate, gata pregătite să se înfioare la auzul celor întîmplate. Grupul din jurul copilului ajuns în sfîrșit la marginea șoselei schimbînd șoapte înfrigurate încerca să despartă băiețelul de trupul cîinelui, părul lui buclat de blana creață a cîinelui, sîngele unuia de sîngele celuilalt ; copilul însă se strîngea lîngă cîine, urlînd și zvîrcolindu-se, cramponîndu-se și îmbrățișîndu-l cu și mai multă disperare cu mîinile și cu brațele pe care ei abia reușeau să le desprindă pentru o clipă, îmbrățișîndu-l sălbatic și urlînd. S-au oprit apoi, înspăimîntați de înverșunarea lui.

— Plecați de aici! urla deznădăjduit copilul. Duceți-vă de aici!

Unul dintre muncitori se desprinse în grabă de grup și o porni în fugă de-a dreptul peste un cîmp de trifoi:

— Lăsați-mă în pace! striga furios copilul, și urletele lui dădeau parcă aripi omului care fugea prin cîmpul fraged de trifoi spre o casă învecinată.

Din cea de a doua mașină în bufnituri de portiere au mai coborît vreo două-trei persoane, au traversat șoseaua și s-au alăturat grupului, ridicîndu-se în vîrful picioarelor să poată vedea mai bine. Sosi și o a treia mașină și se opri, în spatele celeilalte; un om se dădu jos, și veni să se alăture și el grupului!

— Lăsați-mă în pace! urla copilul, prăbușit peste trupul cîinelui. Lăsați-mă în pace, plecați de aici, plecați! Mi l-ați omorît, vreau să mor și eu, lăsați-mă în pace!

— Dumnezeule, e rănit, se cutremura grupul care-l înconjura punîndu-i tot felul de întrebări, care de care mai variate: „Unde te-a lovit? unde ai buba? Cum te cheamă? unde locuiești? unde-i mama ta? cum o cheamă? în ce clasă ești?" iar copilul la toate întrebările lor răspundea:

— Flico Flico oh Flico Flico al meu, of Flico Flico Flico și punînd mîna pe cîine țipa: Plecați de aici! Lăsați-mă în pace! Mi l-ați omorît, lăsați-mă în pace, plecați, e mort, plecați cu toții, blestemaților, of Flico Flico Flico!

— Nu se poate să fie rănit grav; dacă zbiară și se agită atîta, e numai din cauza cîinelui, observă cineva.

— Cum s-a întîmplat? întreabă ultimii veniți.

— Nu știu, răspundeau primii veniți :

— Tocmai ieșeam din curba aceea care se vede în depărtare și am văzut ghemul acesta însîngerat care se tîra de-a curmezișul șoselei. M-am oprit și am observat că era un copil — abia după aceea am observat cîinele — și am alergat să-l îndepărtez de pe șosea.

— Veneam pe poteca aia de dincolo de pini, de dincolo de pinii de colo, unde lucram ; pinii se văd, poteca însă nu, iar fabrica nici atît. Am văzut cînd am ajuns aproape de șosea mașina oprită și băltoaca de sînge și apoi copilul.

Toți s-au întors în mod mecanic să privească pinii de dincolo de povîrnișul prelung gălbui care ascundea poteca în vreme ce pinii ca niște stegulețe semnalizatoare pe o hartă topografică le-o sugerau, terminîndu-se apoi brusc ; iar ochii lor care priveau după ce trecuseră de la un pin la altul de-a lungul întregului lor șir ajungînd la cel din urmă s-au trezit în fața unui gol și s-au întors iar înapoi, sărind din nou în salturi scurte de la un pin la celălalt de-a lungul întregului șir ; iar de la șirul de pini făcură apoi un salt mai amplu urmat și de chipurile lor și se întoarseră să privească la picioarele lor copilul care continua să plîngă deznădăjduit.

— Nu poate fi rănit, dacă urlă și plînge atîta, e numai din cauza cîinelui.

Urmat de o femeie cu un lighenaș, un prosop un burete și două găleți de apă muncitorul se întorcea în fuga mare cu răsuflarea tăiată, ca un general în fruntea unui pluton de bersaglieri cu sînii mari care se clătinau ; și apa clătinîndu-se cu aceeași mișcare și în același ritm se revărsa și împroșca

din găleți, cînd într-o parte cînd în alta. Cercul se deschise pentru a le face loc și se închise imediat în jurul lor pentru a putea vedea mai bine deschizîndu-se apoi iar, la comanda generalului : „Aer, aer" ; și încet se strînse iar, pe nesimțite aplecat și tras înainte de ochii care se întindeau să privească. În mijlocul cercului copilul ținînd strîns îmbrățișat cîinele plîngea și implora și țipa :

— Plecați Plecați Of Plecați Plecați PLECAȚI ! Of Flico Flico of Flico de ce nu s-au oprit de ce nu te-au ocolit of Flico of Flico lăsați-mă în pace of duceți-vă odată de aici...

Femeia îngenunchie lîngă el și începu să-i șteargă obrazul cu buretele ud. Cercul se mai strînse cu un pas, aplecîndu-se să privească, cu ochi închiși copilul își lăsase capul pe spate, și-l tot sucea și răsucea, plîngînd și suspinînd, scuipînd și înecîndu-se cu apă și cu sînge ; femeia îi urmărea cu buretele toate mișcările capului, iar cercul din spatele ei urmărea și el mișcările buretelui, apropiindu-se înfiorat și strîngîndu-se : copilul arunca pe spate capul și-l răsucea și-l scutura și plîngea apoi se lăsa moale și suspina și se zbătea apoi iar și scăpa din mîinile ei pentru a-și cufunda obrazul în ghemul însîngerat al cîinelui. Cercul scotea un vaiet pentru munca irosită, pentru obrazul spălat și mînjit din nou, pentru descoperirea care tot întîrzia. Doi sau trei bărbați din grup îngenunchează în spatele copilului ținîndu-l de cap ; ocupînd locurile lor rămase goale cercul se strînse și se apropie și mai mult, aplecîndu-se să privească și mai de aproape, cu buzele și chipurile gata pregătite pentru exclamația de groază pe care aveau s-o scoată la vederea rănilor

îngrozitoare. Pe șosea dincolo de cerc se opriseră apoi și alte mașini și cercul se tot îngroșa .

— Ce s-a întîmplat ? întrebară ridicate în vîrful picioarelor toate celelalte glasuri.

— Nu se știe, răspundeau laconice cele mai apropiate.

— Plecați ! Plecați ! urla copilul zbătîndu-se în mijlocul cercului. Dați-mi pace ! Blestemaților ! Plecați ! Flico !

Cei doi muncitori îngenuncheați îi țineau strîns capul, uitîndu-se atenți printre degetele lor să vadă dacă nu era cumva rănit ; femeia ducea ritmic buretele de la obraz la lighean, de la lighean la obraz. Ei suceau și răsuceau căpșorul care plîngea și se zbătea și striga „Plecați ! Plecați ! Blestemaților !“

— Nu pare să fie rănit, spuseră. Femeia își încetă mișcarea ei ritmică. Copilul își eliberă capul din mîinile care șovăiau și-l cufundă din nou plîngînd în ghemul de carne neînsuflețită al cîinelui. Mulțimea din cerc scoase un geamăt de milă și de înfiorare.

— Hai, băiete, ridică-te, te rog, se aplecă și rosti cineva bătîndu-l pe umăr.

Copilul nu dădea semne că aude sau vede ; stătea ghemuit cu cîinele strîns îmbrățișat pe genunchi cu obrazul cufundat în părul lui plin de sînge închegat (cu ochii căscați, cu dinții albi cu gingiile descoperite cu limba scoasă din botul de cîine sprijinit de obrazul lui și de brațul lui, la fel ca și altădată cînd în joacă îl luase de atîtea ori în brațe și-l strînsese la piept iar cîinele îi linsese urechea cu limba picurînd de salivă și nu de sînge) și suspina și gemea. Mulțimea din jur stătea și-l privea, șovăind :

— Să aruncăm puţină apă peste el, se auzi o propunere.

— Trebuie să-l facem să iasă din starea de şoc. Trebuie scuturat. O să-l apuce convulsiile.

Persoanele din cerc mai apropiate de copil se dădură puţin înapoi, împingîndu-i şi pe ceilalţi, cercul se lărgi, se auziră glasuri ; unul din muncitori se aplecă şi apucă cu amîndouă mîinile găleata şi aruncă o undă de apă asupra copilului cum ai stinge un foc ; înfiorîndu-se, copilul tresări, cercul tresări şi el, şi rînd pe rînd ca nişte balerine aliniate începură să-şi salte picioarele şi să se ferească de jetul rapid de apă. Ghemuit la pămînt cu capul pe genunchii ridicaţi cu cîinele în poală şi cu braţele strînse în jurul cîinelui copilul împroşca în jurul lui sînge şi apă, scuturîndu-se înfiorat cu răsuflarea tăiată şi contenindu-şi pentru o clipă plînsul ; grupul făcu apoi iar un pas înainte şi-l privi, aşteptînd vreo schimbare, muncitorul rămăsese încovoiat, cu găleata în mînă : copilul sughiţă pierzîndu-şi pentru o clipă răsuflarea, apoi fără să se mai răzvrătească fără să mai ia pe cineva în seamă continuă să plîngă.

— Iar, izbucni surescitat grupul.

— Trebuie să-i luăm cîinele.

Muncitorul mai aruncă din nou puţină apă asupra lui, apoi lăsă grăbit găleata, şi împreună cu încă alţi doi încercară să smulgă copilului cîinele.

Copilul se agăţă de cîine şi zbieră ridicînd spre ei un obraz înspăimîntător şi inuman, plin de sînge şi de ură. Ei îşi retraseră mîinile şi începură să-i vorbească iar cu glasuri scăzute, unduioase, mieroase, ca de preoţi, întinzînd mîinile într-o nouă încer-

care : şi din nou cu aceeaşi îndîrjire copilul strînse cîinele la piept şi zbieră la ei. Au încercat apoi să i-l smulgă cu forţa, copilul însă fu cuprins de un acces de furie şi de disperare atît de înfricoşător, şi agăţîndu-se de cîine urlă atît de tare, încît se ridicară cuprinşi de groază : la vederea chipului copilului şi la auzul sunetului înfundat de oase rupte din mădularele cîinelui care se frîngeau sub mîinile lor, s-au ridicat şi s-au desprins şi s-au împrăştiat pentru o clipă : tot n-ar fi reuşit să i-l smulgă în întregime tot i-ar mai fi rămas copilului o ciosvîrtă de carne pe care s-o ţină strîns îmbrăţişată, un cap pe care să-l venereze, cap al Sfîntului Ion sau al sărmanului Yorik, cap şi nu ţeastă, mai avînd încă buzele pentru sărutat : se uitau unii la alţii descumpăniţi, fără să mai ştie ce ar mai putea încerca.

— Important e să nu fie el rănit, îşi spuseră pînă la urmă, nedumeriţi.

— N-o fi rănit şi el, ci numai cîinele, mai adăugară.

— O să-i treacă, spuseră în cele din urmă. Ţi se rupe inima de mila lui, dar o să-i treacă. Noi însă cred că încurcăm circulaţia.

Se mai opriseră şi alte maşini şi alte persoane coborîseră din ele. De la casele din împrejurimi răspîndite pe cîmp au venit în fugă copiii, chemîndu-se cu strigăte monosilabice răguşite, şi în spatele lor oamenii mari, mai pe îndelete, dar nu mai puţin surescitaţi ; umplînd şoseaua. Din ambele sensuri claxonau maşini, nerăbdătoare, cerînd să li se facă loc să treacă şi îngrămădindu-se spre mijlocul şoselei. Din învălmăşeala aceea, cu o singură chinuită mişcare centrifugă între toate celelalte centripete

încet foarte încet o mașină prinse a se desprinde sunînd într-una din claxon ; și scoțînd capul pe fereastră conducătorul ei strigă spre doi copii din fața lui să se ferească, ocoli brusc o altă mașină care staționa și manevră cu grijă pentru a ocoli balta de sînge închegat ; mai strigă apoi o dată și înspre altcineva să se ferească din drumul ei ; și alte mașini claxonau, cerînd cale liberă ; una din ele porni și ea din loc, în direcție opusă în zgomot de portiere trîntite și de viteze schimbate ; cea din față profită de spațiul creat pentru a se strecura în sens invers în protestele claxoanelor și urletele șoferilor, așezîndu-se de-a curmezișul șoselei, pentru a ocoli băltoaca ; cu toate acestea conducătorul ei scoțînd o înjurătură nu putu evita ca roata din dreapta să nu intre în băltoacă și să-și înscrie amprenta ei proaspătă alături de cele uscate ale mașinii care produsese accidentul. Cei veniți în ajutorul copilului desprindeau din ghemul însîngerat cînd o mînă cînd un picior al copilului ; i le țineau strîns le ștergeau cu buretele și le studiau, apoi i le lăsau în voie, iar el le cufunda iar plîngînd în cheagul însîngerat al cîinelui. Muște mari veneau și se așezau în balta de sînge de pe șosea și pe sîngele pe care copilul îl ținea îmbrățișat. De jur împrejurul băltoacei, copiii priveau tăcuți și atenți făcîndu-și tot felul de semne și înmuind în sînge așchii de lemn ; cu vîrful unor bețișoare scormoneau în băltoacă împungeau cheagurile și le scoteau afară din ea, lăsînd pe asfalt dîre subțiate pe care se aplecau apoi să le studieze ; cu vîrful degetelor, atingeau sîngele și cheagurile și și le ștergeau apoi de asfalt pînă cînd adunau pe bu-

ricele degetelor doar o pulbere albă iar pe şosea lăsau în schimb o dîră negricioasă.

Epuizînd toate încercările şi acţiunile posibile cercul din jurul copilului devenise tăcut şi nemişcat, conştient că băieţelul nu păţise nimic, ci numai cîinele : „Plecaţi de-aici !" protesta fără încetare copilul ; şi de fapt, la urma urmelor, acesta era singurul lucru care se mai putea face ; cu toate acestea stăteau şi se uitau, fără să se mişte din loc. Copilul continua să plîngă sfîşietor, sub ochii lor ; la urma urmelor ar fi fost mult mai uşor dacă şi copilul ar fi fost rănit, sau numai copilul ; i s-ar fi putut stabili un diagnostic şi o îngrijire şi o soluţie precisă, braţ fracturat, picior fracturat, ghips şi injecţii, măcar asta. Cuprins de milă cercul stătea nemişcat în jurul copilului ; din vreme în vreme, cînd unul cînd altul se mai apleca şi-l mîngîia pe cap sau pe spate, şoptindu-i, *„Hai, scoală-te, acum, gata cu plînsul, resemnează-te. E mort, ce mai poţi face. Ai plîns destul, acum gata. Lasă-l în pace."* Copilul însă plîngea şi nu se resemna.

Un muncitor se desprinse brusc din grup şi spre dezamăgirea şi protestele copiilor de pe şosea începu cu o lopată luată din mîna unui ţăran să astupe cu prundiş şi cu pămînt băltoaca de sînge ; toţi cei adunaţi în cerc se întoarseră să urmărească cu privirea mormanul de prundiş şi pămînt cu sînge împrejur, care se aduna pe şosea, pînă cînd muncitorul reveni în cerc, apoi se întoarseră iar să privească la copil.

— Plecaţi, plîngea într-una copilul. Plecaţi de aici ! Ce vreţi ? Ce tot staţi şi vă uitaţi ? Ce vă pasă vouă ? Plecaţi ! Plecaţi ! *Of Flico Flico of Flico.*

— Nu mai plînge. Ce mai poţi face ? Resemnează-te, răspundeau ei. Copilul clătina din cap şi continua să plîngă.

Maşinile — încetinindu-şi mersul în apropierea grupului, începură să elibereze şoseaua. Într-o străfulgerare de piele neagră strălucitoare şi banderole albe, vuind şi claxonînd se apropiară de grup în zigzag printre maşinile care aglomerau şoseaua doi motociclişti de la poliţia rutieră, descălecară cu o arcuire largă a genunchilor de pe motocicletă şi-şi făcură loc cu brutalitate în cerc.

— La o parte. La o parte. Faceţi loc ! Ce s-a întîmplat ? şi împingînd oamenii îşi făcură loc prin mulţime. După ce aflară despre ce-i vorba se întoarseră spre mulţime ordonîndu-i să se împrăştie : fără a-i da pentru a o risipi alte explicaţii mai bune decît cele pe care le avusese şi pînă atunci, şi ea nu s-ar fi risipit, aşa doar la comanda lor, dacă n-ar fi fost uniformele lor de piele neagră şi banderolele lor albe. Dîndu-se încet înapoi şovăind nedumeriţi oamenii se risipiră în silă, nemulţumiţi, bombănind în sinea lor : *Noi am fost primii. Noi am venit mai întîi. Iar voi care veniţi la urmă faceţi acum pe grozavii.* Agenţii rămaseră singuri cu copilul, care orb şi surd la tot ce se petrecea în jur plîngea necontenit. Se aplecară asupra lui mîngîindu-l uşor :

— Destul, hai, scoală-te !

Apoi se aşezară lîngă el pe marginea înverzită a şanţului şi-l îmbiară mai întîi cu o caramea apoi cu două cu tot tubul de caramele cu o gumă de mestecat cu un pahar de apă cu o raită cu motocicleta cu o cască de motociclist cu ochelarii de motociclist „Tîmpiţilor“, rosti copilul, fără să se oprească

din plîns, ghemuit peste cîinele lui strîns îmbrățișat, — apoi cu o țigară, — „Tîmpit“, se miră unul din agenți uitîndu-se spre cel cu țigara, — și trecînd apoi la amenințări :

— Știi că te putem duce la închisoare, dacă o ții tot așa ?

— *Duceți-mă, nu-mi pasă, of, nu-mi pasă,* răspunse copilul.

Se priviră pe deasupra umerilor lui mici zguduiți de plîns : șiroind de lacrimi și scuturat de hohote copilul continua să plîngă deznădăjduit, fără să se teamă de nimic. Îl bătură pe spate cuprinși de milă, aplecați iar asupra lui.

— Hai, încetează. A murit, nu se mai poate face nimic. Poartă-te ca un bărbat, nu ca un țînc. Ai plîns destul, de-acum gata, hai, scoală, lasă-l în pace !

Copilul suspina și plîngea scuturînd din cap, iar polițiștii simțeau parcă la rîndul lor cum îi podidesc lacrimile.

— Hai, la ce bun ? Plînsul nu slujește la nimic. Hai și nu fi încăpățînat, fii bărbat, încetează cu plînsul.

— Plecați, răspundea copilul. Plecați. Lăsați-mă în pace.

— Spune-ne cum te cheamă, și apoi plecăm. Ei ? Unde-i mama ta ? încercau să-l descoasă. Copilul nu răspundea ; continuînd să plîngă, și să repete *Flico, Flico, Flico !* Pe șosea din vreme în vreme treceau țărani :

— Nu cunoaște nimeni pe copilul ăsta ? întrebau agenții. Apoi se întorceau iar și se ghemuiau și se

aplecau deasupra copilului, mîngîindu-i și cuprinzîndu-i umerii :

— De unde ești ? De ce nu vrei să ne spui ? Hai, sus, reîncepeau iar, fii băiat curajos. Scoală-te și lasă-l în pace.

Încercară să-l despartă de cîine cu blîndețe, cu răbdare : copilul însă îl strîngea cu și mai multă putere cu și mai mare disperare, zbierînd și plîngînd din ce în ce mai sfîșietor. Cei doi agenți se uitau unul la celălalt, și nu mai știau ce să-i facă.

— Să telefonăm de la cantonier după o ambulanță, sugeră unul dintre ei. Nu există altă soluție, cred.

Se ridicară apoi în picioare și rămaseră o clipă nemișcați privind copilul ghemuit cocoșat diform.

Copilul ghemuit strîngea cu disperare cîinele și plîngea și-l săruta și-l chema pe nume și plîngea : treptat sîngele din balta de pe șosea începu să se usuce, și să se întărească printre bulgărașii de pămînt cu care fusese acoperit, cîini și pisici care treceau începură să se adune, să-l miroasă și să înșface fărîmele mici și diforme, amestecate cu pămînt : începuse să se usuce și să se întărească și pe trupul micuț al copilului, pe picioarele și pe obrazul și pe mîinile și pe brațele lui și în brațele lui ; trupul cîinelui se răcea și el, și mădularele lui frînte se întăreau înțepenind, în forma aceea întortocheată și diformă.

— *Unde locuiești ? Cum te cheamă ? Hai, sus, nu mai face așa. Unde-i mama ta ?* îl tot îndemnau și-i șopteau agenții aplecați asupra lui. Culcîndu-și obrăjorul pe capul mort al cîinelui, copilul îl mîngîia și suspina și plîngea fără să se oprească.

— Da, să telefonăm după o ambulanță, se hotărîră ei : Cine altcineva ar putea să-l despartă de cîine decît doctorul ?

Unul dintre agenți se urcă pe motocicletă ; motorul se auzi vuind și se îndepărtă. Celălalt rămase tăcut în picioare, lîngă copil.

Mașinile treceau fără să mai oprească și fără să mai încetinească ; conducătorii lor aruncau doar o ocheadă observînd din zborul mașinii motocicleta neagră și lucitoare și agentul în picioare lîngă ea, în haina lui de piele, cu cizmele lui țepene, cu casca lui rotundă turtită ; și în fața lui, pe iarba șanțului, o mogîldeață stranie, cocoșată și murdară. Copilul continua să plîngă și să mîngîie cîinele, deznădăjduit și scuturat de suspine ; agentul îl privea pentru o clipă și pornea apoi să se plimbe încurcat de colo colo, cînd înainte, cînd înapoi. Apoi se oprea iar, se apleca și o lua de la început : „Hai". I se părea de necrezut ca după atîta plîns să mai poată avea atîtea lacrimi :

— Hai, liniștește-te, acum, gata, gata.

Celălalt agent se întoarse ; înscriind un semicerc rapid pe șoseaua înclinată, cu un picior tîrîș pe asfalt veni și se alătură de cealaltă motocicletă. Cu un semn din cap își liniști camaradul :

— S-a făcut, adăugă. Apoi arătînd cu bărbia spre copil, întrebă în șoaptă : Ceva nou ?

— Nimic, răspunse celălalt.

Și-au rămas amîndoi în picioare, cu ochii ațintiți la copilul ghemuit la picioarele lor, au pus apoi fiecare cîte un genunchi la pămînt și s-au aplecat asupra lui, cu o mînă întinsă spre el și au început să-i vorbească mîngîindu-i buclele, cuprinși de milă.

— Ei, hai, nu trebuie să faci asta. Nu slujeşte la nimic.

— Lăsaţi-mă în pace, urla copilul. Lăsaţi-mă în pace, plecaţi de aici !

S-au aşezat alături de el, unul de-o parte şi altul de cealaltă, pentru a se face iar mici şi a încerca să se apropie de nivelul lui, cuprinzîndu-i umerii şi vorbindu-i aproape de obraz.

— Hai, scoală, noi te înţelegem. Însă la ce bun să faci asta ? Aşa a fost să fie ; trebuie să te resemnezi ; nu mai ai altceva de făcut. Plînsul nu slujeşte la nimic, consolează-te, ce mai poţi face ? Atîtor oameni le mor atîtea fiinţe dragi, şi se resemnează, — tu de ce nu ?

— Lăsaţi-mă în pace, protesta copilul plîngînd. Lăsaţi-mă în pace, ce-aveţi cu mine ? De ce nu vă duceţi la treburile voastre ?

— Fiindcă vrem să te-ajutăm, răspundeau ei răbdători.

— Nu vrei să te ajutăm ? Nu vrei să facem ceva pentru tine ?

— NU, urlă copilul. Cu obrazul cufundat în părul înăsprit şi zburlit al cîinelui suspina fără încetare. Plecaţi. Of Flico Flico of Flico.

Cuprinşi de milă agenţii se aplecau iar spre dînsul mîngîindu-i umerii încovoiaţi :

— Hai, scoală-te, nu mai face asta. De ce eşti rău şi nu vrei să asculţi ? Desigur, a fost cîinele tău : l-ai iubit : dar acum, la ce bun să plîngi atîta ? Încearcă să judeci. Încearcă să te resemnezi : nu mai e nimic de făcut. Resemnează-te, şi nu te mai gîndi la asta. Spune-ne cum te cheamă ? Ei ? Nu vrei să ne spui ?

Așteptau răbdători răspunsul. Copilul ținea strîns la piept cîinele și-și cufunda obrazul în el, și nu răspundea.

— Hai, fii cuminte, o luau ei iar de la început. Hai, scoală-te. Lasă-l în pace. Vrei ?

— Nu ! striga copilul. Plecați ! Agenții schimbară între ei o privire exasperată, apoi se aplecară iar spre copil și-l bătură pe spate : „Hai, hai, scoală-te".

O mașină se opri în fața lor. Un chip palid de femeie cu părul lins se aplecă prin fereastră.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă ea.

Așezați lîngă copilul ghemuit cu cîinele pe genunchi și în brațele lui agenții ridicară capetele.

— Un automobil i-a omorît cîinele, răspunseră ei. Femeia deschise portiera și coborî din mașină apropiindu-se cu pas rigid. Agenții se aplecară iar asupra copilului, cuprinzîndu-i umerii cu brațele lor și îndemnîndu-l :

— Hai, sus ! șoptindu-i. Vrei ?

— Dumneavoastră ce faceți ? întrebă femeia stînd dreaptă în fața lor și lăsînd vorbele sale să cadă ostile asupra lor, de la înălțime.

Cei doi agenți ridicară nedumeriți capetele și se uitară la dînsa. „Of Sfinte Iosife, azi toate cad pe capul nostru" ; femeia continua să-i fixeze, rigidă, dominîndu-i de la înălțime ; așa cum erau așezați și ghemuiți li se părea neînchipuit de înaltă și de întunecată cu veșmintele ei negre.

— Cum ce facem ? Ce putem face ? protestă unul dintre cei doi.

— Şi dumneavoastră îl îndemnaţi să se consoleze ? îi mustră femeia.

— Desigur. Ce altceva... ?

— Nu, spuse femeia îngenunchind deodată în faţa copilului şi aplecîndu-se spre dînsul. Nu-l consolaţi.

Întinde apoi mîinile şi apucă cu blîndeţe obrazul copilului pe care-l răsuceşte forţîndu-l s-o privească şi să fie privit, obrazul murdar, umflat de lacrimi şi de sînge ; care suspina, înfundat, care se înfiora şi plîngea.

— Nu te consola, copile. Eşti norocos.

Agenţii se uitară la ea uluiţi.

Copilul o privea nemişcat cu ochii lui umflaţi şi roşii şi plini de lacrimi, care nu vedeau decît umbre întunecate şi cîini morţi, suspinînd încet şi străbătut de fiori ; suspinele erau ca nişte pietre ascuţite cu care-l lovea cineva, iar el la fiecare piatră se înfiora, se ghemuia, nemişcat şi deznădăjduit, fără să scoată nici o vorbă.

— Eşti norocos ; nu te consola, îi spuse femeia privindu-l ţintă cu ochii ei mari. Să nu uiţi niciodată. Să nu te consolezi niciodată. Niciodată. Toată viaţa ta întreagă să nu te consolezi. Să urăşti. Dacă ai văzut culoarea maşinii urăşte toată viaţa culoarea aceea. Dacă ai văzut ce formă avea urăşte toată viaţa ta forma aceea. Toată viaţa ta să urăşti automobilele toate automobilele urăşte pe cei care merg în ele pe toţi. Urăşte şi iar urăşte şi blestemă. Nu uita niciodată. Nu te consola niciodată. Tre-

zeşte-te în fiecare dimineaţă şi adu-ţi aminte că ţi-au ucis cîinele tău şi urăşte şi urăşte şi blestemă din toate puterile tale. Blestemă blestemă mereu. Pe cel care ţi-a omorît cîinele şi pe copiii lui şi pe fraţii lui şi mamele lui şi taţii lui soţiile lui şi mîinile lui şi limba lui şi ochii lui. Să nu uiţi niciodată. Să nu te consolezi niciodată. Toată viaţa ta întreagă să te uiţi la cei aflaţi în automobile şi să simţi cum te cuprinde furia şi urletele şi blestemele, urăşte urăşte urăşte şi blestemă. Tu eşti norocos, tu o poţi face.

Cei doi agenţi înspăimîntaţi nu-şi mai puteau lua ochii de la ea.

— Ei ! ziseră.

Copilul o privea şi el, suspinînd din cînd în cînd, cu obrazul răvăşit de durere.

— Plecaţi, o îndemnară agenţii sculîndu-se de jos.

Femeia rămăsese aplecată spre copil, ţinîndu-l gingaş cu mîna de sub bărbie. Nu-i auzi.

— Eu însă, şopti ea copilului. Pe cine pot să blestem, eu. Eu, eu, eu, pe cine să blestem, eu. Boala, of Doamne, sau ce. Împotriva cui pot să mă înfurii şi să mă răzvrătesc. Strigă, copile. Strigă. Nu te opri niciodată. Nu uita niciodată. Nu te consola niciodată. Înfurie-te şi înfurie-te şi înfurie-te şi blestemă. Tu care poţi. Tu fericitule care o poţi face. Blesteamă şi blesteamă şi blesteamă. Nu asculta pe nimeni. Nu te consola niciodată. Niciodată. Niciodată. Niciodată.

Apoi femeia se ridică dreaptă. Descumpăniţi şi şovăind agenţii stăteau cu ochii aţintiţi la ea. Co-

pilul ridicase obrazul umflat şi orb şi o privea şi lacrimile îi izvorau, durîndu-l, din ochi şi suspinele de pe buze, tot trupşorul lui era străbătut de spasme, şi o expresie de durere îi înfiora obrazul. Femeia se întoarse rigidă şi se îndreptă spre maşină se urcă şi plecă în vuiet de motor. Maşina ţîşni din loc trecînd din viteza întîia într-a doua apoi într-a treia pierzîndu-se din vedere, în scrîşnetul cauciucurilor la curbe. Fără glas copilul continua să suspine.

— Hai, scoală, reluară mecanic agenţii.

SENTINȚA

Cu eșarfele lor roșii la gît fluturînd din camionetele descoperite porniseră în urmărirea unei coloane fasciste fantomă orbecăind adesea, la voia întîmplării, descoperindu-i uneori urmele și pierzîndu-le apoi, și regăsindu-le iar, și iar pierzîndu-le : într-o cutreierare frenetică, într-o succesiune de salturi spasmodice în toate direcțiile, pe măsură ce se apropiau de granițe nemaiputîndu-și modifica propria direcție și distanța, asemeni peștilor prinși în cîrlig care urmează firul undiței pescarului. Camionetele săltau înspăimîntător pornite într-o cursă nebună pe drumurile desfundate de țară. Chipuri mirate se ridicau din lanuri sau apăreau pe tăpșanele verzi de la marginea drumului :

— Au trecut pe-aici ? strigau ei abia încetinind, dar fețele celor de jos rămîneau inexpresive și fără să dea vreun semn de înțelegere.

— AU TRECUT PE-AICI ? strigau mai tare, îndepărtîndu-se : fețele continuau să-i privească fără să înțeleagă :

— Duceți-vă dracului ! urlau după ce trecuseră deja pentru a se face auziți în timp ce fețele ră-

mîneau mirate nedumerite pete albe care priveau din ce în ce mai din depărtare.

La curbe se aruncau cu toții într-o parte, aplecîndu-se în afară : ca alergătorii de curse de motociclete cu ataș, pentru a nu încetini mersul mașinii nici cu o secundă nici cu un metru măcar.

— Au trecut pe aici ? O coloană fascistă ? O coloană ? strigau spre chipurile împrăștiate pe cîmp, care se ridicau și se uitau din depărtare cu mîna streașină la ochi și se răsuceau apoi încet, pentru a-i privi cum treceau. Schimbau ruta întorcîndu-se cu toată viteza înapoi. În vuietul și zguduiturile mașinii pe drum consultau semnele minuscule ale hărților topografice, înjurînd pe înfundate ca nu cumva să-și reteze limba între dinți în hurducăturile mașinii. De fapt hărțile de-atîta hurducătură deveniseră doar niște foi indescifrabile, le consultau mai mult din memorie. Cutreieraseră peste tot și parcă totuși pe nicăieri.

— Au trecut pe-aici ?

— Au trecut pe-aici ?

— Pe unde dracu or fi trecut ?

Șoferul conducea cu ochii larg deschiși ațintiți la gropile de pe drum, cu mîinile încleștate cu toată puterea pe volanul care sălta și se rotea necontenit, cîrmaci cuprins de nebunie. Din cînd în cînd lansa cîte un îndemn, atenție, pietre, atenție curbă. La auzul glasului lui toți ridicau capetele și priveau drumul ținîndu-se cu mîinile de scaune pentru a nu fi azvîrliți cît colo cînd mașina nimerea în vreo hîrtoapă îngrămădindu-se toți într-o parte și bălăbănindu-se afară din mașină cînd se ivea vreo curbă.

Apărură deodată în drumul lor şi-i siliră să oprească la 7 km de graniţă cînd cu toţi nervii încordaţi la maximum cei urmăriţi erau cuprinşi de speranţă vociferau fiind siguri că salvaţi. Săriră din camioane şi opriră maşinile şi le încercuiră cu puştile întinse.

Maşinile păreau nişte pălării de scamatori ; eşarfe şi batiste colorate şi trupuri de bărbaţi şi chipuri cu bărbi lungi şi ochii roşii duşi în fundul capului ieşiră din ele, unele după altele, într-o revărsare neverosimilă : o gloată informă care se desfăşura şi se răspîndea pe şosea, ca nişte trupuri moarte într-o Judecată de Apoi care îşi recăpătau dimensiunea, reînviind din zdrenţe înghesuite în cutii automobile se alungeau şi se desfăşurau redobîndind înfăţişare omenească : partizanii se îngrămădeau şi se agitau în jurul revărsării gloatei prizoniere şi priveau, neîncrezători şi fericiţi cum se uită copiii la o ninsoare. Încordarea furibundă şi îndîrjită a zilelor de urmărire se dezlănţui într-un entuziasm nebun. Rîdeau şi se îmbrăţişau şi se băteau pe umeri şi se înghionteau unii pe alţii în bucuria lor ; comandantul trecea printre dînşii felicitîndu-i şi vociferînd, dînd ordine, îmbrăţişîndu-i şi bătîndu-i pe umeri cuprins de aceeaşi frenezie şi de aceeaşi exaltare. Masa informă şi buimăcită sub ameninţarea armelor începu să se rînduiască într-o coloană trudită şi umilită, dar ei alergau de colo-colo de-a lungul şirurilor luînd-o în stăpînire : recunoscînd dintr-o dată în învălmăşeală personalităţi importante şi chemîndu-i pe nume să iasă din rînd ; strigîndu-le cu glas tare numele şi repetîndu-l mereu din toate părţile cu izbucniri

de bucurie : se adunau din toate părţile pentru a-i smulge cu forţa dintre ceilalţi şi pentru a-i duce cu mîinile lor nesăţioase într-un grup separat, apoi iar se întorceau la coloana nemişcată, umblînd de colo colo fără astîmpăr de la grupul mare la grupul cel mai mic care creştea văzînd cu ochii, într-un du-te-vino de păsări lacome şi gureşe cu crenguţe şi paie în cioc zburînd spre cuibul pornit să se înjghebe : de la grupul nou, care creştea înapoi la coloana informă din care-l înjghebau, apoi iar de-a lungul coloanei umblînd în sus şi în jos, privind şi căutînd să descopere noi trupuri noi surprize noi comori, scoţînd exclamaţii felurite, cu glasuri răsunătoare, chemîndu-i pe nume din coloană şi întîmpinîndu-i cu braţele deschise pentru a-i duce printre ceilalţi aleşi, numărîndu-i şi iar numărîndu-i de fiecare dată, şi de fiecare dată ieşindu-le cu unul sau doi în plus, încurcîndu-se unii pe alţii şi învălmăşindu-se, şi luînd-o iar de la început cu numărătoare, *Opt, nouă, şapte... opt, zece, unsprezece, doisprezece* ; se întorceau apoi iar la coloana în aşteptare şi smulgeau eşarfe şi pălării privind intens pe fiecare şi de aici iar înapoi la cei recunoscuţi renumărîndu-i din nou încurcîndu-se unii pe alţii şi rîzînd înfierbîntaţi, revenind apoi iar la zăcămîntul neprelucrat încremenit în aşteptare şi extrăgînd din el noi diamante, cu strigăte de izbîndă, şi chemări răsunătoare la auzul cărora alergau cu toţii, oprindu-se pentru a vedea şi admira descoperirile celorlalţi, strigînd nume, şi ajutînd la gruparea celor descoperiţi revenind iar la căutările lor, din nou oprindu-se pentru a se întoarce să-i privească pe cei recunoscuţi,

neîncrezători, şi fericiţi, — „Cincisprezece şi şaisprezece ! Cincisprezece şi şaisprezece ! Cine se aştepta să vă găsească pe toţi împreună !“ şi să strige cu glasuri înecate de entuziasm şi de hohote de rîs. *Vă caută în toată Italia şi ca nişte nebuni v-am căutat şi noi, şi cînd colo iată-vă aici* — sau alergînd doar de colo colo prin faţa lor şi exclamînd „Prinşi ! Prinşi ! Prinşi ! La o aruncătură de băţ de graniţă ! La un pas ! Prinşi ! Prinşi ! La distanţă de cinci minute ! Ha, ha ! Prinşi !“

Aleşii stăteau cu capetele plecate. Aveau bărbi lungi şi ochii duşi în fundul capului, roşii, mîinile le tremurau de spaimă şi de mînie şi de neputinţă şi de durere, şi de nopţile nedormite petrecute în spaimă, în nelinişte, în fugă. (Prinşi. La o aruncătură de băţ de graniţă. La un pas. Prinşi. Dintr-o greşeală de calcul de cinci minute. Prinşi. Prinşi.)

— Să-i înştiinţăm şi pe ceilalţi ! Să tragem în aer ! Ura !

Comandantul trage în aer, vociferînd, partizanii trag şi ei în aer urlînd, rotocoale mari de fum încep să se răspîndească deasupra capetelor lor. „Trageţi în aer ! Ura !“ urlă comandantul şi trage „Ura !“ strigă partizanii şi trag, în ţăcănitul ritmic al închizătoarelor. „Ura !“ O sticlă de vin îşi face de undeva apariţia, aclamată de glasuri dreaptă înălţată deasupra capetelor printre ţevile negre ale automatelor săltînd şi plutind într-un singur picior în unicul ei picior rotund începe să se plimbe pe deasupra capetelor lor ; trece mai întîi vertical, de la unul la celălalt în salturi mici pînă la comandant ; apoi orizontal, iar vinul curge plescăind pe obraji şi în

guri, și sticla se întoarce înapoi pe același drum se îndepărtează în cercuri din ce în ce mai largi, în timp ce fiecare pe rînd cu gura larg deschisă toarnă pe gît vinul fără să miște buzele, iar lichidul gîlgîie și spumegă direct în gît.

Captivii își priveau tăcuți încălțările pe care învălmășeala partizanilor din jurul lor le umpluseră de praf.

— Un toast ! strigă comandantul. Un toast pentru Excelențele-Lor, care ne-au onorat cu prezența lor ! Un toast, Ura !

Partizanii rîd și strigă să trăiască, sticla ușoară își reia mersul ei săltat și vertical pe deasupra capetelor lor, revenind la comandant.

— În cinstea excelențelor-lor ilustrissime ! strigă cu toții în hohote de rîs zgomotoase trecîndu-și mai departe sticla și săltînd-o, „Ura !“

— În sănătatea lor ! strigă camandantul. Viață lungă și multă sănătate ! agitînd sticla și rîzînd spre prizonieri răstoarnă apoi capul pe spate și bea.

Prizonierii cu capetele plecate își priveau încălțările, și nu scoteau nici o vorbă. „Viață lungă și multă sănătate !“ strigă și rîd în jurul lor partizanii, și sticla se rotește pe deasupra lor ; și-o aruncă ușor unii de la alții, își varsă vinul pe gît, apoi o aruncă iar mai departe ; cerînd-o unul de la altul, cu strigăte de jucători de rugby, pasîndu-și-o unii altora cu mișcări ondulate și în cercuri largi ca la rugby : ultimul dintre ei o aruncă hăt departe, iar sticla golită înscriind un cerc larg se sparge scrîșnind în învelișul ei de papură. „Viață lungă și

multă sănătate. Ura !" Comandantul se plimbă prin fața grupului celor aleși, surescitat gîfîind, rîzînd.

Prizonierii cu capetele plecate fără să scoată nici o vorbă își privesc încălțările.

El se apropie aplecîndu-se să le poată vedea chipurile, se uită la ei de jos în sus rîzînd și plimbîndu-se mereu înainte și înapoi prin fața lor ;

— Ce părere aveți de primirea aceasta, Excelențe ? Ați mai văzut, cînd erați în guvern, atîta entuziasm la mulțimea care vă înconjura ! Spuneți, vi s-a mai întîmplat ? A trebuit să izbucnească războiul, și guvernul vostru să cadă, pentru a putea cunoaște acest entuziasm. Dar merită, nu-i așa ? Merită, nu-i așa ?

Își îndreaptă trupul și izbucnește în rîs, partizanii adunați în jurul lui rîd și ei.

— Trageți în aer ! le strigă comandantul. Trageți focuri de artificii ! Trageți ! Ura ! Apoi întorcîndu-se spre grupul celor șaisprezece inși cu frunțile plecate și în vreme ce toți ceilalți prizonieri stăteau tot cu capetele plecate ceva mai departe, iar automatele trăgeau, și fumul se risipea lin în aer pe deasupra capetelor lor strigă rîzînd : Viață lungă pentru Excelențele-Voastre ! Trageți ! și izbucnește iar în rîs.

Se plimbă prin fața lor cînd în sus cînd în jos, înainte, înapoi, fără astîmpăr, numărîndu-i de fiecare dată în gînd, găsind uneori din pricina entuziasmului cîțiva în plus, alteori cîțiva în minus, apoi tresărind și întunecîndu-se deodată la obraz, se întoarce și-i numără iar în grabă, apoi înseninat și rîzînd reîncepe iar să-i apostrofeze :

— De ce atît de tăcuţi, Excelenţelor ? De ce atît de amărîţi în mijlocul unei veselii atît de mari ? Curaj, Excelenţelor, întîlnirea aceasta e o întîlnire între prieteni vechi, care vă căutau de multe zile sperînd cu nerăbdare să vă întîlnească ; haideţi, Excelenţelor, zîmbiţi-ne frumos. Toată alergătura noastră merită un zîmbet frumos.

Cu capetele plecate umiliţi şi sfîrşiţi prizonierii nu vorbesc nu se mişcă nu zîmbesc.

Comandantul rîde, le întoarce spatele, şi se îndreaptă spre restul coloanei de prizonieri.

Se opreşte, amintindu-şi parcă de ceva şi se răsuceşte pe loc, şi se întoarce spre dînşii.

— V-am spus să zîmbiţi, rosteşte cu glas scăzut, cu amabilitate, zîmbiţi.

Prizonierii îl aud dar nu se clintesc, partizanii cei mai apropiaţi întorc capetele şi fără să se izoleze de zarva şi mişcarea lor şi-a tuturor celorlalţi continuînd să vorbească şi să rîdă de-a valma cu ceilalţi privesc şi ascultă.

— Zîmbiţi, repetă invitîndu-i, amabil.

Prizonierii ridică puţin ochii nedumeriţi şi bănuitori. Unul dintre partizani ascultînd încetează să mai vorbească, fără să-şi dea seama, la jumătatea unei fraze, cu mîna suspendată în văzduh :

— Zîmbiţi ! le comandă apoi scoţînd un urlet.

Zarva de la spatele lui încetează ca prin farmec. Partizanii întorc capetele şi automat se apropie cu un pas, ţevile puştilor mişcîndu-se o dată cu dînşii se rotesc şi ele în cercuri largi şi se îndreaptă spre prizonieri.

Şaisprezece zîmbete deznădăjduite pe chipuri ostenite şi prăfuite.

Comandantul izbucneşte în rîs. Cu arătătorul îndreptat spre chipurile care se căznesc să zîmbească strîmb, rîde nestăpînit : se sprijină cu un cot ca de braţul unui fotoliu de ţeava dreaptă orizontală a puştii petrecută pe după umăr şi îşi răstoarnă capul pe spate şi cu cealaltă mînă întinsă arată spre zîmbetele prizonierilor, şi rîde : în hohote mari de rîs nestăpînite bătîndu-se pe burtă şi aplecîndu-se înainte aruncîndu-se apoi iar înapoi pierzîndu-şi echilibrul şi clătinîndu-se cu paşi nesiguri pentru a nu cădea : îndreaptă arătătorul spre prizonieri şi rîde şi rîde : îi priveşte, şi tot privindu-i îşi înteţeşte rîsul, în vreme ce ei nemişcaţi cu buzele întredeschise urîţi monstruoşi zîmbesc : suspendat parcă de mîna şi degetul acela îndreptat spre ei sprijinit cu cotul de ţeava puştii din spatele lui îşi răstoarnă pe spate tot trupul şi capul şi rîde neruşinat, sughiţînd printre hohote îşi trage şuierînd răsuflarea şi rîde apoi iar şi iar dezlănţuit nestăpînit. În spatele lui oamenii săi privindu-l şi privind şi pe prizonierii care zîmbeau amar treptat treptat încep şi ei să rîdă cu izbucniri răzleţe din ce în ce mai sporite şi mai apropiate luîndu-se unii după alţii şi privind la cei şaisprezece prizonieri care zîmbesc, izbucnesc cu toţii într-un rîs nestăpînit. În faţa lor comandantul se mai opreşte din cînd în cînd gîfîind şi se uită la zîmbetul încremenit fix şi strîmb de pe cele şaisprezece chipuri apoi apucat dintr-o dată de o veselie nebună se porneşte iar pe rîs : clătinîndu-se cînd înainte cînd înapoi, răsturnîndu-şi capul şi tot

trupul pe spate, pierzîndu-şi echilibrul rotindu-se şi regăsindu-şi-l iar, rîde dezlănţuit cu neruşinare : fără să se mai poată opri porniţi oamenii din jurul lui cu armele întinse spre prizonieri rîd bătîndu-se unii pe alţii cu palmele pe spate : lovindu-şi cu palma coapsa comandantul se apleacă mereu înainte şi înapoi rostogolindu-se spre spate şi răsucindu-se fără pic de astîmpăr şi rîde într-una, apoi brusc violenţa mişcărilor şi a rîsului îl dezechilibrează şi-l aruncă la pămînt : cade, sprijinindu-se într-un genunchi şi într-o mînă continuînd să rîdă frenetic : se răsuceşte apoi sprinten şi înainte de a ajunge la pămînt cu întreg trupul, şi se aşază în praful drumului. Nu conteneşte însă să rîdă în hohote nestăpînite dezlănţuit. Aşa cum stă la pămînt întinde degetul spre obrazurile contorsionate într-o grimasă de zîmbet strîmb şi dezgustat, şi cu toată gura cu tot trupul rîde, bătînd din picioare în praful drumului cu capul răsturnat pe spate, într-o dezlănţuire paroxistică nebună de rîs : pierzîndu-şi din nou echilibrul se răstoarnă cu tot trupul într-o parte şi sprijinindu-se slab într-o mînă fără să se poată ridica cu bale la gură cu lacrimi pe obraz rîde cu neruşinare, în vreme ce praful de pe drum i se aşază pe obraz brăzdîndu-i-l cu negru intrîndu-i în ochi şi intrîndu-i în gură, el însă fără să se mai poată opri rîde dezlănţuit frenetic isteric ca un smintit rîde într-una ; în spatele lui ceilalţi partizani cu armele întinse îl privesc, şi încet unul cîte unul îşi înăbuşă rîsetele, îşi închid gurile şi tac.

De la cotitura drumului apare un camion mic venind în mare viteză tixit cu partizani. Grupul

peste care se așternuse tăcerea se scutură, și încep iar cu toții să scoată urlete și strigăte, agitînd brațele, automatele și caschetele. Prinși ! Prinși ! Prinși !

Fără a încetini mașina se năpustește asupra grupului care de abia are timp să se tragă puțin la o parte pentru a-i face loc : frînează brusc sprijinindu-se în bot și ridicîndu-se pe roțile din spate și ca niște cavaleri care descalecă, bărbații se aruncă din camion bufnind la pămînt. Se îmbrățișează, își aruncă beretele în aer, trag focuri de armă, umblă de colo colo să se uite la prizonieri, fluieră, se strigă pe nume, se bat pe coapse, neîncrezători și mirați și surescitați, urlă și aclamă. Aleargă să strîngă în brațe și să bată pe umeri pe comandant, care își șterge obrazul cu mîneca hainei și cu dosul mîinii tremurînde și se uită în jurul lui ca buimăcit și continuînd să mai scoată din cînd în cînd cîte un sughiț scurt și cîte un hohot de rîs. Se adună în jurul lui, îl smulg unul de la celălalt, îi strîng mîna, îl poartă în triumf pe umerii lor.

În vreme ce comandantul partizanilor e îmbrățișat și ridicat de la pămînt și tîrît de colo colo de către oamenii lui și nu se mai uită la dînșii, cei șaisprezece oameni înșirați la rînd, încetează să mai zîmbească.

S-au oprit să înnopteze la o fermă. Un șopron lung din bîrne de lemn înnegrite năpădite de pînze cenușii de păianjeni a fost golit de atelaje și hamuri și de un catîr îndărătnic și speriat ; rotocoalele deformate ale luminilor lanternelor se plimbau de colo colo încrucișîndu-se, pe pereți și pe plafonul șopro-

nului : gîndaci negri și șobolani imenși începură să alerge buimăciți, cu mare tehnică de jucători de fotbal partizanii începură să-i urmărească și să-i arunce, cu lovituri scurte de picior, unii de la alții și să-i zdrobească ; sau să scoată strigăte de dezamăgire ori de cîte ori le scăpa de sub picioare cîte unul. Într-un ungher mai ferit cu bîrnele mai înnegrite au aprins un foc : rînd pe rînd de-a lungul peretelui pînzele de păianjen se chirceau și ardeau, cu o lumină blîndă trecînd direct de la starea lor de pînză de păianjen la cea de funingine, care începu să plutească apoi și să se înalțe în aer. Răsfrîngerea luminii focului începu să plutească prin șopron, iar fumul se plimbă și el nehotărît un timp pînă își descoperi drum printr-o spărtură prelungă a peretelui. Aduseră scaune, apoi o lampă, a cărei lumină înscria o pată albă orbitoare și stingheră pe podea în timp ce oamenii umblau de colo-colo prin șopron urmăriți de umbrele lor imense gigantice de pe pereți și de pe plafon. Prizonierii fură îmbrînciți în grabă din mașini în încăpere cum ai îmbrînci o turmă ; intrară și se îngrămădiră dezorientați ca un fluviu ajuns dintr-o dată la locul în care se aruncă în mare, loc în care pentru o clipă se oprește și își adună speriat apele. Cu comenzi scurte și răstite, sacadate, partizanii îi împingeau îi înșirau și îi adunau într-un singur șir. Comandantul se apropie și începu să le cerceteze chipurile și documentele, apoi pe cele ale sale, albe întinse pe-un porthart în fața lui, și luminate de cercul mișcător al unei lanterne. Doi partizani asemeni celor doi corbi ai înțelepciunii lui Wotan îl străjuiau de-o parte și de cealaltă ;

plimbînd talerul rotund jucăuş şi orbitor al luminii lanternei printre mogîldeţele întunecate ale trupurilor prizonierilor iar de la ele suind iar şi coborînd ; apărînd şi dispărînd, de la obrazul celui cercetat, ca nişte pete albe de var pe obrazul unor actriţe răscoapte, spre documente, de la documente lumina albă crudă se întorcea apoi iar spre obrazul cercetat, apoi se auzea un schimb de şoapte, o însemnare scurtă, şi apărea iar un chip nou, şi alte documente. Uneori se auzea cîte un protest, o răzvrătire, un sfat rapid, o aplecare a tuturor trupurilor şi a luminilor asupra unuia singur, o învălmăşeală neagră violentă multiplicată de umbrele braţelor şi pumnilor şi picioarelor, şi glasuri înăbuşite, şi gemete, şi răbufniri surde de trupuri bătute, şi de zvîrcoliri, şi străfulgerare albă de lanterne şi fulgerări nebune şi pete şi dîre şi forme proiectate luptîndu-se. Comandantul se trăgea la o parte şi privea în timp ce corbii lui ajutători se luptau, — apoi cînd totul sfîrşea, el adăuga încă un nume nou şi un număr nou pe lista celor şaisprezece şi trecea mai departe : cercetînd şi alegînd şi separînd oamenii de oameni cu aceeaşi hotărîtă ştiinţă ca a lui Dumnezeu, în ziua Judecăţii de Apoi. Şi în sfîrşit cu un gest larg al mîinii aruncă în întunericul nopţii pe cei respinşi, pentru ca oamenii lui să-i scoată din şopron şi să alcătuiască un convoi separat : păstrîndu-i cu el doar pe cei aleşi, în vreme ce respinşii abia putîndu-şi ascunde bucuria de a fi fost respinşi şi alungaţi se îngrămădeau, tîrîndu-şi picioarele spre uşă împingîndu-se să iasă cît mai repede :

— Ei tu, rosti comandantul.

— Eu ? răspunse unul, întorcîndu-se cu toții însă la auzul glasului lui Dumnezeu : a mai ales la întîmplare încă unul și l-a alăturat celor rămași, apoi cu un gest i-a alungat iar pe ceilalți, care înspăimîntați în grabă neliniștiți se luptau să iasă pe ușă, spre întunericul salvator și clănțănitul de dinți.

Țăranul le aduse de mîncare. În șopron atrași de lumină și de mirosul de mîncare partizanii întunecați și neclintiți pînă atunci ca niște pietre se ridicară și se apropiară de foc, asemeni unor somoni în migrare ; sporovăind își puseră armele care pe podea care pe lîngă pereți întinzînd mîinile să-și ia mîncarea ; și în picioare rezemîndu-și spinările de pereți sau pe jumătate tolăniți pe scaunele înclinate pe spate necontenindu-și sporovăitul începură să mănînce, fără să se sinchisească de prizonierii care-i priveau.

Comandantul mănîncă și el printre oamenii săi, dar parcă totuși aiurea, cu farfuria pe genunchi ; absorbit și solitar cu ochii ațintiți spre prizonieri. Țăranul se apropie și-l întrebă ceva la ureche, privind la rîndul lui spre prizonieri ; el însă nu se mișcă și nu-i răspunse, țăranul așteptă răbdător un răstimp aplecat spre el, apoi îi vorbi iar în șoaptă ; dar comandantul nu răspunse și nu se mișcă. Țăranul așteptă înclinat, neștiind ce să facă, să plece, ca și cînd n-ar fi spus nimic și să se întoarcă să ia totul de la început : încurcat și nedumerit își tot rotea privirea în jurul lui ; apoi în sfîrșit se hotărî iar să-i vorbească, iar comandantul fără să se clintească și fără să-și schimbe expresia feței spuse cu glas răstit :

— Nu mă mai sîcîi, omule.

La auzul glasului lui țăranul speriat își îndreptă brusc trupul, se trase înapoi cu cîțiva pași, cu mișcări scurte și nervoase făcînd mereu semne de aprobare ; apoi se întoarse și ieși din șopron. Partizanii ridicară ochii și-l priviră cum pleca, fără să scoată nici o vorbă.

Prizonierii rămăseseră în picioare, nedumeriți. Își tot mutau greutatea corpului de pe un picior pe celălalt, aruncînd ocheade spre oamenii care mîncau : apoi de la aceștia întorcînd capetele se uitau cu fereală unii la alții întrebîndu-se din priviri însă neputîndu-și răspunde întrebărilor, încetau să se mai privească. Încet unul din ei se lăsă greoi la pămînt, scoțînd un geamăt ușor, ostenit. Ceilalți speriați se uitau cu ochii larg deschiși spre partizani : urechile le vîjîiau de încordare și de tăcerea apăsătoare care plutea în văzduh, grea de urletele care ar fi putut izbucni din clipă în clipă ; așteptau încordați, tăcerea rămase o clipă suspendată deasupra capetelor lor, apoi se destinse, se destrămă. Atunci, unul după altul, se așezară cu toții mai întîi pe furiș și apoi din ce în ce mai în grabă, ferindu-se fiecare să nu cumva să rămînă ultimul în picioare menhir singuratic printre atîtea trupuri ghemuite : se așezară cu genunchii la gură sprijinindu-și frunțile pe ei și închizînd ochii pe jumătate.

În jurul lor partizanii se ridicară și începură să se foiască. Împrăștiind firicele în urma lor ca în poveștile cu furnici năzdrăvane și cu zîne începură să iasă și să intre pe ușă cu șomoioage imense de paie

în brațe, din care se căzneau să-și înalțe capetele răsucindu-și gîturile : și le lăsară să cadă de-a lungul peretelui, iar peretele din sala de mese pînă mai adineauri se transformă în dormitor. Prizonierii ghemuiți își înălțară capetele, privind la forfota care îi dăduse uitării și de data aceasta ; își rotiră o vreme chipurile și ochii în toate părțile, apoi le lăsară să cadă iar pe genunchi, închizîndu-și din nou pleoapele pe jumătate. Strîmbîndu-se și clipind din ochi din cauza fumului și a căldurii focului, unul dintre partizani se apucă să facă arabescuri de lemn și flăcări în focul din colțul șopronului, ințețindu-l. În jurul luminii crude a lămpii au fost desfășurate și întinse ziare, și o lumină palidă roșiatică începu să se răspîndească în încăpere pe pereți și peste trupurile ghemuite ca într-un amurg ce zăbovește la orizont. Însoțiți de tropăitul bocancilor lor grei partizanii s-au mai foit un timp prin încăpere, apoi s-au așezat fiecare la locul lui : cu armele între genunchi tolăniți pe paie și acoperindu-se cu mantalele ; cu glasuri înăbușite au mai sporovăit între ei un timp, apoi șoaptele au încetat, iar șopronul peste care se așternuse tăcerea s-a cufundat în noapte.

Cu ochii larg deschiși, călare pe un scaun neclintit în fața prizonierilor lăsînd impresia că-i privește, stătea comandantul. Ghemuit lîngă foc un om care pînă atunci se văicărise se bucura de roadele trudei sale : întindea mîinile și le lăsa să i le învăluie pentru o clipă dogoarea, apoi auzindu-se strigat cu glasuri înăbușite de ceilalți, se ridică și se duse să

se aşeze şi el împreună cu ei în jurul unui scaun pe care-l numiseră masă, şi începură să joace cărţi. Comandantul stătea fără să se clintească. Aşezat călare pe un scaun cu braţele rezemate de spătar şi cu bărbia în mîini privea drept în faţa ochilor lui formele ghemuite ale prizonierilor luminate din ambele părţi, de lumina nemişcată fixă a lanternei în dreapta şi de cea roşie şi jucăuşă a focului în stînga... aflat între cele două lumini chipul său era în umbră. Scoţînd exclamaţii scurte în foşnet înăbuşit de cărţi aruncate pe paiele de pe scaun partizanii de gardă jucau cărţi.

Întins pe nisip cu sufletul şi toată fiinţa lui cuprinse de spaimă scîncind într-una mamă mamă mamă ţinîndu-se strîns cu amîndouă mîinile de fierul rece al puştii şi nisipul spulberat de vînt şi care-i intra în ochi şi poate că da poate că din pricina asta i se părea totul atît de neclar şi de confuz şi-l făcea să plîngă şi fără să-şi dea seama ce face să apese pe trăgaci ca la o instrucţie şi o siluetă să se prăbuşească ; se mirase rămăsese o clipă nedumerit cum de a putut cădea atît de repede, şi văzînd că nimeni nu se duce s-o ridice, a stat puţin şi-a aşteptat, tot întrebîndu-se ce s-o fi putut întîmpla, apoi a pornit în goană drept înainte, să vadă ce s-a întîmplat.

O gaură în obraz şi oribilul gîlgîit de sînge cu cheaguri l-au făcut să vomite nemaivoind să ştie ce se întîmplase. Oribil oribil oribil.

Apoi din nou prăbuşit pe nisip în nisipul spulberat care-i intra în ochi a început să plîngă scîncind

oh mamă oh mamă oh mamă nu de spaimă ci de deznădejde : şi cu scurte mişcări ale degetului pe trăgaci să ucidă.

Apoi s-a întors în Italia ; prin faţa ochilor lui continuau să se perinde în goană siluete înconvoiate în urma cărora el putea reconstitui întreaga lor viaţă ca şi cum ar fi trăit-o împreună cu ei, să-i vadă copiii cu funda albastră la gît şi guleraşul alb scrobit deşi nu ar fi putu jura dacă şi în America şi în Anglia era obiceiul să se poarte fundă albastră la gît înfoiată şi foşnind de sub gulerul alb ; să vadă întreaga lor viaţă din clipa cînd fuseseră zămisliţi şi prinseseră viaţă calzi în pîntecele mamei lor şi pînă în clipa cînd apăreau alergînd încovoiaţi în faţa ochilor lui, iar el apăsa cu o mişcare scurtă a degetului pe trăgaci, şi îi omora. Într-o bună zi a dezertat, şi a urcat aici în munţi, şi a reînceput să facă din ură şi mînie ceea ce mai înainte la şes făcuse din datorie de soldat, cuprins de înverşunare şi străbătut de o singură dorinţă ca războiul să se sfîrşească odată, şi totul să redevină ca mai înainte, iar omul să aibă dreptul să moară cînd avea poftă, şi nu dintr-o apăsare pe trăgaci a altcuiva. A devenit căpetenia unui grup, şi şi-a luat un nume conspirativ, Fulvo. Un nume straniu care n-avea nici o asemănare cu el care era brun şi palid, în afară de amintirea vagă a unor versuri citite cîndva la şcoală, *e fulvo il crine... a tutti aspro e a te stesso* [1] cîndva de mult cînd încă nu începuseră

[1] Şi părul galben-roşcat... potrivnic tuturor şi ţie însuţi.

toate acestea ; şi cînd prin sine distrugea viaţa altora, iar prin intermediul vieţii celor pe care-i distrugea îşi nimicea viaţa lui deşi nimeni din preajmă-i nu-l ştia aspru. Pe ţiglele acoperişului în liniştea nopţii începuse să ţîrîie o ploaie uşoară şi continuă subţire şi măruntă, fulgi minusculi de zăpadă îngheţată. Între o partidă şi alta cîte un partizan se ridica şi mai punea lemne pe foc. Cu ochii larg deschişi şi ficşi aţintiţi înaintea lui stătea Fulvo, şi vedea totul, şi nu vedea nimic. Privind nemişcat la prizonierii tăcuţi şi neclintiţi, începu să se înfiripe şi să crească în fiinţa lui un gînd nebun.

Se cutremură, strînse buzele şi clătină din cap, alungînd gîndul ; ridică o mînă şi aruncă departe cu putere un ghemotoc de miez de pîine pe care-l frămîntase între degete, cu o mişcare amplă şi înverşunată, ca pe o grenadă de mînă. Îşi dezmorţi braţele de violenţa cu care aruncase, respiră adînc, destinzîndu-şi şi întinzîndu-şi picioarele şi scoase din buzunar o revistă de cuvinte încrucişate. O deschise şi-o sprijini de spătarul scaunului, lampa de la spatele lui arunca asupra unei pagini umbra rotundă încovoiată a umerilor lui : se trase puţin la o parte, şi se aplecă să le dezlege ; şi din cînd în cînd să scrie cîte-un cuvînt.

Veghea din şopron continua în tăcere ; vîntul de afară biciuia zidurile şi acoperişul, o ploaie foarte deasă începu să răpăie înfundat. De la jucători venea din cînd în cînd cîte un gîlgîit sonor de vin turnat pe gît din sticlă şi răbufnit surd de cărţi trîntite pe paiele de pe scaunul care ţinea loc de

14 — Şoarecele Chuchundra — c. 2953

masă, și bolboroseala prin care țineau numărătoarea punctelor, sau înjurăturile șuierate printre dinți ale celor care pierdeau. Din vreme în vreme cîte unul din cei care dormeau începea să sforăie, iar cei care erau treji rîdeau înăbușit și-l blagosloveau cu cîte o vorbă de duh, apoi ridicînd capetele începeau ușor să fluiere ; sau să facă tot felul de zgomote, un pocnet din degete, un tîrșîit de picioare, un strigăt ; pînă la urmă însă se ridicau și începeau să-l zgîlțîie alteori căutau vreo pietricică pe care s-o arunce în el : din paie se auzea o foială furioasă, de trup care se întoarce-n somn, un mormăit, apoi tăcerea se așternea din nou. Căutîndu-și cuvintele pentru careul lui de cuvinte încrucișate comandantul ridica fruntea și vedea toate acestea, și pe prizonierii ghemuiți la pămînt, nemișcați, din fața lui : public nemișcat și întunecat în fața monologului lui interior, nemișcați și mohorîți în întunericul sălii, așezați la pămînt, ghemuiți, geometrice figuri pictate, sau sculptate, cufundate absorbite în ascultare. Înălța capul și-i contempla în tăcerea grea apăsătoare și în întunericul încăperii și în pîlpîirile jucăușe ale focului, copleșit de senzația că se aflau dintotdeauna față în față. Apoi se apleca iar asupra cuvintelor încrucișate. În tăcerea nopții se auzea la ușă bătaia cadențată a unui semnal, iar partizanii de gardă întorceau capetele, și își aruncau o privire întrebătoare : al cui e rîndul ; unul dintre ei se ridica apoi și luînd o armă se îndrepta spre ușă, se auzea un schimb de vorbe înăbușite : ușa se deschidea, și un partizan de afară intra. Împreună cu el intra și o pală de vînt rece și o răbufnire

de lapoviţă înţepătoare şi aspră, cîte un partizan adormit se răsucea în somn : cel venit de afară străbătea tot şopronul, lăsînd în urma lui un şir de urme ude şi se apropia de foc, şi în faţa focului se ghemuia şi întindea mîinile :

— Ce mai e pe afară ? întreba Fulvo ridicînd capul şi întorcîndu-se.

— Frig, răspundea omul.

Se răsucea apoi în faţa focului, pe vine ca un dansator rus, tîrşindu-şi bocancii : se uita la ceas, bea o înghiţitură de vin, cerea să tragă vreo două fumuri dintr-o ţigară, şi ieşea iar pe uşă. În aceeaşi pală de vînt şi de frig intra şi celălalt tovarăş al lui de rond, care-l aşteptase afară tropăind din picioare. După ce şi cel de-al doilea văicărindu-se de frig şi de vînt îşi sfîrşea dansul lui rusesc ghemuit în faţa focului, şi băuse duşca de vin trăsese cele două fumuri de ţigară şi se uitase la ceas, ieşea iar în frigul de afară ; şi iar li se auzeau paşii amîndurora îndepărtîndu-se, tropăind pe pămîntul îngheţat. Cineva se răsucea iar făcînd să foşnească paiele. Partizanul închidea uşa şi se întorcea la partida lui de cărţi ; sprijinea puşca de perete, îşi trăgea scaunul, îşi freca zgomotos mîinile îngheţate, înfiorat de vîntul care pătrunsese prin uşă. Îşi relua cărţile şi totul redevenea tăcere şi somnolenţă.

Şi reîncepea iar să se înalţe în tăcere din masa nemişcată a prizonierilor gîndul nebunesc.

Deodată ridică braţul şi aruncă cît colo departe sub privirile mirate ridicate spre dînsul ale oamenilor lui fascicola cu cuvinte încrucişate, cu un gest

scurt, violent și înciudat : zburînd fascicola căzu peste un om care adormise și care tresări, cu o zvîcnitură convulsivă și cu un geamăt de spaimă. Nemișcat Fulvo îl privi cum rotea ochii de jur împrejur neliniștit și buimăcit, fixîndu-l dușmănos cu ochii jumătate închiși căutînd parcă ceva în jur fără să găsească nimic și fără să înțeleagă, se apleca apoi să contemple prostit fascicola desfăcută de lîngă dînsul ; înconvoiat nemișcat buimăcit omul se uita la pata alburie a paginilor cu pătrățele negre. La celălalt capăt al șirului unul din prizonieri se aplecă și pocni din degete, iar cum primul ridicase ochii spre dînsul și-l privea toropit îi ceru cu un semn al mîinii și al capului fascicola : scuturîndu-se încă buimăcit de sub imperiul spaimei sale prizonierul întinse încet o mînă și atinse cu fereală fascicola aflată la pămînt, culegînd-o încet gata gata în orice clipă s-o lase să-i scape din mînă, și în sfîrșit șovăind, i-o aruncă ușor... celălalt se întinse s-o prindă din zbor, foșnetul înăbușit al palmelor pe hîrtie răsună scurt și se răspîndi apoi în toată încăperea. Fulvo îl privea. Cu revista în mînă prizonierul se trase înapoi în rîndul lui, o împături pe genunchi și începu să citească și să scrie, pe întuneric. Scoase din buzunar o bucățică de creion, și înainte de fiecare literă o muia în gură, dacă nu scria o mai muia încă o dată, dus pe gînduri. Fulvo privea. Cu brațele încrucișate pe spătarul scaunului cu spinarea adusă cu bărbia sprijinită în mîini cu respirația grea stătea și se uita, și asculta copleșit de o emoție covîrșitoare, cu inima strînsă bătîndu-i în piept ca un ciocan cum creștea în ființa lui gîndul nebun.

Noaptea se scurgea încet. Unul dintre prizonieri cu fruntea culcată pe genunchi căzuse într-un somn străbătut de vise scurte pe care frigul, foamea, poziția incomodă, și neliniștea aveau grijă să-l risipească repede. Ninsoarea înghețată care se pornise sfichiuia cu grăunțele ei minuscule aspre și tăioase acoperișul. Vîntul scotea din cînd în cînd vaiete prelungi asemeni unor bocete îndepărtate. Se auzea neașteptată și nedeslușită bătaia unui orologiu, care indica orele. Prima gardă luă sfîrșit, cei care vegheau veneau să-i scoale pe cei care dormeau, ca să le ia locul. În bezna mohorîtă a șopronului se auzeau zgomote de pași și glasuri, foșnet de paie, de oameni care cășcau și se întindeau, și care se trezeau. De afară reveneau uzi pînă la piele și dîrdîind de frig partizani aducînd frigul cu ei, se ghemuiau lîngă foc și sorbeau pahare de vin să se încălzească ; în locul lor ieșeau alții, cu capul cufundat între umeri și aduși de spate ca să poată înfrunta frigul. Cei care vegheaseră în încăpere jucînd cărți se culcară și ei, iar alții care dormeau se sculară și începură să joace în locul lor.

Prizonierii ridicau pe rînd capetele, treziți la auzul zgomotelor și al forfotei, cu ochii larg deschiși dureroși, după somn, plini de spaimă, uitîndu-se în jur ; apoi încet cu fereală șovăind se ghemuiau și adormeau din nou, în vereme ce alții în locul lor se ghemuiau și adormeau din nou, în vreme ce alții în locul lor se trezeau brusc și roteau capetele, uitîndu-se speriați și buimăciți în jur. Aflate între ei și lumină trupurile partizanilor erau mohorîte și imense dublate de umbre negre.

Fulvo se scutură, își îndreptă trupul și se desprinse de spătarul scaunului.

— Ce mai e pe afară ?

— Stai liniștit. Nimic în afară de frig. Partizanii îl privesc cu ochii întrebători. Ți-e frică să nu facă cineva vreo încercare să-i elibereze ?

— Nu, nicidecum.

— Tocmai, îl aprobară ei. Practic e imposibil.

Puseră apoi alte lemne pe foc și-și întinseră mîinile să le încălzească.

— Atunci de ce nu dormi ? îl întrebară.

— Nu mi-e somn, răspunse Fulvo.

Se foiră și se suciră în fața focului :

— Nouă însă ne este.

Zdrobiră apoi ca pe niște capete de șarpe mucurile de țigară pe pămînt înscriind dîre lungi de sînge negru, și porniră să se cuibărească și să se culce în paie.

— Noapte bună, rostiră ei spre Fulvo.

— Noapte bună, le răspunse în șoaptă Fulvo.

Se ghemui iar în aceeași poziție. Își sprijini iar brațele pe spătarul scaunului, cu bărbia în mîini.

În jurul lui tăcerea își continua curgerea ei molatecă, desfășurîndu-se nestingherită în încăperea golită de zgomote. Șuieratul vîntului se auzi din nou, și ropotul lapoviței înghețate. Gîndul nebun reîncepea și el să crească.

Fulvo își cufundă fața și gura în mîinile care-i tremurau ușor. Privea prizonierii unul cîte unul : el unul, ei douăzeci și doi, unul dormea, altul prefăcîndu-se că doarme plîngea, altul cu ochii

larg deschişi privea prin încăpere fără să vadă şi fără să înţeleagă, fumul, bîrnele înnegrite, dîrele lungi de funingine de pe pereţi, pîlpîirea focului... cel din colţ continua să dezlege cuvinte încrucişate ridicînd cît mai sus fascicola şi aplecîndu-se puţin într-o parte pentru a reuşi să prindă din lumina lanternei şi să poată să citească, apoi lăsînd-o iar pe genunchi scria orbeşte pe întuneric, cu mişcări ritmice, în sus şi-n jos ca o pendulă... răsfrîngerea albă a paginii şi a mîinii pe care o ridica şi a obrazului care se apleca pentru a citi apăreau şi dispăreau, aşa cum apare şi dispare într-o mare întunecată braţul unuia care înoată sau încearcă să înoate, şi pe care valurile îl acoperă şi-l descoperă la intervale regulate. Alţii deschideau brusc albul ochilor treziţi dintr-o dată, alţii se văietau şi vorbeau în somn. Unii cu spatele sprijinit de perete şi cu obrazurile încordate înălţate spre cer cu ochii larg deschişi fără să vadă mişcau din buze, încet, sau convulsiv, ca şi cum ar fi vorbit fără glas unor fiinţe apropiate nevăzute, ca şi cum s-ar fi rugat. Tremurînd uşor, Fulvo se uita la toţi, şi pe drum cuprins de un capriciu nebunesc, de o nevoie imperioasă de a glumi, le spusese „Zîmbiţi“, şi ei zîmbiseră. Zîmbiseră absolut toţi rînd pe rînd. După aceea n-a dat ordin să li se dea de mîncare şi au rămas flămînzi cu toţii. Cît de uşor era să stăpîneşti pe cineva. Şi nici paie pentru a-şi face culcuşuri n-a dat ordin să li se dea şi ei dormeau pe pardoseala aspră ghemuiţi frînţi şi îngheţaţi. Iar pe drum zîmbiseră. Toţi zîmbiseră. Fruntea începu să i se îmbroboneze de sudoare. Niciodată nu i se mai

întîmplase să fie atît de stăpîn peste alți oameni. Niciodată. Niciodată. Le spusese tuturor acelora care își lăsaseră barbișon și negau și dovedeau cu documente *tu ești cutare* și dînșii au primit identitatea pe care el o hotărîse. Apoi într-o doară ordonase fără nici o rațiune specială unuia dintre cei eliberați să se alăture prizonierilor, și el fără să crîcnească ascultase, și se alăturase grupului. Ce ușor ! Niciodată în viața lui n-a mai fost atît de stăpîn peste alte ființe omenești. *Și pe drum le spusese : „Zîmbiți" și ei zîmbiseră.* Niciodată. Dacă voia putea să le mai ordone și acum, și ei ar fi zîmbit. Flămînzi chinuiți înghețați de frig condamnați la moarte ar fi zîmbit. Niciodată. Niciodată. Niciodată. Dacă ar fi vrut. Mîinile îi tremurau. Inima îi bătea nebunește, răscolită gata să-i spargă pieptul. Sîngele îi clocotea în vine în valuri năvalnice, stropi de sudoare îi broboneau fruntea. Gîndul nebunesc creștea, cu răbufniri din ce în ce mai aprige, învăluindu-i întreaga ființă dilatîndu-i ochii strîngîndu-l de gît și înăbușindu-l „Iată, gîndea el, fiecare din ei hoinărește acum cu gîndul la familia lui, la copiii lui, la ceea ce o să se mai întîmple în viitor cu el. Cîte unul își imaginează plin de speranță un viitor senin, își imaginează ce-o să facă cînd toate acestea se vor fi sfîrșit, și unde-o să trăiască, și ce-o să mai intervină în viața lui. Altul se gîndește la apărarea lui la proces, căutînd să găsească o altă pradă pentru a fi aruncată leilor iar leii s-o ocolească, o ființă cinstită, leală, generoasă, incapabilă de vreo înșelătorie, și poate nici măcar fascistă. Altul ostenit doarme... iar în somn vede tot ceea ce văd și cei treji însă

cuprinşi de spaimă încearcă să alunge din gîndurile lor, — mult mai sincer decît cei care neliniştiţi veghează visează că moare." Cu ochii larg deschişi strălucitori Fulvo se apleacă spre ei. *Şi numai de mine numai de mine depinde dacă veţi avea sau nu parte de toate acestea.* Îi priveşte intens. Cu mîinile încleştate cu fruntea scăldată de sudoare cu tot trupul scuturat de o emoţie năvalnică îi priveşte, cu buzele tremurînde pe încheieturile degetelor încleştate strînse pumn. Lor nu le este îngăduit să-şi hotărască viitorul. Lor nu le este dat să influenţeze asupra unor hotărîri pe care le-au luat sau le vor lua alţii străini, în legătură cu soarta lor. Ci lui. Lui. Lui însă îi este îngăduit. „Numai dacă vreau eu", se gîndeştete. „Numai dacă vreau eu aş putea sub pretexte nenumărate şi cu şiretlicuri nenumărate să-mi împrăştii oamenii, să diminuez escorta armată fără ca nici unul din oamenii mei să-şi dea seama despre ce este vorba, — crezînd fiecare din ei că ceilalţi sînt numai la cîteva sute de metri mai încolo — şi cu îndemînare să-i duc pe aceşti douăzeci şi doi de oameni dincolo de acea graniţă spre care alergau atît de deznădăjduiţi, azi-dimineaţă. E de ajuns să vreau, şi pot s-o fac. I-aş duce la graniţă şi i-aş face să coboare din maşină şi le-aş spune „Duceţi-vă", dăruindu-le viaţa iar dînşii încrezători şi fericiţi m-ar privi plîngînd fără să-şi dea seama, mi-ar strînge mîinile, mi le-ar săruta plini de recunoştinţă, binecuvîntîndu-mă ; iar eu le-aş mulţumi apoi s-ar întoarce şi ar pleca cu sufletul plin de o fericire de nedescris ; iar eu aş pune mîna pe automat şi aş trage asupra lor pînă n-ar mai rămîne nici unul viu. Şi

aceasta stă în puterea mea." Fulvo stă, cu pumnii strînşi cu răsuflarea tăiată cu dinţii înfipţi în nodurile degetelor încleştate. *Pînă şi asta pot. Orice. Totul. Cine mă poate opri.* Nici măcar ei, care au zîmbit cu toţii. *Nimic şi nimeni nu poate interveni între mine şi dînşii, între mine şi ceea ce hotărăsc eu pentru ei.* În haosul imens care este justiţia, legea, administraţia, dreptul, în acest război civil nimeni nu are posibilitatea sau puterea de control asupra nimănui. Ca în orice război. Fiecare în timpul operaţiunii trage şi omoară, sau nu trage şi nu omoară, fiecare de la caz la caz după cum îl duce capul, şi după cum crede de cuviinţă. Războiul redă omului libertatea lui originară, nobleţea lui divină pe care o are cînd se naşte, şi de care s-a bucurat timp de milenii, înainte ca civilizaţia să i-o răpească şi să i-o tăgăduiască pentru totdeauna : să-i tăgăduiască puterea lui divină de luptă, şi de viaţă şi de moarte asupra altor oameni, nobleţea lui de Rege, de stăpîn, de Domn. Războiul în mod sălbatic îl face din nou Rege, iar el din nou ca un Rege poate lua sau poate acorda viaţă : poate lua la ţintă un duşman şi apoi cu mărinimie să-l lase să plece să crească să îmbătrînească să se joace cu nepoţeii care-l înconjoară, sau poate urmări un soldat care încearcă să fugă sau să se ascundă, sau un dezertor care se predă ; poate să încercuiască într-o ambuscadă un grup care habar nu avea ce-i cu el ; ca un Rege să le comande moartea şi ca un Dumnezeu să-i facă să moară. Fulvo îşi şterge cu dosul mîinii gura, şi buzele scăldate de sudoare. Chiar din prima zi atunci pe nisip el a redevenit Rege ; însă abia acum,

în fața acestor prizonieri, a acestor oameni care la porunca lui zîmbiseră are această revelație. Nici unui element din afară nu-i mai este dat să modifice voința lui, sau ceea ce are să hotărască el pentru ei. Nici unui ordin. Deoarece imperativul generic este acela de a fi Rege și de a ucide, și fiindcă nu se poate omorî o întreagă armată dușmană ; cu toată disciplina există deci și libertatea de alegere, putere de viață cît și putere de moarte, libertate la discreție ; uneori deci poate fi lăsat să fugă un vinovat, iar alteori poate fi ucis, sau poate fi atras în moartea altora, un nevinovat : ce importanță mai putea avea ? Întotdeauna în vreme de război și mai ales în acest război viața omenească își recapătă dimensiunile ei exacte, un grăunte neglijabil care poate fi ridicat sau aruncat... cine se mai îngrijește de o distribuire dreaptă judicioasă a vieții sau a morților ? Cine mai are răgaz să se mai ocupe de aceasta ? nu se poate cruța o corabie sau izbăvi o cetate de dragul unui singur nevinovat. Sînt în joc lucruri mult mai importante, nici chiar Cei Mari nu se pot ocupa de cei nevinovați, de cazuri particulare, și să lupte pentru viețile lor... peste cincizeci de ani sălile tribunalelor vor mai continua să geamă de oameni care-și vor căuta în zadar dreptatea pentru acei oameni uciși fără să se știe de cine, fără să se știe unde, fără să se știe de ce, fără să știe cum ;... pentru acești oameni, pentru acești douăzeci și doi de oameni care stau ghemuiți aici în fața lui vii încă, pentru acești douăzeci și doi de oameni din locul acesta din ziua aceasta din ceasul acesta de aici din fața lui : doar ei și cu el ; douăzeci și doi și unul...

mîinile palmele aspre îi tremură și-i asudă. Sudoarea începe să-i scalde întreg trupul ; îi putea respira mirosul acru... douăzeci și două de mogîldețe întunecate zac nemișcate ca niște morți, vii încă în fața lui. Și numai de el singur depinde să se adeverească ceea ce ei speră să se întîmple, ceea ce se tem atît de mult să nu se adeverească...

Din rîndurile lor apare mereu pendula verticală ritmică a paginii albe din mîna omului cu cuvintele încrucișate, care continuă să citească și să scrie, perseverent, tenace. Flăcările focului pălesc încet treptat, transformate în jar, iar încăperea se întunecă. Partizanii care jucau cărți se opresc, se sprijină de spătarele scaunelor și fumează tăcuți suflînd fumul înalt, aruncînd în aer rotocoale albicioase și ușoare. Ca o pîclă, grea, toropeala începe să împresoare ochii auzul și mintea. Lumina scade din ce în ce mai mult, încăperea se întunecă din ce în ce mai mult. Într-un colț pe întuneric cineva începe să bolborosească. În tăcerea care se așternuse în șopron se auzea sîsîitul vag al S-urilor, și apăsarea ușoară a T-urilor, Fulvo ridică fruntea, crezînd mai întîi că doi oameni vorbeau între dînșii. Apoi frecvența excesivă a S-urilor și egalitatea și monotonia cu care se auzeau sunetele îl ajută să recunoască rugăciunile, glasul acela rostea rugăciuni. Mirat, Fulvo își îndreaptă pieptul pe scaun. Glasul acela se roagă. Ave Marii și Tatăl Nostru pentru salvarea vieții lui și pentru ca să se îndure de spaima lui. Pentru ca Dumnezeu să aibă milă de el. Pentru ca Dumnezeu să-l salveze. Fulvo se apleacă, întinzîndu-se spre glasul care se auzea înăbușit. Dar cine e

acela care putea să salveze pe omul care se roagă pe toţi acei care se roagă ? Dumnezeu, sau el ? Dumnezeu, sau numai el singur ? are Dumnezeu puterea să-i salveze, aşa cum are el puterea să-i ucidă ? „Dumnezeu are puterea să mă ucidă pe mine, se gîndeşte Fulvo, aşa deodată pe neaşteptate ; dar cine e acela, care, atîta vreme cît sînt eu în viaţă, poate salva vieţile acestor oameni, dacă nu numai şi numai propria mea voinţă ? — omul acela desigur nici nu-şi dă seama de asta şi se roagă lui Dumnezeu rostind Ave Marii şi Tatăl Nostru." Fulvo se lasă iar pe spătarul scaunului strîngîndu-l cu mîinile încleştate, cu gura sprijinită pe mîinile asudate : *eu le-am poruncit să se teamă eu le-am poruncit să le fie foame eu am poruncit să le fie frig, şi le-a fost frică şi le-a fost foame şi le-a fost frig ; eu am fost acela care le-am ordonat pe drum să zîmbească, şi ei au zîmbit.* „Pentru ei *Eu* sînt Dumnezeu", se gîndeşte Fulvo privindu-i. Broboane de sudoare îi brăzdează fruntea. Stă încovoiat pe spătarul scaunului, gîfîind cu gura culcată pe mîinile încleştate, pradă unei tulburări copleşitoare, cu mîinile şi degetele scăldate de sudoare, încleştate strîns pe spătarul scaunului : iar ei în faţa lui, fiecare în faţa lui, fără să mai fie de acum înainte fiinţe omeneşti, ci doar mijloace, prin intermediul cărora să-şi dovedească sie însuşi puterea lui nemărginită şi divină. „Iată", se gîndeşte. Stau nemişcaţi unii în faţa celorlalţi, şi viaţa lor e în mîinile lui. Iar ei stau şi aşteaptă, neclintiţi, în tăcere. „Iată", se gîndeşte Fulvo. Limba lui putea rosti în toată libertatea şi cu deplină putere orice ar fi vrut, ar fi putut articula

toate sunetele posibile, pe care un glas uman sau inuman le-ar fi putut rosti ; fără nici o îngrădire : *iată*, și din nenumăratele cuvinte pe care cu o putere nemărginită el le-ar putea rosti cu gura lui proprie cu cerul gurii lui cu limba cu buzele și cu dinții lui alcătuind silabele și vocalele dintr-o dată pe neașteptate urlă :

— Deșteptarea !

Și în clipa aceea totul de jur împrejur începu să curgă, șirul vorbelor, șirul timpului, șirul unei istorii, cu un început, cu o desfășurare, cu un sfîrșit.

Mai întîi de toate în încăpere a plutit vibrînd intens doar o tăcere copleșitoare înmărmurită. Toți ochii s-au trezit dintr-o dată trecînd de la somn la veghe, din închiși s-au deschis, mirați, și s-au rotit de jur împrejur încercînd să-și amintească buimăciți ce oare i-a trezit, și cum :

— Deșteptarea, repetă Fulvo, cu glas mai scăzut, mai domolit, ca și cum ar fi vrut să oprească în gît și în gură vorba aceea ieșită din el : prizonierii sînt cei dintîi care pricep despre ce este vorba, și se uită la dînsul, și în ochii lor apți să înțeleagă și să vadă plutește spaima. Spaima din ei îl recunoaște ca stăpîn, ca o bătaie pe umăr a unei săbii de Rege. Fulvo zîmbește. E ca și cum ar avea în fața lui un instrument, era de ajuns să atingă doar o clapă pentru ca undeva în străfundurile lui să ia naștere un sunet. Ah, se gîndește. Să poți mîngîia cu degetele toată claviatura, și să scoți din această orgă toate sunetele posibile, durerea și bucuria și plînsul și spaima și viața și moartea, și deznădejdea și

răzvrătirea şi cruzimea, — şi deşertăciunea tuturor lucrurilor, în faţa voinţei sale stăpînă pe orice. Să poţi avea un asfel de instrument minunat în mîinile tale, să poţi smulge din el totul, toată deznădejdea unei fiinţe omeneşti, toată speranţa ei, toată puterea şi vlaga ei, tot sufletul şi toată viaţa ei. *Asta vreau,* se gîndeşte. *Acesta e singurul lucru pentru care merită să trăieşti.* Cu un singur cuvînt să transformi oamenii aceştia din nişte mase informe şi semiadormite în fiinţe în mişcare vii şi zgomotoase, iar apoi tot prin vrerea ta, cu o nemărginită libertate de alegere în fiinţe moarte şi pentru vecie neclintite şi mute, sau în fiinţe libere şi neîncrezătoare, uimite, dar salvate. Douăzeci şi doi de oameni în faţa lui, ca o orchestră în faţa unui dirijor, cu instrumentele gata pregătite : iar el cu braţele ridicate încordate pregătit să dea semnalul, toţi cu ochii larg deschişi aţintiţi asupra lui, suspendaţi, în aşteptare, şi imediat ce dînsul va comanda, ei vor pune arcuşurile pe viori buzele pe trompete beţele pe tobe, şi vor cînta muzica lui, înceată sau rapidă puternică sau suspinată, furioasă sau resemnată, aşa cum le va comanda el aşa cum va voi el, va mişca doar braţele şi douăzeci şi doi de oameni în jurul lui vor rîde vor plînge se vor ridica, se vor aşeza, se vor trezi, vor readormi, vor mînca sau vor flămînzi, vor respira sau vor înceta să mai respire...

— În picioare, comandă Fulvo şoptit : după pauza de aşteptare şi încordare dirijorul a ridicat glasul voinţa, iar ei încep acum să cînte şi încep să trăiască rolul pe care el li l-a încredinţat.

Se scoală şi el în picioare şi-şi i-a puşca. Prizonierii îl privesc nedumeriţi, sperînd că n-au auzit bine că n-au înţeles bine. Fulvo îi priveşte şi el, în aşteptare, iar prizonierii ca nişte trupuri ieşite din mormînt, sfioşi şi greoi se ridică, unul cîte unul, cu ochii plini de spaimă şi întrebători aruncîndu-şi unii altora priviri furişate ; Fulvo îi priveşte, şi nu vorbeşte. Din culcuşurile lor ridică şi partizanii capetele şi se uită la el, treziţi şi buimăciţi din somnul lor adînc. Cu un semn din cap le ordonă să se scoale, şi să pornească spre ieşire. Se scoală cu toţii, cu priviri uimite şi întrebătoare. Îşi îmbracă mantalele, se scutură de paie, se încing cu centurile. Îşi iau fiecare armele. Şi sînt gata. Se îndreaptă spre uşă, pentru a face loc prizonierilor. Unul dintre ei se apropie de Fulvo şi-l întreabă cu glas şoptit, confidenţial :

— Plecăm ?

— N-am hotărît încă, răspunse Fulvo. *Încă nu.*

Nu-şi poate îngrădi libertatea stabilind de pe acum ce avea de făcut. A hotărî înseamnă a te zăvorî. A construi în jurul tău ziduri fără uşi şi fără ferestre. Înseamnă a te sufoca. Trebuie să nu hotărăşti, pentru a fi liber. Trebuie să-ţi păstrezi intactă posibilitatea de a hotărî de la o clipă la alta, voinţa de a acţiona după situaţia de moment : să nu fii niciodată la cheremul unei hotărîri luate cu un alt prilej, în trecut : să nu ştii nici cu un minut măcar mai înainte ceea ce vei face peste un minut, să poţi fi în orice clipă gata să trăieşti şi să simţi înfiriparea oricărei dorinţe naşterea oricărei vreri, s-o culegi abia ivită, ca mugurul firav al unui fir de

iarbă, ca sclipirea fugară a unei scîntei, ca tremurul de aripă al unui fluture, trebuie să fii gata să o poţi prinde în căuşul mîinilor să o ridici şi să o ajuţi să crească şi să-i dai apoi drumul spre cer, să se aprindă şi să explodeze în mii de scînteieri în focuri de artificii în raze şi culori aprinse, să umple întreaga boltă cerească. *Aşa să fie viaţa mea aşa să fie vrerea mea.*

— N-am hotărît încă, repetă Fulvo.

În echilibru pe un firicel suspendat în întuneric pe acesta să mergi foarte încet şi clătinîndu-te, putînd să cazi în orice clipă şi să te reîntorci în timpul care curge se rostogoleşte în orice clipă şi totuşi să nu cazi să poţi hotărî şi să nu hotărăşti : să prelungeşti echilibrul instabil pînă la exasperare pînă cînd mînia şi îndîrjirea şi urletul să te înconjoare de pretutindeni, să mergi necontenit înainte foarte încet, ca şi cum nici n-ai avansa, ca şi cum ai sta pe loc oprit într-un prezent continuu... să nu hotărăşti şi să opreşti timpul în loc. Să prelungeşti la infinit fiecare clipă, izolînd-o, rupînd-o de trecut şi de viitor, fixînd-o în mod artificial în prezent, picătură smulsă din flux, timpul, atîtea picături rupte care se înfăţişează una după alta generînd doar iluzia de timp şi nu timpul însăşi : *să nu iei nici o hotărîre şi să împiedici viitorul să survină. Aceasta e puterea.* Fulvo îşi roteşte privirea prin încăpere, de jur împrejur chipuri omeneşti îl privesc, aşteptînd, suspendate — pete albe în întuneric — nemişcate — doi sau trei din oamenii lui au deschis uşa şi s-au postat de-o parte şi de alta a ei, toţi se întorc spre Fulvo şi aşteaptă potrivindu-şi pînă şi respiraţia

fără să-şi dea seama după expresia chipului lui, în tăcerea din încăpere se aude doar trosnetul vreascurilor din foc, aţîţate de curent : cu un semn din cap Fulvo arată spre uşă. Rosteşte apoi :

— Să ieşim.

Şi picioarele lor se pun în mişcare, purtîndu-i cu ele, şi chipurile lor s-au întors zadarnic nedumerite şi întrebătoare şi înspăimîntate. Şi au ieşit. Nemişcat pe pragul şopronului, Fulvo îi privea cum se mişcă, privea cum cădea piatra la semnalul lui şi apa cum se învolbura şi cum se iveau cercurile şi se măreau umplînd apoi toată întinderea. Şi porneau să se răspîndească în lumea întreagă. De la uşă vîntul îi întîmpină, cu sfichiuitul lui pătrunzător. Plouă o ploaie măruntă şi îngheţată, pe care vîntul o furişează pe după gît şi-n ochi. E frig. Oamenii tremură, înfiorîndu-se, îşi ridică gulerele îşi strîng fularele şi-şi încovoaie spinările.

Ies şi se împrăştie nu departe de uşă, nehotărîţi, nedumeriţi, fără să ştie în ce parte să apuce. Fulvo se apropie şi arată cu mîna la întîmplare, o direcţie oarecare, şi la semnul lui din masa informă coloana se înfiripă şi porneşte. Izolat închis în turnul lui înalt din care comandă şi creează Fulvo merge ca-ntr-o altă lume alături de dînşii.

După ce au trecut de maşini fără să se oprească (şi fără ca el să ordone să se oprească şi să se urce în maşini) cei douăzeci şi doi îşi încetinesc paşii se mişcă şovăind însă sînt îmbrînciţi mai departe loviţi cu paturile de puşcă ; îşi rotesc speriaţi capetele, căutînd parcă ceva în jurul lor ca nişte copii într-o cameră întunecoasă, aduşi de spate, cu paşi tîrşiţi,

întorcînd mereu spre Fulvo ochii mari, larg deschişi, cerîndu-i ajutorul ; răsuflarea lor grea anevoioasă începea să le îngheţe albă în jurul gurilor deschise. Alături de ei Fulvo păşeşte cu capul sus pe marginea drumului, înalt deasupra lor păstor peste turmă. La picioarele lui oamenii înaintează alunecînd din greu bătuţi de lapoviţa ascuţită şi aspră, prin zloata îngheţată ca o pastă densă, lunecoasă. Mergeau poticnindu-se cuprinşi de spaimă şi vorbeau între ei, cu glasuri şi chipuri ostenite adunate unele către altele. Rupt de toţi, deşi alături de ei, Fulvo merge privindu-i, de la înălţimea lui, aşteptînd.

Cei douăzeci şi doi se opresc. Se întorc spre dînsul.

— Nu mai facem nici un pas, rosteşte unul în numele tuturora.

— Vrem să ştim unde mergem. Partizanii din jurul lor ca un cerc presărat cu dinţii negri plini de găuri ale puştilor se apropie, gata să-i lovească, şi să-i facă să pornească mai departe. Fulvo ridică o mînă şi-i opreşte. Prizonierii reîncep să prindă curaj, strigînd cu mai multă putere :

— Ştim ce ordine aveţi şi care sînt drepturile noastre, strigă un glas ascuţit. Ştim că aveţi ordin să ne duceţi la comandamentul vostru din Milano, şi că după aceea vom fi judecaţi. De aceea vrem să ştim unde mergem acum.

— Şi ce speraţi ? îngînă Fulvo. Ce speraţi de la acest proces, la ce vă aşteptaţi ?

— Totuşi vrem să ştim unde ne ducem acum, strigă acelaşi glas.

Mergem mergem fără ţintă, să ne întîlnim cu Destinul nostru.

— Vrem să ştim unde mergem !

„Şi cine mă poate împiedica, gîndeşte el, cine mă poate împiedica să vă fac să mergeţi acolo unde presimţiţi că mergem ; cine mă poate opri ca moartea voastră să vă lovească prin mine, şi nu prin alţii."

— Vrem să ştim unde mergem !

Glasurile şi gîndurile lor nu pierduseră încă obişnuinţa de a comanda. Fulvo zîmbeşte, vlaga lor îl întărîta şi-i sporea îngîmfarea : era asemenea cu plăcerea de a poseda şi de a domina o femeie aprigă şi pasionată, şi nu una frigidă, indolentă ; şi le zîmbi cu ochi strălucitori. „Unde mergem ?" strigau cei douăzeci şi doi din toate părţile cu glasurile lor ascuţite, pline de indignare, înfuriate. El le ascultă, glasuri ca o pînză imensă albă de corabie care pluteşte înaltă zvîcnind şi vuind, în noapte şi în vînt, deasupra creştetului lui. Iar el ca un marinar la picioarele catargului, poate s-o înalţe în vînt, mai sus sau s-o coboare, poate s-o facă să crească sau să scadă şi s-o ridice în înaltul văzduhului, sau poate s-o îngroape în întunericul pămîntului : „Unde mergem !" strigă glasurile lor albe şi fremătînde, în întunericul nopţii, Fulvo le zîmbeşte, din barca lui pornită în zbor ameţitor purtată de pînza întinsă a glasurilor lor pe o mare dezlănţuită şi furtunoasă neagră şi biciuită de rafale de ploaie. Nu răspunde, face doar un semn cu mîna, arătînd înainte — un simplu gest al mîinii ca şi cum ar fi lăsat să se destindă o coardă, iar pînza mare de corabie se înalţă şi vuieşte în văzduh. „Nu", strigă ei înfuriaţi, toţi deodată : atît de bine a ştiut el să-i încurajeze mai

întîi, să-i asculte şi să-i dezamăgească apoi, încît se năpusteau acum împotriva lui, într-un singur urlet de răzvrătire şi de ură. Oamenii înarmaţi ai lui Fulvo îi împingeau lovindu-i cu paturile puştilor în piepturi şi-n stomac. Loviţi ei se chirceau se ghemuiau şi se încovoiau şi alţii din spatele lor îi dădeau la o parte, ieşeau, erau loviţi şi se încovoiau şi ei. Stînd la o parte Fulvo priveşte, drept şi neclintit în vîntul rece şi umed care îl biciuia, împresurat de pînza albă de catarg care vuieşte ; în frigul şi strigătele şi loviturile şi în lapoviţa care-i scaldă părul şi obrazul şi genele şi care se topeşte apoi şi-i brăzdează gîtul şi pieptul : Dumnezeu al vînturilor care a iscat o furtună şi stă drept în mijlocul ei şi se bucură : face apoi iar un semn al mîinii şi spune, înainte, şi coloana reîncepe să se mişte. Încovoiaţi de durere, se tîrăsc prin ploaie şi prin vînt şi prin frig, iar el merge pe lîngă dînşii, uimit de nemaipomenita uşurinţă cu care se desfăşură totul, porunca lui şi ascultarea lor ; le va putea porunci orice ; era de ajuns să ceară şi ei îi vor da, e de ajuns să bată şi ei îi vor deschide. Şi înaintează, în noapte.

Cele două maluri ierboase, albite de lapoviţă, ca două făclii luminoase le arătau în întuneric drumul cufundîndu-se apoi încet în umbră ; în depărtare se întîlneau într-un spaţiu nedefinit şi alb care părea să fie un luminiş. Coloana înainta tîrîndu-şi picioarele chinuită şi suspinînd înspre luminişul acela. „Iată“, se gîndeşte Fulvo, să ajungem pînă la capătul drumului şi să găsim un loc liber o rarişte şi să-i înşirăm pe toţi în rînd, lîngă malul de pămînt tremurînd de frig şi de groază, să-i aşezăm pe toţi în

rînd să punem puştile la ochi, şi în timp ce-şi încredinţează sufletul lui Dumnezeu şi-şi iau adio deznădăjduiţi de la viaţă să izbucnim în rîs şi să ne întoarcem înapoi ; nu se vor mai aşeza să adoarmă desigur în noaptea asta. Nici individul acela n-o să mai dezlege cuvinte încrucişate. „Înainte“, repetă glasul nerăbdător. Voia să ajungă acolo în depărtare, să ştie şi să vadă ce era acolo, ce-o să se întîmple, ce-o să hotărască el să se întîmple. Ei nu sînt curioşi, ei ştiu : fără surprize, fără nici o îndoială ; la capătul drumului este moartea, îşi aşteaptă moartea : „Numai eu ştiu, se gîndeşte Fulvo, că nu-i adevărat, la capătul drumului există orice, se poate întîmpla orice. Trebuie să ajungem acolo pentru a descoperi ce anume ne aşteaptă.“ Să ajungi pe marginea prăpastiei să stai în echilibru pe această margine străbătut de plăcerea nemaipomenită a incertitudinii şi-a aşteptării pînă în ultima clipă, înainte de a întoarce foaia : apoi brusc s-o întorci, şi să cunoşti viitorul, necunoscutul. „Înainte !“ îi îndeamnă.

Oamenii lui împing din urmă pe cei douăzeci şi doi, îi îndeamnă să se mişte, în vreme ce ei se învălmăşesc care încotro în toate direcţiile şi se calcă unii pe alţii, ca o turmă de vite prost mînate şi înghesuite într-un spaţiu restrîns, şi care nu vor să meargă dar merg, vor să fugă şi nu fug, care nu vor să moară şi vor muri, copleşiţi de groază, de nelinişte, de durere, se lasă împinşi, se lasă tîrîţi, se lasă loviţi, întorcînd mereu în urmă chipuri desfigurate şi înspăimîntate şi strigă şi protestează, dar merg într-una, împinşi şi bătuţi de vînt, şi de oameni, şi

de ploaie : „Înainte“, comandă iar Fulvo : şi cele douăzeci şi două de fiinţe care murmură şi zbiară merg, pînza de corabie, mare şi albă s-a transformat într-un cor, imens şi incoerent, „Înainte“, îi îndeamnă mereu Fulvo, în vreme ce din imensa orgiaca orchestră ca sunetul de trîmbiţe ca bătaia de timpane ca sunetul de vase izbite unele de altele, cei douăzeci şi doi se cheamă se strigă îşi răspund de la un capăt la celălalt al coloanei, pe toate tonurile pe toate glasurile repetînd mereu aceleaşi cuvinte şi aceleaşi fraze şi rugăminţi şi proteste iar în tot acest răstimp merg totuşi fără să se oprească ascultători sub ploaie şi zăpadă, vorbind pe toate tonurile şi pe toate glasurile cîntînd şi plîngînd şi strigînd şi rugîndu-se şi blestemînd, din toate părţile, din toate direcţiile, în timp ce el îi ascultă pe toţi laolaltă, „Înainte“, îndemnîndu-i mereu, „Înainte, Înainte“, şi ei merg. „Nu puteţi face aceasta ! N-o puteţi face !“ strigă ei într-una. „Vrem să ştim ce aveţi de gînd cu noi !“ se roagă apoi : într-un vacarm imens cu strigăte şi izbucniri neaşteptate, neprevăzute, cînd dintr-o parte cînd din alta cu disperare implorînd patetic cerînd să fie încredinţaţi să fie liniştiţi să fie consolaţi că nu se duceau la moarte că tot ceea ce îi ameninţa n-o să se întîmple. *Aceasta se va întîmpla, dar s-ar putea să nu se întîmple...* şopteşte Fulvo. Iar glasurile nu mai conteneau, amestecate, într-un cor devălmăşit, din toate părţile cu tot felul de sunete din care se desluşea şi răzbătea puternic : „Aveţi ordin să ne predaţi Comandamentului vostru ! Comandamentului vostru ! Trebuie să ne duceţi la Milano ! Ţară a făgă-

duinţii ţara lui Dumnezeu, acolo trebuie să mergem, la Milano ! o ştim ! nu puteţi nega ! Nu puteţi face altfel !" ACEASTA SE VA ÎNTÎMPLA, DAR S-AR PUTEA SĂ NU SE ÎNTÎMPLE, îşi aminteşte Fulvo. Iar din mijlocul lor se auzi un glas mai deznădăjduit decît toate celelalte mai puternic decît toate celelalte, un glas îndelung aşteptat, îndelung căutat :

— Pe mine m-aţi lăsat să plec ! Eu nu sînt de-ai lor ! M-aţi eliberat o dată ! Eu nu sînt unul de-al lor şi voi o ştiţi m-aţi recunoscut ca fiind nevinovat m-aţi lăsat să plec !

Glas care transformă şi fixează aceste morţi într-un act de cruzime nejustificată, înspăimîntătoare, şi abuziv, şi atotputernic. Fulvo zîmbeşte spre tînărul care urlă şi se zbate, odraslă preferată. Ceilalţi douăzeci şi unu caută chiţibuşuri legale, moartea lor nu e limpede şi iraţională cum este cea a celui de-al douăzeci şi doilea :

— Avem dreptul la o judecată ! strigă ei înaintînd, la un proces, se roagă :

— Vai vouă celor nerăbdători să vă întîrziaţi moartea cu încă o zi, şopteşte Fulvo.

— Un proces ! se roagă dînşii :

— Să nu credeţi cumva, să nu credeţi cumva, că acest proces o să aibă loc, şopteşte Fulvo.

— Un proces, suspină dînşii.

— Înainte, îi îndeamnă iar, *de ce ţineţi atît de mult la un proces în care o să asistaţi doar la citirea sentinţei, şi la executarea ei ?* Înainte, îi îndeamnă, înainte, înainte : *acesta-i procesul vostru,*

aceasta vă este judecata, aceasta-i condamnarea voastră.

— Avem dreptul la un proces ! strigă ei într-una. *Cerînd, cerînd într-una ca morțile lor să survină în mod legal.*

— Drept la un proces ! Drept la un proces ! Drept la un proces !

— Da, șoptește el încet, e adevărat, aveți dreptul la un proces.

— Nu aveți dreptul să ne duceți astfel ! strigă ei. Nu aveți dreptul !

— Nu, șoptește Fulvo. Nu am dreptul. E adevărat. Așa-i ! Și înaintează în noapte. Da. Aici e greul : n-am dreptul. Dispozițiile de fapt există, au dreptate. Și nu numai ordinele există, ci și alți factori, care-i vin în minte pe rînd, unul cîte unul : legi, și justiția, și perceptele morale, și dreptul real al acestor oameni de a avea un proces, ficțiunea unui proces, de a li se da aparența unui proces, aparența că-și apără propria lor viață ; dreptul acestor oameni de a fi uciși sub pavăza legii : de a nu muri ca niște cîini : chiar dacă tot ca niște cîini vor fi uciși, dar să fie cel puțin niște cîini uciși legal, cîini judecați : nu uită absolut nimic din toate acestea. De fapt în realitate el nu are dreptul s-o facă. Realmente nu are drepturi asupra lor ; dacă ar fi avut, n-ar fi fost decît un simplu călău și ar fi refuzat. Nu are dreptul. Este, oricum se vor sfîrși lucrurile, pe cale de a comite un abuz. Iată valoarea inestimabilă a acestei nopți. Să comită un act pe care nimic nu-l justifică : arbitrariul pur, capriciul pur. O pură infinită putere de viață și de moarte.

Pura libertate nebună de a viola un tabu. De a se juca cu viaţa unui om, şi de a i-o lua, dacă aşa îi dictează capriciul. Capriciul pur : fără ca nimic să intervină, nici Dumnezeu, nici morală, nici milă, nici alţi oameni. Fără nici o îngrădire. Fără nici o diminuare a puterii sale : nu există în această împrejurare nici cea mai vagă asemănare cu vreunul din cazurile acelea nesfîrşite care fac îngăduită uciderea unui om, şi acceptabilă fricii altor oameni. Cînd va fi tras la răspundere pentru ceea ce săvîrşeşte în această noapte el nu va putea spune chiar dacă ar vrea (şi nu va vrea) „Tentativă de fugă", sau „Cineva încerca să-i elibereze", sau „Trebuia să străbatem o porţiune de drum plină de fascişti şi de nemţi şi nu voiam să-mi asum riscurile", sau „Am avut ordin dar nu pot spune de la cine". Sau altceva, la fel de obişnuit, sau orice altceva. Nici o justificare, nici o ştirbire a puterii sale, nici un pretext. Nici chiar pentru el însuşi, nici faţă de sine însuşi. Nici măcar ură pentru fascişti, el nu a urît niciodată pe fascişti. Ca un credincios în faţa împărtăşaniei îşi examinează străfundurile sufletului său şi aruncă afară toate păcatele, toate pasiunile omeneşti. Acţiunile sale trebuie să fie absolute, libere, trebuie să aibă drept singură rădăcină voinţa lui, pura lui voinţă, voinţa lui independentă. Şi nimic altceva. Mergînd drept prin ploaie şi ninsoare cu faţa ridicată în bătaia stropilor aspri şi uzi el se priveşte pe el însuşi : se vede detaşat şi mîndru, desprins de toţi ceilalţi oameni care ucid sau care au ucis ; care ucid întîi şovăind, şi sînt cuprinşi apoi de nelinişte, de remuşcare, fug, sînt cuprinşi de spaimă,

le e teamă că au violat tabu-ul : își schimbă numele, își schimbă semnalmentele și, dacă sînt descoperiți, dau vina pe alții, sau pe ordine necunoscute, pe acțiuni fără drept de apel, sau pe misterioși și necunoscuți împuterniciți, ori adună în jurul lor avocați, invocă amnistii, complicitate, martori, circumstanțe atenuante, minciuni, amnezii, refuzînd răspunderea și pedeapsa : inapți să nutrească o mîndrie nebună față de trufașele acțiuni proprii, față de propria lor viață și propria lor moarte, și față de viețile și morțile altora. *Nu eu. Nu eu,* se gîndește el. „Dacă eu ucid acum o fac numai din simpla mea voință, numai din capriciul meu nebun, și sînt gata să răspund în fața oricui. Numai și numai voința mea e de neînfrînt, e independentă față de toți și de toate. Chiar și de Dumnezeu, se gîndește el. De însuși Dumnezeu." Își oprește pentru o clipă șirul gîndurilor ostenit. „Chiar Dumnezeu de-ar apărea în persoană în fața mea nu va putea ocroti viețile lor nu-mi va putea porunci să mă întorc nu mă va putea împiedica să-i ucid, dacă eu vreau să-i ucid. Eu sînt mai presus decît el." Prizonierii continuau să înainteze, prin noapte și frig. „Și în orice clipă eu pot sau nu să vreau acest lucru și în orice clipă pot să hotărăsc. Eu pot eu pot." Prizonierii continuau să înainteze într-un șir lung și chinuit și zgomotos, care cu glasurile protestau și se răzvrăteau, iar cu picioarele umblau, ascultător și alunecînd pe acel drum. „Și ceea ce eu vreau, ei vor face, și ceea ce eu vreau o s-o știe și ei." Înghețați și uzi se tîrau prin vînt și prin lapoviță. Fulvo se uită la acești oameni care înaintează împreună cu el. „Eu

am asupra lor putere de viață și de moarte. Eu." Îi scrutează prin întuneric, mergînd alături de ei : îi privește prin întuneric, alungînd încet încet orice altă senzație în afară de una singură, aceea de trăire intensă a acestei clipe, fără să lase să-i scape nimic, nici un amănunt, nic o nuanță : iată, se gîndește, așa trebuie trăit, aceasta este clipa cea mai înălțătoare cea mai măreață din viața mea, nu voi mai avea niciodată o alta la fel, aceasta este unică, trebuie să-mi dau seama de absolut totul : să mi-o încrustez în inimă și să mi-o amintesc întotdeauna ; nimic nu trebuie să-mi scape, nimic nu trebuie să-mi rămînă necunoscut, sau netrăit, sau neștiut, sau uitat. Totul trebuie cunosut și încrustat în minte, învățat pe de-a rostul pentru toată viața, pentru a putea fi retrăit pentru totdeauna. *Eu nu trăiesc acum în clipa aceasta, ci peste cincizeci de ani de acum, în amintirea mea, iar amintirea mea mă poartă spre această clipă, trebuie să-mi aduc aminte tot, să retrăiesc tot.* Și cu ochii deschiși cu ochii închiși cu trupul suspendat deasupra drumului noroios și vîscos înaintează în noapte, privind la lucruri și la oameni prin zarea translucidă a nopții ; cu ochii deschiși cu ochii închiși înaintînd pe drumul lunecos prin zloata vîscoasă alături de condamnați ; trăind clipa de acum, și cu ea împreună toți anii care aveau să vină : văzînd această noapte cu ochii de acum, și în același timp cu cei ai amintirii, într-un fel de transă care din anii ce aveau să vină îl duceau de mii de ori înapoi spre clipa de acum, făcîndu-l s-o retrăiască, acum. În jurul lui mergeau toți ceilalți, și cei douăzeci și doi de oameni, înso-

țindu-și fiecare pas tîrît cu strigăte și plînsete și vaiere, copleșiți de spaimă și de deznădejde. Dimineața își vedeau la un pas de ei salvarea, acum seara își văd la un pas moartea. Nu se mai pot ține pe picioare. Partizanii îi împing de la spate, îi tîrăsc, inerți, îi lovesc, îi bat, din plăcerea de a-i chinui, îmbătați de sîngele lor și de suferințele lor, avizi de ceea ce avea să se întîmple... Și pe toți îi biciuia ploaia, vîntul, frigul, întunericul... în care glasurile celor douăzeci și doi se învălmășesc, deznădăjduite, nebune, ca niște păsări într-o colivie, de furie neputincioasă de durere și de spaimă, strigînd și plîngînd, exasperați de neputință, implorînd, comandînd, înjurînd și blestemînd, și invocînd iar milă, și strigînd într-una deznădăjduiți : „Sîntem prizonieri politici ! avem drept la un proces ! Unde ne duceți ? Unde mergem ? Ce aveți de gînd cu noi ? Unde mergem ? «*(mergem și tot mergem într-acolo unde în mod inevitabil mergem, deși am putea să nu mergem acolo unde în mod inevitabil mergem)*» Unde mergem ? Duceți-ne înapoi ! Ce vreți să faceți ? Trebuie să ne duceți la Milano ! Sîntem politici !" — și pe deasupra tuturor strigătelor ascuțite de protest stăruia necontenit un vaiet prelung și grav, continuu, ca acompaniamentul de bas printre sunetele prelungi ale unei orgi : *Nu pot s-o facă ! Nu pot face acest lucru ! Nu au dreptul ! Nu pot s-o facă !* și clinchetul de clopoțel al glasului celui preferat „Pe mine m-ați recunoscut că sînt străin de ei ! eu nu sînt unul de-ai lor, și voi o știți bine !" Din cînd în cînd, se auzeau comenzile răgușite ale partizanilor, înjurăturile, insultele, buf-

niturile înbuşite ale loviturilor, gemetele. Şi lapoviţa care cădea necontenit şi piezîş, îngheţată şi în rafale, frigul, vîntul, şi întunericul, şi oamenii care îşi continuau drumul, poticnindu-se de pietre nevăzute, şi noroiul frămîntat de paşii lor clătinaţi şi care îi împroşca şi-i mînjea şi se scurgea apoi de-a lungul picioarelor şi gleznelor îngheţate topindu-se în încălţări... şi mersul acesta continuu, greu, asburd, fără sfîrşit ca un coşmar care nu se mai sfîrşea, care nu se mai destrăma... Fulvo priveşte şi ascultă şi se pătrunde, toţi trăiesc aceste clipe cu disperare, fără să le priceapă prea bine, numai el înţelege totul şi-şi dă seama de tot, el este regizorul şi autorul acestui înspăimîntător spectacol, Dumnezeu care a creat această infernală vale a plîngerii : pe care o priveşte şi se bucură : el este acela care extrage din masa informă a umanităţii şi modelează după placul lui aceste douăzeci şi două de fiinţe chinuite aceşti Adami de tină şi de ploaie aceşti călăi care-i înconjoară această ploaie aceşti copaci golaşi înţepeniţi şi albiţi de ninsoare această înaintare implacabilă şi fără sfîrşit prin noapte şi întuneric, sînt creaturile lui, ieşite din pîntecele lui, el este forţa care i-a zămislit el voinţa care-i mişcă, el picioarele care-i poartă, el este naoptea care-i împresoară el e acela care-i are în stăpînirea sa, pe dînşii care plîng şi suferă de viaţa pe care el le-a dăruit-o pe care el le-a luat-o, ei sînt fiii lui, sclavii lui, victimele lui, femei pe care le răpeşte şi le posedă dezlănţuit trupurile, delectîndu-se cu ele, cu plînsul şi spaima lor şi cu suferinţele lor, lăsîndu-se greu asupra lor cu tot trupul şi cu toată greutatea lui cu toată

puterea și cu toată violența cu întreaga lui putere infinită și stăpînă, — ei sînt sclavi, născuți să fie bătuți ; furnici, să fie călcate : victime, gata pentru a-i fi sacrificate lui, pentru ca moartea lor să-i dovedească puterea sa nemărginită. Și înaintează, în noapte.

La un moment dat unul din cei douăzeci și doi se aruncă la pămînt, în ghenunchi, și începe să plîngă, suspinînd cu glas tare, scoțînd urlete lungi nedeslușite, deznădăjduite, bătîndu-se cu pumnii în cap și-n piept și pe genunchi. Înainte ca partizanii să se fi întors să-l privească mirați cu chipurile albe și împietrite în noapte și să acționeze — un altul dintre cei douăzeci și doi se desprinde din șir, și se aruncă asupra celui care plînge și strigă : și îl ia la palme și-l scuipă în față, urlînd „Scoală, RIDICĂ-TE ! iar primul în loc să-l asculte, deznădăjduit, bate cu pumnii în zloata de pe drum, și, cum celălalt încerca să-l ridice, se răzvrătește, se opune scoțînd urlete neomenești ; ținîndu-se cu mîinile de pietre și de bulgării de zloată înghețată, urlînd fără încetare — celălalt începe să-l lovească sălbatic cu picioarele, înfuriat, strigînd și insultîndu-l, ca ieșit din minți... toți ceilalți prizonieri fac cerc în jurul lor și-i privesc muți și împietriți ; iar în spatele lor se adună într-un alt cerc mirat armele și partizanii. Iar în spatele tuturor, deasupra tuturora, centrul tuturora, stă Fulvo, cu ochii strălucitori de surescitare și de bucurie. El Michelangelo care a strigat *vorbește* celor douăzeci și doi de Moise împietriți și ei au ascultat, fiecare dintre ei a ascultat, fiecare avînd o inimă, un suflet, un creier, și raționează, și

plînge, și înjură, și se rostogolește în zloată și în ploaie ; douăzeci și doi de Moise împietriți care nu refuză să existe, douăzeci și doi de Adami de ploaie și de tină în care el a suflat viață ; și acum el, după cum i-a chemat de la nemișcare la mișcare, iar ei s-au mișcat, așa cum a poruncit să fie viață în ei și viața a fost ; va putea ca o consecință logică a puterii lui să le cheme moartea, — și moartea va veni.

Umbre negre din spatele cărora luceau țevile de pușcă, se apleacă și înșfacă pe omul care lovește și-l desprind de victima sa, ținîndu-l strîns de mîini în vreme ce el se zbate și izbește din picioare căutînd să mai lovească încă. Cercul, ca într-un proces de reproducere a unei celule, se divide în două direcții urmărind două nuclee și se subțiază și se rarefiază la centru, și în sfîrșit se desparte, reconstituindu-se speriat și tăcut în două cercuri : într-unul din ele omul aflat în picioare se dezmeticește, în sfîrșit eliberat din brațele celorlalți, în celălalt omul ghemuit în zloată se vaietă încet, nemișcat. Cele două cercuri stau și-l privesc, fără să facă nici un gest, buimăcite ; apoi se scutură, și reîncepe să trăiască : fiecare cu viața lui proprie ; trăindu-și fiecare viața lui proprie ; cei din primul cerc își strîng mîinile, se bat pe umeri, se aud glasuri înăbușite, încurajări și apeluri la demnitate, peste cel de-al doilea s-a așternut o tăcere grea de milă și de durere iar partizanii ridică pe cel căzut. Obrazul lui nu mai e decît o mască de sînge și noroi. Un picior l-a atins în obraz de bună seamă, zdrobindu-i ceva, un ochi, nasul, gura sau toate laolaltă... partizanii îl trag să se scoale îl pun pe picioare cu mîini griju-

lii şi-l lasă să pornească, aşa cum ţi-ai desprinde mîinile de pe o păpuşă care are un punct de echilibru nesigur : iar el se clatină şi cade din nou, ei îl prind, îl pun pe picioare ceva mai încolo, şi-l lasă iar cu fereală să pornească ; el cade însă iar în braţele lor care-l apucă. Nu mai plînge, nu mai zbiară ; îşi răsuceşte doar mereu în jur năucită masca informă a obrazului. Toţi ceilalţi tac. Fulvo zîmbeşte şi întinde braţul : Înainte, comandă el, şi cele două celule se subţiază, se lungesc, trudite, rupînd membrana care le închisese şi le contopise : viaţa care stăruia multiplă înăuntrul lor luă sfîrşit, şi ele se descompun una cîte una, se amestecă şi pornesc iar la drum.

Rămîn mai la urmă cei doi partizani care ca într-o joacă de copii cu cercul îşi trimit unul altuia cu uşoare lovituri ale mîinilor pe cel rănit, care bîjbîie să-şi găsească echilibrul : pornind dintr-o dată cu totul într-o altă direcţie, neprevăzută de cei doi, se prăbuşeşte în ghenunchi, cade grămadă şi se lungeşte la pămînt. Schimbînd între ei priviri enervate cei doi îşi potrivesc armele pe spate, se apleacă şi-l ridică iar pe cel rănit care se lasă neputincios în voia lor : îşi împletesc braţele în jurul gîtului lui şi pornesc ţinîndu-l în vreme ce el cu mişcări nesigure ba merge ba se lasă tîrît înscriind cu încălţările în urma lui două dîre în pămîntul noroios... şi încet, înăbuşindu-şi undeva în fiinţa lui plînsul reîncepu să suspine, scoţînd un vaiet prelung străbătut de vorbe dezlînate şi dureroase. Ceilalţi merg în faţa şi în urma lui cu chipurile ridicate spre cer, fără să rostească nici o vorbă, ca şi cum ar

fi delegat pe cel rănit să se vaiete în locul lor, iar ei uşuraţi de această povară merg în tăcere, ascultînd vaietele celuilalt, care sînt şi vaietele lor.

...În tăcerea nopţii, sub rafalele ploii îngheţate, acest plîns sfîşietor vuieşte prelung ca înaintea morţii, iar Fulvo ştie aceasta. Cîinii de la casele răzleţite, pe cîmpiile din împrejurimi răspundeau cu urlete şi lătrături, prelungind în noapte cu plînsetele lor plînsul acestui om ; de fiecare dată undeva foarte departe dincolo de nişte ferestre nevăzute apărea pîlpîirea unei lumînări, cineva se trezea şi se apropia de fereastră tremurînd şi întrebîndu-se ce s-o fi întîmplat scrutînd întunericul şi nezărind nimic, resimţind doar cum îl pătrunde un simţămînt nedesluşit de mîhnire şi de spaimă. Plînsul acesta, şi Fulvo o ştia, plutea pînă hăt departe, dincolo de aceste cîmpii. Umplea mai întîi locurile din jur, iar de aci, plutind, se răspîndea în lumea întreagă să umple case după case. La început, încă vreme îndelungată, totul va fi suspendat şi adormit, apoi încet se vor porni şi se vor auzi ştiri de tot felul, confuze şi contradictorii, care vor vorbi despre o sută de oameni ucişi, sau poate despre zece numai, sau despre nici unul, se va zvoni poate că s-au salvat cu toţii şi stau ascunşi ; iar părinţii şi copiii şi nevestele lor vor aştepta chinuiţi, zile şi zile scrisori şi ziare, neliniştiţi, dorind să ştie ceva sigur, despre moarte sau despre viaţă, bineînţeles despre viaţă, îngrijoraţi, căutînd zi de zi în ziare dacă sînt vii sau morţi, şi pe unde se ascund dacă sînt vii şi unde sînt îngropaţi dacă sînt morţi (oamenii aceştia, care înaintează acum în noapte şi-n zloată

și-n ploaia deasă și înghețată, poticnindu-se și alunecînd)... Apoi într-o bună zi ziarele vor descrie cu lux de amănunte măcelul pe care nu l-au văzut, reproducînd vorbele martorilor oculari care n-au fost de față ; iar rudele celui alăturat în ultima clipă și nevinovat, care vor descoperi pe neașteptate numele lui pe lista celor morți, vor zbiera și-și vor pierde cunoștința în fața foilor de hîrtie ale ziarului, apoi se vor trezi iar și vor citi din nou și iar vor leșina, și iar se vor trezi și vor plînge și vor refuza să creadă și vor nădăjdui într-o coincidență de nume și tot restul zilelor lor vor spera mereu cu disperare vor spera... În întunericul nopții Fulvo vede toate acestea, și mulțimea de chipuri albe care mîine vor plînge moartea celor douăzeci și doi de oameni care mai sînt acum vii, porniți pe drumul lung și noroios, vii încă și în stare să se mențină vii : și copiii lor, care vor crește palizi în hăinuțele de doliu, și se vor face mari și vor avea alți copii, cărora le vor povesti despre aceste morți, și despre durerea vieții lor întregi, despre durerea de a fi crescut fără tată, despre tații lor uciși în noaptea aceasta (*toate acestea se vor întîmpla, dar s-ar putea să nu se întîmple*) — în această noapte care cade acum, despre tații lor care în noaptea aceasta mai sînt încă vii aici, iar el în fața lor îi poate împiedica să moară ; iar alți copii, peste ani și ani vor afla despre toate aceste morți întîmplate în toate aceste nopți citindu-le în cărțile de școală, aplecați deasupra băncilor... iată, puterea lui se mărește în chip nemăsurat, trece din generație în generație, multiplicîndu-se și lărgindu-se, ca cercurile într-o apă : și totul începe din această

seară, aici, în locul acesta, aici, din vrerea lui, — a lui care strînge între degete pietricica puterii, așteptînd clipa în care cu un gest infinitezimal al degetelor, s-o lase să cadă și deodată cu aruncarea ei cercurile să ia naștere, să se rotească și ceea ce avea să se întîmple să înceapă.

În întuneric se ivește deodată ceea ce era așteptat dar necunoscut : luminișul înconjurat de copaci, și mărginit de un povîrniș înalt, străjuit de ulmi cu ramuri uscate :

— Să ne oprim, spune Fulvo cu glas înăbușit.

Și brusc se opresc cu toții paralizați, și prizonierii se întorc și se uită la el, cu ochii larg deschiși, plini de deznădejde în care picăturile de lapoviță se strecoară în voie, topindu-se în căldura lor și prelingîndu-se pe obraji o dată cu lacrimile, împreună cu lacrimile — Fulvo ridică un braț, și toți urmăresc fascinați gestul lui grațios, elastic, tăcuți, suspendați de el, adunîndu-se și risipindu-se ca un balet de umbre, mimi în această pantomină pe care el o inventează și o conduce, marionete suspendate de fire lungi de degetele lui... și Ei se împrăștie într-un șir strîmb și se îndreaptă spre povîrniș, ceilalți se înșiră în fața lor...

„A sosit ambasadorul cu pană la pălărie", cîntau cînd erau copii. Iar acum se aliniază ca niște automate cu privirea fixă și înspăimîntată și chinuită cu ochii larg deschiși ; așteptînd viitorul ce avea să vină :

„Numai eu știu că viitorul nu survine, numai eu știu că viitorul nu există, încă nu există, încă n-a fost ales, ei nu sînt morți încă, n-am hotărît încă."

Încet alunecînd prin noroiul drumului sosesc și cei doi partizani împreună cu rănitul care brăzdează pămîntul cu tălpile încălțărilor lui bălăbănindu-și mereu capul, iar ninsoarea așternîndu-se necontenit pe noroiul și pe sîngele de pe fața lui îl împestrițează cu pete ca de vărsat alb care se topesc apoi și dispar. Se apropie de șirul de prizonieri unde-și depun povara desprinzîndu-și mîinile de pe gîtul lui, și încercînd din nou cu ghionturi ușoare să-l sprijine pe picioare, iar el nu-și poate ține echilibrul : încet cu grijă cum ai ține un stîlp pe care vrei să-l fixezi la locul lui îl mai țin o clipă fiecare cu amîndouă mîinile lăsîndu-l apoi să se îndoaie și să se așeze la pămînt ; abia lăsat din mîinile lor alți doi prizonieri vin și-l ridică de subsuori, și-l țin încins cu brațele lor. Cei doi partizani cu pași mari se întorc la tovarășii lor săltîndu-și armele pe spinare, și se aliniază lîngă ceilalți, și-și îndreaptă privirile spre Fulvo. Rănitul nu mai scoate nici un sunet, nu mai plînge și nu se mai vaietă, respiră doar din greu, hîrîit, nemișcat ; își scutură suflînd doar din cînd în cînd lapovița care-i scaldă chipul. În întuneric toate privirile sînt îndreptate spre Fulvo.

— Aprindeți felinarul, cere el.

Puterea cea mai mare ar fi aceea de a opri timpul, și de a amîna sfîrșitul. „Aș vrea să-i pot transforma pe toți în statui, gîndește el, și să rămînă cu toții aici, toți, niște statui, în aceeași atitudine de așteptare, trăind această clipă pentru veșnicie, cunoscînd pentru vecie frămîntarea și nu liniștea, încordarea sfîșietoare și turbată și niciodată

sfîrşitul încordării. Aş vrea să petrec aici noaptea cu dînşii ţinînd mîna suspendată pentru comandarea execuţiei şi să n-o comand pînă cînd n-o să cadă unul cîte unul zdrobiţi, dispărînd unul cîte unul, ca trîntorii în zborul nupţial, numai eu singur să rămîn deasupra lor, istoviţi şi prăbuşiţi, doar în ochii lor, larg deschişi deznădăjduiţi şi rugători, cu o licărire de viaţă — eu singur deasupra lor învingător — iar cînd se vor ivi primele licăriri ale zorilor să pot merge peste trupurile lor, şi unul cîte unul să-i ucid, dintr-o lovitură, jertfindu-mi-i mie. Aş vrea ca această noapte să fie eternă. Aş vrea să pot suspenda pentru totdeauna curgerea vremii. Aş vrea ca aceste morţi să nu aibă loc niciodată. Să pot sta aşa în faţa lor pentru vecie, stăpîn peste vieţile lor."

În grupul mohorît de umbre negre ale partizanilor aplecaţi asupra felinarului, pe care încercau să-l ferească de ploaie apăreau străfulgerările scurte de-o clipă ale chibriturilor care din cauza umezelii nu se mai aprindeau : tăcuţi ceilalţi stăteau şi aşteptau. Raza palidă a unei lanterne începu să se plimbe încolo şi încoace proiectînd o lumină slabă pe trupurile întunecate pe feţele albe pe ochii deschişi larg pe ochii închişi pentru rugăciune sub sfichiuirea lapoviţei care curgea necontenită şi piezişă... felinarul se aprinde mai întîi cu o flacără uşoară albăstruie care creştea apoi proiectînd un mănunchi de lumină albă jucăuşă peste şirul de prizonieri aliniaţi şi încovoiaţi. Chipurile lor se brăzdează de umbre şi de lumini albe spectrale devenite fantasme. Expresiile lor se descoperă în acea lumină crudă, — cel care se credea impasibil arată

un chip descompus şi plin de spaimă, cu dinţii clănţănind ; alţii cu capul sus într-o atitudine dispreţuitoare şi statuară plîngeau fără să-şi dea seama, pe chipurile lor ploaia şi plînsul se amestecau. Pete albe informe care păreau chipuri care păruseră a fi chipuri se dovedeau a fi mîini, dosuri de palme întinse pe obraji pentru a le acoperi plînsul şi deznădejdea. Soldaţii încep să se alinieze din nou într-un şir ordonat, înclină armele, şi stau privind la Fulvo, în aşteptare. Pînă şi condamnaţii îşi ridică obrajii cufundaţi în mîini, şi privesc cu deznădejde spre Fulvo.

Aş vrea să ştiu ce gîndesc oare, îşi spune în sinea lui Fulvo. Ce gîndeau toţi cei care au comandat vreodată o execuţie. Ce-o fi în sufletul lor, ce simţăminte încearcă. Toţi acei care în acest război ciudat de cotropire şi de diversiune ordonă să se ucidă. Dacă sînt conştienţi. Toţi acei nemţi, în toate acele represalii : cînd dintre atîţia prizonieri aleg pe cei care să fie ucişi, extrăgîndu-i unul cîte unul pe nume dintre ceilalţi prizonieri, sau fără nici un nume dintr-o regiune într-o razie. Dacă recunosc în ei puterea unui Dumnezeu ; dacă resimt puterea nemărginită cu care s-au învestit, aceea de a putea spune Tu vei trăi, Tu însă ai să mori. Ce simt cînd tîrăsc cu dînşii în retragere grupuri de prizonieri pe care n-au avut timp să-i ucidă şi atacaţi fiind de trupele de eliberare, îi omoară în grabă, inutile şi crude morţi, cînd ar putea foarte bine să-i schimbe sau să-i elibereze. Ce-au simţit în sufletul lor. De ce au făcut acest lucru. Dacă şi morţii lor au fost aleşi la întîmplare, în mod inutil, aşa cum

se fac unele acţiuni — sub semnul aceleiaşi cauzalităţi în care ne trăim întreaga noastră viaţă, mîncînd o pîine mai rea sau mai bună, trăind într-un loc sau în altul, angajîndu-ne într-o slujbă oarecare... Au comandat oare şi ei în acelaşi fel, la întîmplare, ca unii să trăiască şi alţii să moară ; sau au fost conştienţi de misiunea pe care Dumnezeu le-a dăruit-o, pentru a hotărî vieţile sau morţile ? sau sînt eu primul ? Reuşim oare noi, în acest război al nostru de eliberare, să ne transformăm în Dumnezeu, sau sîntem doar nişte călăi banali, care îndeplinesc o dezgustătoare misiune ? Ce-au gîndit oare toţi ceilalţi înaintea mea : ce-au ştiut ei ?

Prizonierii privesc spre Fulvo în aşteptare, cu ochii larg deschişi, şi deznădăjduiţi. Iar el se uită în jur şi-şi aminteşte de cruzimile obişnuite care s-au înfăptuit împotriva condamnaţilor la moarte.

— Au îmbrăcăminte foarte bună, rosteşte cu glas tare. E păcat să se prăpădească.

Potrivindu-şi mai bine curelele armelor pe umeri, partizanii se îndreaptă spre cei douăzeci şi doi de oameni înţepeniţi şi nemişcaţi, abrutizaţi, buimăciţi. Felinarul adus foarte aproape de picioarele lor luminează violent de jos în sus măştile halucinante ale chipurilor lor, ochii lor care deveniseră doar văgăunile negre ale unor ţeste. În grabă, metodic, partizanii încep să adune paltoane, eşarfe, vestoane, pantaloni, pulovere şi pantofi ; prizonierii rămăseseră în cămăşă cu picioarele subţiri dîrdîind de frig, trupurile lor albe sfîşiau întunericul ca nişte note acute într-o tăcere grea. Partizanii se îndepărtează, depun hainele undeva la o parte sub nişte

copaci, apoi se întorc iar să mai aducă altele, și să le depună sub copaci ; iar de acolo se întorc iar să se posteze în fața prizonierilor albi, distonanți : își desprind de pe umeri puștile și le iau în mîini.

— Lașilor ! strigă prizonierii treziți în sfîrșit la realitate, Lașilor ! Lașilor ! Hoților ! Șacalilor ! iar unul dintre ei în timp ce-l dezbrăcau scuipase asupra partizanilor, iar aceștia i-au răspuns cu lovituri sălbatice, în șirul alb al prizonierilor pe lîngă gropile negre afundate disperate ale ochilor lor mai apărea și curgerea lentă roșie a sîngelui din gurile lor, roșie pată din ce în ce mai mare pe cămășile lor.

„Acum sînteți gata, se gîndește Fulvo, acum da."

După ce oamenii lui se aliniară înălță brațul, dirijor de orchestră care comandă atenție. Acordîndu-i această atenție, treptat au încetat cu toții să mai strige, strîngînd din dinți, și tăcerea redeveni ca o suprafață intactă neclintită. Lapovița își reîncepu șfichiuitul. Toate privirile se îndreptară spre Fulvo, în așteptare, iar el în sinea lui zîmbi, așteptînd de asemenea. Tăcerea începu încet să devină apăsătoare.

Acestea sînt morți reale, gîndește Fulvo, nu exerciții de tir contra unor siluete necunoscute care pot fi doar ținte sau ființe vii : *acestea* sînt morți reale. Nu i-am cunoscut pe ceilalți pe care i-am ucis, cum pot spune deci că i-am ucis ; și nici ei înșiși n-au știut că erau pe punctul de a muri, cum pot spune deci că am modificat cursul vieții lor, dacă ei n-au fost conștienți. Pe aceștia însă îi cunosc pe fiecare, le știu numele, chipurile, viețile, familiile, gîndurile, groaza lor, rugăciunile lor... am trăit

împreună cu dînşii, mergînd pe aceleaşi drumuri zile şi zile în şir, am respirat împreună cu ei acelaşi aer o noapte întreagă în şopronul acela ca ciobanii într-un staul ; am mers sub aceeaşi ploaie şi în aceeaşi zloată pe drumul acesta nesfîrşit ca nişte Cristoşi în acelaşi calvar : există între mine şi ei un fel de prietenie, o frăţie, o frăţie de sînge. *Aceasta* este o ucidere adevărată, celelalte au fost evenimente întîmplătoare : acum însă asasinatul încetează să mai fie un fapt întîmplător şi indiferent, şi fără vină aşa cum am omorît pînă acum, şi devine real şi deliberat şi cîntărit. Devine putere sacră, devine sentinţă, divină. *Lăsaţi-vă ucişi,* îşi urmează Fulvo şirul gîndurilor, nici nu vă daţi seama de faptul că deveniţi instrumentul unei puteri minunate. Lăsaţi-vă ucişi, numai pentru aceasta şi merită osteneala de a trăi.

În acest răstimp tăcerea devenea din ce în ce mai apăsătoare : se putea percepe clipocitul lapoviţei ude şi dese care cădea necontenit, dispersîndu-se în tonurile cele mai diverse : pe trupuri cu sunet surd, pe ramurile golaşe ale copacilor slab ca un ţîrîit, pe stofa hainelor adunate vraf înecat, absorbit, pe frunze ca un plescăit uşor, pe iarbă ca un foşnet iar deasupra tuturor acestor sunete ca bătăile clopotului cel mare rare şi sonore se putea auzi sunetul înăbuşit cu care lapoviţa cădea de pe frunzele copacilor pe jumătate topită în picături mari şi grele pe pămîntul ud. Fulvo ascultă şi priveşte, şi nu se mişcă. Ţine braţul întins şi nemişcat, în aşteptare ; toţi îl fixează, atenţi, încordaţi, iar el la rîndul lui îi priveşte în tăcere. Priveşte ochii lor larg deschişi,

încordarea crescîndă de pe chipurile lor, răsuflarea lor neliniştită şi înecată. Îi priveşte, şi zîmbeşte încet uşor, şi aşteaptă. Unul dintre prizonieri şovăie abia ţinîndu-se pe picioare, gurile se schimonosesc de durere şi de deznădejde, de neputinţa de a mai putea rezista : iar Fulvo cu toată fiinţa lui încordată urmăreşte creşterea acestei neputinţe, care de la gurile lor se transmite ochilor lor, le acoperă întreg obrazul şi cade rostogolindu-se în străfundurile fiinţei lor prin gîtul lor în plămînii lor, şi în sfîrşit răbufneşte :

— Ce aşteptaţi ? urlă unul din cei douăzeci şi doi. Trageţi ! Ce aşteptaţi ! Urlă ca un nebun şi înjură şi blestemă şi afuriseşte groaznic, tremurînd din tot trupul, chipul lui nu mai e decît o pată stacojie, care urlă printre celelalte pete albe şi înspăimîntate tăcute încă ale celorlalte obrazuri : TRAGEŢI, porcilor, TRAGEŢI, PORCILOR, TRAGEŢI, PENTRU NUMELE LUI DUMNEZEU !

Şi toţi ceilalţi condamnaţi încep să se mişte şi să strige şi să se vaiete, totul devine iar o înspăimîntătoare vale a plîngerii, o mare de glasuri. „Nu !“ se aud urlete înfiorătoare. „Nu !“ se roagă unii. „Sînt nevinovat !“ încearcă să se apere alţii. „N-am făcut nimic“, imploră unii. „N-am făcut nici un rău nimănui ! niciodată, nimănui !“ se bat cu pumnii în piept, „niciodată nici un rău nimănui !“ *(non culpa non culpa non minima culpa)* „niciodată nici un rău nimănui“, se bat cu pumnii în piept şi-n cap atenţi la fiecare mişcare de frică să nu cumva să pară periculoşi, aşa desculţi în cămaşă şi izmene. Iar tînărul care a fost adăugat mai pe urmă

striga mai tare decît toţi ca şi cum glasul lui mai puternic decît toate i-ar fi putut semnala prezenţa l-ar fi putut salva. „Eu nu eram cu ei ! Nu eram cu ei nu sînt de-ai lor nu sînt fascist m-aţi lăsat mai întîi să plec nu mă puteţi omorî astfel ! Nu se poate să mă omorîţi aşa !“ Alte glasuri, mai puţin nevinovate, invocau procesul, autorităţile, Comandamentul, ducerea la Milano, — „Să mă omorîţi în felul ăsta ! În felul ăsta !“ Omul cu faţa zdrobită atîrnă cu braţele întinse înaintea lui între doi prizonieri care strigă spre Fulvo şi care îl ţin în mod inconştient de mijloc, făcîndu-l să clatine tăcut din cap. La un moment dat unul din cei doi îl lasă în voie, apoi nu peste mult se eliberează şi celălalt de greutatea lui inutilă ; ca o marionetă căreia i s-au tăiat sforile se prăbuşeşte la pămînt şi rămîne, cu picioarele larg desfăcute, cu braţele inerte, moi, cu trupul aplecat înainte, clătinînd domol din cap. La un capăt al şirului un prizonier face un pas înainte, cu braţele şi mîinile întinse spre Fulvo :

— Am bani, îngînă înăbuşit. În aur. Vi-l voi da. Toţi avem. Aur. Şi bijuterii. O să vi le dăm. Oricît doriţi. Daţi-ne drumul. Chiar aşa dezbrăcaţi puteţi să vă opriţi şi hainele.

O străfulgerare nebunească de speranţă se aprinde pe feţele tuturora. Poate că partizanii au înscenat toate acestea pentru a obţine bani, poate că i-au adus pînă aici pentru a putea obţine un preţ mai bun. Poate nu voiau să-i omoare cu adevărat. Chipurile lor schimonosite se luminează de speranţă şi ochii li se umplu de o licărire nebunească.

— Ce vă costă să nu ne omorîţi, continuă cel care intervenise sau poate un altul, sau toţi laolaltă,

tremurînd, scăldaţi de sudoare. La ce vă serveşte moartea noastră. La ce. Vă dăruiesc tot ce am. Luaţi-mi totul, dar nu mă omorîţi. Am familie. Am copii. Ce-o să se facă fără mine. (Copiii care vor creşte palizi şi fără vlagă în hăinuţe de doliu.) Vă voi da tot ceea ce am, nu mă omorîţi.

„De ce nu vreţi să fiţi ucişi, se gîndeşte Fulvo. Mai devreme sau mai tîrziu, tot va trebui să muriţi, de bătrîneţe, sau în urma unei sentinţe a tribunalului. Mai devreme sau mai tîrziu, tot veţi muri. Nu sînteţi nemuritori. De ce nu acceptaţi mai bine să muriţi acum, aici, să fiţi instrumentul meu al voinţei mele al orgoliului meu, decît să muriţi din ordinul unui complet de judecată, aseptic, steril. Sau de bătrîneţe ajunşi în mintea copiilor. De ce nu acceptaţi să muriţi acum, şi să conferiţi valoare morţii voastre. Numai dacă muriţi acum moartea voastră are o valoare, de ce nu vă daţi seama de acest lucru ? Înşiraţi aici în faţa mea căpătaţi măreţie mitică, veţi deveni victime, veţi fi eroi : dacă muriţi de bătrîneţe nu veţi fi nimic, ca entităţi individuale nu sînteţi nimic ; iar cînd vă vor ucide în curtea unei cazărmi după ce vă vor întocmi în prealabil tot felul de formulare şi hîrtii timbrate nu veţi fi decît nişte condamnaţi care-şi primesc pedeapsa. Moartea voastră o să fie o pedeapsă anostă şi banală, un fapt administrativ, o problemă de organizare, de ce nu vă daţi seama de acest lucru ! Muriţi acum, moartea voastră înseamnă ceva. Muriţi acum, acum moartea voastră e frumoasă."
„Nu mă omorîţi, nu mă omorîţi !" se aud rugi din toate părţile. Unul a căzut în genunchi, de disperare

şi de speranţă şi de sfîrşeală, cu braţele întinse înainte plînge şi geme, iar altul se roagă şi strigă şi blesteamă, apoi deodată se opreşte, şi ascultă, aşteaptă, holbează ochii, în speranţa că neclintirea lui Fulvo înseamnă nehotărîre, apoi îşi acoperă obrazul cu mîinile şi o ia iar de la capăt cu înjurăturile şi cu blestemele. Omul cu faţa zdrobită clatină din cap, cu tot trupul ghemuit, cu ochii în pămînt. „Fie-vă milă ! Fie-vă milă !" strigă îngenuncheaţi goi şi deznădăjduiţi în zăpada murdară : nici Dumnezeu în bisericile lui n-a fost rugat şi implorat cu atîta fervoare.

„Da, se gîndeşte Fulvo. Eu, spre deosebire de un Dumnezeu nevăzut şi de nepătruns, pot să mă mişc şi să mă apropii şi să întind mîna şi să-mi fie milă, şi să le cruţ vieţile. Şi lui Dumnezeu i se poate face milă de ei, şi mă poate omorî brusc, sau poate face să cadă asupra noastră nemţii fasciştii îngerii din cerul lui sau poate să mă trăsnească. Cu toate acestea, în această clipă ei nu se roagă lui Dumnezeu, ci mie. Şi nu s-a mai întîmplat niciodată ca trăsnetele să prefacă în cenuşă la momentul potrivit pe călăi." Îşi trage o clipă răsuflarea : „Numai eu pot să-i cruţ, şi ei o ştiu". Braţul întins spre condamnaţi şi spre partizani şi spre arme se încovoaie uşor, mîna se roteşte schiţînd gestul circular cu care dirijorul anunţă că fiecare să fie gata să dea ce-are mai bun, să fie gata pregătiţi, pentru o clipă decisivă.

Toţi se încordează, cu ochii larg deschişi în tăcere urmărind rotirea mîinii sale a încheieturii mîinii sale, toţi ochii sînt aţintiţi spre mîna lui ; toţi ştiu că e pe punctul de a da un ordin, şi se încordează

și-și îndreaptă trupurile iar glasurile lor pier undeva în adîncul ființelor lor și răsuflările li se opresc...

— Ochiți, rosti Fulvo.

Cineva scoase un strigăt închise ochii și-și cuprinse capul în mîini scuturat de suspine convulsive ; altul care era în genunchi se ridică în picioare cu un efort îngrozitor, mișcîndu-și buzele și clătinîndu-se. Rănitul scoase un vaiet înăbușit, deși nu-și dădea seama de nimic.

Aceasta este puterea mea aceasta este puterea mea nemărginită.

— Un preot, cel puțin chemați un preot ! geme un glas nu prea convins

și le-a fost îngăduit un preot căruia i s-au acordat doar trei minute pentru a-i împărtăși pe toți iar preotul s-a răzvrătit s-a ridicat împotriva inumanității acestui ordin dar nu i-au fost îngăduite totuși decît trei minute care se scurgeau cu trecerea fiecărei secunde pe cadranul ceasurilor de aur, iar el a trebuit să se limiteze doar să rostească o absolvire generală de păcate „in articulo mortis“.

Și totuși, nimic nu fusese încă hotărît, totul putea să difere de ceea ce părea să fie. Fulvo încercă să-și închipuie cum ar arăta chipurile lor speriate schimonosite livide de frig și de spaimă în șopronul fermei, la întoarcere. Un foc imens în mijlocul încăperii cu vîlvătăi mari care să atingă bîrnele înnegrite ale tavanului iar ei cu toții dezbrăcați din nou de jur împrejur uscîndu-și hainele și propriile trupuri și spaima din sufletul lor, și o sticlă de vin pentru ei, purtată din mînă în mînă, cel mai bun vin al fermei, cel mai bun vin din împrejurimile acelea scos din casele trezite în miez de noapte cu

bătăi înspăimîntătoare în ușă ; și țăranca îmbrîncită din pat să jumulească găini și să frămînte aluatul pentru tăiței, și aburii apei care fierbe și sfîrîitul de untură pe foc și arome picante — toate acestea s-ar putea întîmpla orice este posibil — ține mîna suspendată și mîna ține suspendat timpul și hotărîrea lui. Se aude ropotul ușor al ploii dese, se aude răsuflarea convulsivă a condamnaților.

Dacă las în jos mîna asta timpul va reîncepe să curgă viitorul va surveni...

Întrevede clar în noapte cum frunțile li se îmbrobonesc de sudoare sub lapovița înghețată.

Mîna îi tremură ușor, de bătaia și clocotul sîngelui în arteră, și din cele douăzeci și două de piepturi pornește un geamăt.

O știu bine și ei, că viața lor e suspendată de mîna mea, iar mîna mea e suspendată de voința mea.

Pumnii prizonierilor se încleștează convulsiv ochii li se deschid larg mușchii se încordează pe trupurile lor : gurile puștilor oscilează în aer, lapovița continuă să cadă încet subțire și tăcută.

Fulvo coboară încet brațul, savurînd pînă în cea din urmă clipă puterea lui nemărginită libertatea lui nemărginită de a hotărî, apoi spune repede

O întîmplare suspendată în timp, pe care o observi cum plutește ca o panglică neagră undeva pe un cer întunecat : iar eu din cînd în cînd deschid în împărăția nopții o portiță și mă uit dincolo, de partea cealaltă, și istoria reîncepe să curgă, cu chipurile ei, cu vaierele ei. Ea a devenit ceea ce eu am vrut, un lucru pentru veșnicie viu. O privesc așa

cum se priveşte un film, sau cum se reciteşte o carte. Zăbovind asupra frazelor, subliniind cu cîte-o trăsătură expresiile lor, gurile lor deschise, mişcările lor clătinate, nesigure, vorbele lor înăbuşite, ochii lor deznădăjduiţi : prelungind făcînd să dureze la nesfîrşit un timp care-n realitate durează doar cîteva minute ; revenind şi stăruind şi zăbovind asupra fiecărei trăsături, asupra fiecărui semn. Apoi revin la ocupaţiile mele obişnuite de fiecare zi. Suspendaţi în noaptea neagră, halucinaţi şi zguduiţi de plîns, cu toţii aşteaptă ca eu să-i fac să retrăiască şi să moară încă o dată...

apoi spune repede :

— Foc !

ISABELLA ŞI MAŞINA DE SCRIS

Isabella se ridică din umbra tufişurilor parfumate ale gardului viu care împrejmuia casa, şi veni să se lipească de braţul doamnei.

— Doamnă, mă duci în camera ta ?

— Nu plictisi pe doamna, îi strigă de la fereastra bucătăriei mama Isabellei, pentru ca amîndouă, şi Isabella şi doamna, să afle că ea nu era de acord să se plictisească una pe alta : în rest puteau face tot ceea ce pofteau.

Doamna o ia de mînă pe Isabella, *în amintirea copilăriei sale străbătută de dorinţa de a pătrunde în camera unei bătrîne doamne cameră plină cu figurine de porţelan ace de păr aurite sticluţe colorate casetuţe de scoici păpuşi de cîlţi perne de atlas pene de păun abajururi de mărgean teancuri de ilustrate :*

— Hai, vino, Isabella, numai să fii cuminte şi să nu vorbeşti prea mult. Doar pentru cinci minute.

Isabella porneşte, ţinîndu-şi de pe acum răsuflarea de admiraţie şi de emoţia pe care le va încerca în cameră : agăţîndu-se de mîna doamnei străbate, cu răsuflarea ei întretăiată cu ochii ei care încă nu văd nimic dar presimt de pe acum totul deschizîn-

du-se vrăjiți grădina și pragul casei, și intrarea și ușa camerei : și intră în încăpere.

Doamna închide ușa dînd drumul mîinii Isabellei ; ca o pasăre într-o colivie Isabella zvîcnește din mîinile care o țineau zăbovește o clipă la pămînt apoi cu salturi mici și repezi se rotește de jur împrejur gata să-și ia zborul, alegînd și chibzuind direcția în care să zboare : în vreme ce roiuri de cărți colorate și vitrine și tulpini prelungi și vaze de cristal și fotografii înrămate fixate pe pereți cu cîte patru pioneze strălucitoare se avîntă și ele și se învălmășesc în jurul ei, iar Isabella își înalță chipul, urmărindu-le de jur împrejur cu ochii largi deschiși și încîntați, scoțînd strigăte asurzitoare de bucurie, se înalță apoi în zbor și se amestecă printre ele. Doamna o privește și zîmbește, *în amintirea copilăriei sale,* apoi se îndreaptă spre masa de lucru și se așază și începe din nou să bată la mașină. Isabella e ca o floarea-soarelui, se întoarce și o privește, iar zgomotul e soarele. Isabella e o floarea-soarelui care umblă : străbate camera cu pași mărunți, în vîrful picioarelor, și se apropie de mașina care bate cu luciri scînteietoare de degete și clape și de care cromate de mașină și în clinchet de clopoțel la sfîrșitul fiecărui rînd.

Isabella e oacheșă, are nouă ani, poartă fustă scurtă, pentru ca picioarele ei lungi și subțiri și negricioase să se vadă, așa încît să se poată spune foarte bine, despre ea, așa ca în cele mai alese tradiții literare „Fetița cu picioare de flamingo" ; dar ea neștiutoare mișcîndu-și-le se apropie de masă și se învîrte în jurul ei, vrăjită, apoi se întoarce și ia un scăunaș : ținîndu-l în brațe ca pe un iedut, cu

cele patru piciorușe drepte întinse, îl aduce lîngă masă și-l pune jos cu foarte mare băgare de seamă, îndoindu-și în două trei patru fantastice unghiuri picioarele care parcă nu sînt ale ei apoi se cuibărește pe el pentru a se uita cum scrie doamna la mașină.

Între un teanc de foi imaculate la dreapta ei și un altul de foi scrise la stînga doamna scrie la mașină. Luînd din cînd în cînd o foaie albă din teancul din dreapta, potrivind-o în mașină și așezînd-o apoi plină de cuvinte în vraful din stînga. Isabella îi urmărește cu privirea mîinile. Mîinile bat cu degete sprintene pe clapele rotunde ale claviaturii iar pe foaia albă cuvintele se înfiripă și se înșiră unele după altele, cu punctele lor cu virgulele lor și cu toate accentele ; despărțite unele de altele cînd sînt gata, întrerupîndu-se prin punct și luînd-o iar de la capăt cu literă mare, sau cu ghilimele, sau cu amîndouă ; și tot așa înșiruindu-se unele după altele pînă la capătul rîndului și alergînd apoi iar în grabă mare la cap, mereu limpezi, clare, tipărite, rostogolindu-se cu clinchet unul după altul, și prea repede ca să le poți citi, zglobii și melodioase înainte de a ajunge pe hîrtie, iar odată ajunse pe filă, corecte, drepte, aliniate, serioase, grave. Isabella privește fermecată mîinile, mașina, foaia de hîrtie, cuvintele : foile albe, continuă să se umple de fraze, de dialoguri, de povești, de farmece, de minuni, de întîmplări miraculoase, —

— M-ai privit destul Isabella, acum ajunge. Du-te și te joacă.

Isabella ascultătoare își mișcă picioarele ei de pasăre flamingo și pleacă, închizînd ușa încet fără

zgomot. Apoi mai zăbovește o clipă să asculte mașina, care își continua în cameră țăcănitul. Ce minunat bate fiecare deget pe fiecare clapă, săltînd cînd înainte cînd înapoi, și pe fila albă șirurile se completează, unul după altul de la început pînă la sfîrșit. Isabella se dezlipește de lîngă ușă și aleargă în bucătărie la mama ei.

— *Ah, mamă. Vreau să învăț să sciru la mașină. Ah, ce mult aș vrea să învăț. Cît de frumas e să scrii la mașină. Nimic nu-i mai frumos și nu merită mai mult. Ah, mamă, cît de mult îmi place, cît de mult aș vrea să învăț.*

— De ce nu, răspunse mama. Dacă ții atît de mult.

Isabella iese din bucătărie, și se strecoară în vîrful picioarelor prin fața ușii de la camera doamnei ; și zgomotul mașinii de scris o prinde și o ține pe loc. Se oprește fascinată ținîndu-și răsuflarea să asculte cum bate zglobie mașina de scris : ca o ploaie de vară, ca grindina pe geamuri, ca zumzetul din copaci, ca tobele la paradă, ca niște castagnete într-un dans, *ah, cît de mult doresc să învăț să scriu la mașină, ah cît de mult aș vrea...*

Ușa de la intrare se deschide ; cu mîinile și cămașa și pantalonii mînjite de culori ciufulit cu înfățișare de barbar, intră stăpînul.

— Olà, Isabà, o salută. Hai să-ți vopsesc nasul cu verde.

Isabella intră în atelier cu pași rigizi. Peneluri și borcănașe de culori și pînze pe jumătate pictate și pînze terminate zac de-a valma pe podea ; ca o pisicuță care se mișcă pe un pămînt inundat Isabella pășește cu grijă, ridicînd cînd un picior, cînd celă-

lalt, ferind penelurile, culorile şi pînzele, păşind peste borcănaşe şi printre spaţiile înguste dintre pînze, uitîndu-se cu băgare de seamă unde să-şi pună pasul. „Graţioasa Isabină păşeşte ca o felină", o laudă domnul. Apoi pune mîna pe paletă şi penel, şi se aşază în faţa şevaletului. Isabella îl priveşte. Domnul închide puţin din ochi încreţindu-şi obrazul şi-şi aruncă pe spate gîtul şi capul : şi cu braţul întins în toată lungimea lui şi a penelului se îndepărtează de tablou : *Pictează*, îngînă Isabella. Pictează culori strălucitoare şi învălmăşite toate laolaltă, copaci, case, chipuri omeneşti. A pictat şi chipul Isabellei cuprins parcă de spaimă, cu nasul galben şi verde. Pictorul îi întinde o bucată de hîrtie, două peneluri înmuiate în culoare, şi un borcănaş : „Ţine, Isabu, pictează şi tu". Isabella ia ascultătoare penelurile şi hîrtia şi îngenunchează pe podea :

— Eu însă vreau să învăţ să scriu la maşină, îl înştiinţează ea.

— Puah ! spune domnul. La maşină ! Ce idee. Nici măcar nu-i o viaţă sănătoasă să stai toată ziua neclintit în faţa claviaturii aceleia. Învaţă să pictezi, e mult mai sănătos : ieşi la aer, te mişti, respiri, urci pe munte, cobori văi. Foloseşti culori în loc de negrul acela veşnic pe albul mort, fără formă, o linie înşirată sub alta, înşirate ca nişte regimente : vorbe, vorbe, vorbe, mereu aceleaşi vorbe, folosite de mii de generaţii, roase, consumate, aceleaşi pentru toate împrejurările, veşnic neschimbate ; ce ai să le faci Isabaci ? elemente prefabricate pentru construcţii în serie : şi ce faci cu fantezia, Isabia ? Culorile sînt strălucitoare, culorile sînt mereu noi, pot fi îmbinate în tot felul, pot fi amestecate în

orice formă ; culorile sînt minunate, Isabate : învață să pictezi, și pune culori, Isabori.

— Da, domnule, răspunde Isabella ascultătoare și se apleacă asupra hîrtiei și începe să picteze.

Desenează cu o trăsătură de culoare un dreptunghi, peste dreptunghi suprapune un triunghi, peste triunghi desenează un dreptunghi mai mititel, și de la acestea trage o linie lungă ondulată.

— O casă, spune Isabella.

Pictorul o desenează pe Isabella desenînd o casă :

— Ia te uită, îi spune ; n-ai văzut niciodată o casă făcută în felul ăsta, și niciodată în viața ta n-ai văzut un acoperiș : nici măcar nu-ți închipui că acoperișurile există, nu știi ce sînt și cum sînt făcute ; la școală te învață să faci astfel de case, și tu le faci așa. De ce te mai duci la școală ? De ce mai înveți carte, Isabarte ? nu înțelegi că asta-i moartea spiritului tău.

Isabella oftează.

— Mama și tata mă trimit. Mie nu-mi place.

— Răzvrătește-te, o sfătuiește pictorul, mîngîind hîrtia cu vîrful mare și gros al creionului, mîzgălind-o cu tot felul de linii negre și dese, unele mai intense, altele mai ușoare, nuanțate, haotice, repetate. Trebuie să facem în viață numai ceea ce ne place. Ne-am născut liberi, și viața e mult prea scurtă pentru a o putea irosi urmînd părerile altora. Fă numai ceea ce-ți place, Isabace, nu-ți place să mergi la școală ? nu te mai duce. Îți place să pictezi ? pictează. Ție ce-ți place să faci, Isabaci ?

Isabella oftează.

— Mie-mi place să scriu la mașină.

Lipită pe dinafară de fereastra doamnei, Isabella își face cu răsuflarea două mustăți de sticlă opacă sub nas ; duce amîndouă mîinile la ochi, și privește în odaia fantastică, ireală a doamnei ; rafturile cu cărți de jur împrejur, fotografiile colorate de pe pereți, străfulgerările și reflexele luminoase de peste tot, și, aproape, foarte aproape, lîngă fereastră, pe masă, mașina de scris strălucitoare răsunînd ca un ecou, jumătate neagră, jumătate cenușie, jumătate argintată ; cu toate foile albe de-o parte cu toate foile negre de cealaltă parte : și ea la mijloc, ca un Dumnezeu, cu cei buni la dreapta și cu cei răi la stînga sa. Doamna revine în odaie, și Isabella țîșnește cît colo de la fereastră ; gata însă să se apropie din nou, dă ocol casei în cercuri lungi în spirale lungi care au drept centru fereastra, de care ea se îndepărtează și se apropie, într-un dans desăvîrșit de pasăre flamingo, apropiindu-se, îndepărtîndu-se, aplecîndu-se și înălțîndu-se în vîrful picioarelor, așezîndu-se și iar ridicîndu-se, clătinîndu-se în ritmult discontinuu și zănatic, nebun al mașinii de scris. Alergînd împreună cu ceilalți copii prin alte locuri îndepărtate, reîntorcîndu-se însă mereu, rechemată de cîntecul fermecat și prelung al mașinii de scris. Se așază și se joacă în umbra parfumată a tufișurilor din jurul casei jocuri nesfîrșite și tăcute cu pietricele cu păpuși îmbufnate și fără de glas cu plăsmuiri, în timp ce în odaie mașina de scris bate, zglobie, ca un cal pornit în galop, ca un tren care aleargă, ca o trompetă care sună, ca un negru care dansează, ca un măcăleandru care cîntă, ca firimiturile aruncate lui Lazăr, *ah, cît de mult aș vrea să știu să scriu la mașină cît de frumos trebuie să fie*

să ştii să scrii la maşină : ah cît de mult îmi place cît de mult vreau să scriu la maşină, ţac ţac ţac ţac ah vreau să învăţ să scriu la maşină vreau să învăţ : în vreme ce maşina ţăcăne din umbra boschetelor Isabella bate cu degetele în aer, aşezată în faţa unei mese imaginare, zburînd cu o repeziciune nemaipomenită pe o imaginară maşină de scris. Doamna iese şi Isabella aleargă după ea, strecurîndu-şi mîna în mîna ei :

— Doamnă, mă iei în camera ta ? o roagă.

— Doamnă, mă înveţi să scriu la maşină ?

Din umbra boschetelor din apropierea ferestrei Isabella apare iar, ca un balonaş lunguieţ scăpat din mîna unui copil : se înalţă din umbră şi din boschete şi aleargă în întîmpinarea doamnei :

— Mă înveţi ?

— Of, exclamă doamna ; astăzi e alt cîntec.

— Isabella nu plictisi pe doamna, îi strigă mama Isabellei.

— Mă înveţi, doamnă ?

— Dar bine, ca să înveţi să scrii la maşina de scris trebuie să ai mai întîi o maşină de scris, răspunde doamna.

— Ai tu maşină !

— Da, dar e maşina mea, nu a ta.

Isabella, comunistă, se uită cuprinsă de mirare la doamnă.

Mama Isabellei apare în uşa bucătăriei, ştergîndu-şi mîinile într-un prosop.

— O trage inima la maşina aceea de scris, doamnă. S-o vedeţi ce face acasă ; cît e ziulica de mare nu vorbeşte decît despre maşina de scris, despre

cît de mult i-ar place să scrie, cît sînteţi dumneavoastră de iscusită, cum scrieţi, şi cîte altele. Şi-şi mişcă degetele repede repede pe masă, cu îndemînare ; ar trebui s-o vedeţi. A prins slăbiciunea asta, doamnă.

Ca un maestru de atelier medieval doamna se uită cu un surîs pe buze la mica Leonarda care-i este prezentată.

— E greu de învăţat, doamnă ? întreabă mama Isabellei.

— Nu ! răspunde doamna. E foarte uşor.

În palma ei, mîna Isabellei are o zvîcnire, şi o dată cu ea întregul ei trup tresare.

Ah, ce bine, ce bine, e uşor, ce bine !

— Ceea ce-i mai greu este să capeţi uşurinţă şi viteză ; însă învăţatul e foarte uşor. Vino Isabella, te învăţ.

— O învăţaţi ? o învăţaţi într-adevăr ? exclamă mama Isabellei. Isabella deschide ochii mari şi încetează să mai respire :

— Mă învăţaţi ?... într-adevăr ?

— Da, din moment ce doreşti atîta.

Un cortegiu se formează în jurul Isabellei. Mama ei aleargă să ţină larg deschisă uşa să se posteze în spatele uşii miraculoase de la camera doamnei pentru a le face loc să intre ; suspendată de mîna doamnei, Isabella se îndreaptă spre regatul maşinii de scris. Regina Isabella păşind pe covoare moi şi catifelate pe pajişti de puf pe clopote care răsună, străbate camerele una după alta şi intră în regatul minunat al maşinii de scris : tronuri se rotesc şi dansează venindu-i în întîmpinare, perne se îngrămădesc unele peste altele pe scaune, şi fiinţe înari-

pate o ridică cu ele în zbor înalt şi camera întreagă se roteşte în jurul ei apoi o coboară uşor, cu grijă, iar ea coboară încet peste toate, unduindu-şi trupul, ca într-o cufundare lină într-o mare, şi masa i se alătură, şi maşina de scris o întîmpină, minunată şi strălucitoare, asemeni privighetorii fermecate a Împăratului chinez, asemeni unui cal mecanic înaripat.

Învăţ să scriu la maşină învăţ să scriu la maşină ah învăţ învăţ.

Doamna smulge coala de hîrtie care se află în maşină, jumătate albă şi jumătate neagră, şi introduce alta nouă ; albă şi curată toată, numai pentru Isabella, numai şi numai pentru a fi completată de mîna ei. Mama Isabellei se uită cuprinsă de emoţie, cuprinsă de emoţie o priveste şi Isabella :

Ah învăţ învăţ să scriu la maşină învăţ ah învăţ învăţ.

— Vezi ! începe doamna. Aici sînt toate literele. Uită-te, c,z,e,r,t... vezi ?

Văd, văd, ah văd, învăţ învăţ să scriu la maşină sînt pe cale de a învăţa !

— Tu baţi literele, şi maşina le scrie. E simplu, nu-i aşa ?

E simplu e simplu nu-i aşa ? e uşor nu-i aşa ? învăţ, am învăţat ceva ! Ah învăţ într-adevăr într-adevăr, într-adevăr sînt pe cale să învăţ !

Mama Isabellei îşi înfăşoară emoţionată mîinile în ştergar, Isabella se uită ţintă la maşina de scris cu ochii strălucitori, atingînd-o transportată cu vîrful unui deget.

— Dacă apeşi pe ăsta, scrie cu litere mari. Ai înţeles ?

Înţeles Înţeles Ah Am înţeles.

— Vezi că-i uşor ? Uite ăsta-i i, îl vezi ?

Văd văd ooh văd

— Dă-mi mîna, dă-mi degetul, unde l-ai ascuns ?

Iată-l.

— Foarte bine, uite aici. Bate pe clapa lui i.

Eu să bat ?

— Da. Nu-ţi fie frică. Cu putere, nu îndoi degetul. Aici !

Ţac.

— Bine ! acum uită-te : ai scris-o : Priveşte-o : I. I ! I ! I ! I !

Ah am învăţat scriu scriu scriu scriu !

— Şi acum aici. Pe S. Cu mîna cealaltă. Cu celălalt deget !

Din mîna strînsă pumn de emoţie şi transpirată, doamna răsfiră cu greu un degeţel, arătătorul subţire.

— Bate.

s s s s ssss

Is

— Acum bate pe aceasta

a

Isa

Isa !

— Acum pe asta, b, vezi !

b b b b b b b... Isab

Minunat minunat progres. Extraordinar.

— Acum pe aceasta, o îndeamnă doamna :

e

e e e e e e e

Isabe

Isabeeee

— Acum pe ăsta.
lllll, el, llll, el
Isabel
— Încă o dată
Minunat progrès.
Isabell
i i i i, s a a, b e e e e, llll
— Acum pe asta,
a
Isabella
Ah!
— Şi acum gata. Ai văzut? E uşor, nu-i aşa?
E uşor! E uşor! Într-adevăr! E uşor! Isabella! Ah. Am scris Isabella! E uşor!
— Ai văzut! iată, ai învăţat.
Isabella ridică obrăjorul îmbujorat şi fericit.
Am învăţat, am învăţat!
— După ce ai terminat un cuvînt, apeşi pe ăsta, vezi? şi se face o distanţă, un interval; vezi? cu clinchete scurte şi subţirele, clare, clac, clac, foaia albă aleargă de la un capăt la celălalt al maşinii, cuvîntul Isabella, şi ochii Isabellei aleargă şi ei ca un tren care goneşte prin nişte cîmpii albe, nesfîrşite. Iar cînd ai terminat rîndul împingi de aceasta, vezi ? aşa, dă-mi mîna, aşa, aşa, ai înţeles? şi apare un rînd nou. Uită-te numai!
Doamna împinge foaia la dreapta şi la stînga, cuvîntul Isabella se ridică uşor în salturi mărunţele ca şi cum ar urca nişte trepte se înalţă către cer, apoi doamna pune în mişcare un angrenaj zimţat, şi cuvîntul Isabella se reîntoarce pe pămînt, apoi iar se înalţă şi iar coboară, dansează, şi se opreşte.

— Acum încearcă şi tu. Ai înţeles ?

Degeţelul şovăielnic şi sfios al Isabellei încearcă, şi cu un salt mărunt cuvîntul Isabella se înalţă din nou către cer.

— Foarte bine. Iată, acum ştii totul.

Ştiu tot ! am învăţat ! am învăţat deja tot !

— Şi acum scrie.

Şi adevăr adevăr zic ţie ridică-te şi umblă.

Cu mîinile strînse pumn, cu degeţelele încordate, Isabella stă gata pregătită cu tot trupul încordat deasupra maşinii.

— Scriu Caterina, rosteşte Isabella.

— E surioara cea mai mică, explică mama Isabellei.

— Foarte bine. Nu uita să începi cu literă mare.

— Ah !

Isabella apasă pe claviatură degeţelele înţepenite de încordare, şi litera C apare.

Isabella o fixează extaziată, iar mama se uită la Isabella cuprinsă de admiraţie.

— Oh !

În picioare în spatele Isabellei doamna descoperă literele ascunse, regăseşte pe cele pierdute, bate intervalul, descoperă că bara de distanţă s-a declanşat brusc, că litera r a fost deja bătută, că litera i n-a fost bătută încă.

Isabella progresează încet, în scrierea cuvîntului Caterina. Mama o priveşte încîntată.

Cu obrazul, cu mîinile, cu cămaşa şi pantalonii mînjiţi de culoare, cu părul ciufulit, pictorul trece pe acolo, şi se opreşte în uşă.

— Ce se întîmplă aici ? întreabă.

Ca un necredincios la uşa unui templu.

— Ah, ah, rosteşte apoi zeflemist, mititica Isabască învaţă să mîzgălească.

Apoi dispare.

Cu ochii ieşiţi din orbite de entuziasm şi de încordare Isabella scrie la maşină.

Caterina.

Mama o priveşte încîntată, doamna zîmbeşte.

— Ce să scriu acum ? întreabă Isabella.

— Orice vrei !

Într-al nouălea cer Isabella îşi înalţă ochii în tavan, frămîntîndu-şi mintea.

— Eu trebuie să fac rînduială printre cărţi, spune doamna. Scrie ce vrei, şi dacă ceva nu-i în ordine, spune-mi.

— Scriu nouăsprezece mai, îi dă de ştire Isabella.

— Foarte bine.

— Bine ! şopteşte mama Isabellei. Eu mă duc să-mi termin curăţenia. Isabella să fii cuminte.

Doamna aşază un taburet în faţa rafturilor cu cărţi.

Isabella bate pe prima clapă.

Mama o priveşte fermecată fericită apoi face o plecăciune de mulţumire înspre doamnă, şi pleacă. Isabella îşi admiră degeţelele, ea singură în faţa maşinii, cu toate filele albe la dreapta şi cu toate filele scrise la stînga sa. *Ştiu să scriu ştiu să sciru sînt în stare să scriu.*

Doamna se aşază pe taburet, cu un mic aspirator de praf pe genunchi ; şi tot pornind şi oprind zumzetul aparatului, scoate cărţile din rafturi şi le curăţă pe rînd muchiile. În spatele ei cu ţăcănituri încete rare şi trudite cu obrazul îmbujorat de efort

şi de încordare Isabella scrie, cu degetele încordate şi pumnii strînşi.

Scrie, oftează, pufăie, borboroseşte, se foieşte, şopteşte cu glas înăbuşit îşi bagă degetele în gură, se trage de păr.

Cu faţa mîinile cămaşa pantalonii mînjiţi de culori ciufulit pictorul trece iar prin faţa uşii, şi se apropie :

— Isabellare în fierbere mare, şopteşte şi dispare.

Isabella ridică pentru o clipă capul, cuprinsă de inspiraţie, apoi se apleacă din nou asupra maşinii, cu degetele încordate şi întinse reproducînd furioasă încetele truditele şi chinuitele bătăi ale inimii sale.

Deplasîndu-se metodic de la un raft al bibliotecii la celălalt, doamna aspiră praful de pe muchiile cărţilor şi de pe rafturi.

— Ce să mai scriu acum ? exclamă din cînd în cînd Isabella. Doamna opreşte şi porneşte iar zumzetul sonor.

Cu ochii larg deschişi Isabella borboroseşte, se apleacă pe claviatură şi bate pe litere.

Pictorul trece iar şi din pragul uşii mînjit de culori şi ciufulit spune :

— Isaraţie, în plină creaţie şi dispare iar.

— Ce să scriu acum ? întreabă Isabella.

— Scrie dezastru, îi sugerează pictorul apropiindu-se din nou de uşă ; apoi dispare iar.

Isabella oftează.

— Ce să scriu acum, repetă.

— Ce-ai scris pînă acum ? o întreabă în loc de răspuns doamna. Să auzim ?

— Am scris Isabella, am scris Caterina, nouăsprezece mai — nu mi-a reuşit prea bine — tata,

mama... zi frumoasă, cîine,... pisi,... şi treptat citind glasul Isabellei devine tot mai tărăgănat şi mai stins : ...că... aspira... — apoi se opreşte.

— Mi se pare că merge foarte bine, observă doamna, reaşezînd în bibliotecă nişte cărţi. Scrie mai departe.

De la spatele ei dinspre masă şi dinspre maşina de scris şi dinspre Isabella nu se mai aude nici un sunet.

— Ce faci, nu scrii mai departe ? o îndeamnă doamna.

Din spatele ei se aude un suspin.

— Isabella ! exclamă uimită doamna, întorcîndu-se. Ce-i cu tine ?

— Eu... eu... eu... hohoteşte Isabella.

— Ce-i cu tine ?

— E... nu asta am vrut să învăţ, suspină Isabella.

— Dar ce voiai să înveţi ? o întreabă amuzată doamna ridicîndu-se şi apropiindu-se de Isabella şi ciufulindu-i părul în timp ce Isabella îşi cufundă obrazul în claviatura maşinii, iar maşina se ghemuieşte, ca un arici, înălţîndu-şi ca nişte ţepi braţele literelor.

— Nu asta am vrut să învăţ, plînge şi suspină deznădăjduită Isabella. Ce să mă fac, suspină. Ce-mi trebuie mie Isabella, şi Caterina şi nouăsprezece mai şi zi frumoasă, suspină arătînd cu un gest mînios şi plin de dispreţ spre fila de hîrtie, şi cîine şi pisică şi aspirator şi fido şi casă hî hî hî ! eu voiam să învăţ să scriu poezii şi povestiri hî hî hî ca tine, ce-mi trebuie mie !

Isabella plînge şi suspină dezlănţuită, scăldînd cu lacrimi şi salivă claviatura maşinii.

— Eu asta voiam să mă înveţi ! hohoteşte, bătînd cu pumnul în maşina de scris. Ce-o să mă fac !

Doamna rîde, fără să scoată nici o vorbă, cu capul înclinat pe umăr, continuînd să răvăşească în chip de consolare părul Isabellei.

— Eu asta voiam să învăţ ! suspină Isabella, bătînd cu pumnii în maşina de scris.

Cu părul ciufulit şi cu obrazul şi cămaşa şi mîinile şi pantalonii mînjiţi de culori pictorul apare în cadrul uşii.

— Isabai nu te aşteptai, şopteşte.

Şi dispare.

TRANDAFIRUL NEGRU

Într-un vas de argint patinat înnegrit se înalță drept trandafirul negru cu petale bogate, jilave și negre cu frunze mari lucioase de un verde întunecat, ca o libelulă neagră cu nenumărate aripi negre deschise și întinse diafane cu tulpina viguroasă presărată cu spini asemeni coarnelor unor rinoceri tolăniți ; mîndru și drept și neasemuit de gingaș și de grațios înflorit în vîrful tulpinei vînjoase și grele metalice parcă așa cum înfloresc fantasticele flori de cactus — negre însă — pe frunzele ca niște lopeți mari presărate cu spini, surprinzătoare și felurite lumi suprapuse. Cu tîmplele cuprinse în palme asemeni unor ochelari de cal lipit de geam și oglindindu-se în el un chip privește vrăjit trandafirul negru din vitrină catifeaua neagră așternută la picioarele florii și pe pereții dimprejur, besacteaua de catifea albă pe care se desfată un șirag de perle negre ca un șarpe încolăcit alcătuit parcă din alice puse cap la cap și nu din solzi ; în vitrina mică dreptunghiulară, îngustă suspendată, capitonată cu catifea neagră nu mai este nimic altceva. Făptura cu mișcări rigide de pește fără gît își plimbă privirea de la trandafir la besactea, la catifea și toate com-

ponentele acestei unitare țepene alcătuiri, ochii, chipul, mîinile, gîtul, brațele, umerii se reflectă șters pe fundalul întunecat al oglinzii de catifea neagră ; privește cuprins de curiozitate, apoi deodată se desprinde și se îndepărtează, tot edificiul reflectat pe fundalul vitrinei se destramă, palmele se destind, brațele se îndoaie, spinarea se îndreaptă : imaginea se risipește și nu se mai reflectă, tînărul îmbrăcat în gri își reia mersul prin mulțime, dus de șuvoi, alunecînd împreună cu mulțimea pe străzi, ca bărcile pe fluvii și canale, pînă la ultima destinație, arcade mari de hrube întunecoase, de haznale subterane, în care să se cufunde pînă la chemările de trîmbiță ale unor provizorii Judecății de Apoi și la sunetele lor să fie revărsați, ca într-o maree, întîi înghițiți, apoi zvîrliți afară, flux continuu fără nici o stavilă din niște animale marine tubulare în care o singură deschizătură este și gură și anus, o dată se intră, o dată se iese, saci orbi și subterani pentru existențe parazitare cu șiruri lungi de mese și de reclame și automate de tot felul. Grupuri grupuri adunate printre mese comentînd ultimul meci, filmul, blonda cu care fuseseră în ajun.

— Salut !

— Salut !

— Ai petrecut o duminică plăcută ?

— Da.

Fumează și își istorisesc așezați în cerc cele mai noi bancuri care pornesc de la cel din urmă și ajung la primul care descoperă că acum cincisprezece zile fusese el punctul de plecare al acestui circuit, sau mai precis component al unui cerc mai mare, care cu luni sau ani de zile în urmă intrînd aici din în-

tîmplare l-a asimilat pe acesta mai mic ; rîd în grup suflînd rotocoale înalte albe din viermişorii de cenuşă neagră din scrumiere şi îşi încep iar de la capăt în tăcere săptămîna şi ziua, mutînd pe mese schiţele albe şi negre ale proiectelor. Discută şi se ciorovăiesc pe desene sau ascultă nepăsători sfatul celor şapte ingineri mai bătrîni ca o căţea care urmăreşte dintr-un colţ lupta stilată şi dialectică a şapte cîini pentru a afla care din ei va cîştiga dreptul asupra ei. *„Atunci ne-am înţeles, racord în unghi, cameră de eşapament mutată dincoace calculeaz-o la scara zece la unu."* La chemarea semnalului ca nişte alergători într-o întrecere zvîcnesc din aparenta nemişcare nepăsătoare de pe la mese şi ies revărsîndu-se pe uşi, măruntaie de castraveţi de mare pe care le vomită lungi vietăţi marine, cloacă în revărsare maree de-a-ndaratelea, urra, şi împînzesc străzile.

Deodată de cealaltă parte a străzii se iveşte vitrina întunecată şi trandafirul negru nevăzut : *„Vai, aşa e, trandafirul acela straniu negru ; îl uitasem."* Schiţează cu un gest al mîinii un salut :

— Ne vedem după-amiază : strecurîndu-se şi ţopăind printre maşini se întoarce înapoi spre vitrină.

Trandafirul negru neasemuit de negru nemişcat şi mlădiindu-se parcă e în acelaşi loc, cu frunzele lui mari drepte căţărate una după cealaltă înălţîndu-se vaporoase din vas înspre corolă ca treptele unei scări în spirală ca nişte fotografii supraimpresionate pe fond negru (bineînţeles) asemeni fîlfîirii rotate a unei aripi metalice de la pămînt spre floare : plăpîndă zimţată şi încolăcită pe toată tulpina dreaptă şi vînjoasă ; iar spre vîrf deodată compactă, împovărată, grea, catifelată şi neagră ; cu toate frunzele

și întreaga tulpină dreaptă încordată și avîntată spre floarea neagră, ca niște torțe care smulg și înalță vrăjite din străfundurile lor flăcări mocnite și fierbinți negre petale deschise rotate răsfirate molatice și ușoare ca pletele negre ale unei balerine cufundată în apă Ofelie înecată care-și mai continuă cîntecul, cu tulpină robustă cilindrică de un cafeniu întunecat, cu spini puternici sălbatici de trandafir cățărător, de un negru cu reflexe roșiatice, cu frunze lucioase negre verzui cu luciri de metal zimțate de jur împrejur ca niște coame de balauri preistorici și presărate cu țepi mici negri-roșiatici ; cu floarea bogată, grea, catifelată, mare neagră. Chipul se reflectă pe fundalul de catifea neagră și nu de mercur al oglinzii asemenea unui chip de ființă nepămînteană, în vreme ce făptura cu tîmplele cuprinse în palmele arcuite se apleacă și iscodește, „Un trandafir negru, șoptește, o floare neagră, cine ar fi bănuit vreodată“.

Se dezlipește de vitrină și începe să fluiere mergînd, iar autobuzele pe străzi au pentru că așa vrea regulamentul gură și anus diferențiate, deoarece aparțin unei specii evoluate, nu mai sînt celenterate ci membranate, chiar dacă sînt pe dos, cu gura la spate, și cu anusul în față. Înghit digeră și strămută în mod miraculos nu numai niște oameni înghesuiți peste alți oameni, ci cîte un cartier întreg în altul : digestie care are loc în exterior, și nu în interiorul lor : iar pe trotuare la fiecare stație își depun nevătămat conținutul plimbat (fiindcă așa vrea regulamentul) de la un capăt la celălalt, urcînd mereu pe scara evoluției din ordin în ordin de la membranate la păsări, în vreme ce oamenii coboară în senes in-

vers, de la maimuțe la vegetale la semimembranate de vegetale : prin intestinul lor păsăresc trec intacți, fără să fie asimilați și descompuși, eliminați intacți sînt gata să fie din nou înghițiți, și să treacă din nou intacți, la nesfîrșit, de pe un trotuar pe altul, mereu gata să germineze și negerminînd totuși niciodată, înghițiți continuu la nesfîrșit într-o nouă digestie a unei păsări-autobuz, mereu vii mustind de o viață latentă mereu în așteptarea clipei în care să fie depuși într-un loc unde să poată încolți și crește și înflori, scuipați la nesfîrșit pe caldarîm.

Noul flux de la orele trei de după-amiază alunecă înspre birouri, tîrînd cu sine serviete și veșminte și pălării, și trecători de tot felul : împînzind din nou străzile într-o ultimă revărsare pentru a umple cu un gîlgîit coridoarele, și birourile și spațiile din spatele meselor de lucru, într-un etern joc fără nici alt țel, decît poate acela de a roade de a toci și a distruge orașele, așa cum mareele au menirea de a toci, de a roade și distruge pămînturile ; purtat de fluviul mulțimii tînărul trece iar prin fața vitrinei cu trandafirul negru, și se oprește. De aproape, de la doi pași trandafirul negru nu există ; există doar o pată albă cu un șarpe buburos neînsuflețit negru adunat într-o spirală lăbărțată ovală, există doar un vas de flori de argint patinat cu o tulpină lungă de un verde întunecat cu o horbotă înfoiată, de aripi nenumărate orizontale și crestate lucioase negre, și imaginile străzii și ale circulației, umbrele și fețele trecătorilor siluete în mișcare, și cerul alburiu cu conturul frînt de muchiile clădirilor și brăzdat de firele de troleibuz : cu doi pași înainte îmbrăcînd costumul de scafandru și casca intrînd în apă și pri-

vind apoi prin geam trandafirul apare, negru și splendid în vîrful tulpinei negre, drept avîntat înconjurat de horbota de frunze netede, lucioase și cu corola bogată, grea și falnică, mare, mîndră, și impasibilă, și neagră ; și potirul de argint alb patinat, catifeaua neagră, pata albă a besactelei căptușite cu alb, șarpele negru neînsuflețit și nemișcat al șiragului de perle negre. Bizară peliculă în alb negru. Stranie surprinzătoare acromatopsie marină. Își desprinde obrazul de geam se uită în jur, culorile lumii îi reapar. Se cufundă iar în vitrină și dispar. Rămîne doar albul și negrul : vitrina neagră, potirul de argint alb-patinat, șiragul negru, besacteaua albă. Și trandafirul negru. Nici galben, nici roșu, nici roz, nici alb, nici într-o altă culoare sau nuanță în care există un trandafir în mod obișnuit : ci negru ; singură culoare în care nu există. Își arcuiește palmele în jurul ochilor, izolîndu-se, despărțindu-se astfel de lumea înconjurătoare, cu toată pompa și ceremonialurile ei și de toate imaginile ei, și se cufundă în bezna din vitrină : „Un trandafir negru“, se gîndește, în timp ce-l observă, trandafir, negru, încercînd să se dumirească. Îl privește, e într-adevăr un trandafir negru. „Ce ciudățenie, murmură înăbușit : o floare neagră, în întregime neagră, un trandafir negru : pare natural, o fi într-adevăr natural ? și ce frumos e. Cu mîinile streașină la ochi privește în vitrină. Ar fi frumos, numai de-ar fi adevărat, rostește cu jumătate glas. Se mută apoi din loc, se întinde cu mîinile la ochi, ca o mască subacvatică și se ridică în vîrful picioarelor, pentru a izbuti să vadă dacă în vas există apă. Vasul însă este de argint, netransparent și îngust, tainic și ironic parcă : giuva-

ierurile trăiesc încă în era metalului, nesinchisindu-se de progresul civilizației, de fenicienii care au descoperit sticla, și de locuitorii din Murano care o modelează. Se tot înalță cît îi stă în putință în vîrful picioarelor, iar se coboară, și renunțînd se întoarce pieziș. Cu masca lui de sudor apărîndu-i obrazul privește intens prin geamul vitrinei, atent, în căutarea vreunui punct prin care trandafirul să-și dezvăluie natura, substanța petalelor sale, inima petalelor sale, nucleul petalelor sale, întreaga circumferință a corolei sale : vreun strop de apă căzut și absorbit de catifeaua de la piciorul vasului, marca *Made in Germany* încrustată într-o cută răsfrîntă a petalei catifelate, zgîrietura ușoară a unei unghii în negrul ei de fum pe fierul forjat, vreun strop de clei de lipitură abia vizibil la baza corolei ; ca un meșter de precizie cu un detector fin aplicat pe obraz parcurge centimetru cu centimetru geamul vitrinei străpungîndu-l în căutarea unor greșeli, în căutarea unui strop de apă, în căutarea unei bule de aer, —

— Ei ! ce faci !

Un coleg de birou se apropie.

Tînărul își îndreaptă trupul rîzînd :

— Cunoști dansurile acelea cap la cap cu un cartof în frunte ?

— Poftim ?

— Tocmai mă antrenam.

Izbucnește apoi în rîs și nu peste mult prietenul izbucnește și el ; pornesc amîndoi prin mareea crescîndă spre slujbă.

— Tu te pricepi la flori ? îl întreabă.

Prietenul îl privește :

— Nu, de ce mă întrebi ?

— Aşa, într-o doară. Voiam să ştiu dacă există trandafiri negri.

Prietenul ridică din umeri :

— De ce nu ? admite dînsul.

— Prostule, îl contrazice tînărul. Nu există trandafiri negri.

— Atunci de ce mă mai întrebi dacă nu există, protestează prietenul. Şi izbucnesc amîndoi în rîs.

— Trandafirul negru nu-i decît un mit, ca orhideea neagră, ca fîntîna veşnicei tinereţi, ca găina cu ouăle de aur, ca pasărea fenix, ca cimitirul elefanţilor, ca valea smaraldelor, ca monstrul din Lochness, ca zeiţa albă, ca farfuriile zburătoare, ca cetăţile scufundate, ca Atlantida. Cred în existenţa ei doar horticultorii şi romancierii şi cineaştii de la Hollywood. Îşi aprinde o ţigară şi scutură îndelung chibritul în aer ca să-l stingă, apoi trage un fum adînc : În ceea ce priveşte credinţa horticultorilor, ea este o credinţă constructivă. Ei încearcă să-l creeze.

Cu un gest scurt aruncă într-un zid, chibritul, —

— Te întrebam mai adineauri dacă au reuşit. Dacă ai citit ceva în legătură cu asta în vreun ziar, încheie tînărul.

— Nu.

— Nici eu.

Într-o răbufnire violentă uşa clădirii instituţiei se dă în lături şi cei doi se furişează mohorîţi înăuntru.

Seara o nouă maree ; ca nişte curenţi învolburaţi se scurge născînd luminile firmelor magazinelor şi a felinarelor de pe străzi, vitrinele orbitoare, mires-

mele restaurantelor, răcnetele tonomatelor din baruri, mulţimea de pe străzi. Pe străzi circulaţia şerpuieşte ca un rîu toropit în meandre, venind dintr-o direcţie, mergînd în alta, cotind la ambele capete rotindu-se şi luînd-o iar de la început, înaintarea devenind venire şi venirea transformîndu-se în înaintare ; şi ce importanţă mai poate avea, raportat la eternitate, faptul că între timp fiinţele duse de curent se transformă, se schimbă, dispar, fiecare potrivit destinului ei, sau destinaţiei sale, cercul continuă, mereu acelaşi, oprindu-se în faţa vitrinelor, grăbindu-se la intersecţii, zăbovind în faţa cinematografelor şi-a barurilor, înghiţind ici-colea cîte ceva, şi reluîndu-şi apoi curgerea şi rotirea stabilită. Din această curgere se poate ieşi doar cu un salt scurt în diagonală ca dintr-o rotire monotonă şi scîrţîită de căluşei ; cu mare atenţie în acelaşi sens, pentru a nu te trezi rostogolit cu cîţiva paşi în urmă, faţă de fluxul care-şi urmează cursul. Vitrina mică şi neagră şi strălucitoare i se înfăţişază din nou de cealaltă parte a străzii, şi el îşi aminteşte iar de trandafirul negru ; şi fără să-i mai pese de curgerea mulţimii şi a maşinilor traversează, îmbrîncit cînd înainte cînd înapoi, fără să slăbească din ochi vitrina, căutînd să desluşească de departe trandafirul negru, ajungînd în cele din urmă se opreşte, în picioare, în faţa vitrinei.

Trandafirul negru e la locul lui, nemişcat, drept, graţios catifelat, negru, într-o înflorire desăvîrşită fără nici un cusur, şi avîntat în vîrful tulpinei sale prelungi şi ghimpate. În umbra serii vitrina iluminată şi neagră destramă lumea dinafară ; dezvăluindu-se trufaşă doar pe sine neagră cu pata albă a

besactelei cu tenta întunecată nedeslușită a potirului de argint patinat, cu tușa cafenie întunecată dreaptă și zveltă și metalică a tulpinei, cu strălucirea translucidă de un verde întunecat a frunzelor tăioase și cu trandafirul negru, catifelat, nedeslușit, abia întrezărit, negru. Trandafir de o formă desăvîrșită și de o culoare bizară și nebănuit de neagră, minunat întru totul, în afară de culoare : devenit însă cu totul extraordinar tocmai datorită culorii : punîndu-și iar masca subacvatică a palmelor în jurul ochilor el se apleacă, și-și cufundă privirea în vitrină, și studiază trandafirul. Fantastic uimitor trandafir. Negru. „O fi adevărat ?" se gîndește. Trandafirii sînt flori mici, colorate, strînse în boboci dolofani și posomorîți, care se vestejesc fără să mai ajungă să dea floare, ca niște copii într-un orfelinat ; sau deschiși în corole mult prea înflorite, ca niște balegi moi de vacă. Acesta este negru, înfoiat, mare, de o gingășie nebănuită de o eleganță neasemuită, uimitor de bogat în petale și gingășie ; uimitor de bogat în petale, dispuse cu o surprinzătoare și nebănuită fantezie, în toate gradațiile posibile și nebănuite, începînd de la nucleul abia îmbobocit pînă la corola înfoiată, deschisă dimprejur. Dacă ceilalți trandafiri sînt adevărați, acesta însă nu mai poate fi. Aplecat, cu masca lui de scufundător în jurul ochilor tînărul continuă să-l scruteze.

„Un trandafir pur teoretic, prototip al felului în care ar trebui să arate un trandafir, pentru a putea fi într-adevăr trandafir : însăși ideea de trandafir."

Zîmbește. „Aduce cu trandafirii horticultorilor în proporție de cinci la unu." Imens trandafir. Încovoiat cu masca lui de scufundător pe obraz privește

trandafirul negru şi minunat drept şi neclintit în vasul său negru.

— Există oare trandafiri negri ? există oare trandafiri frumoşi ? există oare trandafiri ?

Se trage puţin înapoi : şăgalnic trandafirul se ascunde în catifeaua fundalului vitrinei ; se apleacă iar, şi trandafirul reapare intact, şi fără cusur, neasemuit de frumos, negru, copleşindu-l cu o emoţie răscolitoare.

„De-ar fi fost mai puţin negru, nu atît de mare, şi nu aşa de frumos : dacă ar fi fost obişnuit la fel cu toţi ceilalţi, dacă ar fi fost mic şi urît şi gălbejit. Însă atît de minunat şi de desăvîrşit." Îl priveşte şi simte cum se înăbuşe de emoţie şi admiraţie. „De-ar fi fost cel puţin ca toţi ceilalţi, care sînt adevăraţi. Ceilalţi sînt cel puţin adevăraţi. Ar putea fi oare adevărat ? îl priveşte el. Negru ca un cărbune negru, negru ca negrul de fum, negru ca tuşul negru. Neînchipuit de straniu şi de negru. „E foarte straniu un trandafir negru", se gîndeşte. „De i-aş găsi vreun cusur." Îl priveşte, trandafirul stă neclintit, perfect intact, splendid, negru. *Pensulă fină şi tuş negru, să fie oare cu putinţă ? o iluminare specială a vitrinei, s-ar putea ? apă şi vopsea în vas s-ar putea ? fier forjat negru afumat şi catifelat cu negru de fum, ar fi posibil ? trandafir negru un trandafir adevărat, într-adevăr negru, superb şi negru, ar fi posibil ? or fi existînd oare trandafiri negri ?* Îşi plimbă cu de-amănuntul curios detectorul său de minciuni, de jur împrejurul vitrinei, peste catifeaua neagră, peste petalele trandafirului, la un moment dat vitrina se destramă, se scufundă parcă ; în locul ei apare o prăvălie, chipurile a doi vînzători care-l

scrutează cu un aer cam bănuitor, se aude în dreptul lui o tuse uşoară : întoarce capul cu mîinile în dreptul ochilor, apoi după puţin îşi scoate masca, un tînăr agăţă în vitrină o plasă toată numai noduri ţeapănă şi îngheţată ; plasă de fier, deoarece de fier sînt lianele junglei noastre, iar jungla-i de asfalt. Zăvoare mari de alamă cu un zăngănit ţintuiesc plasa de nişte inele fixate în zid. În interiorul prăvăliei mîini iau cu grijă şi închid besacteaua din vitrină, o zăvorăsc în casa de fier, ca într-un jaf metodic şi vast golesc pereţi mese şi vitrine ; rămîne doar trandafirul abia întrezărit şi singuratic în întunericul vitrinei, cu luminile rarefiate, voalate, în nişa lui neagră întunecată ; în care trandafirul negru abia se întrezăreşte, devenind parcă şi mai negru. În zgomotul grilajelor care se lasă, printre luminile firmelor care se sting, tînărul înfruntă curentul mulţimii printre troleibuze şi autobuze, care trec ticsite, gata să plesnească ; e ora mesei, oră de vîrf. La vitrinele librăriilor se opreşte să citească titluri de cărţi, iar la chioşcuri titlurile articolelor din ziare : „Trandafir negru ? Trandafir negru ?" încercînd să le descifreze. Nimeni însă nu vorbeşte despre vreun trandafir negru, ci tot felul de alte titluri i se învălmăşesc în faţa ochilor. El le priveşte : „Va să zică nu există". Nici un ziar nu vorbeşte despre trandafirul negru, şi nici un fotograf nu l-a fotografiat. „Aşadar nu-i adevărat." În acest timp trandafirul negru rămîne tot mai mult în urmă, îi scapă, ca şi străzile şi casele care alunecă văzute prin ferestrele autobuzelor. „Nu este poate chiar atît de negru cum părea. Poate nu-i nici atît de frumos cum părea. Ar putea fi deci adevărat. Dacă e ade-

vărat însă, atunci nu-i frumos, şi nu e negru, la ce bun atunci să mai fie adevărat. Iar dacă nu e adevărat, la ce bun să fie negru. Ce mai joc de cuvinte." Şi zîmbeşte. „E ceva absurd în jocurile de cuvinte. Ca şi în trandafir : trandafir negru expus într-o vitrină de bijuterii, şi nu într-o florărie. De ce nu într-una de porţelanuri, sau de stofe, sau de bucătării."

Zărite prin ferestre, casele aleargă cu porii lor nenumăraţi deschişi ai ferestrelor uşilor şi balcoanelor.

„Ar putea fi oare adevărat, expus pe o masă de bucătărie roşie într-un magazin de mobilă de bucătărie ?" şi rîde. „De bună seamă că nu. S-ar fi putut presupune că e adevărat ? Desigur că nu. Atunci nu-i adevărat." Şi rîde iar.

„Şi toate celelalte", îşi continuă el firul gîndurilor. (Trandafirul negru se îndepărtează din ce în ce mai mult dincolo de ferestrele autobuzului şi în zgomotul străzilor aglomerate : „Toate celelalte : catifeaua neagră, perlele negre. Pare de fapt un fel de reclamă pentru vreo oribilă producţie cinematografică în culori. Antinea Regina Piramidelor, Femeia Misterelor, Moartea vine din Grumaz (iată semnificaţia colierului) TRANDAFIRUL BLESTEMAT ! Răzbunarea Faraonului (de fapt o fi vorba de vreo FARAOANĂ ! ţinînd seama de colier ; de fapt dacă ne luăm după limba noastră faraonii n-aveau faraoane, n-aveau decît găini şi crocodili — sau ceva în genul acesta.) Iar şiragul este alcătuit din mărgele de sticlă neagră şi trandafirul din zdrenţe de catifea neagră. În film ar putea fi adevărate, veritabile." În autobuze lumea se înghesuie

şi se îmbrînceşte, străzile se lungesc parcă scăldate în lumini, şi aglomerate.

Trandafirul se îndepărtează şi dispare de-a binelea. Sfîrşeşte prin a nu mai exista, în vreme ce alte elemente în rotirea lor periodică vin să-şi ocupe locul, în viaţa unei fiinţe omeneşti : ca nişte pastile, fiecare îşi are ora sa ; şi trebuie să aştepte în general încă alte douăzeci şi patru de ore pentru a-i veni rîndul. Acum este rîndul întîlnirilor, al filmelor, al televiziunii ; al taifasului, al dragostei, al familiei, al somnului.

Dimineaţa, drumul lui trece iar prin faţa vitrinei ; trece de ea fără s-o vadă, apoi se răsuceşte brusc şi se întoarce, la fel ca-n prima zi, aşa cum ieri, pe neaşteptate, s-a întors atras de ceva nemaivăzut : în întoarcerea lui bruscă se ciocneşte de cineva pe care nu-l vede de fapt, şi căruia îi strecoară un Scuzaţi, şi de la care primeşte în schimb o exclamaţie înfuriată, în vreme ce în faţa ochilor i se înfăţişează vitrina şi apare trandafirul negru, şăgalnic, trezindu-se parcă alene din adîncurile unui somn negru, apoi se apleacă, neîncrezător :

„Uitasem de tine, trandafir negru. Ţi-au fixat deci titlul filmului ? Nu, după cît s-ar părea. Eşti şi tu acolo ?"

Se apleacă şi priveşte, cu obrajii în palme. Trandafirul există, desăvîrşit şi neasemuit de frumos, drept, nemişcat, *Antinea,* libelulă neagră gata să-şi ia zborul cu nenumăratele ei aripi negre desfăşurate şi zimţate gata pregătite sprintene şi uşoare să se înalţe în văzduh fără efort şi fără zgomot într-un zbor lin şi suspendat, vibrînd parcă suspendate, în

freamătul zborului: tulpina verticală nemişcată e încordată în văzduh, iar în vîrful ei floarea, bogată şi catifelată şi molatică şi neagră ; fiecare petală este asemeni unui evantai nemişcat şi mătăsos din aripi de peşte roşu întunecat cu ajutorul căruia corola bogată şi grea a trandafirului pluteşte în vîrful tulpinei, plină şi îmbietoare ca braţele unei femei abia trezite din somn şi care se întinde şi se alintă şi zîmbeşte, splendidă, floare neagră cu braţele pline şi cărnoase ale petalelor catifelate şi negre fără nici un cusur fără nici o vinişoară imaculate arcuite molatice, graţioase şi preţioase, de un negru intens absolut, Victorie din Samotrace neagră, negru trandafir. Şi nicidecum un trandafir fleşcăit şi alb ca un cal alb şi zănatic cu ochi roşii idioţi şi veşnic speriat nicidecum un trandafir roz sentimental şi siropos ca un roman de duzină nicidecum un trandafir de un roşu crud dezolant de femeie de stradă, un trandafir negru, feciorelnic şi desăvîrşit şi minunat, cu petale mari, diafane şi răsfrînte, cărnoase şi îmbietoare, molatic şi dulce arcuite, catifelate, falnic şi drept în podoaba lui învoaltă încoronat cu coroana lui de petale negre. „Doamne, murmură tînărul. Doamne, minunat este acest trandafir." În costumul lui subacvatic priveşte intens în vitrina neagră ca-ntr-o lume cu alte dimensiuni, trandafirul negru.

„Ar putea fi adevărat ? se tot întreabă. S-ar putea să existe un trandafir negru ? s-ar putea să fie adevărat ?" Trandafirul e întru totul superb, împlinit şi bogat neasemuit de frumos în afară de culoare. Ar fi fost atît de frumos şi dacă n-ar fi fost negru. „Atunci cum rămîne cu ceilalţi trandafiri ? Există

oare acest trandafir ? ceilalţi trandafiri există şi ei ? ceva tot trebuie să existe." Se trage puţin înapoi de la vitrină, trandafirul negru nu există. Se apropie iarăşi, şi trandafirul negru reapare, drept, perfect, splendid, negru. „Eşti adevărat ? îl întreabă. Poţi fi adevărat ? Fără vreo explicaţie ? fără eticheta galbenă, de lemn a vreunui florar, ataşată de tulpina ta, şi care să-ţi dezvăluie numele, care să explice originea ta, să-ţi dezvăluie obîrşia — ca la orice floare, dacă ai fi într-adevăr o floare ?" Cu obrazul în palme îşi continuă observaţia în vitrina neagră. Trandafirul negru stă drept, şi desăvîrşit, neclintit, negru. Intens absolut neverosimil de negru. Tînărul îl priveşte, tulpina cilindrică de un cafeniu întunecat, spinii mari ascuţiţi sumbri ca mahonul, frunzele lucioase metalice de un verde întunecat, corola neagră de un negru miraculos perfect absolut. „*Scăldat într-o baie de tuş negru.* Foarte reuşit, totuşi." Îşi îndreaptă trupul, şarpele negru neînsufleţit zace părăsit pe catifeaua albă, tulpina trandafirului metalic şi nemişcat se înalţă dreaptă în vasul de argint patinat, şi negru, însă trandafirul negru cu corola mare bogată şi neagră parcă a intrat în pămînt. Dă din umeri şi-şi vede de drum, iar din depărtare se aude vîltoarea mulţimii care se rostogoleşte vuind prin arcadele întunecate ale porţilor instituţiilor.

În timpul programului la slujbă nu se mai gîndeşte la trandafirul negru. Nu este rîndul lui. Cu toate acestea din cînd în cînd amintirea lui îi înfioară gîndul, fie la vederea cernelurilor negre şi a

vopselelor, fie a dinților roților desenate cu multă atenție pe hîrtie, sau la auzul cuvîntului NEGRU intervenit în vreo discuție din jurul lui, sau datorită unor neprevăzute și bizare asociații de idei prin care din cine știe ce angrenaj desenat se naște un trandafir. Zîmbește în sinea lui și se gîndește, *„Cine știe dacă-i adevărat“*. Se aude pe sine discutînd, își vede mîinile schițînd la iuțeală niște desene în vreme ce în străfundurile ființei sale gînduri nedeslușite se învălmășesc, *„Trebuie să mă opresc și să-l compar cu trandafirii din vitrinele florăriilor“*, sau valuri neobișnuite de sudoare îi scaldă trupul : „De ce-i într-o vitrină neagră ? dacă ar fi vrut să accentueze că e negru de ce nu l-au înconjurat de jur împrejur cu catifea albă ? sau roșie ? și tulburat rămîne cu creionul suspendat în aer : *Păcat, începusem să mă împac cu ideea că ar putea fi adevărat“*. Și uită apoi pentru o bucată de vreme de trandafirul negru, pînă cînd dintr-o dată simte cum un fior îi cuprinde brațele și spinarea : „Bineînțeles ! numai prin comparația cu catifeaua neagră se poate demonstra că este într-adevăr negru ! e o lege a opticii cum se poate să nu-mi fi dat seama pînă acum !“ — pe buze îi înflorește un zîmbet larg. „Deci este adevărat, șoptește, dacă se străduiesc să arate că e negru, este deci adevărat“ ; apoi din nou uită ore în șir de trandafir, printre atîtea schițe și prototipuri, arbori cotiți filtre de aer, secțiuni și detalii, și discuții în vreme ce mintea lui recapitulează încet amintirile tuturor trandafirilor pe care i-a văzut în viața lui confruntîndu-i cu trandafirul negru ; și așa cum din confruntarea cu catifeaua neagră apăruse negru, deoarece era la fel, alături de tran-

dafirii de toate culorile şi de toate formele şi din toate timpurile reiese că este fals, deoarece e altfel decît toţi ceilalţi.

În fluxul de amiază trandafirul negru stă nemişcat şi desăvîrşit şi drept şi enigmatic şi negru, lăsîndu-se întrebat : „Eşti adevărat ? eşti adevărat ? Mă înţelegi, trandafir negru, eşti adevărat ? numai dacă eşti adevărat eşti minunat, mă înţelegi, trandafir negru ? Mă înţelegi, trandafir negru ?" drept, şi mlădios, tainic, şi bogat, şi catifelat, şi negru. Îngenuncheat aproape pe caldarîm fără să dea la iveală nici cea mai mică urmă din culorile lui originare la baza petalelor, fără nici o urmă de nervură nevopsită bine, fără nici o urmă de îngroşare a vopselii, fără nici o pată de culoare pe sepalele răsfrînte ale caliciului, fără nici un strop de culoare densă şi catifelată care să îmbroboneze golurile uşoare dintre petale. Intact şi avîntat neasemuit de catifelat şi negru. În alte vitrine trandafiri cu nemiluita îşi dezvăluie nervurile şi musculatura şi marginile zdrenţuite şi petalele uneori boţite dezgustător de spălăcite, asemeni cărnurilor gălbui-roşiatice de broaşte jupuite, cu păienjenişul de nervi şi tendoane dezgolite. În vitrina lui absurdă şi totuşi pe măsura lui vitrină de bijutier trandafirul negru se înalţă, drept, desăvîrşit, imaculat, negru : împodobit în culoare, ca o împărăteasă într-o hlamidă : neatins de vreo mînă omenească, de vreo gînganie, de vreun insecticid, neumblat de furnici, neatins de vreun vierme, nefiresc şi perfect, imens, splendid, negru. „Deci ireal." Îşi strîngea mîinile căuş în jurul ochilor :

„Nu e de metal, petalele sînt prea catifelate; frunzele poate da, că prea sînt lucioase și țepene, tăioase, sau poate spinii, care sînt ca niște gheare, sau poate tulpina, care-i ca un cilindru; floarea neagră însă nu, trandafirul nu, nu, e prea suav, și prea gingaș, și prea catifelat, nu poate să fie de metal. Din ce-ar putea fi. *Și dacă ar fi adevărat.* Gingaș și negru. Ca smoala. Dacă-i adevărat. Oare din ce-ar putea fi". Privește trandafirul, negru și gingaș. „De-aș putea deslusi din ce e. E ca negrul de fum, ca funinginea catifelată de pe o sticlă de lampă. Ca fumul unei candele trecut și iar trecut cu răbdare peste petalele unui trandafir alb. Sau peste petalele negre ale unui trandafir de fier negru. Dar dacă totuși e adevărat." Cu masca pe obraz, privind ca prin lentilele unui microscop îndreptat asupra gingașelor petale scrutează de dincolo de sticla vitrinei. „Ești adevărat, trandafir negru? mă auzi, trandafir negru?" și-l privește.

„Ar putea fi adevărat? adevărat și fără cusur adevărat și neasemuit de frumos adevărat și nefiresc?"

Îl privește. „Din ce-ar putea fi oare." Negrul catifelat și intens și desăvîrșit și absolut care-i acoperă petalele într-o culoare uniformă armonioasă, catifelată, fără pori, fără nici un fel de îngroșări, fără nici o dîră pe marginile petalelor, fără nici o tușă de pensulă pusă în plus, fără nici un retuș de fond. „Ce ciudățenie. O floare neagră. De neînțeles. Negru, intens și total, negru perfect, fără nici o fisură, fără nici o pată, fără nici o scrijelitură, limpede, negru ca de catifea, negru ca negrul de fum, negru ca cerul sumbru, negru ca tușul negru, negru

ca fierul negru, negru de cărbune negru, negru, de catran negru. *Desăvîrşit.* Îl priveşte. Trandafirul este fără cusur şi minunat. Negru. Pus în valoare de catifeaua neagră fiindcă-i şi mai negru decît ea. Nu-şi mai desprinde privirea de la trandafirul atît de negru şi neasemuit de frumos. Care va să zică nu există. Ba există. Deci..."

E ora unu, prăvăliile îşi coboară zgomotoase obloane, atîrnă în faţa vitrinelor zăbrele zornăitoare ca acelea de la cuştile cu lei care să ferească animalele de ochii publicului în orele de odihnă. Autobuzele trec ticsite şi înclinate ; muncindu-se să împăturească paginile mari ale unui ziar în mulţimea aceea înghesuită şi înghiontit de pretutindeni tînărul parcurge ştirile din pagina a treia de la rubrica diverse, *trandafiri negri? trandafiri negri?* dorind să afle ceva : „Urmărire fantastică Aruncare de la etajul trei Copite de măgar amor şi nebunie Soţie şi amant Miting de protest. Colectă de fonduri Premiere Anglia şi Piaţa Comună Cărţi noi Expoziţii deschise — dar nici urmă de trandafiri negri. Întoarce nervos paginile ziarului.

„Şi totuşi e un trandafir artificial, e destul să te gîndeşti puţin fără să te laşi sugestionat şi copleşit de culoare ; nimeni nu şi-ar fi închipuit vreodată că ar putea fi adevărat ; dacă în aceleaşi condiţii ar fi fost galben."

Dacă ar fi fost galben ar fi adevărat.

„Centenarul lui Mozart Încăierare în restaurant Licitaţie Amici del Castello Dispare într-un troleibuz Borfaş arestat Ştiri din provincie" — dar nu trandafiri negri.

„BA DA, BA DA, BA DA, e un trandafir artificial, realizat cine știe cum : un trandafir de plastic galben vopsit în negru, și așezat acolo vopsit negru pentru a servi de codoș unui colier negru.

Împăturește ziarul, *permiteți, permiteți,* iar paginile lui înfoindu-se se răsucesc mereu în altă parte, *permiteți,* și cu brațele ridicate care-l dor împăturind mereu peste capetele și fețele pasagerilor ziarul, *permiteți,* ușa care se deschide și se închide fîșîind, *permiteți,* hurducăturile mașinii care-i aruncă pe toți înapoi sau înainte, bol alimentar fluid, *permiteți,* e rîndul lor să fi ajuns cu trudă grăunte în gușa de pasăre, *permiteți,* zdrobit, *permiteți,* și în sfîrșit aruncat.

După-amiază, trandafirul e în același loc, neclintit și drept. Nici urmă de plastic, nici urmă de metal nici urmă de stofă de catifea. O petală pare mai puțin adevărată decît celelalte și, într-o clipă le face și pe toate celelalte mai puțin adevărate. O altă petală pare mai adevărată decît celelalte, făcîndu-le brusc adevărate pe toate. Nici o urmă de cusătură la baza petalelor. Nici urmă de vreo lipitură. Nici o undă de parfum. „Ah, da, dar mai e și geamul." Lipit de geam privește cu mîinile în jurul ochilor. „Oare se poate intra într-un magazin de bijuterii și cere doar să ți se îngăduie să miroși un trandafir negru, din vitrină ? un trandafir stropit cu vopsea ?" În vitrină trandafirul stă neclintit, înalt și frumos și negru. Cu petale dulci, catifelate, imense. „Neasemuită, roză neagră", și o contemplă. Își îndreaptă trupul și trandafirul dispare. Se lipește iar de geam, și trandafirul reapare. Atît

de uimitor, de necrezut, de negru și de frumos, încît îi umple toată ființa de încîntare, de emoție și de uimire. *„De-ar fi adevărat. De-ar fi adevărat. Ce minunat ar fi să fie adevărat.“*

În lunga după-amiază de la birou care nu se deosebește de noapte sau de zi cu excepția arătătoarelor de pe ceasornice tînărul desenează aplecat atent, mînuind echere și creioane și rigle pline de numere rigle de calcule, în vreme ce în spatele lui o făptură îngenuncheată se roagă „Ah, fii adevărat fii adevărat fii o floare neagră fii un trandafir negru și nu o înșelătorie trandafir negru nu un metal în chip de trandafir negru nu o țesătură în chip de trandafir negru. Te rog atît de mult te rog te rog te rog fii adevărat, trandafirule negru. Cît de minunat ar fi să fii adevărat, trandafirule negru. Te implor să exiști, trandafirule negru. Te rog, fii adevărat, trandafirule negru.“

În vitrină nevăzut trandafirul stă drept, desăvîrșit neclintit, negru.

Mareea de seară vuind. Se oprește trudit în fața vitrinei. Abia întrezărit, trandafirul negru. Se apleacă să-l privească : Ah Doamne, exclamă dînd cu ochii de el. Ceasuri în șir stătuse să-l scruteze și să și-l întipărească în memorie să-i studieze culoarea neagră și catifelarea și mlădierea și înflorirea, și pe rînd toate celelalte componente ale trandafirului negru, virtuțile pe rînd ale trandafirului negru, subliniate și distilate, virtutea negrului, catifelarea, virtutea gingășiei, virtutea învoalării, a răsfrîngerii petalei, grația, farmecul : iar acum deodată sub

ochii lui trandafirul își reconstituie într-o sinteză fulgerătoare uimitoare toate elementele, înălțîndu-se măreț, gingaș, neasemuit de frumos, trandafir, negru. Un negru trandafir de basm. Miraculos trandafir negru. Exemplar neasemuit, trandafir negru. Un negru trandafir de basm. Exemplar neasemuit, trandafir negru. Trandafir negru Trandafir vrăjit Trandafir desăvîrșit Trandafir nebănuit Trandafir magnific Trandafir mistic Izbîndă davidică. Miraculos trandafir negru.

Nu mai există nici vitrine luminoase pe străzi nici oameni pe străzi nici semafoare pe străzi nici străzi nu mai există. Numai și numai trandafirul negru există, amintirea trandafirului negru, existența trandafirului negru, frumusețea trandafirului negru, miracolul trandafirului negru.

În noapte, trandafirul negru e de cîrpă neagră, îl culege și trandafirul pare presat în palmele lui ca între filele unei cărți nevăzute, este de cauciuc negru, îl culege și trandafirul saltă de la pămînt pe ziduri ca o minge de cauciuc neagră în formă de trandafir negru, sau e de fier negru, îl culege și trandafirul îi taie cu petalele lui ascuțite degetele pînă la os, ciopîrțindu-i-le, e din negru de fum negru, iar el îl culege și culoarea trandafirului se desprinde de pe trandafir și i se răspîndește pe degete în timp ce trandafirul rînjind își dezvăluie o urzeală înfiorătoare și spălăcită de cranii descărnate de hoit putred și puturos și înspăimîntător : și e de gheață neagră, iar el îl culege în palme și se apleacă cuprins de adorație asupra lui, dar trandafirul se topește susură și dispare. Se deș-

teaptă cu chipul scăldat de apa care fusese trandafirul de gheață neagră și care acum cînd s-a trezit se transformase în lacrimi, pe degete îi mai stăruie încă răceala gheții negre din care s-a topit și risipit trandafirul negru, petală după petală, picurînd și dispărînd apoi, transformîndu-se dintr-o fragedă și fantastică alcătuire în niște stropi denși și grei, în niște petale moarte care fără încetare se tot rostogolesc și susură, iar trandafirul negru devine tot mai scund mai prizărit ciuntit consumîndu-se chinuitor fără scăpare topindu-se și dispărînd. „Ce vis ciudat și chinuitor, se gîndește, ce obsesie stranie. Ce-mi pasă mie de trandafir, oricum ar fi el. Adevărat sau nu, negru sau nu, trandafir sau nu, ce importanță are. Fie el ce-o fi." Se răsucește în pat, închizînd ochii în întunericul odăii. Întuneric care privit printre gene apare mai puțin intens: datorită poate reflexelor vagi de lumină, sau poate de undeva din ființa lui, decolorat pînă într-atîta încît să nu mai fie întuneric negru. Toate lucrurile din lume într-un anumit sens pălesc în fața negrului trandafirului negru. Ca într-un fel de permanentă și subtilă confruntare. „Ce prostie, se gîndește, orice-ar fi ; nu-i decît o floare neagră expusă într-o vitrină, ca o prostituată. Oricine poate intra să întrebe de ea. Mîine o să intru, și o să întreb dacă-i adevărat sau fals. De fapt era un lucru pe care trebuia să-l fi făcut chiar din prima clipă. *Cine știe dacă-i adevărat.*" Se răsucește în pat accentuîndu-și cu întreg trupul zbuciumul lui lăuntric. „Dacă-i adevărat, *Doamne, dacă-i adevărat, de-ar fi adevărat,* ce minunăție." Toate fibrele ființei lui se înfioară de emoție și de încordare, „Doamne, da-

că-i adevărat". Să fi intrat și să fi întrebat. „De ce oare n-am intrat din prima clipă, imediat după ce l-am văzut, își reproșează. Acum aș fi știut-o. De ce n-am intrat oare să întreb." Stă cu ochii larg deschiși în întunericul odăii, nu atît de negru însă ca trandafirul negru. „De teamă ca nu cumva să spună că e fals. *Ce ciudată, ce prostească obsesie.* Orice-ar fi, ce importanță are." Închide ochii în încăpere și așteaptă în tăcere somnul, apoi îi deschide, și-i închide iar. „Nu mai pot să adorm." Se răsucește în pat, „Dacă nu întrebi mai există posibilitatea de a te îndoi, *ar putea* fi adevărat. Și totuși este o prostie."

În tăcerea încăperii alături de el se aude lin o altă respirație : și deodată totul suferă o răsturnare ciudată, viața lui reală este aceea care devine marginală, în timp ce trandafirul negru, dintr-o întîmplare oarecare, dintr-un episod, dintr-o curiozitate devine punctul central : viața lui reală dispare, pierzîndu-se din ce în ce mai la periferia cercului, iar trandafirul negru devine centru : „O fi adevărat sau o fi fals ? E mult prea frumos." Se mai foiește un timp surescitat, somnul îl ocolește. „Dar fie ce i-o plăcea." Se scoală și se apropie de fereastră, ridică jaluzelele : o ceață lăptoasă luminiscentă ca o zi închisă stăruie pe stradă, neobișnuit surprinzător de pufoasă. Ca din depărtări nedeslușite se ivesc casele de peste drum, balcoanele învecinate, lumina aureolată a becurilor felinarelor cu brațe metalice profilîndu-se în umbra imaterială alburie a zidurilor, iar caldarîmul străzii este asemeni unui fund de mare. Nu mai e aceeași lume de fiecare zi aspră și concretă. „Să ies pe fereastră și s-o pornesc

în zbor.“ În văzduh plutește o lumină dulce, catifelată, stăruitoare. „Ca și cum am fi cufundați într-o baie spumoasă de lumină. Baia de lumină, din care ieșim, difuzi, colorați și netransparenți ca-n toate zilele.“

Lasă jaluzelele, reintrînd în baia neagră de întuneric a odăii. „Baia neagră de tuș negru : pentru un trandafir adevărat, dar nu întru totul. Poate alb la origine ca un cal alb zănatec îndărătnic și vlăguit. Ca o broască jupuită cu țesuturile și venele dezgolite.“ Printre stinghiile întunecate dar nu negre ale jaluzelei se învolburează aburi ușori de ceață alburie ca o pulbere albă luminoasă care se strecoară pe sub ușile caselor de țară în vălmășag de pene și paie într-o zi cu vînt și soare. „Cine poate ști, se gîndește, dacă trandafirul e fals, de argint, îl încuie în sef, seara — iar dacă nu e fals, dacă-i adevărat, și probabil în cazul ăsta are o valoare și mai mare, tot îl încuie în sef : tragică dilemă, îl pun oare în casa de fier să se veștejească, sau îl lasă în vitrină unde ar putea fi furat ? *Banda lui Buco pătrunde în Magazinul de Bijuterii și Fură o floare.* Romantic. Și...“

Tresare și se așază pe pat, cu ochii ieșiți din orbite. „Dar dacă ar fi fost adevărat și l-ar fi luat cu împrumut de la vreun florar, pentru o zi sau două, urmînd să-l restituie, pentru a fi vîndut, sau altoit sau transplantat, sau dus la fotograf, sau expediat la vreo expoziție, sau cine știe ce altceva.“ Fruntea i se îmbrobonează de sudoare, și în inimă simte o strîngere ciudată. „Dar dacă l-or fi și restituit. Și n-o să-l mai văd niciodată. Un trandafir,

negru, o floare neagră, pe care să n-o mai văd niciodată."

Aruncă așternutul, sare în picioare, se îmbracă la iuțeală, coboară în stradă, aleargă.

„Miracolul inimaginabil al unui trandafir negru, pe care să-l fi pierdut așa."

Străzile scăldate în ceață lăptoasă, globurile mari ale becurilor care se leagănă agale pe firele subțiri gri ca de cenușă, culorile atenuate, colțurile de străzi rotunjite îndulcite petele de un verde cenușiu ale copacilor și ale portalurilor apar nedeslușite, lumea e cufundată în somn ; tropotul înăbușit apăsător al pașilor lui în goană printr-o lume vătuită golită de sunete și fără contururi definite — doar trandafirul apare dintr-o dată definit perfect drept, numai trandafirul e intact, treaz, mîndru, strălucitor, nevătămat de nimic, degajat, negru.

Interiorul magazinului e slab luminat și pustiu, rafturile goale, un orologiu mare neclintit, o singură lampă ascunsă voalată, cu lumină roșiatică, dincolo de gratii, ca de altar, de capelă. Fiarele răsucite și mînjite de ulei și praf îi lasă un tatuaj fantastic însemne de război și de dans magic pe obraji și pe frunte și-o trăsătură groasă orizontală pe bărbie ; pe mîinile încleștate pe obrazul încordat : trandafirul e neclintit, neasemuit de gingaș, mat, catifelat, splendid, negru, și ochii lui plini de adorație de recunoștință de mulțumire se încețoșează de lacrimi, genunchii i se îndoaie, Doamne, ce miraculoasă frumusețe, trandafir negru.

De aproape trandafirul negru e adevărat, maiestos şi impasibil şi desăvîrşit iradiind frumuseţe. După ce parcurge o distanţă de cîteva străzi în suflet i se strecoară iar îndoiala, „Oare m-am uitat bine ? m-am uitat la fiecare petală ? am văzut oare totul ?“ Şi-i obligat să se întoarcă să se aplece iar asupra lui, să se întindă răstignit pe barele de metal, de aproape trandafirul e din nou superb şi minunat şi evident şi sfîşietor, negru, adevărat.

Pe străzile fără contururi luminate de felinare fără picior frumuseţea trandafirului negru e ca o coardă lungă, îl lasă să plece, apoi îl trage înapoi. „De-ai fi adevărat. De-ai fi adevărat, trandafirule negru. Ce minunat ar fi dacă ai fi adevărat.“ Agăţat de barele de fier îl priveşte, robit ; trandafirul se înalţă drept, nemişcat, liber, negru, ucigîndu-l lent, negru. Răstignit stă şi-l priveşte. „Trandafirule, negru, floare, neagră, de-ai fi adevărat, de-ai fi o floare adevărată, de-ar fi posibil acest lucru, de-ai putea fi adevărată, de te-aş putea iubi, ah, trandafirule negru. De-ai fi adevărat. De-ai fi într-adevăr o floare neagră.“

Trandafirul negru stă drept, neclintit, sumbru, negru.

Reîntoarcere înceată, trudită, jumătate din noapte a trecut ; se trînteşte pe pat şi adoarme într-o clipă îmbrăcat, visează că trandafirul e de ceaţă neagră, şi cînd se apleacă spre el şi-l atinge trece prin întreaga lui fiinţă şi ca un fum trandafirul se destramă.

„Nu erai adevărat, trandafirule negru", descoperă el, şi nu-i mai pasă. Se răsuceşte în pat, în somn, mîhnit :

„Şi totuşi, roză neagră, cît de mult te-aş fi iubit, dacă ai fi fost adevărată."

Se trezeşte greu, se rade cu ochii pe jumătate închişi, se mişcă de colo-colo anevoie, neliniştit, azi mareea de dimineaţă îl va prinde în întîrziere : „Ducă-se dracului, bolboroseşte. La dracu şi cu trandafirul, adaugă apoi. Floare blestemată. Deodată prosopul rămîne suspendat la jumătatea drumului, în aer : Bineînţeles ! se gîndeşte. Apoi izbucneşte, Idiotule ! Dacă-i o floare ! sfîrşeşte la iuţeală cu ştersul obrazului îşi îmbracă haina şi înşfacă din mers cravata, dacă-i o floare, dacă-i o floare, fuge pe scări sărind cîte două trepte, dacă-i o floare, dacă-i o floare, mareea de dimineaţă îl găseşte în avans, dacă-i o floare, răcneşte de unul singur, înfloreşte se deschide, nu ? idiotule, înfloreşte, nu ?"

În ungherul lui întunecat trandafirul negru stă nemişcat, negru, în vasul lui negru. Intangibil şi intact, nespus de mlădios, avîntat, desăvîrşit, superb, negru. Se apleacă, punîndu-şi înfrigurat masca subacvatică să vadă lumea peştilor invizibilă ochilor omeneşti să privească trandafirul negru, „Te-ai clintit, te-ai clintit ?" îi scrutează atent fiecare cută a fiecărei petale, „Te-ai clintit ? te-ai deschis ? apleci oare capul ? ai înflorit ?" Înfrigurat şi chinuit neizbutind prea bine să-l observe, „Eşti adevărat ? eşti adevărat ? blestematule, trandafirule,

negru, ești adevărat ? ești fals ?“ îl scrutează furios : încercînd să-și amintească :

„Cîte zile sînt de cînd l-am văzut ? cît durează *l'espace d'un matin ?* luni ? — luni ? da, desigur luni ; miercuri ; două zile deci : cu azi trei : luni, marți, miercuri ; trei zile.“

Neclintit trandafirul negru se răsfață în fața ochilor lui într-o desăvîrșită veșnică uimitoare tinerețe.

„N-ai înflorit.“

— Tîrfă, răcnește. Roză de plastic. Roză de cîrpă.

Se depărtează de vitrină și se cufundă cu îndîrjire în mulțime, în stradă, în birou.

Gata, se gîndește, E ridicol, se gîndește, mi-am construit un castel pe acest trandafir, chiar dacă-i negru, chiar dacă-i splendid, minunat, e ridicol, — n-ar fi oare mult mai ridicol să intru să întreb dacă trandafirul e adevărat.“ Pășește furios, „Să intri într-un magazin de bijuterii ca să întrebi dacă-i veritabil nu un colier de perle negre sau un diamant albastru sau o diademă de briliante sau un Koh-i-noor ci un trandafir. Negru. Caraghios. Ca și cum n-ar fi de ajuns culoarea pentru a arăta că nu-i adevărat. Ca și cum n-ar fi de ajuns faptul că-i expus într-o vitrină de magazin de bijuterii. Ca și cum n-ar fi de ajuns faptul că din punct de vedere științific nu există. *Trandafir negru inexistent prin definiție.* Gata, destul, conchide, „destul, e ridicol, capitol închis, terminat, — gata“.

Din nou planșetele de proiectare, hîrtiile cenușii de pe mese, desenele la scară mărită, motoarele

care sub mîinile lui capătă în mod pasionant formă. Glasurile inginerilor, zumzetul mașinilor. Construirea migăloasă a schemelor și liniilor și secțiunilor, fantastice compoziții abstracte care oricum sînt privite au o semnificație.

La amiază de pe cealaltă parte a trotuarului întoarce cu indiferență capul spre vitrina neagră, după-amiază face iar un ocol mare pentru a o evita în drumul lui. „Nu ești adevărat, trandafirule negru. Oricum tot nu ești adevărat !" Viața își urmează cursul ei normal, cu conținutul ei obișnuit, cu frumusețea ei obișnuită.

Cu toate acestea în ochi începe să i se strecoare un fel de intoleranță pentru atîta alb și gri și galben din lumea dimprejur, în timp ce schițele pe masă se adună vraf : simte un fel de repulsie față de evidența crudă a albului, care-i așterne o roșeață pe ochi, ochi obosiți, ochi care au dormit puțin, în noaptea aceasta ; ochi care tînjesc după odihnă, în negrul trandafirului negru, de patru ori pe zi trecînd, și tot privind trandafirul negru.

„Cine știe dacă era adevărat acel trandafir negru."

În lunga după-amiază fără anotimpuri de la birou și în timpul serii care nu voia să treacă, seară fără bucuria interferențelor de crepuscul și lumină, o dorință imensă ca trandafirul negru să fi fost adevărat îl copleșește, în timp ce zgomotul încăperii și al scîrțîitului riglelor și creioanelor și al glasurilor de la mese se succede în ritmul și ordinea stabilită, numărului unu numărul doi, lui doi trei, lui trei patru, secțiunii A, B, secțiunii B, C, totul

după rutina obişnuită şi perfectă conform căruia de două ori pe zi pleci de două ori vii, de patru ori pe zi treci prin faţa vitrinei trandafirului negru, — azi însă nu. „A fost o prostie. Ce-mi pasă mie dacă-i adevărat sau fals. Adevărat sau fals cum o fi, există. Şi e frumos. Puteam să mă duc să-l privesc. Ce mînie copilărească m-o fi cuprins ?"

Trece de la masă la masă pentru a confrunta desenele şi pentru a discuta variantele, pentru a aduna planurile.

„Fiindcă un lucru e sigur, nimic nu poate fi asemănat cu tine, trandafirule negru."

Se încăpăţînează să deseneze şi să schiţeze cu creionul, tot felul de semne negre, nu atît de negre însă ca trandafirul negru.

„Niciodată n-a trecut atîta vreme fără să te văd, trandafirule negru, decît poate înainte ca tu să fi existat şi înainte ca eu să fi existat, trandafirule negru."

Imaginează diverse ipoteze, încearcă să-i descopere greşeli care scăpaseră altora ; „Să descoperi însă defectele petalelor trandafirului negru n-ai fost în stare."

O slăbiciune o tristeţe un fel de melancolie i se strecoară prin degete şi prin braţe o sfîrşeală nostalgică a muşchilor şi a sîngelui, „Atîta vreme fără să te văd, trandafirule negru", şi o deznădejde în privire ; afară viaţa îşi urmează cursul neîntrerupt şi banal, ficţiune, ca dintotdeauna ; o deznădejde în ochii deveniţi din ce în ce mai vulnerabili la albul hîrtiei şi al cămăşilor şi al ţigărilor, urechea continuînd să audă discuţiile din jur, zăvorît însă în fiinţa lui stăruie pregnant trandafirul negru ;

catifelarea jilavă a petalelor lui, negrul petalelor lui, gingășia petalelor lui, întunecarea imensă și neverosimilă a petalelor lui.

„Ce minunat erai, trandafirule negru, ai fi putut fi adevărat, trandafirule negru."

Pînă și componentele rudimentare ale proiectului ca și toate lucrurile existente în lume vin să se compare cu trandafirul negru.

„Nu există negrul trandafirului negru, nu există în natură frumusețea trandafirului negru ; zadarnic căutată și studiată în lumea dimprejurul lui în metalele negricioase ale pieselor de motoare în șirul de mese albe și gălbui. De departe trandafirul e adevărat, îl umple de tristețe, de remușcare, de nostalgie, de durere, frumusețea lui crește în intensitate pînă devine de nesuportat ; se accentuează brusc prostește prin intermediul unor asociații aproape idioate, descoperind că secțiunile despre care se discută sînt la scara de 5 pe 1, așa cum afirmase și el că proporția trandafirului negru față de alți trandafiri era... în suflet i se strecoară o nostalgie neverosimilă pentru trandafirul negru, o nostalgie insuportabilă. „Doamne, era frumos, era neînchipuit de frumos, Doamne, *trebuie* să fie adevărat, Doamne, nu se poate să nu fie adevărată această floare, e mult prea frumoasă ca să nu fie adevărată", o nostalgie sfîșietoare, „Doamne, puteam s-o văd și n-am văzut-o, puteam merge și n-am mers, puteam întreba și n-am întrebat, putea fi adevărată și n-am făcut-o să fie adevărată." O tristețe plină de deznădejde îl copleșește : „Ah trandafir trandafir trandafir trandafirule negru plăsmuire întru totul neasemuită, trandafirule negru." I se sfîșie

brațele și mîinile de dorință și de remușcare, de o sfîrșeală infinită, de o nostalgie infinită. „Trandafir cu fiecare petală neagră. O floare neagră. Un trandafir negru. Trebuie să fie adevărată, nu se poate să nu fie adevărat." Se ridică și iese din birou.

„Plec pentru o clipă, Balleti, să beau o cafea; nu lipsesc decît o clipă." Aleargă spre vitrină, făcînd tot felul de zigzaguri lovindu-se de oameni, neliniștit, nerăbdător și vesel, *trandafir negru, trandafir negru, trandafir negru.*

Trandafirul e în același loc, în vitrină, drept, mlădios, gingaș, neclintit, desăvîrșit, negru. Cu frunzele lui metalice întunecate cu tulpina țepoasă și neagră cu spinii înfiorători și negri și corola neasemuit de neagră plină și avîntată ca un tril melodios bogată și minunată sprijinită cu perfecțiune cu delicatețe absolută pe tulpina prelungă zveltă și dreaptă, cu petalele ca niște brațe deschise pline care se dăruiesc, se întind, care se încredințează, se încolăcesc, se înlănțuie, cu ochii pe jumătate închiși, cu ochi șăgalnici, cu ochii ademenitori, voluptoși, dulci, catifelați și mari, negri. Îl privește copleșit de încîntare cu palmele în chip de mască subacvatică în dreptul ochilor „Doamne, e frumos Doamne, e neînchipuit de frumos, Doamne e negru, Doamne e desăvîrșit fără cusur, Doamne e uimitor, Doamne, e adevărat." Îl privește aplecat lipit de geam, „Splendid trandafir negru, neasemuit trandafir negru." Își simte sufletul plin de admirație, plin de adorație, „E adevărat, Doamne, e adevărat, nu se poate să nu fie adevărat".

Seara, după slujbă, la plecare, trandafirul iar nu mai e adevărat. Sau nu poate fi adevărat. Neclintit în vitrina neagră nu vrea să se dezvăluie pe sine în fața ochilor lui care stă țintuit parcă și-l privește. Nu mai e adevărat, și nici n-a fost niciodată adevărat. Străbătut de un fior de durere se înclină să-l privească : „Ziarele nu vorbesc despre tine, miraculos trandafir negru. Nimic nu vorbește despre tine. N-ai nici o crestătură măcar la baza tulpinei tale, nici o tăbliță cît de mică pe care florarul să-ți fi înscris numele și culoarea, trandafir negru. Nimic. Nimic. Nimic. Deci nu ești adevărat, trandafirule negru." Prost întocmită lumea se destramă, se cufundă. „Nu ești deci o floare adevărată, trandafir negru." Stă aplecat și-l privește. Înceată și subțire subțire ca o ploaie înnegurată și fără sfîrșit de o tristețe nedeslușită și imensă care izvorăște de undeva din adîncimile pămîntului se înalță spre el și-i umple întreaga ființă de o neliniște vagă tenace și sfîșietoare, „Ești adevărat, trandafir negru ? exiști trandafir negru ? pot crede în tine, trandafir negru ?"

În timpul nopții trandafirul negru se destramă, se cufundă într-o mlaștină, dispare, iar el îl privește cu ușurare cum dispare : era un trandafir fals, era un trandafir de piatră, și s-a scufundat în sfîrșit. Dimineața se trezește surîzînd, era un trandafir fals, nu era un trandafir adevărat. Se îmbracă zîmbind. „S-a terminat totul, se gîndește, mă simt mai bine. Nu era un trandafir adevărat. Desigur nu era un trandafir adevărat. Și în loc să intre pur și simplu în magazin și să întrebe un idiot ca mine

se tot foiește vreme de opt zile și opt nopți, și crede că ar putea fi adevărat. Zîmbește. Dar s-a isprăvit. A trecut totul. Și nici măcar nu era adevărat." Continuă să zîmbească, în timp ce se îmbrăca.

„Și totuși, trandafirule negru ; cît de mult te-aș fi iubit, dacă ai fi fost adevărat."

Mareea de dimineață. La fel ca-n prima zi și ca în toate celelalte tînărul trece prin fața vitrinei fără nici un gînd, mergînd ca toți ceilalți din jurul lui. Și ca și în prima zi tresare brusc, se întoarce pe loc, se ciocnește de cineva, căruia nu-i mai cere scuze, și pornește înapoi înspre vitrină : o privește și simte cum împietrește, cum i se urcă în gît un gust metalic, cum o sudoare rece-i năpădește brațele și spinarea, simte cum i se dilată ochii, cum gura i se schimonosește : tingiri lucioase un soi de cîrlionți strălucitori umflați și deformați fîșii lucioase și tot felul de grăunțe decorate lucitoare de un albastru spălăcit cercuri galbene — se depărtează și privește firma, *această e vitrina ? Oare acesta-i magazinul ? aceasta e strada ?* S-a schimbat vitrina, s-a schimbat magazinul, s-a schimbat strada.

Privește în jurul lui, nu se schimbase nimic. Recunoaște locul și ora, și mulțimea și orașul, și pe sine însuși. Întors iar năvalnic spre vitrină recunoaște cu greu dimensiunile vitrinei, dar nu și acea lume neagră scufundată, lume moartă și adusă la lumină, vizibilă și strălucitoare ; absolut totul e la fel, dimensiunile vitrinei sînt intacte se recompun în ceea ce au fost dintotdeauna acestea sînt pietrele zidului de care se lovea cînd încerca să vadă inima trandafirului sau baza trandafirului sau tot restul tran-

dafirului pe ele se apleca, se întindea, se înălţa în vîrful picioarelor, îngenunchea ; aceasta este sticla de care se lovea cînd se apleca spre trandafir pentru a-i respira parfumul : totul e la fel, ziua, locul, vitrina, magazinul, recunoscute, clasificabile, exacte — cu excepţia trandafirului negru, în afara trandafirului negru. Dispărut. Se apropie de uşă, o împinge şi intră în magazinul de bijuterii.

Încăpere parfumată şi răcoroasă ca o florărie, cu lămpi joase, pe vitrine întunecate acoperite cu sticlă, cu lumini blînde, voalate, glas de fată, care întreabă gentil :

— Ce doriţi ?

— Eu... se întoarce încurcat, cuprins de ezitare şi de o stînjeneală stranie... era un trandafir, în vitrină.

— Ah, da, zîmbeşte fata : trandafirul negru.

Mirare la auzul glasului ei care îl numeşte la fel trandafir negru :

— Da, aprobă dînsul repede.

— Au intrat atîţia să întrebe, spune fata.

— Ah, exclamă tînărul, şi tace apoi ; fata zîmbeşte fără să spună nimic.

— Era... adevărat ? întreabă el.

— Bineînţeles că era adevărat. Fata înclină puţin capul pe spate şi rîde gingaş.

— Adevărat... adică o floare adevărată ? insistă el. Într-adevăr un trandafir ?

— Da, într-adevăr un trandafir, răspunde înveselită fata.

— Într-adevăr negru ? îngînă sugrumat. Sau era vopsit ?

— Vopsit ? repetă mirată, fata : nicidecum, cum se poate vopsi un trandafir, întreabă dînsa ; şi adăugă rîzînd înveselită : Şi-apoi la ce bun.

Şi-apoi la ce bun la ce bun o veselie ciudată îşi ridică de undeva din ascunzişurile fiinţei lui căpşorul şi începe să crească şi să se zbenguie şi să salte, „şi-apoi la ce bun", răsună în el ca un ecou şi izbucneşte în rîs.

Deci e adevărat, cîntă într-însul bucuria : Deci e un trandafir, şi negru, şi adevărat, un trandafir negru.

— Da, un trandafir negru, fata îl priveşte amuzată şi repetă, într-adevăr un trandafir şi într-adevăr negru, apoi cu capul înclinat pe spate rîde înveselită : şi se îndreaptă spre un colţ mai umbrit al magazinului : *iată-l,* rosteşte.

În umbra neagră şi ferită a ungherului încăperii se întrezăreşte trandafirul negru, catifelat, negru, fiindcă-i şi mai negru decît ungherul. Încet tînărul se întoarce :

Trandafirul negru.

Ca o umbră fata se mişcă un clinchet uşor metalic se aude se aprinde o lumină roşiatică, care se roteşte : trandafirul negru splendid şi nespus de suav i se înfăţişează în lumină, străfulgerîndu-l cu frumuseţea lui nebănuită şi miraculoasă, „Iată-l", repetă fata.

Tulpina prelungă puţin înclinată cufundată în apa limpede a unui pahar de cristal alb străveziu, frunzele metalice, negre şi întinse ca nişte aripi deschise şi rotate de jur împrejurul tulpinei într-o decolare oblică fiecare cu aura ei sumbră zimţată spinoasă, petalele negre care nu se ofilesc niciodată

deschise cu dărnicie într-o corolă imensă neasemuit de bogată strălucitoare corolă neagră, de trandafir negru : iar în mijlocul ei șăgalnic și diafan și nebănuit pistilul. Galben. În întregime galben intens galben. Cu aceeași intensitate de culoare ca și cea neagră a trandafirului, galben. Nicidecum floare scăldată într-o baie de tuș negru sau într-o apă cu anilină neagră și fără nici un fel de artificiu de baie de negru : floare neagră. Și nu floare țeapănă de fier sau de cîrpă sau de plastic sau de sticlă neagră : ci floare înflorită. Floare înflorită și cu pistil de floare, floare deschisă bicoloră, galbenă-neagră. Pînă în cele mai adînci profunzimi ale fiecărei petale, pînă în cea mai mică dintre ele, pînă și în cea mai mică și mai răsfrîntă și mai arcuită petală, pînă în cel mai mic nucleu al ei produs al zămislirii trandafirului, negru pînă la ultima fibră care se sfîrșește lîngă pistil : iar pistilul — galben : nebănuit surprinzător de galben, fără nici un fel de tranziție galben, în întregime galben, perfect galben, galben strălucitor în inima unui trandafir negru ca ochii galbeni ai unei pisici negre, pisică neagră nevopsită, pisică adevărată, trandafir adevărat.

— În noaptea aceasta i-a căzut o petală, povestește fata, și azi-dimineață alta, cu gesturi blînde și ușoare rotește paharul, și trupul negru, întunecat și opulent al trandafirului : Au intrat foarte mulți să întrebe. A reușit să-l creeze tatăl meu. A avut întotdeauna obsesia trandafirului negru. Ne-a cedat nouă magazinul de bijuterii și nu mai face altceva decît — ah !

A mai căzut o petală, din trandafir, pe luciul de lemn al tejghelei.

Fata o culege, şi i-o întinde, tînărul întinde mîna s-o primească, violent neagră şi aşa deodată, în palma lui : uimit o trece uşor printre degete, simţindu-i moliciunea, catifelarea, cerozitatea ei bizară netedă şi fluidă, parfumul, culoarea intens neagră : petală ca-n visurile lui neverosimil de neagră : şi care nu se însufleţeşte nu se fărîmă şi nu devine fier nici gheaţă nu devine nici ţeastă şi nici negură... neverosimilă petală adevărată de trandafir adevărat. Strîngînd-o în palmă ca pe-o pasăre se mişcă şi vrea să plece ; *staţi puţin*, şopteşte fata.

Ce-o mai fi vrînd, se întoarce înciudat. Fata scutură uşor paharul, înainte şi înapoi, pe tejghea, cu mişcări scurte cu zvîcniri mici extrem de uşoare. O petală se desprinde şi cade din trandafirul negru, urmată de alta, iar după o pauză scurtă se desprinde brusc o jumătate din corola, grea şi bogată ; iar după o clipă de răgaz se desprinde iar o *singură* petală, şi nu peste mult restul corolei. Fata rîde încet, culege în palme petalele negre, stol imens dens şi parfumat, negru şi catifelat, stol uşor şi imens de petale negre, munte negru şi vrăjit, îl apropie de obraz îi respiră parfumul, apoi ţinîndu-l adunat în căuşul palmelor îl aduce lîngă obrazul lui, şi-l îndeamnă să-l respire. Înfiorarea catifelată gingaşă diafană şi parfumată de petale negre pe obrazul lui. Nici urmă de vopsea nici urmă de stofă nici urmă de fier. Fiecare petală adevărată.

— Ceilalţi au trebuit să se mulţumească doar cu cuvîntul meu, rosteşte vesel fata ; stăruia însă în ochii lor îndoiala, dacă trandafirul era într-adevăr adevărat dacă putea fi adevărat ; aş fi putut de fapt să-i şi amăgesc.

Cu un hohot de rîs fata lăsă să-i cadă din palmele adunate stolul de petale negre ţinut gingaş aşa cum ai ţine nişte păsări mici calde şi negre, care se adună pe tejghea într-o moviliţă catifelată gingaşă şi diafană şi neagră.

— În vreme ce dumneavoastră aţi văzut trandafirul înflorind şi murind, aţi venit ultimul, fata culege iar în palme masa neagră şi uşoară a petalelor, şi o răsfiră apoi printre degete lăsînd-o să cadă şi ca un şopot uşor de izvor să se adune din nou, uimitoare surprinzătoare masă neagră de petale negre : nu-i aşa, îşi îndreaptă privirea spre tînăr şi zîmbeşte : numai dumneavoastră ştiţi *într-adevăr* că trandafirul negru e adevărat, şi aceasta în singurul fel care e cel valabil, nu-i aşa ?

Tînărul se uită la fată fără să înţeleagă, vorbăria ei se insinuează supărătoare în procesul cunoaşterii realităţii trandafirului negru al frumuseţii trandafirului negru al miracolului trandafirului negru *te pot iubi trandafirule negru eşti adevărat trandafirule negru :*

— Numai făpturile reale mor, numai ele, nu-i aşa ? zîmbeşte fata.

El o priveşte, fără să o asculte :

— Numai făpturilor vii le este dat să moară, nu-i aşa ? rîde fata.

CIZMULIȚELE ROȘII

Vînzătoarele abia mișcîndu-se se ivesc de undeva din interiorul magazinului, în spatele vitrinelor ca niște pești într-un acvariu fără sunete rîzînd mișcînd din buze vorbindu-și. Apatică o domnișoară coboară de la casă și întinde o mînă spre ușă, făcînd din ÎNCHIS DESCHIS cu un gest ușor din vîrful a două degete apoi se întoarce și se cațără iar pe scaunul înalt, din spatele casei. Cuprins de un avînt Sandro se desprinde de la vitrină, deschide ușa și intră în magazin. Grupul de peștișori roz se întoarce și începe să lunece spre dînsul lin și tăcut, pe fondul verde, fără să mai miște din buze : pe parcurs grupul suferă o decantare, una cîte una fetele se separă se împrăștie și se opresc, îi întorc spatele, și numai una singură ajunge pînă la el.

— Ce doriți ?

— Aș dori o pereche de cizmulițe roșii.

Automat înainte de a înregistra în ființa ei fraza vînzătoarea își lasă ochii în jos și-i aruncă o privire la picioare, pentru a le cunoaște pentru a le cataloga și defini măsura.

— Roșii ? ridică spre el obrazul și-l privește uimită.

— Roșii, da, nu sînt pentru mine, sînt pentru soția mea.

— Ah, zîmbește vînzătoarea, o pereche de cizmulițe de damă ?

— Da, și roșii, aprobă Sandro.

— Luați loc. Franca. Ce cizmulițe de damă avem ?

O vînzătoare din grup se întoarce și ca un balonaș de aer de pe un buchet de ierburi acvatice se desprinde ușor și urcă spre ei.

— Ce cizme de damă avem ? repetă prima vînzătoare.

— Nu cizme, cizmulițe, se ridică Sandro sprijinindu-se pe jumătate de brațele fotoliului și-o corectează : Căptușite cu blană albă.

Vînzătoarele se întorc spre el și zîmbesc, prevenitoare.

— N-ați văzut nimic în vitrină ?

— Nu. Dar le-am văzut undeva. Nu-mi mai amintesc unde. Poate chiar aici. Roșii, căptușite cu blăniță albă, cu garnitură tot de blăniță albă.

— Ah ! rostesc ele, roșii ? vreți să spuneți cizmulițe pentru purtat după schi ?

— Nu, răspunde Sandro încercînd să modeleze cu palmele în aer un contur paralelipipedic al cizmuliței sale nevăzute. Cizmulițe de purtat în oraș. Aici. Pe stradă. Iarna.

— Ooh, exclamă ele, cizmulițe de oraș, și-i zîmbesc. Vă arătăm ce modele avem, îl informează, și se îndreaptă spre fundul magazinului.

Sandro se sprijină de spătarul fotoliului, și le privește cum se îndepărtează. Se apleacă una spre alta și șușotesc între ele : se apropie de rafturi, parcurg

din ochi şirurile lungi de cutii împestriţate cu tot felul de etichete, şi încep să alunece încet, atente, tăcute şi preocupate, ca pe lîngă un zid, punînd o mînă pe el şi mîngîindu-l cu vîrful degetelor şi cu privirea ; cu o pricepere şi o îndemînare uimitoare cu o ştiinţă numai a lor extrag din cînd în cînd cîte o cutie la fel ca toate celelalte, apoi începînd să circule tăcute, şi să extragă altă cutie. Se întorc amîndouă, în mers uşor, fiecare cu cîte două cutii în mîini.

— Iată, îl înştiinţează vesele ; şi îngenunchează prompt în faţa lui, odalisce roz pe covorul verde.

— Priviţi, îl îndeamnă.

Curios Sandro se dezlipeşte de spătarul fotoliului şi se apleacă să privească : ca în nişte jocuri japoneze cutiile încep să se deschidă şi să se multiplice, din nişte paralelipipede ferecate albe se întind, se lărgesc, se dublează, se golesc, scoţînd la iveală capace, hîrtii mătăsoase, hîrtiile mătăsoase se înfoaie ca nişte aripi şi se deschid şi se răsfiră ; pe fondurile cenuşii forme albe împachetate ies la iveală, ca nişte animale cu ochii încă închişi, foiţe mari albe se înfoaie iar şi se desfăşoară, ochii se deschid, şi dezvăluie cizmuliţe negre, maron, gri.

— Roşii, îngînă înăbuşit Sandro.

— Uitaţi-vă la model, îl îndeamnă fetele, răsucind foiţele şi dezvăluindu-i încălţările : cu gesturi suave le prind cu două degete, le apleacă pentru a le accentua frumuseţea liniei, le întorc din profil, le arată din faţă, le ridică, le coboară ; şi le depun pe fiecare ca pe o floare în horbota albă ca o corolă a foiţei albe din cutia ei. Sandro se uită la model.

— Nu, nu, exclamă el, fără toc.

Încălţările îi stau înşirate dinainte ca nişte căni înalte şi diforme din care răsare ciocul lung al vîrfului şi cuiul subţirel al tocului : ghete înalte ca în secolul 19, încheiate în faţă cu şireturi :

— Fără toc, repetă Sandro, şi cu fermoar, nu cu şireturi ; cu fermoar la spate, precizează, model sport.

— Astea nu vă plac ? îl întreabă vînzătoarele ; sînt cizmuliţe de oraş, nu doreaţi tocmai cizmuliţe de oraş ? sînt foarte graţioase, nu-i vor veni bine ?

— Astea nu. Le respinge Sandro. Trebuie să fie fără toc, joase, cu talpă de crep : albă.

Între palmele lui care schiţează un paralelipiped nevăzut cizmuliţele lui nevăzute capătă consistenţă, se conturează, se precizează, şi apar în ochii fetelor : Sandro le zîmbeşte.

— Nu astea.

Fetele se apleacă spre mormanul alb răvăşit, şi ca într-un film derulat invers înfăşoară iar ghetele şi le aşază cu grijă în cutii împăturesc foiţele cutiilor şi închid capacele.

— Tip sport ? fără toc ? îl întreabă.

— Şi roşii, întăreşte Sandro.

— Deci doriţi o încălţăminte de interior, observă fetele, nu cizmuliţe de oraş.

— Nu, nu, protestează Sandro. Vreau o încălţăminte de mers pe stradă. În oraş.

— Dacă-i fără toc se numeşte în orice caz de interior, îi răspund vînzătoarele rîzînd, conştiente şi pătrunse de o ştiinţă nemaipomenită. La iuţeală ca nişte prestidigitatoare ca nişte aripi de insecte care se pliază rapid şi dispar adună şi împuţinează nenumăratele cutii vîrîndu-le una în alta ca pe nişte

puişori în ouăle lor, le culeg şi se îndepărtează iar. Umblă încet, oprindu-se prin faţa rafturilor, scrutînd, îndelung, zidul înalt şi alb împestriţat de etichete albăstrui ; extrag alte cutii albe, se întorc şi îngenunchează. Sandro se sprijină pe braţele fotoliului, se apleacă, interesat. Din nou capace plate şi foiţe albe, şi ghemotoace de hîrtie, şi forme împachetate încep să izvorască din cutii şi alte modele de cizmuliţe, fără toc i se răspîndesc în jur, în vreme ce fetele, din vîrful degetelor i le întind fără părtinire, le apleacă, le rotesc, cu eleganţă, admirîndu-le, gri, negre, maron, ascuţite.

— Roşii, rosteşte gîtuit Sandro.

— Uitaţi-vă la model, îl sfătuiesc fetele. Şi-i explică : Botoşei din blană de focă. Tip mocasin...

— Nu, clatină din cap Sandro, cu ochii la model.

— Nu ? exclamă ele surprinse. Sandro se apleacă şi arată spre încălţări : încălţări cu nişte petice de blană lipite ca nişte platoşe de Diaspus tricinctus [1], cu limbile scoase, cu catarame la mijloc, cu tureacuri înalte răsfrînte în părţi.

— Nu.

— Dar acestea sînt foarte frumoase, şi solide, o încălţăminte excepţională, şi sînt fără toc, protestează mirate vînzătoarele : le voiaţi fără toc, nu ? nu sînt bune aşa ?

— Nu, nu aşa, refuză Sandro. Acestea sînt nişte încălţări oarecare. Apucă la întîmplare o gheată dintr-o cutie şi o îndreaptă spre vînzătoare : Trebuie să fie exact aşa : cu două degete configurează şi indică pe gheată grosimea şi forma imaginarelor

[1] Specie de mamifer din America de Sud.

lui cizmuliţe roşii : Trebuie să fie toată căputa dintr-o bucată de piele ; trebuie să aibă : jos, talpa de crep albă ; sus, tureacul înalt, drept, în faţă fără nici o cusătură, şi în spate închise cu un fermoar ; iar la bordură o margine de blană albă, cu păr lung. Cu două degete arcuite, la înălţimea imaginarei sale cizmuliţe o desenează în aer departe de gheata care-i servea drept manechin, cu gesturi largi rotunde : De acord ?

Le priveşte, vesel şi descriindu-le cizmuliţele roşii le şi vede şi le zîmbeşte. E clar, acum ? Cizmuliţe roşii, exact aşa, am explicat bine ?

— Ah, dumneavoastră vreţi ghete înalte, exclamă vînzătoarele.

— Ghete înalte ? repetă nedumerit bănuitor Sandro, cu veselia pierită brusc.

— Da, da, ghete înalte : nu ghete de odihnă, îl corectează fetele.

— Nu eu am spus că vreau ghete de odihnă, protestează el. Dar nu mă interesează cum le zice ; important e să fie cizmuliţe roşii, exact aşa cum v-am arătat.

La ideea exactă a cizmuliţelor sale veselia i-a revenit iar. Vînzătoarele rîd şi refac iar în forma şi numărul lor iniţial cutiile, se ridică, se întorc la rafturi. Sandro se leagănă pe fotoliu, sprijinit cu amîndouă coatele de braţe, încordat şi nerăbdător, cu ochii la mişcările vînzătoarelor. Alte vînzătoare se insinuează roze, purtînd cutii albe, răsucindu-le, şi făcîndu-le să înflorească, lunecînd cu paşi uşori înăbuşiţi pe covoare ; din cînd în cînd uşa se deschide, aducînd de afară cîte-un val de aer rece : intră femei slabe şi înalte, zăbovesc o clipă, înain-

tează, se așază își pun picior peste picior, vînzătoarele îngenunchează, se ridică, se apropie de rafturi, le parcurg ușor cu ochii și cu degetele, se amestecă, se confundă, își pierd identitatea ; apoi deodată ca prin minune reapar, și se întoarce fiecare la clienta sa, răvășind cutii și pantofi. Dincolo de ele ca pe un fundal de peisaj, dincolo de forfota și amestecul de chipuri și siluete, cele două fete ale sale își văd de îndeletnicirea lor : cu mișcări scurte și precise caută și încadrează fiecare cutie la înălțimea și la locul potrivit, apoi se depărtează, parcurg cu degetele și cu ochii zidul alb care se înalță pînă în tavan se urcă pe o scară continuîndu-și căutarea cu ochii și cu degetele : mîngîie ușor cu vîrful degetelor zidul, îl parcurg, își cufundă apoi mîngîietoare degetele în el, și extrag cu gesturi precise cărămizi mari albe : cu o prăbușire ușoară o întreagă cornișă de dreptunghiuri împodobite se coboară, completînd automat golul, scoțînd zgomotul surd, repetat al cutiilor și cel sonor și prelung al conținutului lor înfășurat în foiță albă : fetele își continuă căutarea, cu mereu alte și alte mișcări și zgomote scurte extrăgînd noi cutii-cărămizi, apoi se întorc și se îndreaptă spre dînsul.

— Poftim, îi spun.

Aplecat cu tot trupul înainte Sandro se întinde, bucuros, în fața ochilor lui se înfiripă în toate formele și gradațiile posibile cizmulițele roșii scoase din cutii : fetele îngenunchează în fața lui, deschid cutiile, pun la o parte capacele, foșnesc foițele, și formele înfășurate în foiță : cu degete sprintene îndemînatice le desfac și le dispun ca pe niște petale de flori de camelii ca pe niște coroane de ramuri de

Florii împletite, fantastice și bizare : cu degete sprințare și îndemînatice și ușoare transformă cutiile în flori mari fantastice de hîrtie velină albă, cu îmbobocirea și pistilul în sfîrșit dezvăluite ca o ofrandă ce se răsfață printre corolele albe înfoiate și foșnitoare, negre, gri, maron, albastru.

— Ro... îngăimează Sandro.

— Să vedem modelul, îl întrerup ele.

Sandro se uită la model, văzînd în fața ochilor lui doar imaginea cizmulițelor roșii, străduindu-se s-o desprindă din realitatea ghetelor de tot felul, de forme și culori diferite : ghete înalte pînă la jumătatea piciorului ca niște galoși, cu tocuri mici și groase, sau cu tălpi groase dintr-o bucată de cauciuc zimțat ca niște șenile de tractor :

— Nu, exclamă dezamăgit, nu, nu ne-am înțeles. Fără toc, reîncepe el ; am spus-o de cîteva ori.

— Dar e un toc atît de jos, protestează una dintre vînzătoare : cealaltă îi întinde în loc de răspuns o gheată fără toc cu talpa de cauciuc înclinată tare și grunțuroasă.

— Nu, cauciucul e întunecat : crepul e alb.

— Crep sau cauciuc e același lucru, obiectează vînzătoarele.

— Nu, cauciucul e întunecat : crepul e alb.

— Dar după un timp crepul alb se întunecă și el, îl combat fetele, rîzînd, fiindcă se murdărește : și nu mai poate fi curățat ; și se vede că-i murdar.

— Da, dar...

— Și-apoi, nu se mai poartă, încheie ele.

— Iar tureacul, începe Sandro, părăsind subiectul *crep* : Nu așa de înalt, — ci mai scurt. Nu-

mai pînă deasupra gleznei. Fără toc și cu talpă de crep și fără tureac înalt. Acum ne-am înțeles ?

— Astea nu ? întreabă domnișoarele. Sînt foarte grațioase, nu vă plac ? Nu i-ar veni bine ?

— Nu. Astea nu.

Închid iar încet una după alta cutiile foșnind ușor, duse pe gînduri, adună de jur împrejurul lor tot conținutul cutiilor înflorite, înfășurînd încălțările în foițe și împăturind hîrtiile din cutii ; alte vînzătoare de-a lungul pereților își înalță privirile și-i privesc îi parcurg cu degetele, tot scoțînd la cutii și se întorc apoi tăcute și legănate pe covoare groase și verzi ca pe un fund de acvariu îngenunchează, vorbesc cu glas scăzut, însoțit de foșnetul foițelor de hîrtie ; oferă pantofi, cu grație, din vîrful degetelor, înclinîndu-i, rotindu-i, admirîndu-i.

— Priviți ce linie, șoptesc. Pipăiți, ce finețe.

— O sandală ca aceasta e totdeauna la modă.

— Tocul mosorel, se poartă foarte mult iarna aceasta.

— Și cît de frumos e finisat.

— Nu se pătează, nu se murdărește, e de ajuns să-l curățați cu o cîrpă și cu puțină cremă albă.

Răbufniri de aer de afară proaspăt și cu iz de umezeală pătrund pe ușă, alte cliente intră nehotărîte, legănîndu-se, vînzătoarele se mișcă le ies în întîmpinare, le atrag spre interiorul magazinului, umblînd de colo-colo, fără zgomot în atmosfera vaporoasă ; pe lîngă oglinzi trec femei studiindu-și pantofii noi, de nenumărate ori reflectate de oglinzile înclinate, dispuse pieziș ca paletele unui evantai, tăcute cu mișcări molatice fetele înfășoară și

împachetează ghetele și hîrtiile și le închid în cutii, minuscule mumii în sarcofagele lor.

— De ce nu-i luați niște *caugher*[1] ? insinuează prefăcute vînzătoarele, ridicînd privirile spre el.

— Se poartă foarte mult anul acesta. Cizmulița scurtă e cam demodată. Nici nu se mai fabrică. *Caugherul*, este la urma urmelor o ghetuță ceva mai înaltă. E însă mult mai modernă și degajată. Este mult mai *abilie*[2] poate fi purtat și după-amiaza, chiar și seara, la un *coctel* de exemplu : se poartă foarte mult, sînt foarte nostimi.

Sandro se răsucește pe scaun, nehotărît : vînzătoarele țîșnesc în picioare, înșfacă niște cutii din perete se întorc în fugă, le desfac, și scot la iveală tot soiul de cizme înalte, *western* tighelite, împodobite cu tot soiul de nasturi aurițí, cu margini răsfrînte, cu șireturi, cu fermoare, cu catarame, cu fîșii de blană, cu tocuri.

— Fără tocuri, se roagă Sandro.

— Fără toc ! se crucesc ele. Dar tocul se impune, alungește silueta, înfrumusețează piciorul, cît de înaltă e soția ?

— Cam atîta, răspunde vag ezitînd Sandro, cam micuță.

— Vedeți, exclamă ele triumfătoare. Tocul se impune !

— Dar acestea sînt cizme de *cowboy*, protestează el, slab.

---

[1] *Cowgirl* — feminin ironic de la *cowboy*. Aici, ca și în cazurile care urmează se folosește aproximativ transcrierea fonetică.

[2] *Habillé :* elegant (fr.).

— E *caugerl*, rîd ele, uitaţi-vă, cît sînt de graţioase ; şi tot rotesc cizmuliţele : aşa se poartă. Copleşindu-l treptat sub avalanşa a ceea ce se poartă ; nemişcat fără ştirea lui încălţările o iau la sănătoasa ; iar el rămîne în urmă înăbuşindu-se, părăsit, nenorocit.

— Luaţi-le în mînă, încercaţi-le, cît sînt de moi, cît sînt de uşoare, insistă fetele. Îi pun în mînă două ghete de la două perechi diferite, uşoare, înalte, moi ; altfel decît cizmuliţele roşii, cizmuliţele de *cowboy ;* însă graţioase, într-adevăr.

— ... roşii, imploră el, cel puţin culoarea să corespundă.

— Roşii ! exclamă ele. Roşii ! — dar luaţi-le negre, lucioase, sînt *abilié,* le poate purta şi cu o îmbrăcăminte elegantă ; sau tighelite, de o eleganţă mai degajată, care se asortează la orice, cu un set de tuid, cu un costum de piele ; îl încîntă ele ; sau maron închis, înalte, le poate purta dimineaţa în oraş, la plimbare, la cumpărături, pe o stradă elegantă ; sau albe, se poartă foarte mult, albe cu marginea de vizonaş negru, sînt o nebunie, cele mai elegante ; sau în întregime din blană de mînz, ruseşti, sînt cele mai noi care ne-au sosit, foarte elegante, cu un troacar cu şliţ... se ridică în picioare pornite agitate şi-i vorbesc, descriindu-i încălţări şi toalete, mimînd bucuria unei femei care încalţă aceste ghete, şi orele din zi în care le poate purta, şi toate ocaziile şi vitrinele în faţa cărora sa va putea opri : Un escarpin decoltat e întotdeauna elegant, se aud şoaptele altor voci în magazin.

— Un model splendid, din crocodil, cu o poşetă asortată ;
— de lac, se poartă cel mai mult ;
— e puţin strîmt ? talpa ? dar e firesc, logic, talpa, trebuie *întotdeauna* să strîngă, ea susţine pantoful ; dacă e largă se deformează ;
— sandala aurită este întotdeauna la modă ; le puteţi purta la orice ocazie ;
— Arătaţi-mi-le în roşu, repetă şovăielnic Sandro, restituindu-le încălţările negre, şi albe, şi maron.
— Roşii ? se scandalizează ele începînd să gesticuleze, roşii ? Dar roşul nu se foloseşte, nu se mai poartă, nu avem de fapt, roşul merge numai la botinuţe : cizmele roşii sînt de Moş Crăciun, nu-i aşa ? Rîd, cu amabilitate. Sandro simte că îngălbeneşte.
— Mă gîndeam la botinuţe roşii, insistă descumpănit Sandro.
— Dar nu există roşii, obiectează graţioase, vînzătoarele. Şi-apoi e imposibil să le fi văzut. Poate v-aţi înşelat, sau dacă le-aţi văzut, erau vechi, de vreo trei sau patru ani, sau poate erau de copii. Şi-i zîmbesc graţioase. Încălţări de toate culorile, în afară de roşu, zăceau împrăştiate din cutii pe covor. Sandro le priveşte.
— De ce trebuie să fie numaidecît roşii ? îl întreabă ele insinuant. Doamnele nu poartă cizmuliţe roşii, spun ele clătinînd din căpşoare şi informîndu-l cu semne din mîini : N-o să găsiţi roşii, îl avertizează. Rămîn în aşteptare, privindu-l surîzătoare.
— Nu face nimic, rosteşte încet Sandro, ridicîndu-se. Am hotărît să fie roşii. Şi porneşte pe co-

voarele groase, care-i îneacă și-i trudesc pașii, printre cutii împrăștiate, de care se împiedică ; *N-o să găsiți roșii,* îl urmăresc amenințătoare glasurile vînzătoarelor, și foșnetul de hîrtie de mătase, *„veți vedea"*, apoi se pierd, înăbușite, dincolo de ușa care se deschide spre aerul rece.

Aerul străzii îi amintește cu efect retroactiv căldura dulce parfumată și amețitoare a magazinului de încălțăminte. Se sprijină cu spinarea de un zid, amețit și respirînd din greu. Prin fața lui trec oameni sporovăind cu glasuri ridicate, care risipesc șoaptele insinuante ale fetelor îmbrăcate în roz. Cară toți pachete, ceea ce înseamnă că există posibilitatea de a cumpăra ceea ce poftești. Sandro respiră adînc, în aerul rece, recăpătîndu-și forțele.

Strada, largă, centrală, lungă, e plină de magazine. Vitrinele tocmai încep să se lumineze, să albească, precoce încărunțire a serii de iarnă... Trotuarele sînt aglomerate, strada mișună de mașini alunecînd neîncetat în ambele sensuri. Magazinele de încălțăminte îl ademenesc din ochi printre luminile străzii cu vitrinele lor mari pline de mici siluete negre abia întrezărindu-se ; îl atrag cu luminile lor și-i restituie puterea, cizmulițele roșii nerăbdătoare sînt închise undeva dincolo de ele.

Sandro traversează, în zigzag printre mașini, „Repriza a doua", spune cîntat împingînd ușa unui alt magazin și intră.

Prin atmosfera călduță parfumată cu miros de piele și de aer condiționat și de femei și de flori de hîrtie de mătase japoneză și de glasuri care se îngînă o domnișoară se apropie de el, albastră ca cerul.

— Ce doriți ?

— Aș vrea o pereche de cizmulițe roșii, de damă, rostește dintr-o răsuflare Sandro, vrînd parcă să pareze privirea mirată care se ridică încet de la pămînt spre chipul lui. Domnișoara zîmbește :

— Luați loc, îl invită cu amabilitate, conducîndu-l. Prima lor preocupare fiind aceea de-a face să se așeze clientul să-i scoată încălțările din picioare, pentru a-l împiedica s-o ia la fugă din magazin. Sandro chicotește încet urmărind-o : „dar cu mine însă n-o să-ți meargă, șoptește. N-am să cumpăr pînă la urmă decît cizmulițe roșii.“ Fata se oprește în fața unui fotoliu gol, se întoarce și-l așteaptă, Sandro se așază :

— Acum să vă explic, începe. Trebuie să fie exact în felul acesta : *exact :* fără toc, cu talpă albă de crep, căptușite cu blană albă, și cu o bordură de blană albă cu păr lung : însă cizmulițe, și nu cizme sau ghete cu tureac înalt. Numărul 34. Și roșii. De acord ?

Fata îl ascultă cu atenție :

— O să vă arăt ceva, rostește, se întoarce și se îndepărtează.

Sandro se lasă alene pe spătarul fotoliului și-și plimbă privirea în jur ; într-o parte a magazinului vînzătoarea lui se deplasează de-a lungul zidului ridicînd ochii spre întinderea vastă și albă cu pătrate aliniate, împestrițate cu etichete albăstrui, și reliefate de o dantelărie ciudată și dezordonat suprapusă ; ici-colo cu plăcuțe lespezi zmălțuite în roșu, sau albastru mai închis : domnișoare albastre ca cerul ca fetițele într-o procesiune trec înainte și

înapoi presărînd ca pe nişte flori pe covor cutii deschise spintecate, ghemotoace de hîrtie de mătase albă capace care plutesc o clipă în aer şi se aşază apoi uşor şi lin pe covoare, în vreme ce doamnele înălţînd în aer rotocoale arabescate de fum se apleacă cu ţigara între degete ţinută aproape de tîmplă şi se cufundă în cutii, admirînd pantoful care apărea ca dintr-o spumă de mare, neasemuit de gingaş şi de preţios ; bărbaţii sînt închişi într-o altă încăpere mai mică şi mai puţin luată în seamă.

— cioc de gîscă, picior de barză, e noutatea sezonului,

— un pantof sportiv, foarte durabil,

— de satin şi cu o cataramă de strass, transformabilă, cu fiecare schimbare de cataramă aveţi un model nou,

— garantată, uitaţi-vă, extraordinar de flexibilă,

— tocul mosorel, e puţin cam comun, nu-i aşa ? uitaţi-vă la acesta, e mult mai original,

— degetele trebuie să fie afară, într-o încălţăminte ca aceasta, modernă.

Domnişoara se întoarce, Sandro se întinde surescitat în timp ce ea cu mişcări încete unduitoare îngenunchează în faţa lui, deschide cutii şi scoate din ele obiecte duplicate învelite în foiţă velină foşnitoare cu îndemînarea şi delicateţea unui prestidigitator ; apoi cu graţie, nespusă, după ce i-a stîrnit într-atîta curiozitatea, scoate în sfîrşit şi încălţările, aplecîndu-le înainte şi înapoi şi pe-o parte, ca pe nişte podoabe rare, care au nevoie să strălucească în lumină.

— Priviţi, exclamă.

Ghete negre, maron, gri.

— Roşii, subliniază Sandro, ah, da, da, să vedem modelul. Dar le aveţi şi roşii ?

— Desigur. Totuşi să vă arăt modelul.

Susţine încălţămintea cu două degete, înclinînd-o înainte şi înapoi şi din profil, cizmuliţe fără nici un fel de închizătură, dintr-o bucată care se încalţă şi se descalţă la repezeală, cizmuliţe cu şireturi, cizmuliţe cu nasturi.

— Cu fermoar, domnişoară, da, da, e vina mea, nu v-am spus acest lucru. Le vreau bine ajustate pe gleznă ; însă nu închise cu şireturi sau cu nasturi.

— Fermoar ? repetă nedumerită domnişoara. Nasturul însă dă o notă mai sportivă, observă dînsa.

— Prefer fermoarul.

Dusă pe gînduri domnişoara se ridică, adună cutiile şi se îndepărtează, se amestecă cu celelalte şi dispare. Alte vînzătoare trec înainte şi înapoi, femeile se foiesc şi ele, slabe în toalete mulate pe trup cu un braţ adus la piept, cu celălalt sprijinit în cot ţinînd în podul palmei cu unghiile lăcuite în argintiu obrazul fardat ; ţinînd între degete cîte o ţigară şi ducînd-o din cînd în cînd la gură trăgînd din ea cu obrajii supţi fumuri lungi adînci, şi suflîndu-le apoi subţirele, vaporoase, desprinzîndu-şi cu vîrful unghiei firicelele minuscule de tutun din vîrful limbii, umblă de colo-colo, cu două încălţări desperecheate în picioare, răsucindu-şi graţios bustul, cu oasele şoldurilor ieşite şi mai tare în relief, să-şi vadă în oglindă tocurile, gleznele, să-şi admire piciorul, din spate, din profil, întrebînd :

— Nu aveți modelul ăsta cu tocul mai înalt, domnișoară ?

Sau :

— E prea larg la talpă, la vîrf, face cute, nu-i așa ?

— Ce spuneți ; toți pantofii se încrețesc la mers, uitați-vă : răspund vînzătoarele, scoțînd din cutie un alt pantof, pe care-l îndoaie în palmă, demonstrînd toate unghiurile posibile în care pantoful se îndoaie. Pantoful trebuie să aibă puțin joc la talpă, este doar punctul în care se sprijină piciorul : trebuie să fie comod, dacă încălțămintea-i strîmtă se deformează repede — povestesc ele deținînd o știință nemaipomenită.

— Iată. Domnișoara reapare, îngenunchează în fața lui, celestă fiică din Țara Soarelui Răsare, deschide o cutie, îl îmbie cu o gheată, deschide o alta și-i întinde alte ghete : Acesta e modelul ?

Sandro se întinde, încercînd să scoată parcă mai repede cu ochii ghetele din cutiile și din foițele lor subțiri, mai înainte ca ele să apară, gata pregătit să întîmpine să vadă cizmulițele roșii : o gheată neagră cu margine de blană maron, cizmulița lui roșie și albă în negativ, culori întunecate, în loc de culori deschise, blană cu păr scurt în loc de blană cu păr lung.

— Ne apropiem, o încurajează Sandro vesel, luînd în mînă o cizmuliță. Însă dintr-o dată ca o rană oribilă prost cicatrizată vede fermoarul tocmai în mijlocul pielii netede de pe o latură a ei, *operație cezariană.*

— Nu, nu, se scutură Sandro, trebuie să aibă fermoarul la spate.

— Fermoarul la spate ! îl dezaprobă cu o grimasă vînzătoarea. Iarna, călcîiul e punctul cel mai sensibil al piciorului, şi dumneavoastră vreţi să se pună tocmai acolo un fermoar : fermoarul e tare, rece, transmite frigul şi umezeala dinafară, la frig călcîiul se aspreşte, degeră, fermoarul nu-i decît o bucată de fier tare şi îngheţat care apasă pe călcîi. E mai bine cu fermoarul într-o parte.

Sandro o priveşte descumpănit, ele vin parcă de pe un tărîm necunoscut unde s-au pătruns de o ştiinţă misterioasă, neaccesibilă unui simplu muritor.

— E adevărat, aveţi dreptate, la asta nu m-am gîndit. Şi tot răsuceşte cizmuliţa, cu tureac înalt, colant.

— Bine, dacă aşa stau lucrurile, atunci daţi-mi din modelul ăsta, cu fermoar într-o parte, roşii cu margine de blană albă lungă, numărul 34, aveţi ?

Domnişoara se apleacă, să adune şi să închidă fără grabă cutiile răspîndite de jur împrejur ;

— Roşii, repetă în chip de întrebare.

— Roşii, cu blană albă cu păr lung...

— Lung, repetă domnişoara, cu delicateţă, strîmbîndu-şi născiorul. Dar, vedeţi, lung nu-i practic. Blana cu păr lung cînd se murdăreşte cine-o mai poate curăţa ? se îmbîcseşte toată. Pe de altă parte se şi murdăreşte şi mai uşor : oferă o aderenţă mai mare la praf, e clar ; şi o dată umezită chiar pe-o zi umedă, perii se încleiază grozav şi deci îşi pierde la iuţeală luciul.

— Devine deci o ruină... observă Sandro, buimăcit.

Vînzătoarea rîde. Ia din mîinile lui Sandro cizmulița, și trece un deget prin blana cu păr scurt, și-i explică :

— Uitați-vă, uitați-vă la aceasta, se curăță într-o clipă, priviți, și-și plimbă degetul pe blănița care se răsfiră ușor, dovedind cît de repede și ușor se poate curăța în profunzime. Vedeți ? doar o atingere de perie, și e curată. Sandro, descumpănit, o ascultă.

— Știți, un bărbat — chiar o femeie de multe ori nu știe aceste lucruri, zîmbește vînzătoarea.

— Da, așa e, bolborosește Sandro.

În cutiile pe jumătate închise, ghetuțele zac, răspîndite la picioarele lui. Scoate un oftat și îngînă : de, dacă așa stau lucrurile, atunci să fie roșii, cu blană albă, — cu păr scurt.

— Roșii, repetă vînzătoarea, vrînd parcă să se convingă că a înțeles bine.

— Roșii.

Închide cutiile, se ridică, dusă pe gînduri și se îndepărtează, se oprește lîngă un perete imens alb și albăstrui volieră cu mumii mici înfășurate în foiță de hîrtie velină albă, avînd fiecare scurta și lapidara ei poveste, aici odihnește, maron închis, vițel, antilopă, căprioară, verde, smarald, articolul 61, toc 7 1/2, mosorel, sandaletă ; fata parcurge încet cu privirea ridicată și cu vîrful degetelor zidul alb și albăstrui de palat babilonez, de ceramica lui Della Robia ; extrage o cutie, și se întoarce. Sandro se apleacă surescitat, bucuros să vadă cizmulițele roșii cu blană albă.

— Avem un model bordo, îl anunță din mers vînzătoarea și îngenunchează în fața lui, deschide

cutia și-i înfățișează gheata de culoarea vișinei. Priviți, e splendidă, îl înștiințează dînsa.

— Dar spusesem roșii, protestează Sandro.

— Roșii... repetă vînzătoarea schițînd o grimasă : Roșii, cu blăniță albă, sînt puțin cam de fetiță.

Drăgălașa soție copil numită Mariolina. „Exact", zîmbește Sandro.

Alegere greșită.

— Nu sînt practice, nu pot fi purtate după-amiază, de exemplu. Chiar și dimineața ar arăta ca și cum ar fi uitat să-și scoată botoșeii de casă.

Alegere reușită. Sandro o privește, zdruncinat în convingerile sale.

— Nu-i așa ? jubilează domnișoara, prudentă însă.

— De...

— Bordoul e însă o culoare potrivită la orice, practică, tinerească, sportivă, rostește sigură de sine dintr-o răsuflare vînzătoarea, aceasta doriți și dumneavoastră după cîte am înțeles.

— Dar nu-mi place, obiectează Sandro.

— Luați-i atunci negre. Negrul e întotdeauna elegant și se poartă la orice oră.

„Pe jos călare sau în taxi", se gîndește Sandro tot sucind și răsucind gheata vișinie, mîngîind blănița albă cu păr scurt, care se înfiora și se zbîrlea la fiecare atingere a lui.

— În fond, între vișinii și roșii nu-i cine știe ce mare diferență, insinuează vînzătoarea, iar contrastul cu blănița albă e mai fin și mai interesant.

— O doamnă cu o încălţăminte neagră e întotdeauna decentă, şoptesc convingătoare alte vînzătoare,

— vă subţiază foarte mult piciorul, e un model extrem de elegant,

— poate cu vîrful pătrat, vedeţi ?

— avem şi modelul ăsta, foarte împodobit,

— cu tocul din strass, sau poate preferaţi de porţelan,

— pufurile sînt delicioase, nu-i aşa ?

— Nu, nu, îmi pare rău, dar le voiam roşii, rosteşte Sandro şi se ridică anevoie din fotoliu.

— După cîte mi se pare, dacă nu mă înşel, aţi fost de acord că în roşu nu... exclamă nedumerită vînzătoarea.

— Sînt perfect de acord cu tot ceea ce aţi spus dumneavoastră, însă le vreau roşii, o consolează vesel Sandro. O să greşesc, dar le vreau roşii. *(Piciorușele drăgălaşe ale Mariolinei într-o pereche de cizmuliţe roşii, roşii, roşii şi nicidecum într-o altă culoare.)* Am hotărît în mod absolut că trebuie să fie roşii, repetă vesel. Şi cu blăniţa albă cu păr lung, adăugă sfidător. Cu riscul de a intra şi a întreba în toate magazinele de încălţăminte din oraş, trebuie să existe roşii.

— Dar n-o să găsiţi, roşii, îl avertizează cu amabilitate vînzătoarele. Chiar dacă o să intraţi să întrebaţi în toate magazinele de încălţăminte din oraş, îl imită ironică. Nu există, roşii : nu se poartă. O să vedeţi, rosteşte ca o profeţie.

— O să văd, răspunde Sandro, ieşind vesel din magazin ; pe trotuar se opreşte însă, sleit. Se dă o luptă pînă la ultima picătură de sînge între fiinţa

aceasta omenească și magazinele de încălțăminte : ca și în lupta plantelor carnivore împotriva muștelor magazinele de încălțăminte înving întotdeauna. În aerul rece Sandro se sprijină de zid, slăbit, nevenindu-i parcă să creadă că-i liber, încercînd în sinea lui senzația și încîntarea unei muște care a reușit să se strecoare și să iasă la viață printre firicelele pernuței vîscoase și ucigătoare ale unei dionee : mai simțea parcă asupra lui perii ucigători, care-i sleiau vlaga : *blana lungă se îmbîcsește apoi se murdărește ușor, apoi nu se poate curăța, talpa de crep se înnegrește, fermoarul doare pe călcîi, cizmulițele joase par niște pîslari uitați în picioare, înalte aduc a Moș Crăciun, nu-i așa? Nu se mai poartă nu mai sînt la modă n-o să găsiți. Nu există.*

„Există, se revoltă Sandro. Le-am văzut. E ușor să te lași convins și să te uiți și să te orientezi spre altceva. Eu însă le-am văzut. Și trebuie să fie ca acelea, chiar de-ar trebui să umblu toată viața, tot orașul."

Seara de iarnă coboară încet, rece, și ireală, în luminile magazinelor pe străzile întunecate încă, peste mulțimea care mișună, haotică : ca o aglomerare pe scena unui teatru, și care trebuie să ilustreze ideea de mișcare, și nu de scop. „Și dacă am văzut cumva niște papuci — îndoiala urcă încet în ființa lui — o pereche de pîslari, crezînd că sînt cizmulițe pentru purtat pe stradă." Se înfioară, îndoiala s-a înfiripat în el, s-a strecurat ca o insectă și se scutură și Sandro, tot ca o insectă, încercînd s-o alunge de pe el, s-o apuce cu două degete și s-o arunce cît colo. „Nu, nu se poate, papucii sînt papuci, cizmulițele-s cizmulițe."

Cu o răbufnire neaşteptată luminile se aprind toate dintr-o dată, în depărtare apărea şirul lung de felinare din mijlocul străzii, aprinzîndu-se rînd pe rînd pe măsură ce curentul ajungea pînă la ele, răspîndind o lumină dulce în noaptea care nu coborîse încă : înşirate unul după altul dezvăluiau lungimea imensă fără sfîrşit parcă a străzii, dreaptă şi ticsită de magazine, peste care plutea, aureolînd luminile, o ceaţă uşoară, transparentă. Magazinele de încălţăminte se succedau, printre cele de marochinărie şi de îmbrăcăminte, de mobilă şi alimente printre hoteluri şi restaurante, mulţimea trecea sporovăind, oprindu-se şi îmbulzindu-se în faţa vitrinelor, cu SĂRBĂTORI FERICITE scrise peste tot.

„Mi-e peste putinţă să-mi amintesc pe unde am umblat în ultimele cincisprezece zile, sau în ultima săptămînă, unde le-am putut vedea, se gîndeşte Sandro. Imposibil ; trebuie să-mi fi notat. Nu-mi rămîne altceva de făcut decît să continui să intru în magazine şi să întreb." Se uită în jur, la strada luminată şi nesfîrşită ticsită cu magazine. De jur împrejurul ei existau dincolo de case şi alte străzi, pline cu magazine. Posibilităţile de-a găsi cizmuliţe roşii sînt infinite. Sandro zîmbeşte, „Vreau cizmuliţe roşii, oriunde le-oi fi văzut, nu voi cumpăra nimic altceva decît cizmuliţe roşii : exact aşa cum le-am văzut... exact aşa cum le vreau."

Lumea se îmbrînceşte, rîzînd, încărcată cu pachete cu lucruri pe care le-a cumpărat : din proprie voinţă, sau sfîrşind înăuntrul plantei carnivore. Sandro se mişcă şi el, strecurîndu-se în curentul dezordonat, învălmăşit, luînd-o de-a lungul străzii şi uitîndu-se

la vitrine : la primul magazin de încălţăminte care-i iese în cale, se smulge din flux şi intră.

În atmosfera caldă, de salon, delicată, plină de şoapte, parfumată cu fum de ţigări fine şi de piele şi de aer condiţionat şi de femei parfumate, cu lumini strălucitoare care se răsfaţă pe albastrul covoarelor, cu tinere, zvelte, şi femei afectate cu mers unduios şi lent care se plimbă de colo-colo o vînzătoare îmbrăcată-n galben diafan apare dintre hîrtiile şi foiţele împrăştiate, şi se apropie de el.

— Ce doriţi ?

— O pereche de cizmuliţe roşii, cu talpă de crep alb, fără toc.

— De copil ? îl întreabă.

— Nu, nu, şovăie descumpănit Sandro luat prin surprindere. Pentru o doamnă. Luat repede mai adăugă şi o explicaţie suplimentară : Soţia mea. Apoi continuă : Trebuie să fie exact în felul acesta, domnişoară : roşii, fără toc, cu talpă de crep, închise cu fermoar la spate, căptuşite cu blană albă şi cu garnitură de blană albă, cu păr lung. În mod straniu cuvintele îşi pierdeau parcă semnificaţia şi el trebuie să le accentueze pentru a le ordona, şi înţelege, şi pronunţa.

— Aţi văzut ceva în vitrină ? îl întreabă vînzătoarea.

— Aici ? Nu, n-am băgat de seamă. Le-am văzut odată, cu cîteva zile în urmă, dar nu-mi mai aduc aminte unde. Aceste cizmuliţe însă există, domnişoară, rîde Sandro, încurajînd-o şi încurajîndu-se şi pe sine.

— Luaţi loc, îl invită amabilă fata. Ce număr ?

— Treizeci şi patru.

— De damă ? se miră fata.

— Da, zîmbeşte Sandro.

— E un număr pe care foarte rar îl avem în magazin, de obicei trebuie cerut direct de la fabrică, îl înştiinţează fata şi aceasta cere timp, cincisprezece zile — nu le puteţi avea deci în seara aceasta.

Piciorul atît de gingaş şi de mic în afara tiparului al Mariolinei.

— Bine, zîmbeşte Sandro.

— Luaţi loc, îl invită iar fata, vă arăt ce modele avem. Sandro se aşază, şi-o priveşte cum se îndepărtează, cum se apropie de zidul cu rafturi cum îşi încetineşte mersul, cum ridică privirea şi întinde o mînă. Ea ştie deja dacă ceea ce caută el se află sau nu în magazin, dacă există, datoria ei este să i le aducă ; dacă nu există, datoria ei este să-i aducă altceva, şi apoi altceva, necontenit pînă cînd el să-şi dea seama că ceea ce dorea era un lucru nepotrivit, sau imposibil, sau să-l facă să uite ceea ce voia şi să accepte şi să cumpere ce-i aduce ea. Prefăcîndu-se însă că-i aduce tocmai ceea ce ceruse el, ea se îndreaptă spre rafturi. Sandro o priveşte cum se amestecă cu celelalte vînzătoare şi cliente : e o luptă pînă la ultima picătură de sînge între fiinţele omeneşti şi magazinele de încălţăminte, ca şi plantele carnivore în lupta lor cu muştele magazinele de încălţăminte sînt destinate să învingă : glasuri înăbuşite, parfumul de piele, rotocoalele străvezii ale ţigărilor, luminile strălucitoare multicolore şi răsfrînte de oglinzi imense ; şi vînzătoarea care umblă de colo-colo într-un du-te-vino organizat şi metodic purtînd în braţe cutii cu pantofi, vorbind încet, cu glasuri suave, istovind me-

todic pe client și triumfînd cu ușurință : *luați un alt model, luați o altă culoare, luați altă formă, luați pe aceasta, cu totul diferit de ceea ce doreați cu totul altfel decît voiați* : Sandro rînjește, *nu, cu mine n-o să vă meargă, pe mine n-o să mă duceți* ; e hotărît să se opună să se apere să reziste cu furie, *nu o să cumpăr nimic altceva decît cizmulițe roșii, cu garnitură de blăniță albă, cu păr lung, cu blană albă pe dinăuntru, cu fermoar la spate, cu talpă de crep.*

Femei afectate treceau pe dinaintea lui, unduindu-se ușor, în mers încet, foșnind, ca niște alge submarine ; ca niște plante albe marine, se aștern și înfloresc pe covoare cutii și foițe de hîrtie de mătase ; plutesc în aer miresme amețitoare de droguri nedeslușite și ușoare de droguri împrăștiate anume pentru a moleși voința și conștiința celui care intră.

— Avem un model splendid, foarte sportiv, uitați-vă.

Vînzătoarea i se adresează, îngenuncheată la picioarele lui, cu un teanc de cutii așezate alături ; pe care le va deschide și desfășura metodic, negînd prin simpla prezență a acelei piramide propria lui convingere despre fiecare model pe care i-l înfățișează, și pe care le va desfășura în fața lui cu aceleași cuvinte de admirație și cu aceleași gesturi afectate cu aceleași superlative, cu variante abia diferențiate :

— Un model foarte elegant și durabil,
— sau acesta, foarte grațios și rafinat,
— și acesta, tineresc și foarte frumos,

— sau modelul ăsta, priviţi, extrem de fin şi delicios,

— sau acesta înflorat, şi scump.

Ghete cu nasturi, cu şireturi, cu agrafe.

— Fermoar, se roagă el.

— Fermoar ? vînzătoarea îl priveşte, mirată. Dar fermoarul rupe ciorapii, spune ea, agaţă ciorapii, şi cînd se trage în sus îi rupe.

— Doamne sfinte, rîde Sandro ; deci dumneavoastră n-aveţi ghete cu fermoar ?

— Nu, sigur că nu, clatină serioasă din cap vînzătoarea. Şi apoi, pe frig, sau pe zăpadă — sînt doar încălţări de iarnă — fermoarul îngheaţă, şi se strică : şi s-a sfîrşit cu gheata. De aceea noi nu vindem ghete cu fermoar, nu oferă suficiente garanţii clientului.

Rosteşte NOI cu orgoliul şi indiferenţa unui Papă sau a unui Rege. Sandro o priveşte, încetînd să mai rîdă.

— Priviţi modelul acesta cu şireturi, continuă fata, şi-i întinde o gheată. Şiretul oferă o...

Şiretul şerpuia încolăcindu-se pe faţa ghetei. Ostenit, Sandro o ia în mînă *luînd iar totul de la început.*

— Mă gîndeam la cu totul altceva, reîncepe obosit, arătînd pe gheată ceea ce considera el drept altceva. Complet închise în faţă, vedeţi, iar la spate încheiate cu...

— Ghetuţele nu se încheie la spate, cine a mai văzut vreodată să se încheie la spate ? zîmbeşte vînzătoarea. Aţi mai văzut ghete încheiate la spate ? zîmbeşte cu superioritate, şi deschide alte cutii, înfoaie alte foiţe, apleacă înainte şi-napoi alte şi alte

ghete, le mişcă şi le clatină uşor şi le înalţă ca pe nişte flori ale căror caliciu sînt degetele ei : vînzătoare trec încolo şi încoace, femei se plimbă pe covoare unduindu-şi şoldurile, răsucindu-se pentru a-şi admira pantofii, tocurile pantofilor, cutele pantofilor, efectul lor în oglinzile de la spate.

— Mă gîndeam la un alt model, insistă Sandro, căptuşit cu blăniţă, înţelegeţi ? nu aşa, astea sînt doar nişte simple ghete închise, înţelegeţi ? voiam cizmuliţe, căptuşite, căptuşite cu blană, cu...

— Căptuşite cu blană ? îl întrerupe cu amabilitate cu prefăcută groază vînzătoarea. Dar e o greşeală ! Blana se bătătoreşte la mers, în cîteva zile, mai întîi gheata devine prea largă, apoi blana bătătorită se face numai ghemotoace, formează noduli la mers, mă înţelegeţi ? şi încălţămintea devine o tortură. Nu-i aşa ?

— ... adevărat, aprobă trist Sandro.

— De ce nu i le luaţi pe acestea, îi propune ea în schimb, ghete frumoase sportive şi durabile, foarte comode, moi, foarte flexibile : şi îndoaie o gheată făcînd să se îmbuce călcîiul cu vîrful, cu nişte mişcări pe care nici un picior omenesc nu le-ar putea face : Vedeţi ? exclamă victorioasă.

De ce nu-i luaţi o ghetuţă înaltă, tocul se impune, cît e de înaltă...

de ce nu i le luaţi negre ? albe ? maron închis ? lăcuite ? „abiliée" ?

de ce vreţi ceea ce vreţi ?

— Foarte flexibile, nu-i aşa ? garantate, moi, le laudă fata.

Cutii deşertate la picioarele ei.

— Nu. Voiam cizmulițe roșii, cu garnitură albă. Sandro se ridică dezolat.

— Dar, bine, roșii nu există ; nu se poartă roșii ; zîmbește domnișoara. Nici n-o să găsiți roșii, proorocește ea amenințătoare.

— N-are importanță. Trebuiau să fie roșii.

Sandro se ridică și pleacă pe covoarele groase, prin forfota vînzătoarelor și a clientelor, tîrîndu-se spre ieșire. *Numărul nu există culoarea nu se fabrică blana cu păr lung nu e practică fermoarul se strică crepul alb se murdărește blana din interior se bătătorește fermoarul pe călcîi doare cu tureac scurt par papuci înalți Moș Crăciun și în fine mai presus de orice nu se poartă...*

Peste strada sumbră, cu constelațiile luminilor și ale traficului, cu zgomotul și zarva ei, s-a așternut întunericul serii. „Dar dacă pînă la urmă or fi avînd totuși ele dreptate. Dacă greșesc voindu-le cu tot dinadinsul." Se sprijină de un zid, sleit de puteri.

Aerul rece, cu miros de ceață și de fumul coșurilor și automobilelor și ale turnurilor de la fabrici, e în sfîrșit golit de miresmele și drogurile amețitoare și de luminile strălucitoare și de glasurile insinuante și convingătoare din magazine. Se sprijină de zid, și închide ochii obosit, „*Dacă aș renunța*", se gîndește. „Ce-ar fi să cumpăr o gheată oarecare, sau să nu mai cumpăr nimic." Printre genele lăsate întrezărește mulțimea care trece, încărcată de pachete și plină de veselie ; seara devine din ce în ce mai întunecată, i se strecoară dulce, odihnitoare, printre gene. Ceața se întețește, fumurie, transparentă, atenuînd luminile strălucitoare ale vitrinelor și ale reclamelor și transformîndu-le

într-o luminozitate difuză, și prelungă : asemeni notelor grave ale unui pian, care se răspîndesc în toată strada, în ecouri prelungi, printre mulțimea care se agită, surescitată, veselă și zgomotoasă.

un disc de treizeci și trei de turații, trei sferturi de oră,

ultimul model e splendid

a fost întotdeauna un tip cam capricios

orele săptămînii nu mai ajung

uite cine se vede ! unde v-ați as

îmi lipsesc acum becurile adu-mi aminte

ah ah ah ah ah ah

de Bobotează îmi cumpără inelul

uită-te ce poșetă drăguță

Mașinile trec încet, în aglomerația traficului ; la o depărtare de cîțiva metri în ceață luminile lor colorate pălesc și se aureolează ușor, totul în jur devine zgomot : în vitrinele luminate chipul lui Sandro se reflectă fugar și vag printre maimuțoi suedezi buchete de flori și poșete de lac și sutiene de dantelă și îmbrăcăminte de gală și meniuri de restaurante și stofe în culori de tot felul și duzini de pantofi.

„În sfîrșit pantofi."

Se oprește, în fața vitrinei ; doi dușmani care se înfruntă

de Crăciun vine în concediu mama

salariul dublu s-a și evaporat

m-a întîrziat cu două săptămîni o spaimă nu alta

tu o cunoști bine ce părere ai

„Secretul constă în a nu te așeza, se gîndește Sandro ; să nu te lași momit într-un fotoliu, să

nu te lași neputincios, să ți se care la cutii și ghete de tot felul, să nu-i lași să te obosească, să nu-i lași să te creadă prost ; să le descrii exact și fără nici o posibilitate de echivoc : Le aveți, da, sau nu ? exact cum vi le-am descris ? dacă da, e bine : dacă nu, nu : n-am intenția să văd nimic altceva, mulțumesc, la revedere. Să intri să întrebi și să ieși. Asta-i secretul." Își zîmbește oglindindu-se în vitrină pe fundalul sumbru format din doi pantofi negri alăturați, mozaicul nedeslușit al chipului său este alcătuit doar dintr-un ochi un obraz și un zîmbet. „N-am să cumpăr nimic altceva, decît cizmulițele acelea roșii", își amintește furios, și dintr-un salt, intră în magazin.

— Bună seara.

O vînzătoare albastră ca cerul, amabilă, covoare albastre, lumini strălucitoare orbitoare fără perdeaua ocrotitoare a ceții ; aer călduț, primitor, învăluitor, pe care-l simți cum se așterne și-ți învăluie apăsător obrazul.

Totul reîncepe :

— Ce doriți ?

— Aș vrea o pereche de cizmulițe roșii de damă ; dar e inutil să mă așez, domnișoară, trebuie să fie exact în felul acesta : roșii, fără toc, cu talpă de crep alb, închise cu fermoar la spate, căptușite cu blană albă și cu o garnitură de blană albă, cu păr lung : numărul 34 ; roșii, exact în felul acesta : le aveți ?

— Mă uit imediat.

Mîinile înălțate și întinse gata să închidă întrînsele imaginarele cizmulițe roșii, se coboară încet, obosite. Cum s-ar putea spune oare așa deodată,

„le aveţi, spuneţi Da sau Nu *spuneţi Jur*", cînd de fapt ea trebuie să se uite, să caute. Fata zîmbeşte, victorioasă, se întoarce, alunecă pe lîngă perete ridicînd obrazul şi o mînă, recunoscînd pe pipăite cutiile şi scoţîndu-le : Sandro o urmăreşte cu privirea :

— Pot să vă arăt un model ? întorcîndu-se cu o cutie în mînă fata i-o arată, amabilă.

— Nu. Trebuie să fie exact aşa cum v-am spus.

Fata se întoarce iar spre perete, şi pune cutia la locul ei.

— Exact. Dar nu se poate găsi niciodată un lucru exact cum îl vrem.

— Dar eu vreau, zîmbeşte Sandro.

Fata zîmbeşte şi ea.

— Roşii ? îl întreabă apropiindu-se puţin.

— Roşii.

— Cu crep alb ?

— Cu crep alb.

— Şi fără toc ?

— Şi fără toc.

— Dar tocul se impune.

— Ştiu, dar eu le vreau joase.

— Şi apoi roşii nu se poartă.

— Nu-mi pasă.

— Şi crepul alb se murdăreşte.

— Nu face nimic.

— Şi fermoarul se strică, se înţepeneşte.

— Şi blana din interior se bătătoreşte.

— Şi numărul treizeci şi patru nu se fabrică.

Se amuzau răsturnînd ca pe nişte popice lucrurile pe care el le cerea, ea oferindu-i în schimb ceea ce aveau în magazin :

— Priviţi modelul acesta, foarte graţios, maron închis, cu garnitură de vizon, negru ; *foooarte elegante*, nu-i aşa că sînt o nebunie ? rosteşte fata.

— Blană cu păr lung la garnitură, articulează el cu ochii plini de îndîrjire dorind să arunce şi el, cel puţin o dată, un popic la pămînt : — Blana cu păr lung nu e practică, la primul noroi se murdăreşte, după prima zi umedă se îmbîcseşte, are o aderenţă mare la praf, şi nu se mai curăţă bine niciodată ; şi apoi de obicei îşi pierde luciul imediat — sfîrşeşte el cu răutate, triumfător.

— Blana cu păr lung ? să-şi piardă luciul ? să se degradeze ? să se murdărească ? exclamă vînzătoarea, crucindu-se şi protestînd. Cine v-a spus-o ! Dimpotrivă ! Blana cu păr lung e elastică, e mătăsoasă : noroiul n-are nici un fel de aderenţă pe o blană ca aceasta ; *nu* e ca o blană cu păr scurt, care se face una cu noroiul, şi chiar dacă perii ore în şir, tot noroioasă şi prăfuită rămîne : îi întinde ca o sfidare gheata : pipăiţi-o.

Popicul care nu cade, e din plumb, nici nu oscilează măcar, e înfipt în pămînt.

— Pipăiţi-o, insistă sfidătoare fata, atingeţi blana aceasta ; pe blana cu păr lung noroiul nu prinde, o blană mătăsoasă ca aceasta nu se pretează. Nu se deteriorează, nu se poate deteriora niciodată. Rămîne mereu fină şi lucioasă, e mult prea fină şi pufoasă, e mult prea mătăsoasă. Atingeţi-o, pipăiţi-o, cît de pufoasă e. Sandro atinge ostenit, trist, blana lungă, şi pufoasă, preţioasă. Vînzătoarele trec, de colo-colo gingaşe, tăcute ca nişte imagini reflectate într-o oglindă, glasuri suave se aud în jur, cutii scîrţîie scoase din pereţii alcătuiţi din dreptun-

ghiuri albe şi albăstrui din cărămizi de palate babiloniene, foiţe se învolburează şi foşnesc pantofii ies la iveală ridicîndu-se din ape, ca nişte peşti rari şi scumpi de piele închisă sau colorată, albi, negri, gri, albaştri ca cerul, auriţi, verzi, roşii însă nu.

— ...Totuşi, trebuiau să fie roşii, domnişoară. Sandro îi înapoiază obosit gheata, blana cu păr lung, splendidă pufoasă şi preţioasă.

Şi iar covoarele groase şi moi, uşa care scîrţîie, frigul care-i şfichiuie obrazul şi glasul care-l urmăreşte :

— N-o să le găsiţi, roşii. Nu există, roşii. O să vedeţi.

Aerul rece de afară, cu miros de ceaţă şi lumini cernute, aureolate ; maşinile care trec nedesluşite, ca nişte umbre de lumini împestriţate, aureolate ce se rotesc prin atmosfera străzii. Aerul răcoros şi bun, urmat apoi brusc de căldura ca de seră a unui alt magazin : florile mari albe tropicale care se deschid, dezvăluie pantofi, se închid apoi iar ; clientele care umblă legănîndu-se ; oglinzi înalte pînă în tavan care despică sala lungă şi dreptunghiulară în două aripi diferite de biserică ; miresme uşoare ca de mirodenii, de ţigări, de vînzătoare care trec, glasuri, parfumuri de piele, repetate la nesfîrşit, răspîndite pînă în cel mai ferit colţişor.

— Cizmuliţe roşii, domnişoară. De damă. Aveţi sau nu ?

Şi glasurile lor care spun că nu le au şi care-l urmăresc şi care-l reţin :

— Dar bine, roşii ?

— Roşii.

— Şi cu talpa de crep ?

— Cu talpă de crep.

— Dar cu blană înăuntru ?

Trebuie să forțeze maxilarele înfiorătoare ale dioneei în vreme ce îl înhață și-l rețin cu mereu alte și alte întrebări :

— Dar fără toc ?

— Și cu garnitură albă ?

— Și fără șireturi ?

— Și cu fermoar ?

— La spate ?

Și să intre imediat după aceea în alt magazin, cu aceleași ziduri de palat babilonian, cu aceleași vînzătoare albăstrui, cu aceleași fraze repetate la infinit cu aceleași îndemnuri insinuante :

— N-ar fi mai bine o ...

— N-ați putea mai bine să ...

— Nu vă convine mai bine ...

— Nu vreți să vedeți dacă ...

Apoi glasul lui deveni mecanic :

— Nu, mulțumesc, trebuie să fie exact așa, nu vreau să văd nici un altfel de model, la revedere.

Din nou ceață, odihnitoare, noaptea întunecată : strada transformată de negură într-o galerie lungă translucidă, luminile magazinelor și ale felinarelor în pete luminoase colorate, difuze, prelungite, ca ecourile unor coruri în săli vaste și goale, cu acustică greșită : dîrele lungi ale stopurilor și semnalizatoarelor automobilelor păreau ca niște trăsături de pensulă orizontală în ceață, stăruiau vreme îndelungată pînă dispăreau apoi și se cufundau înghițite de depărtare. Petele și luminile suspendate în atmosfera străzii asfaltul ud și negru se transforma în dîre lungi verticale, colorate, cu atît mai prelungi

și mai colorate cu cît erau mai îndepărtate, cufundate sub roțile mașinilor care se pierdeau în depărtare ; rîsetele și zarva mulțimii încărcate cu pachete care se foia de colo-colo, îmbrîncindu-se, vociferînd, rîzînd, strigîndu-se unii pe alții, apăreau și dispăreau în ceață apăreau și dispăreau în lumină. Luminile felinarelor cu aureolele lor mari cu nucleul mai luminos la centru și cu un spațiu vast și continuu între ele împestrițat în culori de tot felul, se succedau mereu ca niște sunete prelungi de orgă în biserici pustii, ca niște legatouri pe niște note, ca graficul unor boli care nu se mai sfîrșesc niciodată, tărăgănate de pe o zi pe alta cu încă o zecime sau două pînă la moarte : Sandro înaintează prin mulțime, printre florile mari ale luminilor care pîlpîiau pe frontispiciul magazinelor și care purtau înscrise în inima lor ca un pistil un nume, Farmacie pistil, Mătase pură pistil, Hotel Excelsior pistil, Solduri pistil, Stol A A A A A pistil...

nu am reușit însă să vedem filmul acela
de Crăciun vom fi împreună la Enrica
ei au fost primii care au plecat șmecherii

Însemne mari colorate de-a lungul cărora trupul și ochii lui alunecau, căutînd, asemeni degetelor vînzătoarelor de-a lungul zidurilor babiloniene cutiile : Cinema Augustus, Mobilier suedez, Confecții Balducci, Pînzeturi, Sărbători fericite, BAR, Librăria Aurora, Cu Marlon Brando Anita Eckberg maria face dragoste cu mario E prost cine citește *Un model care e un AMOR* Cozonaci Motta Încălțăminte... ÎNCALȚAMINTE.

În mijlocul vitrinei își zărește nedeslușit mai întîi un ochi, apoi o jumătate de obraz, apoi nimic, apoi

gura, apoi din nou un ochi pe măsură ce se mişcă în fața vitrinei, şi toate aceste frînturi de imagini se adună capătă formă pe fondul întunecat de pantofi negri, maron închis, albaştri, verzi, nicidecum roşii.

„Unde am văzut oare ghetuțele acelea" se întreabă. „Pe ce străzi o fi umblat prin părțile astea, în ultimele cincisprezece zile ? Trebuie să le fi văzut pe undeva. Nu se poate să le fi visat. Dacă le-am visat totuşi ?"

O ureche pe căputa unei ghete bărbăteşti lucioase de lac neagră. Imaginea obosită a chipului lui întreg apare apoi reflectată în cadrul de sticlă al uşii : SĂRBĂTORI FERICITE, îi străpunge mijlocul pieptului cu fulgii de vată albă, uşa începe să se rotească, chipul se risipeşte şi dispare, punîndu-l în contact cu interiorul magazinului : lumina orbitoare, aer cald, uscat, moleşitor, surprinzător de atenuat, parfumat de miros de piele, covoare groase, fără paşi. O domnişoară lila :

— Bună seara. Ce doriți ?

— Bună seara. Sandro întinde amîndouă mîinile înainte privindu-şi-le ca şi cum ar fi ținut de călcîi cizmulița lui nevăzută roşie cu privirea pierdută undeva în gol şi o descrie : Aş vrea o pereche de cizmulițe roşii de damă, cu talpă de crep, cu fermoar la spate, cu blană albă în interior, cu garnitură de blană albă cu păr lung, nu prea înalte, foarte puțin peste gleznă, aveți ? Simțea cum cuvintele mereu aceleaşi se goleau şi-şi pierdeau treptat semnificația, iar el trebuia să se apuce cu mîinile întinse de imaginea cizmuliței pentru a nu pierde firul.

— Am putea să vă găsim ceva, luaţi loc, îl îndemnă îndatoritoare, fata.

— Nu, nu putem găsi nimic. Ori sînt aşa, ori nu. De acord ?

Domnişoara îi aruncă o privire fugară, *insuportabil, n-aş vrea să fiu nevasta lui* şi se apropie de rafturi.

Încăperea e plină de forfotă de şoapte de ierburi marine care unduiesc şi plutesc de colo-colo, de degete care alunecă pe lespezi delicate şi gingaşe de carton albe şi albastre : imagini şi amintiri ale unor zei mari înaripaţi şi bărboşi şi nemişcaţi rătăcesc prin încăpere femei trec încet cu mişcări legănate, vînzătoare se foiesc fără încetare.

— Cizmuliţe cizmuliţe cizmu . . . liţe, şopteşte fata căutînd de-a lungul zidului, cu degetul şi unghia întinse : Sandro o urmăreşte intens ca şi cum ar voi să împiedice ca din cutii să iasă la lumină altceva decît cizmuliţele roşii : ca şi cum ar fi putut să înece toate celelalte mogîldeţe întunecate înfăşurate în hîrtie ca pe nişte pisoi abia născuţi, să-i înece înainte de a face ochi.

— Ce fel de toc ?

— Fără toc.

— Fără, fără fă...ră. Talpă de crep aţi spus ?

— Talpă de crep.

— Şi fermoar ?

— Fermoar.

— La spate.

— La spate.

— Cu blană în interior ?

— Cu blană în interior, albă.

— Ce număr ?

— Treizeci şi patru.
— Ce culoare ?
— Roşii.
— Roşii ? abia la acest punct glasurile lor se întîlnesc în aceeaşi nuanţă de mirare :
— Roşii, exact.
— Nu avem. Doriţi...
— Nu, nu doresc, mulţumesc.

Şi pleacă afară, după limpezimea din magazin ceaţa i se pare mai umedă şi mai pătrunzătoare, mulţimea mai veselă şi mai zgomotoasă, circulaţia şi mai congestionată, mai aglomerată, toate zgomotele i se par mai stridente, mai exasperante, noaptea dincolo de becuri şi de petele luminoase aureolate mai întunecată, mai neagră, reflexiile luminoase mai aprinse. Sandro îşi continuă drumul, de-a lungul străzii, amestecat prin mulţime, prin neonul translucid al ceţii, de la o pată de lumină la alta citind atent pînă şi literele cele mai şterse şi mai nedesluşite, printre glasurile din ce în ce mai pline de veselie, şi de rîs, printre oameni din ce în ce mai încărcaţi cu pachete, cu ceea ce reuşiseră să cumpere, deoarece nu voiseră să cumpere cizmuliţe roşii :

parfumul îmi place, sticluţa nu ;
costă două sute de la sursă
o nebunie, uite, îţi spun că-i o nebunie,
trebuie să-i creştem cu biberonul, încă n-au făcut ochii,
uite o indiană,
cînd vrea ştie să fie foarte drăguţ
doar un *bitter* ne grăbim,

petrecere splendidă, dumneavoastră o rochie de şifon

CAFEÈ PEREPERÈ

Sărbători Fericite cu fulgi de vată. Aerul rece e pătrunzător şi umed iernatic, pluteşte mirosul de ceaţă, de fum, şi aureolele luminoase ale becurilor de neon.

Hotel IMPERIA

Mondatori tipăreşte pentru dumneavoastră.

Sightseeing [1]

Crochete calde

RIVOLI

Flori

Ceaţa deasă ca fluturii în jurul luminilor

MOBILIER SUEDEZ

acum nu se poate mobila o odaie decît în stil suedez

ce faci de Crăciun ?

LIBRĂRIA PEGASUS

mergem la mine acasă, nu-i aşa ?

PAESE SERA PAESE !

TRAGERE DE ANUL NOU *grăbiţi-vă*

eşti un tip cam exagerat

Marrons glacés

nu le pot suferi

Pasaj subteran pentru pietoni

Hotel Regina

Învăţaţi engleza

Luminile se pierdeau în depărtare nuanţate într-o luminozitate generică şi trecătoare ca făgăduinţa Paradisului, mult visat pentru credincioşi.

---

[1] Turul oraşului (engl.).

NIGHTCLUB ORSO TRE

Iar vorbele ca nişte rotiţe magice se desluşesc şi se dezvăluie doar în clipa cînd te afli în faţa lor :

CEL MAI MARE FILM AL ANULUI
Papetăria De Magistris
CORSO VITTORIO
Marele hotel al Ambasadorilor
LUX STELLE SU DIECI
Discuri Radio Tranzistori TV
COZONACI MOTTA
COZONACI ALEMAGNA
FOTO OPTICA
Japonezi au invadat sînt ochelari nu tehnică
COFETĂRIE
Încălţăminte

Încălţăminte. Sandro traversează, luminile z-urilor şi t-urilor [1] din cuvînt erau ca nişte fire bobinate prin intermediul cărora organismul lui de robot mergea pornit în căutarea cizmuliţelor roşii, printre lumini şi şirurile de automobile care pluteau încet ca nişte comete strălucitoare prin universul de asfalt negru lucios murdar ; apoi iar aerul călduţ lumina orbitoare a magazinului şi respirarea subacvatică covoarele groase şi moi pe care vînzătoarele în şorţuri verzi presară foiţe albe şi cutii deschise ca nişte fulgi mari de zăpadă şi parfumul de piele şi dîrele de fum ale ţigărilor şi miresme de tămîie.

— Ce doriţi ?

— O pereche de cizmuliţe roşii. De damă. Să vă explic.

---

[1] În italiană CALZATURE.

Mergînd în urma vînzătoarei printre rafturi, pe covoarele în care pașii se afundă printre cutiile deschise și răvășite printre leii albaștri înaripați și bărboși neclintiți și maiestuoși ai palatelor babiloniene.

— Cizmulițe ?

— Cizmulițe.

— Fără toc ?

— Fără toc.

— Talpă de crep ?

— Talpă de crep.

— Kyrie eleison ?

— Kyrie eleison.

— Kyrie eleison

— Christ eleison ?

— Numărul ?

— Treizeci și patru.

— Roșii ?

— Roșii.

— Nu avem.

Din nou oglinzi, covoare, zăpadă așternută pe geamuri ca niște fluturi, ƎTIϽIЯƎꟻ IЯOTAꓭЯAƧ scrise cu fulgi de vată, aerul rece de afară, SĂRBĂTORI FERICITE dincolo de ușă, numai cei dinafară au dreptul să li se ureze sărbători fericite, iar prin ceață, printre automobile, luminile deveneau din ce în ce mai difuze mai blînde și mai limpezi, vitrinele erau mai luminoase cu aura lor imensă, flori de plante carnivore, strada cît vedeai cu ochii plutea într-o luminozitate crescîndă pînă la Paradis :

RESTAURANT
COLȚUNAȘI

cu colț, adică
CEL MAI MARE FILM AL ANULUI
„Un altul, presupun"
o mașină Ferrari e întotdeauna o mașină Ferrari, vrei
sutien din lastex, numai paiete
patru chile și jumătate
PULOVER DIN CAȘMIR PUR
grăbiți-vă ultimele zile
CALÒ OPTICA
MARIO BEZZI JUCĂRII
Philip Watch
MOBILIER DE ARTĂ
ȘASE PERSONAJE ÎN
ARTIZANATUL SARDINEZ
ANTICARIAT
SUPERMARKET
CI EMA
FARMACIA TRE CASE
ÎNCĂLȚĂMINTE MARCO
Încălțăminte.

Iar lumină orbitoare, valul de aer cald pe obrazul lui, stingerea și pieirea bruscă a glasurilor și zgomotelor dinafară, perceperea de sunete brusc atenuate, sub nivelul auditiv : pași care nu mai răsună, guri care nu mai vorbesc cu glas tare, firicele de fum din țigări nemișcate care și ele se ridică fără zgomot. Chipurile aplecate asupra cutiilor albe asupra unui pantof rotit și iar rotit cu artă și privit molatic cu încîntare, cu ochii pe jumătate închiși : firicele de fum se înalță drepte ca niște cozi de mîțe zbîrlite. Șorțuri gri, cu MARCO arabescat în roșu pe un umăr.

— N-am văzut nimic în vitrină, domnişoară, însă odată, cîndva, le-am văzut. O pereche de cizmuliţe roşii — restul cuvintelor pe care le rosteşte nu le mai percepe în vreme ce gura lui continuă să vorbească fără sunet mecanic automat despre cizmuliţele roşii.

o ceaţă absolut pătrunzătoare priviţi

Automobilele treceau tăcute şi luminoase trepidînd ca nişte avioane rătăcite în noapte dincolo de vitrine.

VIA DEL CORSO COTIRE OBLIGATORIE DREAPTA

— Fără toc ? Însă...

— Fără toc, domnişoară, vă rog.

— Talpă de crep ?

— Talpă de crep.

Şir după şir, de-a lungul zidului împestriţat ca un zodiac urmărind cărămizile albe şi albastre :

— Trebuie să fie chiar exact în felul acesta ? îl întreabă fata

— Exact aşa.

— Nu se poate găsi niciodată exact ceea ce vrei.

— Nu, nu. Eu trebuie să găsesc. Trebuie.

Domnişoara zîmbeşte, şi se întoarce iar spre zid.

— Talpă de crep ?

— Talpă de crep.

— Şi blană pe dinăuntru ?

— Şi blană pe dinăuntru.

— Şi garnitură de blană ?

— Şi garnitură de blană.

— Ce număr ?

— Treizeci şi patru, îngînă înecîndu-se la rostirea numărului, făcînd un pas înainte, era penul-

tima întrebare, nu mai rămînea decît una, toate celelalte se isprăviseră, nu mai rămînea decît una, una, şi apoi cizmuliţele roşii :

— Ce culoare ?

— Roşu, cu glas nesigur inexpresiv.

— Roşu ?

— Roşu.

— Nu.

Încă o dată s-a isprăvit. Totul desfăşurîndu-se după un ritual învăţat pe de rost, crep ? crep, toc ? toc, talpă ? talpă, roşii ? roşii, — nu. Sandro porneşte spre ieşire : ƎTIƆIЯƎꟻ IЯOTĂᙠЯAƧ SĂRBĂTORI FERICITE ; iar ceaţa de afară, luminile scăzute brusc atenuate, difuze, forfota crescută, şi frigul şi întunericul nopţii opalescente. O stradă i se deschide în faţă în ambele sensuri, luminoasă, ca alabastrul ; la intersecţii clipesc luminiţele roşii şi verzi, apropiate, reci ale semafoarelor, sunet de claxoane din cine ştie ce intersecţie aglomerată, adîncimile profunde colorate şi strălucitoare ale asfaltului sub picioarele trecătorilor şi sub maşinile care se depărtează ; la fiecare colţ la fiecare intersecţie se deschid mereu alte perspective de străzi luminoase şi haotice, pierdute într-o imensă lumină amăgitoare spre alte Paradisuri, care o fi oare cel adevărat şi care cele artificiale. Reclame luminoase asemănătoare între ele repetate la intervale regulate, mereu mai departe din ce în ce mai mici şi mai difuze, se menţin egale în formă şi în culoare şi în conţinut : paranoică repetare rod al unei minţi bolnave : strada luminată, cu ceaţă luminoasă şi colorată, supliciul Brunhildei văzut din interior, de însăşi Brunhilde dormind sub scutul ei, străluminarea

și flăcările roșii văzute din mijlocul lor, într-un decor de scenă din carton, sub lumina reflectoarelor acoperite cu foiță roșie. Orașul cufundat în ceață e un imens pom de Crăciun, mulțimea rîde surescitată, ca păpușile de staniol atîrnate de ramurile verzi ale bradului, ronțăind ciocolată. Imense aureole de lumină și de osteneală plutesc în aer și îl împresoară, iar printre ele ca niște nuclee de focuri de artificii apar cuvintele :

PÎNZETURI BASSETTI
ROTISERIE
KODAK
CINEMA ERBARIO
CEAINĂRIA NUCA DE COCOS
CRAVATE
RESTAURANT
MÎNUȘI
Pat Boone Dizzie Kingcole T V
BAR TRERE
HOTEL
Cenciarelli
T O U R
NEOTE NICA
ANUL NOU
ÎNCĂLȚĂMINTE
TEL — *Încălțăminte.* Sandro se strecoară printre fantome vesele și nedeslușite :

adaugi la urmă puțin vin
mie îmi place Adriana mai mult
o bluză puțin mai decoltată
robinetele de la baie
acționarii la ale noastre

Din nou lumina orbitoare, revărsată din farfuriile mari din tavan, oglinzile imense şi strălucitoare ca în sălile băilor termale din secolul XIX, femei în haine lungi vatelinate la spinare şi cu pene lungi pe cap, covoare moi moleşitoare,

— Dumneavoastră ? brusc substituite de fete în halate verzi ca smaraldul.

Sandro întinde din nou cizmuliţa lui nevăzută roşie, descriind-o ca s-o poată recunoaşte invizibilă cum era şi să poată umple golul din mîinile lui :

— Aş vrea o pereche de cizmuliţe roşii de damă, cu blană pe dinăuntru, fără toc, cu talpa de crep, cu...

Paşi fără zgomot alunecă pe covoarele groase şi moi ca nămolul de pe fundul unor mlaştini.

Petale de margarete, foiţe albe cutii babiloniene.

— Fără toc ?

— Fără toc.

— Închizătură, cum ?

CEL MAI MARE FURT AL SECOLULUI !

PAESE SERA PAESE !

— Cu fermoar la spate.

Mişcîndu-se încet, prin faţa rafturilor, ochii şi degetele parcurg zidul alb ; de la zid se întorc spre chipul fetei, nefiind în stare să perceapă răspunsul zidului şi încercînd să-l afle de pe chipul ei de Pitie atotştiutoare.

— Dar trebuie să fie exact în felul acesta ?

Mintea lui obosită pornise pe un drum de la care nu se mai putea abate oricît ar fi vrut :

— Exact aşa.

— Dar nu se poate găsi niciodată exact ceea ce vrei.

— *Nu, nu. Eu o să le găsesc. Nu-i cazul meu,* îi răspunde Sandro. Domnişoara zîmbeşte şi se întoarce dezamăgită spre rafturi.

— Roşii ?

— Nu vreţi nicidecum să vedeţi altceva... ?

— Nu, mulţumesc, nu face nimic.

Din nou strada, ceaţa, forfota. E şapte şi jumătate. Pretutindeni ceasuri luminoase, semafoare, automobile, cu lumini roşii şi portocalii care plutesc la colţuri de stradă drepte, neclintite, roşii ? roşii ; roşii ? roşii ? roşii ? roşii ; aprinse stinse aprinse stinse accelerînd şi pornind mai departe roşii ? roşii ; roşii ? roşii ; roşii ? roşii ; prin mulţime şi zarvă şi ceaţă şi prin luminozitatea difuză.

— Roşii ? roşii. Nu se poate să le fi visat. Şi dacă le-am visat ?

CINEMA CRIC CEL MAI MARE FILM

HOTEL ITALIA

VIA EMANUELE fil...

PAESE SERA ULTIMELE ŞTIRI PAESE !

Plouă uşor. Vitrine luminate, flori ademenitoare de plante carnivore din care Sandro intră şi iese, din ce în ce mai ostenit, în vreme ce ele devin din ce în ce mai fosforescente în întunericul nopţii şi în ceaţă revărsîndu-şi luminile şi culorile în văzduh şi pe asfaltul negru neagră oglindă în care totul se răstoarnă şi se destramă.

BANANE

FOTOLII

ÎNCĂLŢĂMINTE

Unda de aer cald parfumat, pielea şi covoarele şi ţigările.

— Ce doriţi ?

— O pereche de cizmulițe roșii de damă, întinde brațele țepene și palmele să le primească și fetele să i le dăruie.

— Nu există. Vreți să vedeți vreun alt model ? sau altă culoare ?

Nu. Nu. Implacabil nu.

Nu mulțumesc.

HOTEL

ENCANTADAS

IARNĂ ÎN EGIPT

DIRECȚIA TOKIO

Proclemer Albertazzi

Gran Caffé Aurum

Mobilier Linea

CINEMA ARLECCHINO

ÎNCĂLȚĂMINTE :

Lumina, oglinzile, adierea călduță copleșitoare. Șoapte în surdină. Covoare groase, moi, foițele de hîrtie albe.

— Ce doriți ?

Cizmulițe roșii, treizeci și patru. Fără toc, cu talpă de crep, fermoar, blană pe dinăuntru, garnitură de blană albă. Glasul lui Sandro nu mai are puterea să se facă auzit. Zidul alb al cutiilor i se pare din ce în ce mai orbitor. Aceleași glasuri :

— Talpă de crep ?
talpă de crep.
— Fără toc ?
fără toc.
— Căptușite cu blană ?
căptușite cu blană
— CULOAREA ?

blană roșie, piele albă. Nu, nu, blană albă, piele roșie, domnișoară.

— Roșii ?

— Roșii.

— Nu. Vreți să vedeți ?

— Nu. Mulțumesc. Nu vreau.

Lumini, ceață, oboseală.

ASTĂ SEARĂ MAGAZINELE DESCHISE PÎNĂ LA ORA 22.

Opt și cinci minute.

Asfaltul ud al trotuarelor și al străzilor e ca o oglindă neagră însîngerată și mînjită cu dîre de culori strălucitoare pe care un pictor nebun le varsă o dată cu ploaia ușoară de pe reclame asupra mulțimii. Ca în niște oglinzi deformate dintr-un parc de distracții imaginile răsturnate și deformate reflectate alunecă pe cele două părți ale străzii și ale zidurilor și pe trotuare se încrucișează se alungesc și se aștern ca niște pete mișcătoare și zgomotoase, lăsînd în urma lor dîre subțirele de lumină asemeni dîrelor de sînge colorat lăsat de animale muribunde : ca niște sîrme pe care el pășește ca echilibriștii, de pe o sîrmă pe alta, împins de glasuri și lumini, în ciuda pericolului, merge pe sîrmele luminoase, presărate cu stropi de lumină, în zigzag prin mulțime, de la o ÎNCĂLȚĂMINTE la alta.

... „Cizmulițe roșii ?" intrînd întrebînd și plecînd.

SĂRBĂTORI FERICITE SĂRBĂTORI FERICITE

SĂRBĂTORI FERICITE SĂRBĂTORI FERICITE

Ea mi-a plăcut mult dar el e

Un apartament destul de bi
Ia şi apoi
Trei un lucru groaznic
Să schiezi nu sînt
Nişte vizoni superbi
Nouăzeci şi cinci la sută.

Încăperi cu lumină crudă, adiere de aer cald pe obraz, oglinzile înclinate, vînzătoare, glasuri înăbuşite,

— Ce doriţi ?

— Cizmuliţe roşii, de damă, fără toc, cu talpă de crep, cu blană înăuntru...

La picioarele zidurilor mari albe.

Urmărind orbeşte întrebări şi răspunsuri conform ritualului dinainte stabilit, pînă la sfîrşit :

— Talpă de crep ?

— Talpă de crep.

— Fără toc ?

— Fără toc.

— Cu fermoar ?

— Cu fermoar.

— Roşii ?

— Roşii.

— Nu. Doriţi să ve...

— Nu, mulţumesc nu doresc.

Aerul rece, ceaţă, umezeală pe obraji, frig, sfichiuri de aer cald : *cizmuliţe roşii domnişoară* ? răbufnire de aer rece : lumini răsfrînte pe asfalt, arabescate felurit colorate, bale lăsate de rîme gigantice ; de-a lungul cărora trebuie să înaintezi mereu, mereu fără răgaz.

Şi-atunci el i-a
Preşedintele s-a opus

e nevoie de murături
o muncă de reprezentanță
calculatoare
duceți-l în brațe

Ceață persistentă care se revarsă lin, îndesindu-se, firmele mari de ÎNCĂLȚĂMINTE care îl aruncă una de la alta, cu zvîcniri scurte, cu lovituri ușoare, ca bilele ; ca într-un joc ciudat de *flipper : cizmulițe roșii, blană albă, talpă de crep, fără toc* ; în rîsete și scîrțîit de uși îl resping apoi pînă la următoarea firmă, pînă la cel mai apropiat magazin, de pe o stradă pe alta, de pe un trotuar pe altul.

CINEMA
T V
HOTEL
L L L L L L L L L SBORURI REALIZATE
VIZITAȚI
FACEȚI
SUPERM
LA RIN

Din lumină în lumină printre lumini colorate repetate răsfrînte picurate răsturnate pătate topite în asfaltul ud.

— Cizmulițe roșii de damă ? Fără crep ? Fără toc ? prin urmare domnișoară ?

Limba lui înțepenită articulează cu greu cuvintele, mecanic, reușind să se exprime mai mult prin artificii de surdomut, prin intermediul memoriei, și nu prin intermediul coardelor vocale.

— Căptușite cu blană ?

— Căptușite cu blană,

De-a lungul zidurilor albe orbitoare pe care lespezile colorate albastre babiloniene nu se mai deosebesc aproape de loc, pălesc în lumina orbitoare.

— Cu talpă de crep ?

cu talpă de crep

Degetele care aleargă pe cutii.

— Căptuşite cu blană ?

căptuşite cu blană.

Intră întreabă pleacă.

— Căptuşite cu blană ?

căptuşite cu blană

Vorbind mecanic, în acelaşi magazin sau în altul, mergînd mecanic, la picioarele rafturilor albe orbitoare, în atmosfera sufocantă din acelaşi magazin sau poate dintr-un altul.

— Fără toc ?

fără toc.

Degetele cotrobăie prin rafturi.

— Talpă de crep albă ?

talpă de crep albă.

Ceaţa luminile mulţimea osteneala albul luminilor orbitoare, ochii pe jumătate închişi.

— Fără toc ?

fără toc.

— Talpă de crep albă ?

talpă de crep albă.

— Căptuşite cu blană albă ?

căptuşite cu blană albă.

Lumini dureroase de-a lungul marelui zid babilonian de ceramică smălţuită, ochi care se închid, limbă care repetă cu greutate cuvintele, glas răguşit, trup care cu îndîrjire continuă să umble, să

intre să întrebe să iasă, să intre să întrebe să iasă, să intre din nou să întrebe şi să plece iar...

— Fermoar ?

— Fermoar.

— La spate ?

— La spate.

— Ce culoare ?

— Roşii.

— Roşii ?

— Roşii.

— Ce număr ?

— Treizeci şi patru.

— Treizeci şi patru. Da. Vreţi să luaţi loc...

— Nu. Mulţumesc, domnişoară, nu vreau.

Pleacă şi porneşte iar maşinile par nişte stele căzătoare zarva imaginile toate par topite în lumină şi apă asfaltul negru şi mulţimea care rîde şi sporovăieşte şi îmbrînceşte

în oraş prefer taxiul

gîscă cu portocale, ai mai

coraţiuni alese, fire de argint cu

intră întreabă pleacă.

— Cizmuliţe roşii ?

din colţ în colţ din lumină în lumină din vorbă în vorbă fără să se mai oprească.

CINEMA

RADIO

HOTEL

PÎNZETURI

ÎNCALŢAMINTE

TV

CUPRINSUL

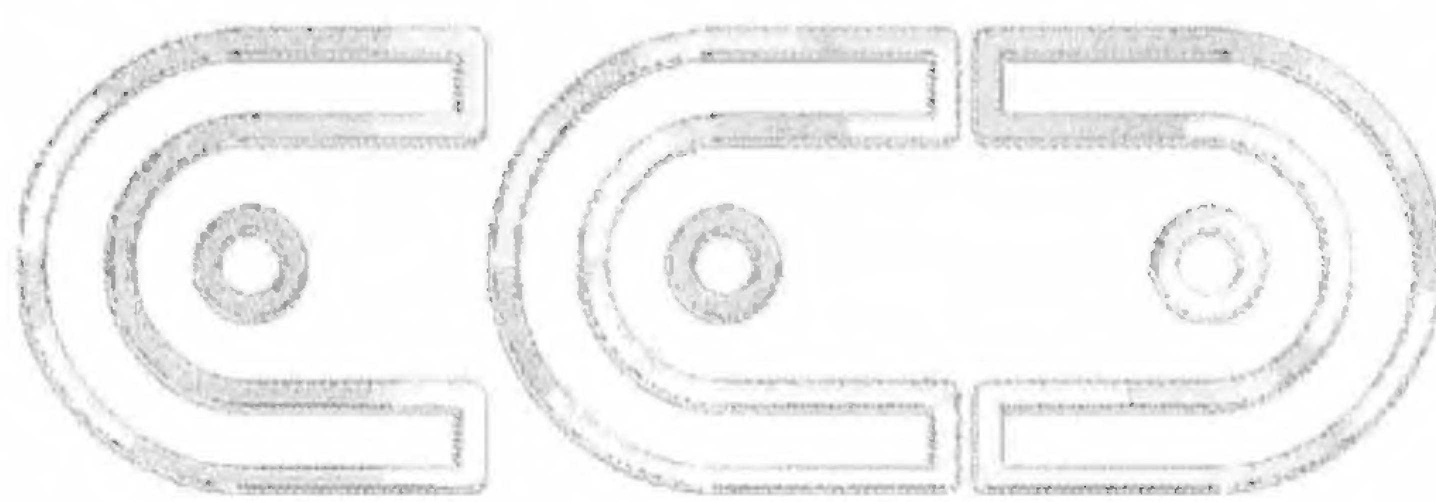

TIPARUL EXECUTAT LA:

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „13 DECEMBRIE 1918"

Coli de tipar: 11,65; comanda nr. 2953

Scanare și prelucrare digitală

de

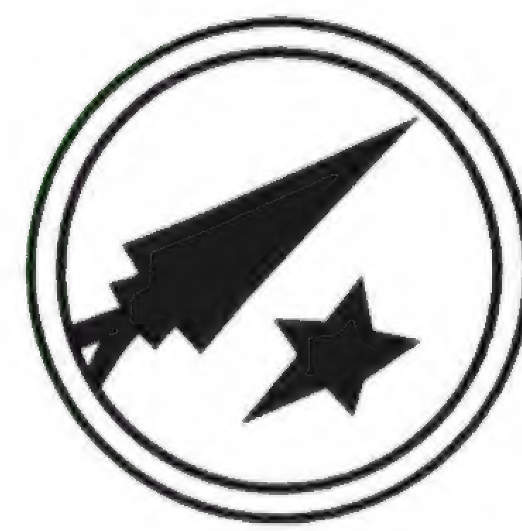

Anonim

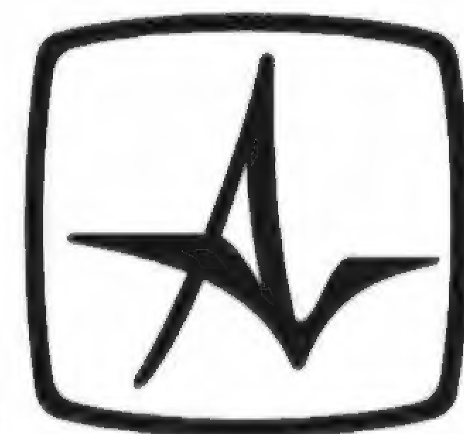
și

CAT Graur

Antwerpen

2023

